

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

**ha- To'eh be-darke ha-hayim, o', Toldot Yosef ha-yatom
me-'ir Madmenah**

Smolensqin, Pereš Ben-Mošë

השמ ןב ץרפ ,ןיקסנעלאמס

Ṽin, 628 [1867 oder 1868]

פייחה יִכְרָדָב הַעוֹמָה.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10000

התועה בדרכי החיים.

תועה הייתי; לא ירח ימים ולא שנה, גם לא שנים אחדות; כל הימים אשר התהלכתי עלי אדמות תעיתי כשה אובד. "ומדוע היית תועה?" אם ישאלני הקורא בשכבו על ערש יצועו וחושב בלבו כי כל דרכיו משפט, בכל מחשבותיו אין גפתל ועקש, ואף אם שבע ישנה וישנה לא יודה בקהל עם על שגותיו, וגם אם יקומו כל בני חלוקה ויעידו בו כי תעה מדרך, יהיו המה החוטאים והוא — צדיק לא עשה עול, לכן בראותו כי בא איש תועה ויודה בשער כי נתעה בתהו לא דרך: ישתומם לבו בתוכו וישאל בתמהון, ומדוע היית תועה אם עינים פקוחות לך לראות כי שונה אתה בדרכך? "על זה אענהו: תועה הייתי על כי אמרתי תועה הייתי, כי לוא באה חכמה בלבי בעת סרתי מהדרך הטוב לקרוא תועה הגני! או שבתו ורפא לי. אך לפני נגלו שניאותי אחרי אשר כבר נעשו, וברצותי לתקן המעוה תעיתי עוד יותר, כי לא שמתי לבי כי מעוה לא יוכל לתקן. כה בלותי ימו בשניאות וחטאות, מספר שניאותי יעלה מעלה על מספר רנעי-חיי. ואם אשוב ואביט אחור על הימים החולפים, אחרד ואבהל מראות שרשרת משולשת שזורה — ידי הזמן עשו אותה, מאולת, שניאות ומפת נפש — וארוכה כמדתי-ימי חמשך אחרי... ועד אן תמשך? קצה יבוא בעת קץ!... כאשר יחשכו הרואות בארובות ולא אוסיף להביט אחרי, כאשר אהדל מעשות מעשים חדשים לרגעים או יאבד גם זכר הראשונות. אשרי האיש אשר ישיב אל לבו בטרם ישנה וידע להזהר בטרם התנפפו רגליו. גם לא רע גורל אלה צאן אדם אשר לא ישימו לב אל הבאות, וגם על המעשים אשר כבר נעשו לא ובינו ולא ישכילו, כי המה יבלו טפחות ימיהם בשלום ומנוחה (כן אדמה אנכי, ואולי המה לא כן יחשובו), אך אוי להאיש הקורא מן המצר המשוע בבוא עליו צרה, היודע ומקור עותתו אחרי אשר אין להשיב, ועיניו טחו מראות את הבאות בטרם נהיו, הוא יבלה ימיו בהבל, ושנותיו בים — דאגה. הנני כותב תולדות חיי! יען מה? יען לבבי יחשוב: לסקוח עינים עורות לבל יסלו במהמרות כמו נוקשתי נפלתי אני ונמלטתי בעור שיני. למען הודיע לך הו ל כ ים בדרכי החיים כי מצודות וחורמים פרושות ליד מעגלם וישמרו רגלם מלכד. האצלת במלאכתי? אם יעשו דברי פרי? ואת לא אדע! ואולי יבוא יום ואמר גם על המעשה הזה: תועה הייתי! אך עתה ישרה דרכי בעיני ואלך בה, לכן:

תולדותי אספר

בעודני נער קטן עזבוני אבותי וילכו למו אל אבני בור ששם יאספו אספה כל בני חלוקה; את אבי לא אוכור עוד, אבל תמונת אמי נגד פני גם עתה: סניה הרלים מאוד, עיניה אשר דלפו מתונה תעורנה עתה רגשי עצב בלבי, לא כן

או בהיותי כבן חמש שנים לא ידעתי עוד דאגה, ואף כי לא בכל עת נמצא לי לחם בהדרשו, גם שמלותי לעורי לא לעדי בקיץ ולמחסה בקרה היו לי, בכל זאת ששתי אלי ניל בחברת ילדים כגילי, לפעמים הייתי הסוס ורעי הרוכבו, ובאחוז בשתי ציצית כסותי — רצתי, קפצתי, שאסתי רוח ודמיתי כי אין על עפר משלי. גם במקנה וקנין שלחתי ידי: מלוא הקומץ עפר נתתי במחיר שנים שלשה חרשי-אדמה. אניותי פרשו גם על מי-מדמנה ואני בראשם לנחותם הדרך. גם לא אחת ושתיים הצלחתי למלוכה ואהי למושל על חברת ילדים אשר בחרו בי. בגדולות מאלה לא הלך לבי על כן שמחתי אלי ניל, ובבואי הביתה ספרתי כל המוצאות אותי לאמי, והיא שמעה והאוינה ותסיף לי בכל עת כסל דברי מוסר, ותיסריני מבוא את איש בריב, ולבלתי ענות חורפי דבר, ואף כי ננעו אל לבי דבריה בעת שמעתי, בכל זאת לא לעתים רחוקות שכחתי בצאתי לצחק. אך ימי שלותי אלה לא ארכו וימי עוני קדמוני, כי אמי חלתה ותפול על ערש דוי, או בא הקץ לשמחתי: המחסור הכביר עלינו אכסו ביתר שאת, ואת רעי לא יכולתי עוד להראות פנים, כי ידי היו מלאות עבודה בבית ובחוץ: ללכת אל הרופא, להביא השקוים ולהפוך משכב החולה. ביום העשירי לחלותה בשווי מבית יששכר המלוה כסף בנשך, ששם הבאתי את סיד הנחושת הנשאר לסלטה עד אז משיני המחסור ונתתיו בערבון בעד אגורת כסף, ראיתי כי אמי תוריד כנחל דמעה.

— מה לך אמי כי תבכי? שאלתיה בינון —

— הה! בני הנני הולכת בדרך כל הארץ. ואתה תותר סה נלמוד כתבל כערער בציה, באין מנהל ומורה דרך, הה! מה אעשה לך בני?!

— הנך הולכת בדרך לברך? קחי נא גם אותי עמך, מדוע תעזיבני סה נלמוד, מה חטאתי לך? הודיעני נא פשעי ולא אשוב עוד לכסלה! —

היא חבקה אותי בורעותיה ותענה באנחת שברון מתנים — הה! בני בני, אתה לא תלך עמדי — רק אני לבדי אלך אל ארץ תחתית ואתה חיו תחיה סה עלי אדמות —

— אך איך תלכי בדרך רחוקה — שאלתיה בתום לב כי לא בנתי לרעה — בעת אשר לא תעצורי לך אף לקום ממטתך?

— עוד מעט וארפא מכל המכאובים אשר ידכאו עד עפר נויתי ונפשי —

— האמנם נכון הדבר — קראתי בעליצות לב ובמהוא כפים — כי עוד מעט תשובי לאיתנך?! האח מה מאשר אני! אמי היקרה תרפא ממחלתה, ולא נשא עוד חרפת רעב — אמי שחקה ותתאנה יחד ותאמר: נשה הנה בני ואברכך בטרם הפרדי ממך, — ננשתי אליה ותברכיני, אחרי כן הוציאה מכתב מצלחתה ותאמר: מחר תתן את המכתב הזה לדורך בני ידעתי נאמנה כי הוא יבוא הנה ויקחך לביתו אחרי אשר יודע לו כי אנני עוד. לוא יכולת להסתיר המכתב הזה בטמון עדי תהיה לאיש כי או חפצתי בזה בכל לבי, אך עתה עודך נער אתה ולא תדע לחזר על כן טוב לך כי תתנהו על יד דורך —

— אך איך אלך אל דודי ואז יסתיני פעמים רבות מלכת לביתו ומקחת מירו מאומה? — מזיוס הזה תוכל ללכת ולבוא אל בית הרוך ככל אות נפשך, אחרי אשר יבוא הנה לאספך אל ביתו כרחמי ס. — בדברה הרבים האחרונים נהסכו פתאום פניה הדלים — לפני להבים, מפיה יזקצף, ומעיניה בידודי אש חמה נוראה התמלטו. אני נכהלתי רנע ואסוג אחור בשממון כי מעודי לא ראיתי כי אמי תפיץ עברות אפה — אחרי רנעים אחרים שבה למנוחתה ותאמר קת את המכתב בני, אל תירא כי לא עליך הקצף רק על הבוגדים אשר חמסו הון אביך ויצינוך ככלי ריק, קת את המכתב, ולך קרא את השכנות מרים ודבורה הנה, כי אחפץ לראותן בשרם הפרדו מהן —

מהרתי להקים מצות אמי ואבוא לראשונה אל בית מרים, וכאמרי לה כי אמי שלחתי לקרוא לה ענתה: הנני הולכת כרנע. — אחרי כן שתי עצות בנפשי אם ללכת אל דבורה או לחדול, כי מאז יראתי את האשה הגדולה הזאת אשר קולה כקול העורב, ועיני חתול לה, גם מאשר כי היא היתה עקרה אין לה ולד לכן לא הסכנתי לבוא ביתה, כי מה לי ולה? אך בזכרו את מצות אמי הכלנתי על פחדי ואבוא אל ביתה. שמה מצאתיה ראיתה יושבת על רצפת הבית — אך חלילה לי מדבר שקר כי רצפה לא היתה בבית רק על הקרקע ישבה — ונותנת אוכל לאפרוחים ותרנגולות אשר סביב שתי עליה, ומשה אישה הוקן אשר פאת ראשו וזקנו כשלג הלבנו יושב על הכסא ומלמד לנערים ונערות את האלף בית.

— אמי תבקש להראות את סניך דבורה — אמרתי לה בעודני על המפתח. — כרנע הוזה לא אוכל למוש מזה, כי עוללי — כן קראה את האפרוחים יבקשו אוכל לנפשם, אולם כהתימי מלאכתי אשלים חפצה — — אך הלא היא תשים לדרך פעמיה ואולי לא תמצאה עוד אחרי כן — — אמך נוסעת מזה? — שאל הוקן בתמהון — הלא חולה היא ומחלתה אנושה? —

— היא הגידה לי כי עד מהרה תרפא מכל מכאוביה, ואמי לא תכזב — — דבורה הלא דבר הוא! מהרי ולכי אל אסתר — כן היתה אמי נקראת — וגם אני אחרוך, ואתה בני שב פה עד אשר נשוב הביתה — אמר הוקן ויצא אחרי אשתו מהבית —

— אני אף כי לא חפצתי להותר שם בחברת ילדים אשר לא ידעתי תמול שלשום, בכל זאת לא מריתי את פי הוקן הנכבד בעוני אמי ובעיני כל השכנות אשר התכרכו בו. אחרי שעות אחדות שב הוקן ודבורה וינידו לי כי אמי נסעה מזה, ומעתה אשב בביתם והמה ידאנו עלי. — מתי תשוב אמי? — שאלתי וארים קול בוכים —

— שוב תשוב אליך, אל תדאג בני! — ענני הוקן בדגשי חמלה — דבורה תני לו פת לחם וחמאה — למראה המעונים האלה שכחתי כל עצב ודאגה. אחרי אכלי החל הוקן ללמדני הקריש, אך מדעתי אשר רק על מות אב או אם

יאמרו הבנים קדיש, וחלילה לאיש אשר אבותיו חיים עודנה להוציא אף מלה אחת מהקדיש מפיו, לכן השתוממתי מאוד ואשאל בדאגה ותמהון: מדוע תלמדני את הקדיש? —

— הלא אביך מת כבר ואו לא ידעת עוד דבר ולא יכולת להקים המצוה הזאת, ועתה עליך המצוה להתפלל התפלה הזאת למען העלות את נפש אביך ממעמקי תפתה אל מרומי שחקים —

תשובתו ישרה בעיני ומהיום הוא ותלאת הלכתי אתו בכוקר ובערב לבית התפלה, גם קרוא עברית ידעתי אחרי עבור שלשה ירחים, ולאט לאט הסכנתי את האנשים האלה ואוהבם, כי הזקן חבבני לרגעים בין ורועותיו ויאמה כי אהיה לנאון בישראל, ונס דבורה לא הביאה עוד מורך בלבבי אחרי אשר הראתי לדעת כי היא אשה טובת לב: הלבשה ותכלכל אותי ותחשבני לבן לה. ומה רבתה או שמחתי כאשר באה הנערה שפרה בת בן הזקן לשבת אתנו כי מתו עליה אבותיה. כאח ואחות ישבנו; יחד אכלנו יחד שתינו, והזקן את רעיתו אמרו לכל באי ביתם כי יראו עין בעין כי ה' הוכיח את שפרה חיתומה ליוסף היתום לו לאשה. כה עברו עלי ששה ירחי שמחה, ורק לעתים רחוקות זכרתי את אמי אשר קייתי כי שוב תשוב במהרה. פתאום נהפך עלי הגלגל: דודי אשר סתר אל ארצות ואשר כבוד מצאה ידו שב הביתה, ובשמעו כי אמי מתה בא אל בית הזקן ויאמר כי לו משפט הגאולה כי אחי אבי הוא, ואחר כבוד יקחני אל ביתו וילמדני דעת עדי אהיה כתפארת אדם. הזקן ודבורה, אף כי אהבוני מאוד ולוא שקלו על כפם כל הון יקר במחירי לא נתנוני לצאת מביתם, לא יכלו למרות את פי דודי בידעם כי אתו הצדק והלכה לקחת אותי בחזקה, בכל זאת ענה הזקן ויאמר דע לך כי נפשי קשורה בנפש הילד ועשר ידות לי בו ממך, כי כאשר מתה עליו אמו נשאר כאניה בלב ים ולולא חשתי לישועתו מי יודע אם לא מת ברעב עד הנה, אך למענו אעשה זאת למען הילד אהוב נפשי כי קצר קצרה ידי מלמדו דעת ודרך תבונות ועל כן אסגירהו לידך —

— מה זה אמרת אבי כי אמי מתה, הלא היא נסעה מזה? — שאלתי בתמהון —

— ה! — ענני — היא הלכה מארץ החיים אל שאול תחתית, עתה באה העת להשמיעך כי אמך מתה והנך יתום באין אב ואם, על כן בני שום לבך על דרכיך, תתהלך במשרים, והט אונק אל דברי דודך ותורת המורה אשר יפקוד עליך, כי אם אין אתה לך מי לך? —

— אמי מתה! — קראתי בקול בוכים, אף כי לא הבינתי עוד את הרעה אשר מצאתני — אמי היקרה מתה! אבי אותך אהוב כי אספתני אל ביתך! לא אוכל לעזוב את ביתך! לא אלך אחרי האיש הזה אשר לא ידעתי תמול שלשום — ובדברי הורתי באצבעי על דודי — לחוי דודי התארמו כדם בשמעו את דברי, אך לא ענה דבר. לא אדע עד הנה אם קצף עליו קצף על אשר מאסתי בו, או כלמה כסתה פניו בשמעו חרפתו מפני, כי התנכר לי עד הנה —

— לא בני! — ענה הוקן — מעתה תקרא להאיש הזה אבי אתה והוא
ינטלך והוא ינשאך כי דורך הוא —
— אם כן תלך נא גם שפרה אחותי אתי — הוקן שחק על תומת לבי ויאמר:
לא בני! שפרה לא תוכל לעזוב את ביתי, ואתה תבוא הנה לחרות בשמחה
את פניה אם יתנך דורך ללכת — אחרי כן נגש אלי דודי ויאמר: בוא יוסף אתי —
בכרכים כורעות הלכתי אחריו עד בואנו לביתו, ומה השתוממתי בצעדי צעד
על מסתן הבית הספון בארו ומשוח בששר המלא כסאות ושלחנות מעשי ידי אמן,
תכניות אדם על הקיר, גליונות בין החלונות, וחדריו הרבים כלם מלאים כל הון
יקר. לא ידעתי מה זה היה לי, כי פתאום נהפך לבי בקרבי, לכבי אשר לא ידע
עוד דאגה נמוג בקרבי. קָפָה בתמהון עמדתי על עמדתי יכולת לצער הלאה.
דודי אשר דמה כי הנני הולך אחריו בא הביתה, אך כהפכו פניו ויראה כי עורני
עומד אחרי הדלת והמוזה, קרא אלי: בוא הנה יוסף — אני לא משתי ממקומי —
בא הביתה, מדוע תעמוד בחוץ? — אני לא השיבותי דבר ולא עובתי מקומי — בוא
הביתה פרא אדם! — נתן עלי בקולו — האם תחכה ער אשר אבוא אליך
ואשאך על כפי הביתה?

אני אשר ער הנה הסכנתי לשמוע דברי אהבה דברים נחומים, נְעוּתִי משמוע
קול נערה ואומר לנוס, אך דודי מהר ויאחו בידי ויביאני הביתה, ויאמר: בחדר
הזה תשב וכל מחסורך עלי; כאחד מכני תהיה, אך אל תהי מרי כפרא אדם אשר
הסכין לשבת את דלת העם, וכדברו הביאני אל חדר קטן ויצא. — משמים
עמדתי על עמדי זמן כביר, כחולם הייתי בעיני, כי מעובי לא ראיתי עושר כזה,
ולכבי הטהור לא ידע עוד ערוך את ערך האליל הזה אשר בעבורו יכלו בני חלוף
ימיהם בהבל, ושנותיהם — בים דאגה, על כן נבהלתי ואירא מפניו, כמו לבי נכא
לי כי אראה עין בעין את המלאך המשחית מנוחת בן חלוף. . . מי יתן והיה זה
לכב כל אדם, ולכבי אני עתה, כי או לא שבת שלום מהארץ, לא צדו איש
את אחיהו חרם. . . השמעטם? איש את אחיהו! . . .

לעת ערב שבו שני בני דודי מבית הספר; הבכור ירוחם כבן אחת עשרה
שנה היה דל כשר ונכה הקומה לפי שניו, והצעיר כבן שבע טוב תואר ובריא
בשר. לערב שב גם דודי הביתה ויצו להחליף שמלותי ולהכין לי מטה בהחדר
אשר בו שכבו שני נערי. המה שכבו וירדמו ושנתי נגולה; מקרי היום ההוא לא
נתנו מנוחה לנפשי, התהפכתי מצד על צד אחר עדי אחזה השנה בשמורות עיני
גם אני ואישן. אך גם ערשי לא נחמה אותי כי חויון לילת גורא מאוד התתני:
בחלומי והנה שני אנשים ננשים אלי מראיהם כמראה התכניות אשר ראיתי על
הקיר ואשר נתנו חתית בלבי, המה נגשו אלי וישומו מחנק לנפשי עד כי לא
יכולתי לשאוף רוח. תפצתי להניע ידי ורנלי אך לשוא, יהי אסורות בכבלי עוני
רנלי לנחושתי הנשו, בכיתי ואתחנן להם אך אונם ערלה משמוע, רק עיניהם
סקוחות ותמה יביטו יראו בי בעיניהם המורות זועה, וכראותי כי האזר שלח ירו
וואחו במאכלת אשר מתחת למריו נתתי בקיל, אֵנִי חֵצִי לְעוֹרְתִי! הצילוני גא!

הה אמי אמי! לקולי התנערו הנערים ויתנו קולם גם המה, ויחררו כל בני הבית לקולם. דודי אשר התעורר לקול הקריאה אף הוא מהר ויבא אל חדרנו כי אמר אולי נגב או שודד ליל פשט על הבית, וכמששו בחשך תפש בכנדי איש אשר התנגב לצאת בבהלה מבית המבשלות הנשען על חדרנו — הנך בידו שודד ליל! — קרא דודי בקול עז, וכרנע נשמע קול מהלומות אשר לא נראו רק נשמעו, לשוא פרפר האיש בידיו ורגליו, כי דודי אחו בערפו וידכאו עד עפר —

— אנא אדוני הניחה לי, לא נגב אני! התחנן המכה קולו — אך דודי מאן להאמין בו ויוסף להכותו מכה רבה.

— אנא אדוני חוסה נא הנני מורה ילדיך ולא שודד ליל! ומדוע תסליא את מכותי? — לדבריו אלה שבה בינת דודי אליו ויאמר: הה איך שניתני! סלח נא לי! אך איזה הדרך באת הנה הלא חדר משכבך בהחדר אשר בחצר? — לקול הקריאה באתי הנה ואתפש בכסף המאורת ויקות.

— כאשר אתה עושה לי כן שלם לך אבי — אמר הבן הבכור לנפשו בקול דממה. בין כה וכה נקבצו וכאו כל גרי הבית לחדרנו — האירו נר! נתן דודי בקולו — ונראה מאין יצאה המבוכה. — כרנע האירו נר להאיר על התהפוכות אשר בבית: דודתי היתה פשוטה רק כתנת עד חלצים כסתה מערומיה, והיא מהרה ותכס את בשרה, גם המורה התפשט עד כתנתו. המבשלת היתה עטופה בשמלת גבר ומה רבתה מבוכתה בהודע לה כי שמלת המורה כסתה (או גלתה) את ערותה. פה המשרת היה מגואל, כי בחשך שלח ידו בהמרקה אשר עמדה על קרן החלון למען התקדר, אכל ולא מחת פיו. דודי עמד רגעים אחדים כמתעתע כי המבוכה החדשה גרשה זכרון הראשונה, אך לאחרונה לא משל ברוחו ויקרא אכן נמצאו הנגבים! ושחוק אדיר התפרץ מפתחי פיו — אך לא עת שחוק היתה לדודתי, היא לטשה עיניה המפיצות זעם בכל עת — ומה גם או — להמורה ותקרא: שערוריה נהיתה בבית! ומה עשו! ותשב אחרי דודי לחדר המשות —

אני שכבתי למעצבה בכל עת המבוכה, לא הרימותי יד ולא שאפתי רוח כי יראתי פן יודע לדודי כי אני הוא ראשית חטאת ויפקוד עלי את עוני. לוא בא האכזר אשר ראיתי בחלום לקחת את נפשי כי אז נתתיה לו בתודה, כה גדל עוני בעיני. המשרת יצא מהבית מבלי דעת כי נגלה עונו, כי המבשלת יראה להזכיר חטאתו פן יפקוד עליה עון השמלה, והוא גם הוא ירא הזכיר עונה כי ידע בנפשו כי גם הוא לא נקה מחטאות באפל תקרינה. רק המורה לכרו נשאר בחדר, רגעים אחדים עמד תחתיו כאיש נדהם; אחרי כן פתח פיו ויריד בשיחו בלב נשבר: הה אויה אויה לי! אנה אני בא? מאין אבקש עזר לי? אדוני הבית ישליכני כנצר נתעב מעל פניו אחרי כי סרוע אני לשמצה, נברתי תשמור לי מאז עברתה, ואנה אפנה לעודה? כבודי עובתי פה, אם אמדי אשובה הביתה הלא עוני יסוב עקבי וירדפני מנוחה, תושיה נדחה ממני הה! אצבע אלהים הוא! יסור יסירני יה כי פיהו מריתי! אך מה אעשה עתה? — רגעים אחדים החריש כי נעתקו מפיו מלים מרוב חוגות נפשו

— אך לא! לא לא לא! קרא מתאים — לא אחכה עד אשר יבוא ועם. אל תשמחי נברתי אויבתי לו! לא אובר עצות אני לא! הוי מה רבה אולתי! רגע דמיתי כי אין עוד מזור, שכחתי כי עזרתי בהצדיק והוא יושיעני בצר, אודה עלי משעו והוא ישא עון חטאתי, ואם הוא יאמר כי ישרה נפשי בי, מי ירשיעני? מי? אבל בכל זאת תשועה רחוקה ממני — הוסיף לדבר בינון — איך אלך בדרך ובידי אין כל? . . . . אך האם אצא מזה ובכפי לא דבק מאום? האם לדיק יעתי? רגעים מעטים חשב מחשבות אחרי כן קם ויגש אל הדלת ויקשיב ואין קול, וכן אל השנית ואל השלישית — כלם הזיז שוכבים — קרא בשמחה אך בקול דממה — טוב הדבר, אם אתה לא תתן את שכרי יש לאל ידי להושיע לנפשי בלעדריך, אוצר כלי הכסף פה בההדר הזה אקה מהבא בידי ואמלט, ואם אפעל עול, הלא כאשר ימהו כל אשמותי לא יוכר גם החטא הזה, ומה גם אם ממנו אקה פדיון לנפשי . . . . אך אם אתפש בכף? . . . . הוסיף להביע אמריו לנפשו — אחת היא לי! — בפיו דבר ובידו שכר בלאט את דלת הארון ויוציא כלי כסף וזהב למכביר וינס בהחפזה —

כל אלה שמעתי ועצמותי רחפו ממנו. בכורך הקיצותי לקול המולה ומהומה חדשה: דודי התקצף ויתן קול פחדים על המשרתים, והמה בכו התחננו. — מי איפוא גנב את הכסף אם לא אתם האני או רעיתי? — באלהים נשבעתי כי לא אדע עד מה — התחנן המשרת קולו. — נפשי חפה מפשע — ענתה המבשלת בהורידה לארץ עיניה. — זאת ידעתי כי נפשך חפה מפשע, שה תמה וברה כסוך אין בכל הארץ, הן שמלת המורה תתן עדיה ותצדיק נפשך המורה — ענתה דודתי בשחוק מרגיז לב — איה המורה? שאל דודי שתאום הן עת התפלה הניעה והוא לא בא עוד, אלועור לך וקרא את המורה הנה. המשרת יצא וישב כרגע ויאמר המורה אין, וכחדרו לא ראיתי אף אחת משלמותיו — הוא גנב את הכסף! קרא דודי — לוא חוית אתה הקורא את חוות פני דודי, בבוא אליו השמועה כי המורה איננו, ידעתי נאמנה כי שָׁחַ החזיקתך אף כי לא בן ששה שנים הנך ונפשך לא תדע עון. ועתה שים לבך לפחדיו אני אשר ידעתי נפשי כי בי העון. מה אומר נפשי יצאה בשאל דודי: „מי הוא אשר החל לצעוק בלילה — הבן הבכור אף כי ידע כי אני הוא בכל זאת כסה פשעי, אך הנער הקטן גלה על עוני. דודי הביט עלי בעין ועם „ו פ ר א א ד ם“ התמלט מפתחו סיהו. אך דודתי נתנה עלי בקולה: מדוע הבאת את הננע הזה הנה? היום בא ולרננו — צרה ומבוכה, גרשהו מזה כי רעה נגד פנינו! — דודי לא ענה דבר רק נאנח בשברון סתנים ויחפוץ לצאת החוצה — אנה פניך מועדות? קראה דודתי.

— מה לי פה? הלשמוע ריבות שפתיך? —

— מחכמה שאלת זאת לא אכתד! ארון הבית ישאל מה לו בכיתו!? מוא הנה ואני אורך את אשר לך לעשות: צוה על המבשלת בחוקת הוד כי תתן תודה ותניד לנו אנה ברה המורה מאַהֲבָה, האם שְׁחַו עיניך מראות כי גם ידה תכוון עמו? עצת דודתי לא עשתה פרי, לשוא נתן דודי קול פחדים, לשוא נתן חיות בלבב

האמללה, כי הוא בכתה ותשבע כי אוניה לא לקחו שמץ דבר מפי המורה. דודתי נלאתה נשוא קשי ערפה, ותאמר בשאט נפש לדודי: האתה תוציא דבר אמת מפי? נכר לא יצלח! הניחה לי ואני אמצא את אשר אבקש, ואתה שים פעמך אל עיר צבועאל מקום מושב הצדיק והוא יגיד לך איפו תמצא את הנגב — עוד ביום ההוא נסע דודי אל הצדיק לדרוש בו על דבר הנגבה, והמבשלת באה ביתה האסורים בסקודת דודתי אשר הניחה כתחלה חמתה בה ותפליא מכותיה, ואחרי כן הסגירה אותה בידי השופטים . . .

ב

— בעיר צחנה מצאתיו יושב בבית המדרש ולומד — ענה דודי על השאלה אשר שאלהו איש זר אשר בפעם הראשון ראיתיו בבית דודי — וכראותו אותי נבהל מאוד עד כי לא עצר כח למוש ממקומו.

— מאין בא אליך הרוח לשים פעמך אל העיר צחנה? —

— דרש דרשתי בהצדיק והוא הגיד לי את דרכי גם כטרם שאלתי את פיו; כפתחי הדלת שמעתי קול אלי קול הצדיק הוא: על דבר הנגבה באת הנה, יד אוכל לחמך היתה במעל הזה, אך הוא לא ימלט מידך, לך אל העיר צחנה" מהרתי להקים עצת הצדיק, וכאשר דבר כן היה כי שם מצאתי את הנגב. מה תאמרי את רעיתי? מה תחשובי על דבר המופת הזה?

— מה אחשוב ומה אומר? — ענתה דודתי במועל יריה — את אשר יחשוב לבי אותה הגרתי לך, כי לפני הצדיק נגלו נצורות ואין דבר נעלם ונסתר מנגד עיני כבודו, רק אתה קשה עורף אתה הקשחת לבך עד כה מתת אמון בקדוש אלהים עליון, אך עתה אחשוב למשפט כי לא תשוב עוד לכסלה —

— ואני אחשוב למשפט — ענה דודי במנוחת לב — כי הנגב דבר את הרב כטרם בואי אליו, והוא שלחו לעיר צחנה.

הדבר יצא מפי דודי, ודודתי קמה עמדה על רגליה פניה אדמו מקצף, ובקול סחדים קראה: הוי נבל עורך מסתולל בהצדיק! עוד תלעיב בדרכי קדשו אחרי אשר הראך כאלה — כשמוע האיש הור קול דודתי קם מכסאו ויצא החוצה — הוי משלם תחת טובה רעה — הוסיפה דודתי לקרוא — הוה הוא הנמול אשר תגמול להצדיק אשר מידו בא לך כל הכבוד והעושר הזה! —

— אמנם כן הוא — ענה דודי באנחה — מידו בא לי העושר, אך מידו בא לי גם חרפת לב ומפה נפש, עני ובר לבב הייתי ועתה . . . עשוי יועיל להוטי להזכירני . . .

— כמה פעמים צויתך — קראה בקול מושל — לכל תזכיר ראשונות, כל יראי ה' יתנו עידיהם כי בצדק ומשפט עשית חיל, ולוא גם עול פעלת הלא גם אז לא נחשב לך לחטאה, אחרי אשר כפרתו במנחה אשר נתת להצדיק, ובצדקה אשר תרבה כל היום, אך אולתך קשורה בלבך ותמאן הנחם, שמע לקולי: גרש את הילד מהבית כי הוא כרקב בעצמי —

— ולי הוא לסוקת לב ומוכרת עון . . . אך לא אבה ולא אשמע לך מעתה!
השמעת? לא אשמע לך עוד! כי את היית בעוכרי, בחלקת לשונך הפלתיני
למשואות, אחת דברתי ולא אשנה: הילד ישב בכיתי ואת בני יחלוק נחלתי או
נחלתו . . .

— היו לא תהיה! — קראה דודתי ברוננו קולה בצאתה מהבית, ותדפוק את
הדלת אחריה בחוקה עד אשר נעו אמות הספים.

— בת תופת! התמלט מפתחי פי דודי ואנחת שכרון מתנים התפרצה
ממשכיות לבו.

את כל דבריהם שמעתי בישבי אחרי הדלת, אך לא הבינתי עד מה, גם
לא שמתי לבי לחקר דבריהם, כי מיום בואי בית דודי הייתי עצב כל היום, ומה
גם בימים האחרונים, בעת אשר לא היה בביתו כי דודתי כעסתני גם כעס, ועל
כן ישבתי משמים כל היום לא דברתי את איש דבר גם אוכל לא בקשתי, כה
גברה עלי יד היגון — אחרי רגעים אחדים בא דודי לחדרי וישאלני בדברים
רכים: מדוע חשב פה לכרך יוסף? למה לא תלך לצחק את הנערים? — אני
לא השיבותיו דבר ואנלי דמעות התפרצו משתי עיני למרות רצוני. — מה לך כי
תככה? שאלני שנית ברנשי חמלה —

— זכרון מות אמי עלה על לבי — עניתיו — כי יראתי לנלות אוניו כי דודתי
הכעסתני תמרורים —

— לב יודע מרת נפשו — אמר לנפשו באנחה — הרגע נא בני כי אני אהיה
לך מעתה לאב, בוא אתי ואני אנהגך אביאך אל בית ספר, שמה תלמד תורת
ה' ושמה תתרועע את הנערים אשר כגילך ותשבע נחת, ולעת ערב תשוב הביתה
ותספר לי את התורה אשר למדת ואאהבך. בדברו אחו בימיני ויוליכני אתו אל
בית הספר. למראה בית הספר שב רוחי אלי כי זכרתי את הוקן אשר לקחתי לכן
לו ואת דבורה אשתו אשר הרבתה עשות אתי טובות. גם את אחותי זכרתי . . .

וזאת תורת הבית; באמרי בית, אל ידמה הקורא כי בית אבנים חזו עיני
הרואה שם, לא זאת! מחויך נראה לעינים בנין קטן ושפל קומה כמלונת כלבים,
בני מעצים דקים אשר כבר בא רקב בהם. התבן אשר היה לו למכסה או לנג
הניע עד עפר ולא עצר כח לעמוד בפני מטרות עו לבל ידלוף הבית, כי העוים
הרכים אשר סביב שתו עליו לקחו ממנו די שבר רעבונם ויאכלו הציו. ומבית היה
רק חדר אחד מכוסה בפיה ושחור וקורו עכביש ממסד ועד הספחות על ארבעת
רבעותיו, וקרקע הבית מכוסה בחמר היה לו לרצפה. על הכותל מעבר
מזרח השמש נראה גליון גדול ועליו כתוב, "מצד זה רוח חיים" אמנם לא רבים
מבאי הבית הזה האמינו בדברי הגליון — כי תחת רוח חיים באו צחנה ובאשה ורוח
קטב בעד החלון אל אף אלה אשר אף להם ויריחון — כאשר לא נתנו אומן בדברי
אדוני הבית באמרו כי פני אריות להחיות מעשי יריו אשר עשה על הגליון. סוה
אחר ומוה אחד, כי פניהם לא כפני הארי ולא כפני הכלב רק בריאה חדשה ברא
היוצר המשכיל הזה, ואן רמות אשר תערוך להם. על הכותל מצד מבוא השמש

בפיאה נראו אלה הרברים על הפזח „זכר לחיובן בית המקדש“ לא אדע עד
הנה, מה הוא הזכרון אשר היה שם להזכיר חורבן בית מקדשנו? אם עמודי
הבית אשר רופפו? או החיות הקטנות אשר התהלכו על הקירות לזכרון „שועלים
הלכו בו“? תנור גדול לקח לעמדתו רביע החדר, בין התנור והקיר מימין עמדה
מטה רבודה, ולעבר השני — מטה קטנה ממנה ועליה קש וחשש מבלי מכסה.
נגד התנור עמד שלחן עץ גדול לא משוח בששך רק מכוסה בכתב קעקע,
וסביביו ישבו כעשרה נערים, אחדים מהם הגו בתלמוד, ואלה בכתבי הקודש,
ואחד ישב לימין המורה ויקרא את הקריאה בקול זמרה אשר התלכד את קול
אשת המורה הנותנת זמרות לפני מטת פרי בטנה אשר קלעה במטת הקלע ויהיו
לאחדים, אך קול המורה השביח לרנעים את שאון קולם גם יחד. כן ישבית קול
רעם אדיר המזת ימים ושאון גליהם — למראה המורה שכחתי כל רגשות השמחה
אשר התעוררו בקרבי למראה הבית, כי תארו היה מורא מאוד: איש קצר קומה
ודל בשר, לחייו צומקות, חוטמו ארוך ועגול כחוטם הנשר, שתי פאות ראשו שחורות
משחור ויורדות כעבותות על פי מדותיו. שערות הזקן נראו רק זעיר שם זעיר שם
על לחייו אף כי הוא בא בשנים, כי בחשבו מחשבות מרטם לאחת אחת, ורעיתו
עשתה כזאת גם מבילתי חשוב מחשבות רבות. מכסה שחור ונוצץ כרקיך משוח
בשמן על ראשו, כתונת בד לא אטון מצרים, גם לא מארץ שווייץ כסה את
בשרו, לבו המכוסה בשערות שחורות וארוכות היה פרוע, כי לא רכס את שולי
המעיל ממעל על צוארו. מכנסים בד לבש אשר לפניו היה מראיהם לבן, אך
עתה התפארו בצבעים הרבה: מופת עפר ושחור אשר נוססו בו, גם בנו הקטן
אשר השתעשע לפעמים על ברכיו הוסיף על צבעיהם צבע להגדיל פאר אביו אשר
בו יתפאר. לוא הייתי או חוקר קדמוניות כי או יכולתי להוציא משפט אשר בימי
יעקב אבינו לא היו עוד מלמדים כמו אלה, כי לולא זאת, מה זה היה לו לנוע
על העצים לקחת מקל לבנה ולפצל בו פצלים? מדוע לא לקח מלמד כזה
להציגו בעדרי הצאן? יראו — זילדו כמזהב. אך לדאבון נפשי לא ידעתי או
התכוונן על אשר לפניי ומה גם לחקור קדמוניות. אמנם עתה נוכחתי לדעת אשר
אף אם היו מלמדים כאלה בבית שם ועבר, גם אז בחר אמינו הזקן כבול עץ
מהמלמדים האלה כי ידעתי נאמנה אשר ככל כפר לא שום לעמוד בשקתות
המים, כי באשר יין או שכר שם המה. אך המה בחרו בדרכי יעקב אבינו, כי
כאשר תבואנה הצאן לשתות מפלג התושיה יבחרו למו מקלות ובעת יחמנה
יעבירום על בשרן, והיה בשר הצאן עקודים נקודים וברודים, ואלה (רק אלה)
יספחו על צאן יעקב. . . אמנם ידעתי כי תשחק לי הקורא על אשר הונעתך
בלהג הרבה על דבר המכנסים, אך אני לא אשחק כי המה עוררו בקרבי זכרונות
רבים ונעימים, כי בראותי אותם זכרתי גם את המכסה אשר בו כסתה האשה
דבורה את החלות בערב שבת, כי היא תפרה יחד צבע רקמתים את תכלת ובר
לכן וצמר צהר, והיו מראה המכסה כמראה המכנסים, לכן הרבתי דברים אודותם
כי זכרונות ימי הנוער יקרים בעינינו מאוד מאוד גם עד זקנה ושבה . . .

ומה גם כי אין עוד מלכוש לסאר בו את המורה מלבד הכסות עם הציצית הארוכים אשר עליו, כי רגליו היו יחפות. בבוא דודי אתי הביתה התנשא וירץ הגה והנה כמתעתע כי בקש את מנעליו ולא מצאם, אך דודי הוציאהו ממבוכתו בגשתו אליו ויאמר „הא לך תלמיד חדש“ הוא שב למנוחתו וישב על מקומו, בגשתנו אליו העביר ידו על לחיי וישאלני „מה למדת בני?“ התלמידים כלם פתחו פיהם ועיניהם ויביטו בי בקנאה, כי זה זמן כביר, מעת באו בפעם הראשון לבית הספר, לא שמעו דברים נחומים כאלה יוצאים מפי מורם, גם אני פתחתי פי ולא ענית מאומה. — האם לא למד עוד עד מה? — שאל את דודי —

— הוא למד לקרוא; ואתה שים לבך להורותו ושכרך עלי כי בן אחי הוא — ענהו דודי — ויטהר הצדה, ואחרי אשר התלחש עמו רגעים אחדים יצא מהבית. המורה הושיבני לימינו וינסה כחי בלמודים. אחרי כן אמר לי: קום לך וצחק את הנערים בחצר — אני המיתי כי הוא יצוה עלי במפניע לצאת החוצה על כן חשתי להקים מצותו ובהתפוי הפלתי ארצה כד המים אשר עמד בצד הרלת, הכד נשבר והמים נשפכו לארץ ויוו רסיסיהם על אשת המורה ועלי. משתומם עמדתי על עמדי ואביט במבוכה הנה והנה. ואשת המורה קפצה ממקומה ותתנפל עלי בחימה שפוכה, ולולא מהר המורה לעורתי כי אז עשתה אתי שפטים נוראים, ואת העידו פניה האיומים. — מדוע תמנעני נבל מלסר את הפרא האדם הוה כאלתו? דברה באפה את אישה אשר אחזה בזרועותיה.

— כי דודו צוה עלי בלאט לאמר: לאט לי לנער הוה —
— יקחך אוסל! אותך ואותו ואת דודו! העל זאת לא יוסר כסיל כוה? האם הקיף בסגורים ולא תראה כי את כדי שבר יצוה את בני? עתה ירבו התלמידים המתפרצים מפני אשת מוריהם; לא! היו לא תהיה! יקר בעיני המוטה מחיים מרים כאלה, הניחה לי וארוציץ את גלגלתו —
— לא בודון לב עשה זאת לכן אסלח לו, וגם את שימי מחסום לסף —
— שקר הדבר בודון עשה זאת בודון! היו לא תהיה, אני ארוציץ את גלגלתו —
— הס ארורה! — קרא אלוף נעוריה בקול נורא מאוד — וחרדי מתנופת ידי כי קשתה! —

— האני אבהל מתנופת ירך? לא היו לא תהיה! עוד מעט ואראך כי ידי קשתה מירך — ובדברה אחזה בחרש מהכד ותשלך בו. אך הוא כמלומד מלחמה ידע להוהר, וימהר וירם סיר מהסירים אשר עמדו על התנור, אך גם היא לא נופלת ממנו בתכסיסי מלחמה, כי מהרה ותשב על הארץ, ובהשליכו הסיר עבר מעל לראשה וישבר לרסיסים בנגעו בכותל. — כן ישברו כל עצמותיך — קראה ברוח עזו כנכנר בשוכו ממלחמה ותצא החוצה. המורה שב למקומו, אך אני עמדתי עוד על עמדי כי יראתי למוש ממקומי. הוא החל ללמד את תלמידיו ורוחו כנחל שוטף סוער בקרבו. הילד נתן קולו בזמירות „על כן תטעי נטעי נעמנים“ — דבר נכחה כלב! — קרא המורה בחימה —
— על כן תטעי נטעי נעמנים — הוסיף הנער לשיר.

— הנני אליך להורותך לדבר משרים! — קרא המורה בקצף נורא, ויאחו כציצית ראש הילד ויפרפרהו. גם מרט לחייו באכזריות חמה. — הנער בכה בכי תמרורים ויאמר: הלא כן כתוב בספרי. — עוד תעז לדבר שקרים! — ענה המורה אשר דמה כי הנער בשפת עלנים ידבר לכן יאמר „תטעי נטעי“ ויעמוד ממקומו ויביט בהספר אשר לפני הנער ויקרא בתמהון: אכן נכונה בפיו, אך בספרי כתוב „על כן תטעי נעמנים“ — או הרהיב הנער בנפשו עגו לאמר: ומה חטאתי אני אם משנה בספרי? — המורה נבוך מדבריו ולא מצא מענה. אך פתאום התעורר כמו רוח עצה ממרום באה בלבו ויקרא בקצף: מדוע תביא בידך כתבי הקודש הנדפסים כוויילנא אשר מידי מינים כופרים אפקורסים יצאו? למה לא יקנה לך אביך ספרי קאפוסט או ויטאמיר אשר בהם יהנו כל בני ישראל הישרים בלבכותם? — הנער לא מצא מענה או ירא לענות, אך בלבו ידע כי צדק ממורו לכן הוסיף לבכות, ובלי ספק הכיר גם המורה כי הצדק אתו על כן עזבו לנפשו ויהל ללמד את שני נערים גדולים ממנו במסכת בבא קמא. הנערים נתנו יחד קולם בשיר „שבר את הכר“. אני דמיתי כי עלי יכוננו מלתם, לכן נגשתי אל המורה ואמר בקול רממה: לא בצדיה שברתי את הכר — המורה לא יכול התאפק ויתן קול שחוק, והתלמידים כראותם אותו שוחק שחקו גם הם בקול גדול, גם הנער המקה שכח עד ארגיעה את כל מכאוביו ודמעותיו ויצהל קולו אף הוא. מה מאשרים המה בני הנעורים! המה ישכחו על נקלה את אשר אין להשיב... הה! מי יתן והיה לבכם זה להם עד זקנה ושיבה, כי או לא רבתה כה שנאתם גם קנאתם, ועמל ויגון הרבה, הרבה מאוד נסתרו מעיניהם בימי חיי הבלם. — אשת המורה כשמעה קול ענות, תרדה הביתה כי אמרה כלבה „חדשה נהייתה בבית“ עודנה על סף הבית והמורה קפץ ממקומו וירץ בחפז לקראתה — ארורה! מה לך פה? — נתן עליה בקולו —

— הלגרשני מביתי אתה אומר? —

— כדברך, אני אשלחך מעל פני לעולם —

— אני אשלחך אל ארץ תחתית ואתה לא תשלחני מביתי, היו לא תהיה! הנה אחירע העשיר נתן את בן אחיו הפרא בידך ותנבה לבך על כן תאמר לגרשני? היו לא תהיה! אני אקרא חמס בשוקים וברחובות, ואנשים ישרים ישפטו בינינו, לא תגרשני! לא! היו לא תהיה! — וככלותה את דבריה ישיבה לה על מקומה. עת האוכל הניעה; כל הנערים מהרו איש לביתו כאסירים עת יפתחו לפניהם שערי בתי כלאים, גם המורה יצא אחריהם, ואני נותרתי בבית כי לא ידעתי מה לעשות. כראות אשת המורה כי רק שנינו בבית נגשה אלי ותלטוש עיניה לי ותאמר: למה נותרת פה? מדוע לא תלך גם אתה אל העוואל? פרא אדם! למענך יאמר אשי לשלחני מעל פניו היו לא תהיה! אך חצי חמתי אכלה כך. ובדברה הביטה כה וכה ובראותה כי אין עוזר אחזה במסרקתי בשתי זרועותיה. אימת מות נפלה עלי, אמרתי נגורתי. אך פתאום נפתחה הדלת, והמורה קפץ כמלאך מושיע אל תוך הבית, התנפל על אשתו וישם בשתי ידיו מחנק לצוארה „לך הביתה!“ —

אמר אלי — ברנע יצאתי מהבית וארוץ בכל כחי עדי מעדו קרסולי ונכשלתי .
מלוא קומתי נפלתי ארצה ומיץ אפי הוציא דם . למראה הדם נבהלתי מאוד כי
אמרתי קרוב קצי . ברנלים כושלות ולב מלא הלחלה באתי הביתה והנה דודתי
לקראתי ותחת תת לי חנינה נתנה עלי בקולה : הוי נער שובב ! את בנים שובבים
נלחמת והמה יכלו לך , חכה עוד מעט ואני אלך אל מוריך ואצוהו במסניע כי
ייסרך שבע על חטאתיך . — לדבריה נהפך לבי בקרבי , כי יראתי מאוד ללכת
אל בית הספר מאימת אשת המורה אשר נפלה עלי ומה גם אם גם המורה יהפך
לאכזר לי . זמן רב עמדתי משמים על מקומי כי דמיתי אשר דודתי עודנה עומדת
לפני . אך כהרומי עיני מבלי משים ואראה כי היא כבר חלפה הלכה לה או עלו
מחשבות על לבי , החילותי לשית עצות בנפשי אם לבוא הביתה או להדול . זה
היה הפעם הראשון אשר באה חכמה בלבי לחשוב מחשבות לבלתי לכת בעינים
עצומות אחרי מוליכי . . . זה היה הצעד הראשון אשר צעדתי על מסתן בית
הספר הגדול ששם יאספו אספה כל בני חלוף להקשיב לקח . זה ! רק בית ספר
גדול היא התבל ! האדם ציר פרא יולד , אך המורה הגדול , הוא הזמן , יכרה
לו אוון לשמוע בלמודים , ואחריו יתרו יחויקו עווריו הלא המה הנגעים והסנעים
אשר יארובו על כל דרכים , והמה יביאו חכמה בלבו . בבית הספר הזה לא ימטירו
לנו מלאכי מרום מנד שמים מעל , שמה הילדים ספים , ספים מאוד באכזריות
חמה , רק בעמל ויגון יעשה בן חלוף פרי תבונה , וכאשר יוסף מ כ א ו ב כן ירבה
דעת . . . לשוא תתהללו אתם שלוי עולם השוככים סרוחים על ערשותם וההצלחה
שתומת העין מלאה כתיכם טוב , הבל תתפארו כי חכמה אתכם ותדעו עת לכל
חפץ ! חכו עוד מעט עד אשר יבואו ימי הבחינה בבוא הנסיון לנסות כל באי
בית הספר או או נראה במה כחכם גדול ? ! . . . חשכתי דרכי וגמרתי אומר
לשוב אל הזקן אשר גדלני עד הנה . חשתי ולא התמהמהתי להקים מוימות לבי .
הזקן שש עלי בכואי אל ביתו . כי הוא דמה אשר ברצון דודי עשיתי זאת , אך
כשמעו מפי את כל אשר קרני אמר אלי : לא טוב הדבר אשר עשית בני
לבוא לביתי ואת פי הודך לא שאלת ; ומה אעשה כי יפקוד עלי את עונך ? לכן
איעצך לך ושוב לבית דודך וספר לו את כל המוצאות אותך והוא יושיע לך .
הזקן דבר דבריו בלב נשבר ולא יכולתי למרות פיו , שבת על עקבי וכאבי
נעכר . על דרכי פגע בי דודי וישאלני : מאין אתה בא ? — לדבר שקרים לא
למדתי עוד את לשוני , ומה גם כי לאט לאט הסכנתי את דודי אשר רק הוא
דבר אתי בנחת , לכן הגדתי לו את כל לבי . כשמעו את דברי הניד בראשו וישך
את שפתו העליונה . כראותי ואת החויקתני שמה , כי אמרתי עלי יעבר כוס ועמו
על כן החשיתי מדבר לבל אעיר כל חמתו — מדוע שמת לפיך מחסום ולא
חשים קנצי למיליך ? —

כי ראיתי כי חרה לך בשמעך דברי —

לא כך בני חרה אפי רק במציקיך ; אך הרגע נא מהיום והלאה לא יוסיפו
בני עולה לגעת כך ובדברו אחו בימיני ויביאני הביתה . ימים אחדים הונח לי

מעצבי; אל המורה הראשון לא שלחני עוד כי לקח מורה לבניו אל ביתו וגם סחתי
גם אני אליהם. גם דודתי לא רעמה עלי כקדם כי דודי לא מש מתוך ביתו כל
היום. אך גם ימי שלותי אלה לא ארכו ויבוא יגון; דודי עוב עוד הפעם את ביתו
ללכת לרגל מסחרו אשר פריץ מיום אל יום ולמרות פיו אשר צוה: להתהלך אתי
כאת בניו, הכעסתי דודתי תמרורים. גם משרתי הבית שפכו עלי קלון ויבזו צלמי
למען הפיק רצון מאת נברת הבית, עד אשר צר לי המקום לשבת בבית דודי. הו!
— אמרתי בלבי — מדוע לקחני דודי מבית תענוגי לשבוע כעס ויגון כל היום?
באין גואל ומושיע באין מנחם ומרחם. בן דודי הבכור התרועע אתי בתחלה, אך
אמו יסרתו לבלתי התהלך אתי כרע כאח, כי לפי דבריה לא יאתה לבן נדיבים התרועע
את בן עוני אשר נאסף הביתה ברחמים. המורה אף כי משכני חסד וירוממני תחת
לשונו, כי לפי דבריו, לא ראה עוד בן מקשוב ומשכיל על דבר כמוני, אך גם
הוא היה ירא סקמט דודתי, והיא בקשה ותמצא תואנות חדשות לרגעים לכלות
חצי המתה בי, לכן גמרתי אמר לשוב שנית אל הוקן, כי אמרתי עתה יאספני
אל ביתו אחרי כי דודי איננו וכשובו אשוב לביתו. אך מה השתוממתי בכואר אל
בית הוקן ותחתיו מצאתי שם אנשים חדשים — איפה הוקן? — שאלתי —
— מי הוא הוקן אשר תבקש? שאלני אחד מהאנשים —
— משה איש דבורה המלמד —
— הוא נסע כבר מזה לארץ הקדושה —
— הנידו לי דבר אמת — התחננתי אליהם בקולי — הוא מת? —
— מאין בא אליך הרוח לחשבהו את יורדי בור? הלא אמרנו לך כי הוא נסע
את ביתו לארץ הקדושה. —
— ידעתי כי תרמוני, כי גם כאשר מתה עלי אמי הנידו לי כי הוא נסעה
לארץ אחרת —
— הוי כסיל — ענה האחד — מה לי לדבר שקר? לוא מת כי אז לא כהקדתי
מאתך, אך הוא חי. שאל את דודך ויגדך כי הוא נתן לו כסף ביד נדיבת למען
ישים לארץ הקדושה פעמיו —
— אם כן נסע מזה באמת — ענית בעצבת — הנידו לי דרכו ואלך אחריו
כי לא אחפוץ לשוב לבית דודי — האנשים נתנו קולם בשחוק. — מדוע תמאן
לשוב לבית דודך? הלא טוב לך שבת שם בהיכלי עונג מגור בבית משה המלמד
אשר בזעת אפיו יביא לחמו — שאלני איש צעיר לימים כבן חמש ועשרים
טוב תואר אך רוח עצבת חופפה על פניו —
— כי דודתי תתאכזר לי — עניתו בתום לב —
— ואת הרשעה בלעה חיל אביו ותקציר ימי עלומיו, ועתה תמנע מבנו חלק
מהטוב אשר לו הוא. הה מי יתנני . . .
— ידעיה שמור פתחי פיך! — קרא בקול מושל האיש אשר דבר בי בראשונה
— הן הצדיק נתן לפעולתה צדק ומי ירשיעה? האם תצדק אתה יותר

מהצדיק? אני ארחץ בנקיון כפי אז ישבר עץ לתמך, מידך תהיה ואת לך — האיש הנקרא בשם ידעיה נאנק דום ולא יסף לדבר עוד דבר .

— אנא הנירו לי איוה מקום הוקן ואלך אליו — הוספתי להתחנן קולי —
— שוב לביתך כי רב ממך הדרך — ענה הראשון וורה באצבעו כי אצא החוצה . —

במפח נפש יצאתי מהבית; אך עוד לא הרחקתי ללכת והנה פתאום שמעתי קול קורא אלי בשמי, הבטתי אחרי וארא נער כבן שמונה עשרה שנה אשר פעמים רבות ראיתיו בבית התפילה אך בשמו לא ידעתי: מניף ידו וקורא אותי אליו — התחפוף ללכת אל הוקן? — שאלני בנשתו אליו.

— בכל לבבי — עניתיו — אך האנשים הנירו כי רב הדרך מאוד —

— מרמה בפיהם, המה דברו זאת בעקבה למען הניא לבך, כי גם ידם עם דודתך לענות נפשך, אך אני אנהגך אביאך אל הוקן אם אך יש אתך כסף —

— יש ויש — עניתיו בשמחה — כי דודי נתן לי כטרם נסע מזה —
— הראני כמה יש בידך — הראיתי לו את אוצרי, אך הוא הניג בראשו ויאמר:

מעט! הכסף הזה לא יספיק לנו, אולי יש לאל ירך למצוא עוד כסף או הנני נכון לנחותך אל טחוז הפצץ —

— אך איפה אקח כסף? — שאלתי בלי חשדה בראותי כי נכובה תחלתי להנצל מבית דודי —

— שוב לביתך וקח את אשר תמצא ודיך או אז תוכל לעשות דרכך —

— אבל אני לא אובה לשוב לבית דודי —

— אם לא תחפוף לשוב שעה להתמהמה רנעים אחדים, תשוב לשכת שם עד

עולם, כי לא אוכל למלא הפצץ בלי כסף —

— אמנם איך אוכל לקחת שם מאומה הלא אתפש בכף דודתי ותפליא את סכונתי.

— שלום לך אל תירא; שוב לביתך ואני אמצא תאנה לכוא אליך ואורך את

אשר תעשה —

— לא אוכל לעשות כזאת כי ירא אנכי —

— הנך נער חסר דעה! — קרא בחימה — אני הפצתי לחלץ נפשך מן המצר

ולהוציאך למיחב, ואתה תבקש לך כי אשחר גם מכספי לקנות צדה ולשלם שכר

העגלה אשר תביאנו שמה — וככלותו דבריו הפנה שכמו ללכת.

— הנני אעשה כדברייך, אך אל תעזבני — קראתי בלב נשבר .

— אם כה תעשה אתן ידי לך וייטב לך — שמתי רגלי כאילות לשוב הביתה,

כי התקוה להראות עד מהרה את פני הוקן נתנה אומץ בלבי. באתי החררה ואך

רנעים אחדים ישבתי, סבבה הרלת על צירה והנער בא לחדרי. במעוף עין ראה את

כל הנמצא בחדר, ובורים מהירות לקח מורה השעות מזהב טהור אשר היה על

השולחן גם כלי כסף קטנים וישאנס בתוך צלחתי ויאמר: הבה נלכה נא כי לא עת

היא להתמהמה. אף כי נבהלתי מאוד מהמעשה אשר עשה, ככל זאת מהרתי לצאת אחריו. הוא אץ מאוד לדרכו ואני אחריו. כה יצאנו מהעיר. כראותי כי אין עוד בתים רק שדות נושאות בר על ימין ועל שמאל הדרך, הרהבתי עוז בנפשי להביט אחרי. כי עד העת ההיא יראתי פן אראה את דודתי דולקת אחרי. ככל הדרך לא דבר אתי דבר, רק כאשר הרחקנו ללכת הלאה אמר אלי: עתה תן הכסף והכלים על ידי — נתתי לו את אשר שאל ממני והוא הסתירם בכנפות כסותו ונוסף ללכת הלאה. לא אדע כמה הלכנו, אך ואתראיתי כי היום רד מאוד ורגלי נלאו נשוא נתיי לכן שאלתי: העוד רב הדרך לפנינו? — הוא לא ענני דבר, אך חפש בכנרדיו חפש מחפש ויקרא פתאום: הכסף נאכד ממני נשוכה עד מהרה ונחפשנו פן יפול בידו זר — אבל כחי כשל ולא אוכל לשוב גם ירא אני לשוב על עקבי — אם כן שב פה להנפש ואני ארוץ לבדי ועד מהרה אשובה — ישכתי תחת העץ והוא שב על עקביו וירחיק ללכת ער אשר נעלם מעיני. כה ישכתי וחכיתי זמן כביר אך הוא לא שב, או נתתי קולי בככי תמרורים — ולא מאשר כי חרפני לבכי על עזבי משכנות סבטחים בבית דודי לנוע אל ארץ אשר לא ידעתי היה עלי לבי דין, כי נקל היה לי לעזוב את ארץ החיים משבת את דודתי בבית אחד, רק כי יראתי לשבת ברד על אם הדרך. אכר אחר אשר עבר על הדרך עם עגלה המלאה לה עצים ננש אלי וישאלני דבר מה, אך לא עניתיו כי לא שמעתי את שפתו או חלף הלך לו. — השמש רד מאוד; קרניו האדומים כדם לא עצרו עוד כח ללחום את צללי הנשף אשר גדלו והאריכו מעת עד עת, ואשר לקחו לאחורונה עמדתם עד קצות הארץ. רנעים אחרים שכחתי את עניי ופחדו כי עיני נמשכו לתוסם על צללי אשר הלך הלך וגרול עד כי גדל מאוד — ואיננו. או שבה תונתי אלי, ישכתי וכחיתי זמן כביר, כי חררתי לרנעים משכי שחת, מנפשות פורחות אשר תשאפנה הלילה לעלות על פני תבל. לקול עלה נדף סמר בשרי, למראה עץ יבש אחותני פלצות. כה גייתי במר נפשי עדי נפלה שנה על עיני ואישך או בא החלום ברוב ענין לבעתני בבעתותי לילה. בחלוטי והגני יושב בבית הזקן על כסא עץ לבן על יד אמי אשר תביט בי בעיני אהבה וחמלה, למולי יושב הזקן ראשו בין שתי ידיו הנסמכות על השלחן יושב — וידום. פתאום נפתחה הדלת ושתי נשים מראיהן כמראה בנות תוספת פרצו אל תוך הבית. אמי והזקן כראותם אותן נבהלו מפניהן ויברחו בהחבא, ואני נשארתי את בנות השחת בבית. הגה ננשו אלי ותאחזנה בראשי ורגלי, סלטלוני סלטלה ותסחבוני סחוב והשלך ארצה, גם האנשים המחוקים בבית הדודי על הקיר נלוו עליהן לשחק בי, ופרנע לרנע נתנו קול שחוק אדיר נורא ומרניו לב עד מאוד, אך כינע הרפו ממני, הבטתי בפני הנשים ואכירן כי האחת היא דודתי והשנית אשת המורה, גם את הנער אשר ארחה לחברה אתי ראיתי עומד בירכתי הבות שולח אצבע ומאריך לשון למולי. אחרי כן הגיף אחד מהאנשים אשר כאחד האכרים היה במלבושיו את קרדומו על ראשי. . . . עלטה נהייתה בבית ולא ראיתי עד מה. פתאום ראיתי והגני יושב על ראש הר נבוה מאוד לראשו יענוד את הענן עטרות, ולרגלו עמוק עמוק עד מאוד תהום רבה, השכה איומה מרחפת על

פני התהום, נלגלו אש במענלה יתנלגלו, נקודות וקוים אדומים כדם ירוצון רצוא ושוב. עצבת איומה לחצה לבבי למראה המראה הזה, נשאתי מרום עיני וארא והנה הזקן ושפרה בת בנו רוכבים על עב קל וקלים המה במרוצתם מנשרי שמים. הניפותי ידי אלודם, והנה יד שלוחה אלני ותקחני בציצית ראשי מאחורי ותשאני על על, וקול נשמע מתחתית ההר: השליכהו ארצה ואני אנפץ את נלגלתו אל הסלע! קול נורא התפרץ ממעמקי לבבי: אויה! ואיקץ — כפתחי עיני אהותני רערה חדשה בראותי שמעת אנשים ונשים גם ילדים עוטרים עלי מסביב, ובידי אחדים מהם לפידי אש. בראותי כי האחד שולח יד לגעת בי הרימותי קול גדול, כי גם המה היו ככני תפתה בעיני אף כי מראה כל אדם להמה, כי הרמיון משל ברוחי והוא ישים מסוה על כל דבר, ישנה פני כל למען תת חתית בלבב רפי רוח. — לקולי מהר איש זקן ויגש אלי ויאמר: אל תירא בני, הגד נא לנו מי הביאך הלום? —

— לא אדע — עניתו במבוכה.
— איך לא תדע? הגד לנו אל תכחד כי אנשים ישרים אנחנו — הוסיף הזקן לשאל בנחת. אחרי רנעים מעשים כשוב רוח בינתי אלי ספרתי להם כל המוצאות אותי, והמה בלם שחקו לענו לאולתי, רק הזקן לבדו לא לענ לי כי נכמרו נחמיו עלי ויוסף לשאול: מה שמך בני? —
— לפנים קראוני יוסף אך עתה יקראוני פרא אדם —
— קול שחוק אדיר התפרץ מפתחי פי כל האספה, והזקן הוסיף לדבר ברנשו חמלה: התהפוך ללכת אתנו ויוסף? אם תאבה ללכת אתנו תשבוע לחם ולא תירא את איש — ברברו ננשה אלי אשה אחת ותבקרני מכף רגלי עד קדקרי ותאמר: צר לי מאוד כי לא נמצא בו כל מום; לוא היה ענר או פסח אמצתיו ככן לי; כי או היתה לאל ידי לצבור על ירו כסף בסבבי על פתחי נדיבים, אך עתה הוא כלי אין חפץ בו וטוב טוב לנ להשיבו אל דורתו אולי נמצא שלומים בעד השבת האכדה הזאת —
— הה אל נא תשיבוני שמה — התחננתו להם — המיתוני נא המת אך לדורתך אל תשיבוני —

— אל תירא בני כי אתי תלך — ענה הזקן — וככני תחשב מעתה.
— אחריו ארוצה — קראתי בשמחה ואחו בירו. כל אנשי העדה ישבו על ענלותיהם ויסעו הלאה וגם אני בתוכם. בחצות הלילה עמדו להנפש ולתת תבן להסוסים ויבחרו למן בר נרחם. הנשים הבעירו אש ותעמדנה קלחת גדולה על הנחלים ובתוכה שמו בשר וירק שדה, הילדים חוללו כסחולות סביב המדורה, והאנשים ישבו על הארץ וישוחחו איש את רעהו. הזקן הטני הצדה ויאמר: אני אקים את דברי לנטלך כבן לי, אך גם אתה שמור מוצא שפתי שלומים בעד אהבתי, ומכל משמר שמור נפשך לבל תדו שובב כהילדים השייכים האלה אשר למדו לשונם הצמד מרמה ולשלוח בנגבה ידם אשר על כן שנאתים תכלית שנאה, ואותך משכתי חסדי כי נמשך עוד ישרה בך לכן השמר לבל תשחיתה —
— האם בה גדלה חסאת הנגבה אשר על כן שנאתם? — שאלתי בתום לב —
— הנגבה היא ראשית לכל חסאת ומשע, היא תוריד את האדם מלאים. בראשונה

ילמוד לקחת בצע כסף אשר לא עמל בו, ולאט לאט יס'ן בלחם הקלוקל, וכאשר לא
 תמצא ידו למלאות תאות נפשו או ישלח ידו בחיל זרים וגם את נפשם יקח. השיבה
 אל לבך דרכי העלם אשר הביאך הגה וקח מוסר: בראשונה ננכ והסיתך לנגוב ואחרונה
 בן הניחך תחתיד לטות ברעב. לכן מנע רגליך מנתיבתם, אתה תלך אתי כאשר אלך.
 אני אהיה ענף ואתה תהיה לוי לעינים —
 — הלא אור עיניך אתך ומדוע תעצום עיניך מראות? —
 — לא לך לדעת זאת; כי אף אם אניד לך פשר דבר לא תבין לרעי, על כן
 אחת אשאלך עשה כחפצי ואל תעמק שאלה, כי לא כבד ממך הדבר לעשותו וכדבר
 הוה נדוה שכעים ללחם גם אני גם אתה —
 — הגני נכון לעשות ככל אשר תצויני. —
 שבנו אל האורחה וישבנו לאכול את ארחתינו; בכל תאות נפשי אכלתי את
 המטעמים אשר הכינו, אף כי בכף עץ נתתי את המרק לפי, ואת הבשר בידי לא
 במזלג כסף כבבית דורי, ויהיו בפי כרבש למתוק, בידעי כי דודתי לא תמצא אתי.
 אחרי האכילה שכבתי לנוח ואישן, גם שנתי ערבה לי. לאור הכוקר העירני משנתי
 הזקן אבי מקראי. כפקחי עיני ראיתי והגה כל העדה יושבת על הארץ ואיש איש
 שולח במלאכה ידיו. סרתי לראות מה המה עושים? והגה האחד עושה חבורות סצע
 בבשר רגלו, והשני יחבוש את עינו הבריאה, השלישי יאסור את ידו במטפחת התלויה
 על צוארו, והרביעי אשר לפני רגע רץ כסוס יחויק בסלך, וכן כולם. איש איש לקח
 נגעים לו; ולוא חפצתי למפר כל המכות כי אז רבו למעלה על מכות מצרים לדברי
 ר' עקיבה, ומה גם כי המכה השלישית לברה שררה מה תמיד אלף פעמים מכל מצרים.
 אני השתוממתי מאוד על זר מעשיהם זה, לכן ננשתי אל הזקן לשאל פיו למצוא משר
 דבר — כל זה למען בצוע בצע — ענני — המה ישחיתו את תארם לעורר חמלה בלבב
 נדובי עמי לחמלה עליהם, כי מי יחמול עליהם אם לא יתראו כמכי אלהים? —
 — אך האם שוה הכסף להשחית את הגויה בעבורו? —
 — הוי תמים לב הלא המה גם את נפשם ישחיתו בעשותם רמיה, אך מה אדבר
 גם את נפשם, הלא רק את נפשם ישחיתו, והגויה לא ישחיתו כי לעת ערב בשוכם
 הביתה ישובו וירפאו להם, ולכו ברנליהם, וימשו בידיהם —
 — גם יראו בעיניהם וגם אתה כאחד מהם — אמרתי בלבי, אך זאת לא הגדתי לו
 כי יראתי פן תעלה חמתו עלי וישלכני מעל פניו, רק שאלתי: והמצורעים מה יעשו
 המה? —
 — המה יאספו מצערתם כבואם הביתה, כי הצרעת הזאת ביד תקח, כאשר
 ביד תנתן — כבואנו העירה סרנו אל בית גדול הנקרא הקדש" הוא בית מקלט
 לכל עניי בני ישראל הגורדים ללחם איה. כל אנשי חברתנו התפרדו איש מעל אחיו,
 לבוא פתחי נדיבים, והזקן עצם עיניו ויצוינו להוליכו אל רב העיר. הרב משך חסד
 את הזקן אשר התאמר לעיר, כי התפלא על רוחב בינתו בדברו אתו בדבר
 חוק ומשפט, ונתן לו מכתב ערות אל קציני העיר וגדוליה, וגם המה לא מנעוהו
 סכבור, ורבים בקשורו לשבת בביתם, אך הוא פאן בזה. לעת ערב שבנו אל בית

מקלטנו ששם אספו אספה כל הגרים בו. הזקן קראני אליו ויקח ספר גדול, ויחל
ללמדני בו; בתחלה לא הבינתי מאומה, אך לאט לאט החלה רוח בינה לפעמני
ומדיום ההוא והלאה למדתי אתו בכל הלילות, ומיום ליום גדלה אהבתי אליו. אך לא
יכולתי לתכן את רוחו, כי לפי דבריו הוא עצור בין עצרת בוגדים, ובכל זאת לא
יעזבם. בפיו דבר לי כי זה הוא מעשה תרמית להתאמר לנגוע, והוא עצם עיניו
למרות את דברו. בין חבר העניים הזה למדתי לחשוב מחשבות גם לשמוע ולהיות כלא
שומע, כי בכל לילה בהתאספם יחד ספרו איש לרעהו את מעשה תרמיתם, האחד יספר
כי הצליח לנגוב מכתשת מבית המבשלות, והשני יתפאר כי עלתה בידו לנגוב כלי כסף מעל
שולחן ערוך ומהנה רבות. גם בכית הזה השחיתו את דרכם כי שכבו יחד כל האספה אנשים
ונשים עלמים ועלמות, רגע שחקו, ועד איניעה פיהם למהלומות יקרא. גם נגבו איש
מאת רעהו, ותרב המהומה בכל עת, גם לא אחת ושתיים נסו דבר אלי ללמדני המלאכה
המסוארה מלאכת הגניבה ויסתוני לנגוב את כסף הזקן, אך אני לא אביתי לשמוע
בקולם, ולא דברי הזקן אשר יסרני מלכת בדרך העם הזה עשו זאת, כי המה היו
קצפה על פני מים מול סערת דבריהם אשר שמעתי בכל עת, רק מאשר כי הזקן
מצא חן בעיני מאוד, ולא חסרתי דבר על כן לא אביתי לשמוע בקולם. — עתה הגני
משתים מאוד על אומץ רוחי אשר היה לי אז לעמוד נגד עצת כל האספה, אך אז
לא חשבתי מאומה לא העסקתי מחשבות, ואולי זאת היתה לי לישועה: כי לפעמים
מרוכ מחשבות יצא משפט מעוקל . . . אני לא ננבתי את כסף הזקן לא מיראה
גם לא מאהבת אמת, כי אהבתי להזקן לא אהבת בן לאביו היתה, כי אהבה כזאת לא
דרגשתי בנפשי מעודי, רק זאת ידעתי כי אותו אהב יתר מכל העניים אשר היו אתנו
בבית, ואת הכסף לא ננבתי כי לא חפצתי לנגוב, ויוכל היות אשר אם בקשתי
חשבונות רבים כי אז ננבתי. — כה עברו עלי שלשה ירחי שלווה ולא ידעתי רע,
תמונת דודתי לא זכרתי עוד, את אשת המורה שכחתי ואחי שלו. אך גם המנוחה
הזאת לא ארכה, כי הזקן חלה את חליו, החולי הזה הביא רב חכמה בלבי, כי אף
אם לא הרביתי מחשבות, בכל זאת היה לפלא בעיני לראות את הזקן, יושב ויבכה
ברמעות שליש בדר באשון ליל. בבואי הביתה מחה רמעותיו מעיניו כמו כלמה כסתה
פניו להראות לי רמעותיו. מעודי — לא אדע מדוע — לא יכולתי לראות רמעות,
ובעוד אשר הייתי את אמי כעסתיה לפעמים, וכאשר חפצה להשבני בקצף מדרכי:
הקשתי ערפי עד מאוד, אך בשמעי כי היא מתאנחת או נהפך לבי בקרבי, וכליותי
יסרוני בלי חמלה, עד כי לא לעתים רחוקות ננולה שנתי מעיני מהמון מוסר כליות
אשר הקה בקרבי ולא נתן דמי לי. וגם עתה אחרי אשר עברו עלי מאז שלשים שנה,
בחליפות ותמורות רבות: שמחה ואנחה, עונג ונגע, גם עתה הגני קשה עורף בקדם,
רק הרמעות תעוררנה רגשות חדשות בקרב לבי ולא אדע נפשי מדוע. וזה לי לעד כי
לא צדקו אלה החכמים אשר החליטו: כי רק הרעים אשר יתרועעו תמיד את האדם
המה יאצלו מרוחם עליו וידיה כמורם, והמקרים יטו את האדם לחפצם. כי אני אגזור
אז — לא אכחד אשר יש לאל יד הרעים והמקרים לעשות הרבה — כי ישנן
רגשות אשר תולדנה בלב אדם, ולא תעובנה אותו עד יום אחרון, ולא תעצור כח זרוע

הרעים, ואולת יד המקרים לשרשן מסקסן. ומכשרי אחזה זאת כיכנס אנכי עמדי, הרבה ראיתי בימי חיי הבלי: ראיתי עשוקים, עניים מרודים, קשי יום אשר המת נבחר להם מחיים ובכל זאת לא יבכו ולא יוציאו אנחה סלבכם, גם חזיתי דמעות ערומים אשר לבם תשיש כדי ניל בעת אשר עיניהם יוילו פלגי מים. ראיתי אשה אדוכת זר ומנאפת מחבבת באהבה את אלוף נעוריה ותאציל לו עתרת נשיות, ובעת יכאב עליו ראשו תוריד פלגי מים מעיניה אשר ילכו את טאהבה. גם אשה אדוכת את אשה בכל לב נפש ובעת יקררו אסון והפך לבה לאבן ומקור דמעותיה ייבש, ואחרי כל אלה ירך לבכי בראותי דמעות גם עתה כמו או בעוד לא ידעתי מאומה, וכל היריעות והנסיונות אשר עברו על נפשי לא עצרו כח לחוק לבכי לכל ימס בשמעני קול בוכים... ננשתי אל הזקן ואשאלהו: מה לך כי תבכה אבי? —

— הה! בני — ענני — קרב קצי —

— גם אמי בכתה בכי תמרורים לפני מותה — עניתו — אך לא אדע מדוע הן היא אמרה לי כי אחרי מות ירסא האדם מכל המכאובים, ומדוע בכתה, ומדוע? תבכה אתה? —

— צדקת ממני — ענני — אך אני אבכה לנורלך כי מה תהי אחריתך בלעדי? הלא תנוע ברעב! —

— אני לא אמות ברעב! — עניתו באומץ לב — כי במה נופל אני משמואל חיים ומאיר? המה ימצאו לאכול לשבעה, ולמה זה אמות אני ברעב? —

— ה' ישמרך מלחם נבזה כזה! אתה תשמע לעצתי ויישב לך: אחרי מותי תלך אל הרב ותתן לו את מכתבי זה והוא יספחך אל הישיבה, וברכות הימים תהיה גם אתה רב אם תהנה בשום לב! —

— האני אהיה רב? התשחק לי? הן הרב איש עשיר ואיך אצלח להיות רב ובכפי אין מאוס? —

— כאשר תהיה רב תהיה גם אתה איש עשיר כי כסף רב ינתן להרב בעד פקודתו. גם כסף ינתן לו! פליאה ממני לא די לו כי יעמוד אצל הקיר ממורה שמש וכלם יתנו לו כבוד כי גם כסף יקח? האח טוב מאוד להיות רב! ובדברי שחקתי בקול גדול כי אחד מבני העניים אשר תארו היה מורה מאוד עמד למולי וישלח באצבעו על לחיו וינענע בלשונו ככלב בימי הקיץ.

— למה זה תשחק בני? —

— מאיר שלח לשון למילי! —

— אל תפנה אליו ולהבליו —

— כאשר אהיה רב אמרוט לחיו, האין זאת? אך האם באמת אהיה רב? —

— היו תהיה אך אם תעזוב את מערת הפריצים הזה, ואתה שמור אתך את המכתב, ואני כתבתי גם לאחד מאוהבי כי יבוא בעוד יומים או שלשה ימים ויובילך אל הישיבה או אל הרב, אך אם לא יבוא, או תקח את כל אשר לי ותלך אל הרב ותתן לו את המכתב או יאספך הוא אל הישיבה —

— טוב הדבר עניתו במנוחה. — מני או לא עוב הזקן את ערשו; וכעבור שלש

ימים נוע אל עמיו. אני בכיתי על מתי אף כי לא ננע הדבר אל לבי, רק מאשר כי ראיתי כי דרך בני האדם לבכות על מת, לכן בכיתי גם אני, וגם עצבת בלתי נודעת לחצה את לבבי, אולי מאשר כי ראיתי כי הנני עוד הפעם גלמוד בארץ, וזה דרך כל האדם להתעצב אל לבו בעת אשר הנהו בדרך גלמוד. אות הוא כי האדם נכרא להיות אישר רעים להתרועע, והמתחכמים המתרחקים מתשאות חלד, המה ישחיתו דרך הארץ וישחיתו גויתם ורוחם. אני לקחתי את כל הכסף והמכתבים אשר להוקן כאשר צוני, וכך הורני גם אחר מבני העניים אשר היה אז אתנו בבית כי כל העדה שמו לדרך פעמיהם ורק האחד אשר היה לנו באמת נותר אתנו והוא הורני לקחת את הכסף גם את המכתבים, כי אמר: לפעמים ייקר ערך מכתבים מערך כסף כי אולי שמרי כסף המה. בני החבורה מלוי המת באו ויעשו את המת כדרך כל בני ישראל, ואני נותרתי את העור בבית, הפצתי ללכת אל הרב כמצות הוקן עלי אך יראתי פניו, כי פניו היו איומים מאוד ויתנו חתית בלבב כל הילדים, גם העור יסרני מלכת אליו, באמרו אלי: מה לך כי תעזוב חיים חפשים להיות כאסיר אל כותלי הישיבה? שמה הילדים מקים על כל דבר כקטן כנדול, טוב לך לשבת פה ולהיות חיי שלום. דבריו ישרו בעיני נאותר תחתי. כעבור שלשת ימים בא איש זר אל בית מקלטנו, וישאל: איה הוקן אברהם? האיש הזה היה רם קומה ובריא בשר, פאת ראשו וזקנו הארוכות וגבות עיניו הארוכות מאוד היו אדומות כדם, קולו עב מאוד, מלבושיו כמלבושי כל היהודים הנרים בארצנו: בגד ארוך וסרוח עד הארץ. מכנסי בד לבנים, אזור משי רחב על בטנו, על ראשו מנבעת מעור שועלים, צוארו וחזהו ערומים כיום הולדס, כי לא אחד ירכם את שולי המעיל ממעל, בהונות ידיו על בטנו מתחת לאזור, וארבעה האצבעות הנותרים על האזור ממעל. בפעם הראשון לא עניתיו, כי השתוממתי לראות איש לובש מלבושים שלמים בצל קורת מקלטנו, אשר לא הסכין לראות רק לובשי קרעים, ויהי בעיני כמחפש או מר נל (מי המה המחפשים והמרגלים יראה הקורא במרוצת הספור) ואירא מפניו, אך בשאלו שנית אותי: האתה הוא יוסף אשר היית לבן להוקן אברהם? הגד אל תירא כי אוהבו אני והוא שלח אלי מכתב לקרוא לי. או זכרתי כי הוקן אמר לי יומים לפני מותו כי הוא כתב מכתב אל אחד ממכיריו והוא יבוא בעוד ימים אחדים —

— אני הוא עניתיו — אחרי רנעים אחדים —

— ואיה אברהם? —

— הוא מת! — נתתי קולי בבכי. גם זאת למדתי מעם הארץ, כי ראיתי אשר בדברים אודות מת יבכו או יאנחו, לכן עשיתי כן גם אני ועל נקלה הרימותי קול בוכים, ואבכה כדמעות שלישי אף כי לבי בל עמי.

— הוא מת? — קרא בשממון — הוא מת ואני לא יכולתי להראות פניו בעוד נפשו בו! צר לי מאוד, צר לי על האיש היקר הזה אשר בלה ימיו באנחה, וגם ביום אחרון הובל לקברות באין אוהב ורע — הדברים האחרונים האלה דבר לנפשו. אחרי כן הוסיף לדבר אלי — אתה תבכה למת, טוב הדבר אות הוא כי

ישרה נפשך בך, ועל כן אקחך לי לבן —
— אך הוקן אברהם אמר לי כי תובילני אל הישיבה או אל הרב —
— גם אני רב — ענני — קרא לי רבי ואתי תהיה. — לא הרבתי אתו דברים
ואלך אחריו.

— איה הכסף והמכתבים אשר היו ביד הוקן? — שאלני כאשר יצאנו החוצה.
רגעים אחדים הייתי כמתעתע ולא ידעתי מה לענות על שאלתו, כי יראתי
להניד לו דבר אמת פן יקחם מידי כאשר יודע לו כי בידי הם, ולא על
הכתבים היה לבי חרד רק על הכסף כי לאט לאט החלתי לדעת לערוך את חין
ערכו. — המכתבים אתי, אך כסף מעט מאוד היה בידו ואני לקחתיו — עניתיו
אחרי השבי מחשבות רגעים אחדים. כחשתי לו כי באמת כסף רב היה אתו כמאה
שקל כסף ואני נתתים על צוארי בכים עור כאשר עשה הוקן. —
— יהי לך אשר לך — ענני במנוחת לב, לא אחפוץ לדעת כמה הותיר לך
רק יראתי פן שכחת את הכסף בבית המקלט. — הדברים האלה הניחו רוחי,
ואמרתי בלבי: אך איש טוב הוא האיש הזה כי אין לו חפץ בכספו. באנו
אל בית מלון הזר ולנו שם הלילה, וביום המחרת בבוקר שמנו לדרך פעמינו בעגלת
הזר, כי סוס ועגלה קטנה היו לו אשר בהם סחר אל ארץ למכור מרכולתו: כוב
ומרמה, הבל ומעשה תפתועים. ישנם דברים בחבל אשר לא יאמנו כי יספורו; ואף
כי אמרים אמת המה ומעשים אשר יעשו בכל יום, בכל זאת לא יתנו אמון במ
אלה אשר לא ראוים בעיניהם ורק אחרים ספרום להם. ולפעמים נקרא בספורים
בדוים דברים זרים ומזורים: אכזריות רצה אשר יטרוף האדם נפשו בכפו, או יטרוף
אפו ולא יחמול על רעותו ופרי בטניו ביום עברה או קנאה, או יספרו לנו מצדקות
אנוש אשר השליך נפשו מנגד למען הציל רעהו, חסדי איש אשר ירבה כחול צדקות,
יחפש אחרי עניים לחלצם מענים, אומללים — להצילם מרעתם. כאשר נקרא
דברים כמו אלה נשחק לדמיונות הסופר ונאמר: שקר הדבר! אלה וכאלה רק
בהדמיון יסודם ואין לבני חלוף חלק בהם! ובכל זאת כאשר נכונן לבנו לחקר דברי
הימים לעם ועם ולמעשי בני תמותה אשר יעשו יום ויום: נראה כי ישנם אנשים
אשר ירבו קרע עיד ההבה יתר מאשר יתוו להם הסופרים ברוח דמיונם וגם מעשי
צדקות לאין חקר נסתרים מנגד עיננו יעשו בכל יום, רק זה הוא דרך האדם לבלתי
תת אמון בהדברים אשר לא ראה בעיניו, אך כאשר ילדו לעיניו יתפלא וישתומם
עליהם: הפתי אשר יאמין בדברים שאחר הטבע יאמר כי אות ומופת המה, החכם
אשר עינים לו ולב להשכיל יחפש אחרי המקרה והנסכה אשר הולידו דברים זרים,
אך לא בכל עת וגבר חיילים לב האדם להבין דבר לאשורו, ודברים רבים ישכנו
בערפל עד הנה, רק אחרי אשר יסכון האדם כמו לא עוד יתפלא ולא יעמיק שאלה,
כי ההרגל בן להטבע והוא ישים כל עקוב למשורה, וכפתי כן גם הנבון לא יתפלא
עוד על הבה אשר ככר הסכון בו. גם הדבר אשר אהל לספר יהיה כמו זר לאלה
אשר לא ראו זאת בעיניהם, ובכל זאת נכון הדבר כנכון היום, ואלה אשר הסכימו
לראות דברים כמו אלה לא יתפלאו עוד עליהם.

העיר אשרות אשר בה נר הור אשר לקחני אליו, עיר גדולה ויא
באיירופא וסודרת עמים כי על מבואות הים השחור היא יושבת. שם נראה עמים
שונים מכל הלקי התבל תושבים ונרים אשר יבואו שמה לרגל מסחרם, וכל משכיל
יבין מלבו כי עיר גדולה ואנשים בה הרבה עלתה על מרומי ההשכלה, כי בתי חכמה
בתי שיר, בתי מלאכה, ובתי אספת סוחרים יפיצו אור ההשכלה על כל העיר.
ואם ילך איש לפנות ערב לשוח בין השדרות והככאים על חוף הים ויראה המון
אדם הולכים לשוח מלובשים בבגדי כבוד, ומשוחחים איש רעהו בשפות עם ועם
בכל לשונות איירופא, ומנהניהם כמנהגי העיר פאריז אשר עלתה על מרומי ההשכלה,
האם לא יאמר בלבו הרואה את כל אלה כי כבר ספו תמו אולת ואמונות הבל
מהעיר הזאת? ואיך יתפלא האיש אשר עינו ראתה כל אלה אם אספר באזניו ממעשי
תעתועים אשר יעשו בהעיר הזאת, לא בין השדרות על חוף הים רק בקצה העיר
מעבר השני מקום משכן היהודים, הנקרא בפי יושבי העיר הזאת "גדרות הצאן
אך אל ידמה הקורא כי רחוב מיוחד להיהודים בהעיר הזאת ואין להם רשות
להיהודים לגור באשר יחפצו, לא זאת! יהודים רבים יגורו בכל הלקי העיר
בארמונות מבטחים כבני המעלה, אך אלה לא יראו כיהודים כי אם כחורי הארץ,
אך היהודים אשר אל כל מקום שילכו יאמרו עליהם מלבושיהם ומנהגיהם ושפתם
(לא השלשה מדות שמנו חכמים "רחמנים ביישנים גומלי חסדים") כי יהודים הם.
היהודים אשר הסכינו לשכון בערפל בדומן ואשפתות, היהודים אשר הסכינו
לשאוף רוח קטב וימאסו ברוח טהור לטהר גויתם ונפשם, היהודים אשר יעמלו
בכל עוז להנחיל לבניהם אחריהם את העבטיטהודומן אשר נחלו מאבותיהם, אלה
היהודים יבחרו להם רחובות צרות ואפלות לשבת שם... לפנים בכו היהודים
וישפכו כמים לבם לפני אל מושיעם לחלצם מן המצר; להוציאם מכותלי הנעטהא
אשר היו עליהם סתרה לכל יתענגו כיתר משפחות הארץ על אור שמש וחיים,
להסיר מהם המכשלה הלא המה הבגדים הצואים והמוראים אשר שמו עליהם
שונאיהם בחוקה למען נאיץ שם ישראל בנוים, למען יפיצו גואל נפש ווועה
בלבב כל רואיהם וישליכום מעל פניהם כנצר נתעב, וכמר נפשם רבו ריבם את
פני אל עליון "אבותינו חטאו ואינם, ואנחנו עונותיהם סבלנו" ועתה יאמרו אלה
היהודים "אבותינו היו לגדופים מעוצר רעה, ואנחנו חרפתם וחרפתנו נשא — מרוע
לב, מקשיות עורף — לא נהיה בנוים, לא נלבש בגדי חופש כי עבדים היינו ועבדים
נהיה, לא נלמוד דעת כי יאה אידיעת לישראל" לפנים חרפו אוהבי שערי ציון
נפשם למות בעד כבוד ישראל, ומכחם וכספם שחרו בעד אחיהם להסיר מהם
החרפה והמכשלה: ועתה יסורו כסף כסף לשחד מכספם לבל יסירו מהם חוקים לא
טובים... ומי המה במעל הזה? הידעתם מי המה? אך די לי לעת כזאת כי לא
מטף אני רק תולדותי אספר לכן אחריש מהם מאלה הנותנים שם ישראל לגדופים
עד עת מצוא כי עור חוץ למעד, ואספ את הרברים כמו שהיו לבל אספך
ענין בענין מעשה במעשה, ואו בביאי אל העיר לא ידעתי ולא הינשתי עור סבל

אלה, לכן אחריש מהם עד אשר אבוא לספר תולדותי בהיותי איש יודע שבתור
בין טוב לרע, בין אמת לשקר או או אמה את עמי עליהם ונלותי זמת תכליתם
לעיני כל. ועתה אשוב לספורי; בכל הדרך אשר הלכנו אני והור עד בואנו אל
העיר אשדות ספר לי מרוב קדושתו ונדולתו כדברים האלה: אני בעל שם;
וידעת מה זה בעל שם? —

— לא ידעתי — עניתיו —

— האם לא תדע מה זה בעל שם? — שאלני במנוד ראש ותמהון — הוי נער!
האם לא שמעת מעורך אף שמין מהאותות והמופתים אשר יעשו בכל יום בעלי
השם? האם גם זאת לא תדע כי יש רוחות שדים ומוזיקים בארץ? —
— זאת שמעתי מחברי; המה ספרו לי מסורים גוראים הרבה, אך אני לא ראיתי
סעודי אף שר אחד —

— ה' ישמרך מראות אותם, כי לא יראה אותם האדם והי אם לא יחוש בעל
שם לעורתו, כי רק בידי בעל-שם הכח להשביע אותם לשוב שאולה מקום
מגירתם, על כן זכור ואל תשכח לקבוא קריאת שמע בכל לילה ואז לא תאונה
אליך רעה —

— הלא כל בני ישראל יקראו ק"ש בלילה ואיך יקרה כי יראו שדים? —
שאלתי בתום לב — מהשאלה הזאת נבוכ רנעים אחרים ולא מצא מענה. אחרי
כן אמר לי אל תרבה שאלה סן יבולע לך, גם הלילה לך מגלות דבר ממעשי
אשר תראה כי או תמות ביום ההוא, רק זאת תוכל לספר לכל אדם כי ארסא
את כל הננעים והסנעים, ואם תשמע בכל עת לקולי אלמדך גם אותך להיות
כסוני, כי רב טוב צפון לאנוש כערכי: בכל המקום אשר אבוא שמה יפנו לי חדר
מטה ושולחן, וארוחה יתנו לי הכל חנם אין כסף. ואם אשביע להסיר את העין
הרע מעל וילד בוכה, או אכתוב קמיע או ארסא איש משונע ממחלתי ישולם לי
לי בכסף מלא, ובעיניך תראה איך יכבד שמי בין מכירי כי לאלפים ולרכבות
נרסאו ממחלתם על ידי, פעם אחת בדרך במלון באה אלי האשה בעלת הבית
סורשת כסיה "אנא רבי הצילה את בני לבל ירד שחת וכל כסף לא יקר בעיני
תמורת נפשו כי אחד הוא לי —

— מה לבנך? — שאלתי במנוחה, כי זאת ידעתי כי בנה לא ימות עוד אחרי
בואי בצל קורתה, לכן שאלתי במנוחת לב — מה לבנך? —

— הה בני בוכה זה שתי שעות וכל עוד נפשו בו, ה' שלחך הגה לפדות
בני מרדת שחת, בוא ובל תאחר — אני הלכתי אחריה ויהי אך שמת ירי על
האש הילד עמד מלככות וישן שנתו במנוחה, האשה שלטה נדרה בכסף מלא
ואתנות נתנה לי. איש עשיר אחד שלח לי את בתו אשר השתנעה עליו זה
שישה ירחים, ותהי בביתי כשני שביעות ורפאות תעלה אין — כי גם רפאות
כדרך הרופאים אהן — או השבעתי באפי את שר המוזיקים כי יסור מעליה ועד
ארניעה שבה לאיתנה, וכהנה מעשים לאלפים עשיתי. ובעיניך תראה כי כל
אלה יש לאל ידי לעשות, ואם תשמע בקולי לכל אשר אצוך, אעשה כאשר

דברתי ואלמדך להועיל והיה אחרי מותי תירש מקומי — אני שמעתי הדברים האלה ועוד דברים הרבה אשר לא אוכור עוד, התפלאתי השתוממתי אך האמנתי. כבואנו אל העיר אשדות אל הבית אשר בו נר בעל השם הצינני לפני האשה אשר שרתה פניו ויצו עליה להתהלך אתי במשרים ולחת לי את כל הסצי — אך זה איש טוב אמרתי בלבי עוד הפעם ואנמור בלבי לאהבהו. השמחה שמרה פקודת אדוניה ותעניק לי מכל טוב, אכלתי לרויה גם שתיתי יין שרף כי הבעל השם שתה בכל עת כוס מלא וגם לי נתן, ולאט לאט הסכנתי בו, עד כי למשחק היה לי לשתות כוס יין שרף בפעם אחת. כל היום הלכתי בשוקים וברחובות התרוועעתי את ילדים שובבים. כסף היה בחיקי למכביר כי בעל השם נתן לי בכל יום ויום אנורות באמרו: אל תשלח ירך אל כסף הוקן כי משמרת יהיו לך לימים הבאים, גם הבאים לשאל בו העניקו גם לי מכספם ולא חסרתי דבר. הרבה למדתי מהילדים השובבים אשר למאות יתהלכו ברחובות העיר אשדות, ולא יאומן כי יסופר אשר נערים בני שנים עשר ושלוש עשרה שנים ישחיתו את דרכם. . . . יגנבו ישתו לסבאה בבתי משתה ויעשו כל דבר פגול, ולאמונה אומר אשר רק בהעיר הזאת ראיתי כמו אלה, כי בכל העירות, אם הנה מאלה אשר כבר עלו על במתי ההשכלה, שם ימצאו בתי ספר ובתי מלאכה לבני עניים וליתומים, שמה יאספו אספה תחת ידי משניחים עדי יהיו לאנשים, ובמקומות אשר יושביהם יגישו באפלות תמצאנה ישיבות לתלמוד, בתי תלמוד תורה, מחויקי יתומים ובני עניים, ואם כי לא ילמדו שם דעת למצוא ארחות חיים, ולהשיג טרף להם ולביתם כבואם בשנים, בכל זאת יהיו עלימו סתרה לבל יהיו עדי אובד בעודם כאביב ימי עלומיהם. לא כן העיר אשדות; חציה שקוע בין הסבלות, וחציה השני לא יזכור עוד בשם ישראל, על כן צלמות ולא סדרים בכל מנהגיה, ובני העניים והיתומים ינטשו כצאן בלי רועה איש לדרכו, ולא לפלא הוא עוד אם יעקשו את דרכם ומהם ילמדו גם נערים אשר על גפי ההצלחה ישבו, גם אני נודעתי לנערים כאלה אשר הועילו ללמדני דבר שקר והחוק בתרמית והשבע בשם ה' לשוא — גם הדבר הזה להשבע בשם ה' (בייא נאטט) ראיתי רק בהעיר אשדות, אך ארף לעת כזאת מהעיר הזאת ומנהגיה כי עוד אשוב אליה אחרי עבוד ערן ועדנים, רק ממעשי מורי אלופי ורבי אספר. מורי אלופי ורבי מצא לו כסף למכביר בכל יום ויום; ואם כי לא נרפא אף אחד מאלף מכל החולים אשר באו לדרוש לו, בכל זאת לא קלל שמו בעבור זאת כי בעיר גדולה כאשדות ימצאו למכביר מאמינים בהבלים, אך עיני נפקחו ברבות הימים לראות כי שקוי בימיני, כי הילדים אשר היו בחברתי הביאו תורה חדשה בלבי תורת ערומים, ואחי גם אני ערום להתחפש ולדבר שקר, וכאשר למדתי מעשי תרמית כן החלתי להבין גם מרמת ערומים. ובוה צדק משל ההמון באמרו טוב להיות רשע מהיות כסיל, כי הרשע יודע לבקר בין צדיק ובין רשע וכאשר ישוב אל לבו לשוב מדרכו הרשעה ידע בין טוב לרע, ולא יפול עוד ברשת מורים מתעים, והכסיל אננו יודע מאומה. מני אז התחקיתי על ששי רגליו, ומיום ליום גליתי מצפוני.

אני ראיתי ומת תכליתו אשר עשה את הנשים בכואן לשאל לו בדבר רפואה או כי עצרן ה' מלדת (בדבר הזה הועיל לא לעתים רחוקות). אך בדבר הזה לא מאסתיו כי מה לי ולו "יעשה הוא מה שיעשה ואני אעשה מה שלבי חפץ" אמרתי בלבי. לחמי נתן שמלתי לעורי ממנו לי ומה לי עוד? גם למדתי ממנו לרפאות ילדים מעין הרע: פעם אחד ראיתי אותו טובל ביין שרף את המצנפת אשר הביאה האשה ללחש עליה ויצו אותי לתתה על ראש הילד, כמעט שמתי את המצנפת על ראשו ויישן שנת תרדמה והי לפלא בעיניהם, אך בעיני לא היה עוד לפלא — אמנם לא ארכו הימים ואהבתי נהפכה לאיבה איומה לו; וזה הדבר בהלכי את חבל נערים לשמוח בחלקי אול הכסף מכיסי, זכרתי כי עוד כסף רב לי בהכיס התלוי על ציוארי, הוצאתי את הכיס ומה השתוממתי לראות כי תחת השטרות והכתבים אשר היו שם מצאתי כתבים אחרים, ותחת שקלי הכסף — מטבעות נחושת אחרים, התקצפתי וארגו תחתי על הנבלה, אמרתי בחפזי ארוצה ואודיע להבעל השם את המוצאות אותי, אך הגדול בחברתנו, אחרי אשר שמע את אשר קרני, יסרגי מלכת אליו באמרו: רק הוא בעל השם ננב ולא אחר, ומה תועיל לך אף אם תקרא בחוקה הלא או יגרשך מעל פניו ותהיה נודד ללחם —

— אבל אהה לכספי כי נאבד! — קראתי בעוזו אפי.
— שכך חמתך — ענני — החרש ואלפך חכמה, הן זאת נראה עין בעין כי הוא ולא אחר ננב את הכסף, וזה לך האות כי החליף את הכתבים, ומה אשפוט כי גם הכתבים יקרי ערך המה, לכן עליך להשיג את כספך ואת הכתבים וגם נשך ותרבית.

אך איכה אוכל להשיג את כספי — שאלתי בינון — הלא הוא חוק ממני, ואם אקריבהו למשפט אתי מי יועידני? —
— למשפט? ה! ה! ה! למשפט? מה לך ולמשפט? האם במשפט לקח הוא מידך את אשר לך? כמשפט אשר עשה לך כן עשה לו —
— לננוב? — שאלתי בלי חמדה.

— לננוב? ה! ה! ה! לננוב? ומה עשה מורך ורכך? הלא הוא אמר לך כי ילמדך להיות כמוהו, עתה באה העת אשר תנסה כחך. — דבריו מצאו חן בעיני כל האספה —

— אך יראתי פן אתפש בכף ואנתן בידי השופטים — עניתיו.
— אם תתפש בכף או המצוה על 'כל איש להסנירך אל השופטים, כי אות הוא אשר לא תצלה לכל מלאכה. עשה מלאכתך בערמה ואל תתפש בכף, ואני נכון להורותך חנם אין כסף את אשר תעשה: בוא הכיתה במנוחה ואל תראה פניך וועפים לכל יכירך כי דבר לאט עמך, ומחר בבקר בקש ממנו כסף ואמור כי אתמול לוית מחברך כסף, והיה אם ישאלך מדוע לא לקחת מהכסף אשר אתך, או תענה בתום לב "מצות שפתיך קדוש לי ואתה צוית עלי לבל אנע בהאוצר השגיר אזני, וכה תזמש אזני צי אשי תשימי לזיך פנאיבז כי לזישי ישיב אהך לזיך פנאי או כהך בזלין נקל היבז ציר לזזז אז כל אשי לי,

ואני ידעתי כי הוא לא יעזב לועק עליך כאוני השופטים פן יבולע גם לו, כי גם
אתה תוכל לגלות המסכה הנסיכה מעל פניו, ויעש שלום לך לא מאהבה רק
מיראה — הדברים האלה נתנו אומץ בלבבי והבטחתי לעשות כאשר יעצני.
שבתי הביתה בפנים צוהלים. — בכל הדרך חשבתי מחשבות איך להוציא זממי
לפועל ידים, ואשמח בלבי בוכרי כי עוד מעט וישוב כספי לידי ואולי עשר פעמים
יותר ממכסת כספי. רבי שב הביתה ונשב יחד לאכול ארוחת הערב; אני הסבתי לבי,
והוא היה שקוע ביון מחשבות ולא דבר אתי דבר, גם לא הביט בפני. למחר
ננשתי אליו ואבקש מידו כסף. —
— צדקת מאוד הא לך כסף! אמר בחפזו ויוציא כסף מצלחתו. — שאל ואני
אתן לך כסף בכל עת אשר תשאל — אמר אליו בתחו הכסף על ידי. אני הודתי
חסרו לו ואומר: ראה נא רבי כיפקדתך תשמור רוחי, אני לא אנע אף בהכיס אשר
על צוארי כי מצות שפתך קדוש לי —
— טוב הדבר אם ככה תעשה או תצלה, כי אני אהיה בכל עת מגן לך גם
אבקש להרבות לך כסף מאלה הכאים לשאל בי, גם אחל לשלחך אל המקומות
אשר לא אחפוץ לבוא שמה כי העת קצרה לי. — אני הודתי לו עוד הפעם,
ונשקתי ידו למו פי, אך בלבי הייתי עוין לו מהיום ההוא והלאה. ואם יפלא בעיניך
הקורא מדוע הייתי עוין לו? הלא הוא לא חסר נפשי מסוכה ויתן לי כסף די
שאלתי ומה היה לי עוד לשאל ממנו? אך בעיני לא יפלא כי אני תכנתי את
רוח האדם וזה ראיתי אשר האהבה לא תכון בלתי כבוד. אם תבזה את איש לא
תאהבהו אף אם שנה אהבה הנהו, ואם תאהב את איש לא תבוזהו. אם יאהב איש
אשתו כנפשו ועבר עליו רוח קנאה והוא ידע כי היא לא חפה מפשע לא יוסף
אהבתה כי נקזה היא בעיניו, ומה גם אם תסתיר מחשבותיך מרעך או כבה יצאה
אהבתך אליו מלבך, כי מעת אשר החילות להסתיר מחשבותיך מהעת ההיא חדלת
מאהוב, כי בין אוהבים נאמנים אין דבר סתור. ואם נראה לפעמים שני נכבים או
שודרי ליל יאהבו איש את רעהו בתכלית אהבה, האהבה הזאת היא מאשר כי
יכבדו איש רעהו, כי לא כדעתנו על דבר הנגבה והחמס, דעת הנוגבים והחומסים.
המה יכבדו כמלאך אלהים את הנגב אשר לו יתר שאת בהשכל ודעת לנגוב
לעשוק ולהוליך את השופטים שולל, והנגב לא יסתיר מהם כי נגב הוא, אך
לא כן הייתי אני; עצת הנגבים עוד רחקה ממני: ולא הסכנתי עוד לכבד את היודע
יותר ממני לנגוב. ואחרי אשר נגב את כספי, ואני הראתי לדעת כי רמה גם אותי
כאשר הוליך שולל כל אדם במרמת ערומים וינחל כבוד לכן שנאתיו, וגם אחריו אשר
נתן לי את הכסף אשר דרשתי ויבטיחני לפתוח ידו לי בכל עת, גם או לא קנה לבני
כי אמרתי: בלי ספק יש לו חפץ בי ואחרי אשר לא יהיה לו עוד חפץ בי ישליכני
מעל פניו ככלי אין חפץ בו. ביום המתרת כאשר נקבענו ונבוא יחד אני וחברי
ספרתי להם מכל הנעשה, על זה ענה הנדול — טוב הדבר; יש לאל ירך לעשות
גדולות, עין בעין אראה כי הוא בא בכסף והוא ירא ממך, אך בכל זאת פליאה דעת
ממני, מדוע יעשה כה כל חפצך? הלא דבר הוא? —

— מדוע תתפלא ? — עניתיו — הלא אני הייתי לו לעזר, אני ספרתי כל הגדולות אשר עשה בכל מקום בואו. מדי אזכור זאת אשחק בקרבי, אני ספרתי גדולותיו ואותותיו פעמים לאין מספר עד כי החילותי להסתפק אם ראיתי זאת בעיני או אין, כי כן דרכו כאשר אספר דבר אחד פעמים הרבה אף כי כזב הוא אדמה בנפשי כי אמת הדבר ובעיני ראיתי זאת, וכדבר הזה עורתי לו הרבה כי הגדלתי שמו, ועתה יירא מפני פן אנלה לעין כל כי שקר תרמיתו —
— זאת לא זאת ! — ענני — בדבר הזה לא יירא מסך כי רבים המה הנכונים אשר ישחקו ילעינו על אנשים כמוהו ובכל זאת פתאים אהבו פתי ויתנו אומן בכל דבר שוא וזכב, ואף כי מהשופטים יפחד בכל זאת נכון לבו בטוח כי לא תגלה סודו להשופטים על לא דבר כי יש לאל ידו להרכות שוחר ואו יצמית בבור חיך. לא כן הדבר ! אני אדמה אשר הכתבים יקרו בעיני, ועל כן לקחך או למען הוציא הכתבים מדרך, ועד עתה לא יעוכך פן תקרא חמס על הכתבים ולכן לקח את כספך למען יתן לך משלך. עד עת מצוא, על כן שית עצות בנפשך להשיג את כספך והכתבים. — מני או שמרתי צעדי הכעל השם למען למצוא תאנה לשים לדרך פעמינו. בכל יום ויום שתי עצות בנפשי איך להוציא זממי לפעולות ידים עד כי הקרה הזמן לפני את היום אשר קייתי אליו בתאות נפשי — כסביבותינו נדה אשה יפהסיה כבת עשרים וחמש שנים והיא היתה ידועה חולי ותבוא לדרוש ברבי, אני ישבתי בכל עת כאשר באו אליו דורשים בחדר הראשון, גם כסעם הראשון כאשר באה האשה הייתי בחדרי. למחרת בערב כאשר באה האשה שנית יצא הוא וישלחני אל רעהו אשר נה בקצה העיר הרחק מאוד מביתנו. ויצוני לסגור דלת החדר הראשון ולקחת המפתח אתי, כי גם בידו היה מפתח להדלת — לוא צוה כזאת עלי לפני שבועות אחדים כי או לא מריתי פיו, אך עתה הייתי לאיש אחר, כי שמרתי דרכי. לכן עניתיו: הגני הולך ! אך לא הלכתי רק התחכאתי תחת המטה, ואחרי אשר סגר דלת הדרו בעדי, יצאתי ממחבואי ואביט בעד חור המפתח אל החדר אשר בו היה הוא והאשה ועיני ראו מחזה יקרה עד מאוד. ואף כי הוא צוה עלי במפניע לבל אנלה דבר מהדברים אשר תראינה עיני, בכל זאת לא אוכל התאפק ואנלה אונדך הקורא מכל אשר ראיתי: הוא לקח כוס יין שרף בידו וילחש עליו ויתנהו להאשה לשתות, אך היא כמעט ננעה בכוס, ענתה כי לא תעצור כח לשתות כוס יין שרף, אולם היא הפציר בה לשתות ויקח את הכוס בידו ויתנהו על פיה, וכמו הפין להחזיקה למען תשתה חבקה בימינו, אך היא הדסה ימינו אחר, ותאמר: לא אדוני איש קדוש לא לך לחבק חיק אשת איש. — אך הוא לא נכלם מדבריה (בלי תפונה הסכין כבר לשמוע דברי מוסר כמו אלה) ויאמר בשחוק נעים: "אש מכבה אש" אמרו חכמינו —
— לא אבין אל מה ירזומן מליך — ענתה האשה — כי אשה לא מלמדה אני —
— לכן הגני להגורך ששר דבר: אש עינדך תכבה אש קדושתו — ענה ברנש ויחבקה ברוועו בכל מאמצי כח. — אך היא התקצפה ותאמר: סור לך ממני פן ארים כשופר קולי ונתפשת כאחר הנבלים —

— אנא חדלי יסתי מקצוף וראי מה עזה אהבתי לך עד כי אשכח בעבורך העולם הזה והעולם הבא, לכן אל נא תשליכני מלפניך —
— הגיחה לי! — קראה האשה בקול מושל — כי לולא חסתי על כבודי כי או הרימותי כבר קול ועקה —

— לשוא תתחמשי כמו תקצופי עלי, הן בעד חרכי עיניך המהורות אראה תוך לבך כי לא תקצופי עלי, רק זאת היא דרך כל היסה-סיות להצנע לכת למען עורר את האהבה ביתר עוו. אך האמיני לי כי גם בלעדי זאת תבער כמו אש אהבתי אליך, ומה לך עור? אם כסף תחפוצי הא לך כסף! ואם אהבה הא לך לב מלא על כל גדותיו רגשי — אהבה — . אני התבוננתי בפני האשה כי דבריו לא שבו ריקם כי אף אם לא חדלה מיסר אותו על פניו ככראשונה, בכל זאת לא הרימה קול ועקה בחבקו אותה שנית ובנשקו אותה למו סיה — מי פעל ועשה זאת הכסף או האהבה? ישאל הקורא בטובו את האשה כי היא יודעת זאת ולא אני, כי הה! או האח! מעודי לא הייתי אשה — בראותי כזאת אמרתי: הנה באה העת להסיק וממי. מהרתי ופתחתי בלאט את דלת החדר הראשון ויצאתי החוצה, ועד ארניעה שבתי ודסקתי בכל מאמצי כח על הדלת בקול ועקה כמו סי למהלומות יקרא. כרגע יצא בעל השם בחסון מהבית וסניו כפני להבים — מאש קדושתו או מאש אהבתו? — וברעה הביט הנה והנה וכראותו אותי שב רוחו אליו כמעט, אך חרדתו שבה עד ארניעה ותהי לקצף, ויתן עלי בקולו כקול רעם — המערת מריצים הבית הזה כי תבוא בקרדומות לפתוח הדלת? נבל! — בפעם הראשון שמעתי מסיו את השם התואר הזה אשר באמת נאה היה לי ולמי שאמרו — אני החרשתי רגעים מעטים כמו שאפתי רוח. אחרי כן קראתי בקול: בעל האשה! בעל האשה!! ואמן כה וכה כמו אבקש את בעל האשה —

— מה זה חדר בני? הה! כל עצמותיך תרעדנה, מי היא האשה? ומי הבעל?
הגר פשר דבר —

— בעל... האשה... אשר היתה... מה בבית — עניתיו בשפת עלנים ובכבדות למען הגדיל מבוכתו —

— מה עשה בעל האשה? הגר! מהר והגר! —

— בעל האשה הביט בעד החלון אל הבית, וכבואי אל הפתח חמץ גם הוא להתפרץ ולבוא אל תוך הבית אך אני עמדתי בסניו ולא נתתיו לבוא הביתה. רגעים אחדים, התאבק אתי אך כראותו כי לא אתנהו לבוא הביתה הסב ללכת וישם אל בית המשפט סניו. עוד לא כליתי דברי והאשה התפרצה לצאת מהחדר ותקרא בקול מר: עוכר נפשי! עכרתני! והגני ברעתי, הן אשי ישליכני מעל פניו ואנה אני באה? הה! בליעל יעכרך אלהים כי עכרתני!

— אנא אל תרימי כה במרום קולך! — קרא ברגזה ודאגה — את אשר הרסתי אני אבנה יתן ה' ויגרשך אשך או או אפרוש אני כנסי עליך. — כשמעי הדברים האלה יוצאים מסיו במנוחה ונשמעים כדברים היוצאים מקירות לבו

אמרתי אני בלבי: לשוא עשיתי כל אלה! עתה לא יעוּב עוד מקומו כי הוא יחפוץ
בה בלבב שלם, ונס בלבב האשה מצאו דבריו מסלות, זאת ראיתי על חוות פניה,
ואהי כאיש נדהם רגעים אחדים בראותי כי נכובה תוחלתי להוציא בלעו מפיו,
גם יראתי מאוד פן יודע לו מחר כי סבבתיו בכחש, ויגרשני מעל פניו בחרפה
ובזו. אך הוא הוציאני ממבוכתי, כי אך יצאה האשה מהבית אמר אלי: מהר
יוסף ורתום הענלה ועד מהרה נעשה דרכנו, כי אפחד מאוד מקנאת האישה פן
יגלה עוני ואשמתי. מהר אל תאחר! הדברים האלה הלמו ראשי כי את אשר
לא סללתי שמעתי, כי הדברים אשר אמר אל האשה לשכך חמתה היו נשמעים
כדברים היוצאים מקרב לב, ולא יכולתי לראות מראש כי רמיה בפיו, ובאמת לא
ראיתי עוד מעודי כי ישכיל איש לדבר דברים נחומים בשפתים דולקים ולבו בל
עמו כהאישה הזה. גם אני שקרתי כזבתי מרבה להכיל, בכל זאת ידעתי נפשי אשר
איך לאל ידי להתחפש באפר צדק כמוהו, ומבלתי יכולת להסתיר שמחתי חפצתי
לדבר למען לא ימצא את אשר בלבי ולא ידעתי עד מה, אך לאחרונה שאלתי:
והבית והכלים על מי תעוּב? — אף כי ידעתי אשר הבית והכלים לא לו המה
רק להאשה אשר באה מדי יום ביומו לשרת פניו, בכל זאת שאלתי השאלה למען
הסתיר מחשבתי.

— אעוּב את כל! אעוּב את ארץ החיים וארד נשיה! כי כבודי הלל.
כבודי אשר כאור ננה הולך ואור מימי נעורי — יחלל עתה באשמת איש קנא אשר
קנא לאשתו ולא ידע כי רפאתיה. הוא ישים לי עלילות דברים, ויוציא דבת שוא
למען תת את שמי לגדופים. מהר! אנא מהר נא ורתום הענלה להסוס ונעוּב את
העיר כרגע. זאת יבין כל קורא כי מעודי לא הייתי שש לעשות רצונו ככפעם
הזה. יצאתי בחפזן החוצה; הכינותי את הענלה והוא קבץ את כליו וספריו וכל
אשר לו, וישאם בידיו אל הענלה ונשב וגסע ואחרי חצי שעה כבר היינו רחוק
מהעיר. בכל העת ההיא לא דברנו דבר כי שנינו היינו טבועים בצול עשתונות. את
עשתונותי לא אדע כי לא הגיד לי, אך על לבי עלו מחשבות רבות ושונות,
בראשונה התפלאתי מאוד איך לא הבין איש מרמה ותוך כמוהו כי רמיה בפיו?
האיש אשר בהשכל ודעת הולך שולל המון אנשים — ומה גם נשים — האיש הזה
נוקש בפח ערמתי כחסר דעת ולא הבין למרמת נער בן שלש עשרה שנה. —
עתה לא אתפלא עוד, כי כבר הראתי לדעת כי נקל מאוד ללכוד ערומים בערמת,
כי המה יחשבו את כל מתי תבל לתמימים ופתאים, ויתברכו בלבבם כי רק להם
נתנה הערמה ואין לזרים חלק בה לכן ילכדו בנאונם. אך אז לא ידעתי עוה מכל אלה
לכן התפלאתי גם חרדתי לרגעים, פן תפקחנה עיניו לראות, כי במרמה סבבתיה,
גם אמרתי בלבי: אולי ערום יערים הוא, כי נסבה אחרת תאלצהו לרחיק נדוד
ויתחפש כמו לא יבין לערמתי, גם חשבת מחשבות איך להפיק זממי. אחרי כן
פתח הוא את פיו וישאלני: מאין ידעת כי הוא איש האשה? —
— הוא הגיד לי; כי הוא דמה אשר בהודע לו כי הוא האיש או אתנהו
לבוא הביתה —

— טוב עשית כי לא נתתו לבוא הביתה, ראה אראה כי אתה ילד חכם לכן
תשב אתי לעד —
— רב תורות לך רבי! — אחרי עכור שלש או ארבע שעות באנו אל בית
מלון אורחים אשר היה על הדרך.

ד

בתי המשתה ובתי המלון בפלך שקיון יתראו מבית ומחוץ כרפתים; כרוב
בתי מלון אורחים בארצנו, ערפל התולתם מחוץ ופיח ושחור יכסו את הקירות
מבית, קרקע הבית להם לרצפה. חצי הבית אָרְנָה לסוסים, רפת לבקר ולצאן.
והחצי השני מלון לעוברי אורח העוברים ברנל או בעגלה אשר נפשם
קצה בעמל הדרך וישישו כי ימצאו מקום מנוחה לנפשם העיפה. בחדר המשתה
יעמוד בתוך שלחן גדול בלי מכסה ומשני עבריו לארכו — ספסלים ארוכים כאורך
השלחן, כל האורחים ישבו יחד סביב לו יאכלו יתנו בכוס עיניהם ידברו ישוחחו
וישחקו בקול המולה, ובכל זאת לא יקיצו ולא יעירו משנתם אלה אשר נלכדו
בחבלי תרדמה וישכבו תחת השלחן או בפנות הבית וקול נחרס אימה. אתיו, הנה
אתם השוכבים סרוחים על ערשותיכם ושנתכם נדרה, הביטו על אלה שוכבים
הזוים ותראו ותבינו כי לא חלב שקדים ואף לא יין לבנון יביאו שנת מנוחה,
כי רק להעובר מתוקה השנה רק להעניף תבוא תרדמה. היום נתן לכם לשבוע
בטוב, והלילה נתן אלהים ליגיע כח. אתם תאמרו מי יתן בקר ונראה ענג,
ואלה העיפים ישאפו הלילה להחליף כח. אך לא אתם ולא המה ישינו כל אשר
יחפוץ לכם, לכם לא יספיק היום למלאות תאות נפשכם אשר לא תדע שבעה,
והמה יעירו בקר כי היום קצר והמלאכה מרובה. הו! אין אדם חי וחצי תאותו
בירו! — כבואנו אל המלון בשעה העשירית בלילה ישבו סביב להשולחן המון
אורחים כעשרה אנשים כלם מלובשים במלבושים אשר ולבשו היהודים בארצנו,
ואחד מהם ישב ראש ויספר לכל העדה דבריו ברגש וכלם הקשיבו רב קשב.
כבוא רפי אל הבית ברך את היושבים בשלום, ויבקש לו חדר מיוחד להתפלל
תפלת הערב, והמספר הוסיף לספר וכדברים האלה שמעו אוני: . . . וכראות
רבנו הצדיק כי האפקורוס מאיר זרחי לא יאבה שמוע לו להיות מן המקשיבים
לקולו, או אמר אליו כאפו "אתה עתה תראה היקרך דברי אם לא?!" אנחנו
אשר בעינינו ראינו ובאזנינו שמענו כל אלה, דמינו כי הנבל הזה יפול על פניו
לבקש מחילה וסליחה מאת רבינו אחרי שמעו כזאת, אך לא כאשר דמינו כן היה.
הנבל הזה עמד ברשעו ועוד הוסיף סרה לאמר, ה' לי לא אירא" שמעו והשתוממו!
הוד הזה אשר בדבר רבינו ימאס ואל כל קדושי ישראל לא יפנה, כי לוא
האמין בקדוש אהר כי או אמרתי על צדקת רבו יסמך, אף כי עורת כל הצדיקים
כאל נחשב מול עברת רבנו, ואם יקצוף רבינו או המה כלם הכל והיק יעזורו
(לדברים האלה רעם אחד מהיושבים פניו אך לא הוציא הנה מפיו) אך הנבל

הזה אשר אל כל קדושי בני ישראל ילעג העו פניו לקרוא בשם ה'! כשמוע הצדיק רבנו שם ה' יוצא מפי זד, אמם אוניו ויקרא בקול בלשון הקודש "הוציאו את הארורה!" המשרת אשר רבנו נסמך עליו, ואחריו החרו החזיקו כל החסידים רואי פני רבנו ויחזיקו בידי הנבל ויסתכבוהו סחוב וזשלך ארצה עד אשר הוציאוהו כפנר מובס מהבית, ובחטאו חלה את חליו שלשה ירחים, וכל הרופאים אשר לא מבני ישראל המה (כי הרופאים מבני ישראל לא אבו אף לראות פניו אחרי אשר נגרש מעל פני רבנו) אמרו לנפשו גואש, רק אחרי עבור שלשה ירחים קם ויתהלך בחוץ. אמנם שמעו צדקת רבנו והתפלאו: בכל הימים אשר חלה הוד היו פני רבנו זועפים וכאשר שאל אותו בנו הצדיק את הנסכה אשר עֲצָקָה רוחו, ענה ואמר בפה קדשו: כי התעצב אל לבו מדאגה מדבר פן כאשר שכב הרשע לא יוסיף קום. ומדוע חרה לך? — שאלהו שנית בנו הצדיק — הלא כזה וכזה יאכל בכור מות, יתמו רשעים מהארץ ויהיו כלם חסידים — "לא בני ענהו" לא אחפוץ כי תשוב נפשו לשאולה בטרם התודה על חטאותיו ואם ירד עתה נשיה בטרם שב לאלהים או תמות גם נפשו במות גויתו — מני או ידענו נאמנה כי הוא לא ימות עוד לשחת אחרי אשר רבינו לא יתפוץ במיתתו וכן היה כי קם ממשכבו ויתהלך בחוץ. אך לא דבר מהעת ההיא את איש דבר גם לא חרף עוד את שם רבנו כקדם. אנחנו חשבנו כי רוח טהור בא בלבו וחכינו בכל יום כי בוא יבוא אל רבנו לבקש מחילה, אבל הוא לא בא כי עוב את העיר ולא הניד לאיש אנה פניו מועדות —

— אחרית הדבר שמעתי בהיותי בעיר אשדות — ענה ואמר אחד מהשומעים — כי הוא בא שמה להכות את הצדיק בלשון לפני נציב המלך, אך נפשי אִתָּה לדעת מה היתה ראשית הנסכה אשר בעבורה התלקחה אש השנאה בלבב הצדיק על האיש הזה? —

— לא ממתי סודנו אתה! — קרא המספר ועיניו בחנו את השואל.

— מאין ידעת או מי הניד לך כי לא ממתי סודכם אני? —

— כי לא תדע את הנסתרות אשר גדע אנחנו, לכן לא לך לשאל עליהם וחלילה לי לגלות אף שמין דבר לאיש זר לנו —

— אנא אדוני! — השיב האיש בחנו קולו — הן אמנם לא זכיתי להיות ממתי סודכם עד הנה כי רבי היה עד עתה הצדיק ר' יעקב ישראל, אך אוני שמעו נפלאות לאין מספר אשר עשה רבכם לכן עתה באתי לשם קדשו להתרפס בעפר רגליו —

— הן לי אות כי כנים דבריך או או אנלה לך כל הנצורות אשר אדע אני ותהיה כמוני —

— הנני אתן — ענהו השואל, ויוציא מחיקו מכתב ויראהו להמספר אשר אך קרא בו שנים שלשה מלים אמר: צדקת ממני, כנים דבריך, אך לא פה הוא המקום לגלות צפוני מסתרים בתוך עדה אשר יש בה אנשים ורים לנו, אכן מעתה ידוע תדע כל דבר כאחד מאתנו —

— ומדוע ספרת עד כה דברים נסתרים באזני אנשים אשר לא ידעת תמול שלשם? —

— בדברים אשר ספרתי עד הנה אין כל דבר סתר, כי רק צדקת רבנו הגדתי להם —

— צדקת בדבריך, אות הוא כי חסיד גדול אתה —

— ידעתי גם אני כי צדקתי — ענה המספר בנבה אפו ובנשא מרום עיניו וידיו — אני ארים בכל עת כשופר קולי להגיד צדקת רבי בתוך קהל ועדה. נפלאותיו מי יספר? אותותיו מי יגיד? בידו אוצרות נשם ושלג, בידו המפתח לפתוח שערי רחמים סגורים, בידו הכח והממשלה לעשות בעליונים ובתחתונים כרצונו, ואת רפי צדקותיו בעינינו ראינו, לפניו לא היה ואחריו לא יהיה כמוהו. אשרי לדור שצדיק זה בעולמו כי הוא מגין על כל העולם ולולא הוא כבר שבה התבל לתוהו ובהו מרשעת יושבי בה, רק הצדיק יסוד העולם הוא יגין עליה בצדקתו. . . .

— כלכל לא אוכל עוד! — קרא פתאום האיש אשר רעם פנים בתחלה — רב לך רב להלל שם רבך לשוא, הן כל יושבי תבל ידעו כי רבי גדול מרבך אלף פעמים —

— מי הוא רבך אשר בכבודו תתימר? — שאל המספר בשאט נפש — מי הוא הובוב אשר יתחרה את הארזי? —

— שקר הדבר! כוב! מרמה! לא צדיק ולא בן צדיק רבך. רק רבי הוא צדיק בן צדיק, כי כאשר מת אביהם הצדיק נתן המשרה על שכם רבי כי הוא הבכור ולא על שכם רבך אשר הוא אחיו הקטן ממנו. ואתה תרים בנאותך את הקטן עד לשמים. הגד מה הנה הגדולות אשר עשה? —

— ומה הנה הנפלאות אשר תדע לספר מרבך? האם החיה מתים?

— האם נתן פרי בטן לעקרות? לא אחת מאלה רק לקבץ כסף כל חכמתו —

— נפלאות תבקש? אותות תשאל נפשך? הנני להשמיעך נצורות לא

שמעת. שמעו! כלכם והתפלאו! כי את אשר חיותי בעיני אותה אספר לכם: אני

ראיתי בעיני אנשים לאלפים ולרבבות אשר נפדו מרדת שחת על ידי רבי, בנות

ישראל למאות תבואנה אליו בכל שנה ושנה כי עצרן ה' מלדת — ותלדנה.

בידו אוצרות נשם ושלג, גם מלאך המות לא ימרה את פיו, כי כאשר מאן

הסוחר הרשע יעקב בן ראובן מארץ ליטא לשמוע בקולו למכור את העצים אשר

הביא אתו במחיר מצער — אמר אליו רבי באפו „מחר יהיה האות הזה!“ וביום

המחרת נמצא הרשע מת שוכב על חוף הנהר מחויץ לעיר. ומדוע לא צוה גם רבך על

מלאך המות לקחת את נפש האיש אשר מרה את פיו? אות הוא כי אין לאל

ידו לעשות כזאת. הוא אשר דברתי כי רבי הוא הצדיק ורבך נביא שקר! —

— דום נבל! פן אמלא פיך חציץ — קרא המספר בקצף נורא — רשע!

איך העות פניך לדבר מרה על רבנו, כי אין לאל ידו לצות על מלאך המות? לו

הפצתי לספר אף אחד מני אלף מכל האותות אשר עשה להוריד דומה את אלה

אשר נתנו לו כתף סוררת כי אז השתוממת ושרקת ואמרת: אין כרבנו! אך אני לא אחפוץ לספר כעת כי לא פה המקום. לכן דום ושים יד לפה פן יבולע לך —

— לא אירא מפניך; גם שאת רבך לא תבעתני כי ברבי נסמכתי וממי אירא? אך אתה שקר תדבר כי לוא ידעת מאומה מהגדולות אשר עשה רבך כי אז מהרת להריע כחצוצרה תהלתו, אמנם לא תדע עד מה ורק בשקר תתפאר כי רבך הראה כחו להוריד לאלפים אל ארץ תחתיה —

— שמור נפשך ושמור פתחי פיך! — קרא המספר בעווז אפו — כי בנפשך דברת הדברים האלה —

— דם אתה ולא אני אם חפץ חיים אתה! אני אנדך על פניך, כי רבך עם הארץ. רבך איש מרמה. רבך אשה. רבך כלב. רבך... המספר אשר עד הנה האריך אפו ורק בדברים חפץ להפיל אימתה על מנגדו, לא משל עוד ברוחו, התנשא כארי ויאחו בשערות ראש איש ריבו. אך גם איש ריבו לא חבק ידיים בעצלתים. כי אחז בוקן לוחמו ויריבו בחזקה. כל האורחים התפרדו לשלשה מפלגות: שנים עורו על יד הנלחם, ושלשה או ארבעה קמו להושיע להלוחם, ויתר העם עמדו מנגד ולא התערבו בריב. גם האיש אשר שאל אתרי הנסכה אשר עוררה את חמת הצדיק על האפיקורוס מאיר זרחי, עמד מנגד ויתכונן בהלוחמים, ואני התכוננתי בפניו ואכיר כי הוא ישמה בלבו לראות המחזה הזה — בעלת הבית כראותה המלחמה אחזתה פלצות ותקרא בקול: ראובן! ראובן אישי! ראובן מהר בוא הביתה! בעל הבית אשר בשם ראובן יכונה היה משכמו ומעלה גבוה מכל העם, על פניו ילין עוז ואולת יחדיו, מכסה עור כבשים כסה את גותיו עד ברכיו וחבל פשתן עב אור את מתניו. בבואו הביתה עמד על המפתח ויביט כה וכה וישאל בתמהון — מדוע קראת לי? —

— האם הכית בעורון ולא תראה את המבוכה אשר בכית? — נתנה אשתו עריו בקול מושל.

— ראה אראה —

— ומדוע תעמוד כבול עין על מקומך ולא תעשה מאומה? —

— מה לי לעשות? —

— יקחך אופל! בכור מות יבלעך! כסיל בער! —

— זאת שמעתי זה אלף פעמים ממך היום, ועוד אשמע כהנה וכהנה בלילה, הבעבור זאת קראת לי? — ענה בתלונה ומכלותו דבריו פנה שכמו ויחפוץ לצאת החוצה.

— אלף אלפים רוחות יבואו בקבר איבך נבל! מדוע לא תשקוט המהומה? כלב נמבזה! —

— האני אתערב בריבם? האם אכרים הנמו, חוטבי עצים אשר שתו לשכרה כי אראם נחת ידי? הלא המה כלם חסידים לומדים ואני מה? המה יודעים את אשר להם לעשות ואני חדל אשים, חלילה לי מהתערב בין גדולים!

יעשו כהעולה על רוחם לא לי לדעת מה המה עושים — וככלותו דבריו הסב פניו ויצא החוצה. עודם לוחמים בחוקה ורבי בעל השם יצא מחדרו ויקרא: אל נא אחי זרע יעקב אל נא תרעו! רק הקול קול יעקב, בני יעקב מספרים תהלות הקדושים אשר בארץ המה אך בקול והידים ידי עשו, לכן לא נאזה לזרע יעקב הקדושים ללכת בדרכי עשו הרשע הוא סמאל הוא הסטרא אחרא . . . הדברים האלה השקיעו כרנע את אש המריבה, והלוחמים אשר הרפו איש מרעהו נשאו עיניהם ויביטו בתמהון בפני בעל השם, אך הוא לא חכה לתשובתם וישב לחדרו ויוסף להתפלל בקול רנה.

— מי הוא האיש? — שאלו איש את רעהו.

— הוא רבי — עניתים בנאון ובטרם שאלו את פי מהרתי לספר את כל הגדולות והנפלאות אשר יעשה יום יום. דברי היו נשמעים כדברי אמת, כי לשוני מהר לדבר כמו ראיתי את כל אלה בעיני, כי פעמים אין מספר שניתי ושלשתי הדברים כאשר שמעתי אותם יוצאים מפי רבי הקדוש. האנשים פערו פיהם וישאלוני איש איש כשאלתו: לשמו, לעירו, לדרכו, ויהי אך הפצתי לפתוח פי נתן עלי רבי מחדרו בקול: יוסף הם! אל תדבר דבר! הדבר הזה העיר בלכב האנשים את החשק ביתר שאת לדעת מי הוא, אך מבלי דעת מאין יבקשו את אשר יחפצו לדעת, התלחשו איש באוני רעהו. האחד אמר כי הוא צדיק נסתר, ועל דברת השני הוא שלוח מאחד הצדיקים בדבר נסתר. ואף כי נפלגו בדעותיהם בכל ואת החליטו כלם פה אחד כי איש קדוש הוא. גם אלה אשר לפני רגעים אחדים אחזו איש בשערות רעהו, עשו שלום ביניהם וידברו אודות רבי. והאיש אשר הרבה לספר בכבוד רבו ואשר התנר מלחמה את השני לא משל ברוחו ויגש בלאט אל הדלת ויוציא את המפתח ויבט בעד החור אל תוך החדר. רגעים אחדים הקשיב קשב וישב אל האספה ויאמר ברגש: איש צדיק הוא! הוא מתפלל כאחד הצדיקים מתפלתו נראה כי צדיק הוא. לדבריו נגש גם איש אחר אל הפתח ויבט בעד החור ויאמר: איש כזה ראיתי בחלום הלילה, צדיק הוא! וכלם גמרו אמר כי צדיק. בעלת הבית בשמעה כזאת שמחה בלבה כי הקרה ה' צדיק נסתר לבית מלונה כי התברכה בלבה אשר לרגלו תבוא הברכה לביתה. ותחפוץ להעניקהו מהברכה אשר ברכה ה' בטרם בא הגה. אך היא לא הרהיבה בנפשה עוו לנשת אליו ותעמוד רגעים אחדים על מקומה מבלי דעת מה לעשות ותביט כה זכה אולי יש איש אשר ישמיע שאלתה באוני הצדיק. כי כן דרך הבערים בעם, בעת אשר דבר להם עם אדם נעלה בעיניהם, יבקשו להם אנשים אשר ידברו בעדם והמה יעמדו מנגד, ולא ישימו אל לבם כי רום עינים ראשית חטאת היא להאדם המעלה וכאשר יגדל ערך איש כן תגדל גם ענות לבו. אך זאת היא דרך כסל למו בהתהלכם את אנשים וזו דרכם לאלהיהם: לבם ימאן האמין כי אלה אשר מרומים ישכון יטה אוון קשבת לדברי פחותי הערך לכן יבקשו למו מליצים כינותם. הוי פתאים! אם יוצר הוא? הלא כלם מעשי ידיו ובעיניו כלם נשתוו. ואם אב הוא? הלא כלנו בניו אנחנו ובמה נפלינו איש מרעהו? . . . אך

אולי עשה גם זאת האלהים — שיראו מלפניו! כי כן דרך חסרי הדעת אשר אך אם ירהבו עז לדבר פעמים שלש את גבר אז כמוהו כאין בעיניהם, ולוא דברו המה פה אל פה את אל מושיעם, כי אז חדלו מתת כבוד גם לשמו . . . . . שתאום התעוררה, כי רוח עצה בא בקרבה, ותגש אלי ותאמר: הלא את הצדיק באת הנה? —

— כדברך — עניתה בגאון — אני משרת את פניו זה שלש שנים —
— ומדוע תשב כה במנוחה? — שאלה אותי שנית כי לא ידעה מה לשאל מפי עוד.

— ומה לי לעשות? הלצאת במחול משחקים? —

— אני חפצתי לשאל פיך, מדוע לא תבקש אוכל לנפשך? הן כל הבית לפיך, אוכל מכל אשר תאזה נפשך, אך שאלה אחת לשאל מאתך אל נא תמנענה ממני, שאל את פי הצדיק: אולי יהיה את לבו למעום פה דבר מה למען יבורך הבית בגללו! —

— אני אעשה כדברך — עניתה בחפץ לב, ואגש אל הפתח, וכפתחי את הדלת נשמע קול רבי בהלכו בחדר אחת הנה ואחת הנה ומתרונו, ועמך כלם צדיקים, ועמך כלם צדיקים" כל העדה הטו אוניהם להקשיב כמו קול ממרום שיה שרפי מעלה לקחו אוניהם. ואני באתי לחדרו ואשאלהו אם יש את נפשו למעום מאומה?

— לא עת! לא עת! כעבור שתי שעות אשלים תפלתי —

— אבל תפלת המנחה התפללת תפלה קצרה בהיותך את האשה היפה בחדרך — אמרתי בלבי. יצאתי מחדרו ובשרתי לבעלת הבית את הבשורה כי בעוד שתי שעות ישלים רבי את הפצה — לב האשה פחד ורחב בשמעה כזאת ותמהר אל בית המבשלות להכין ממכר בשר הבהמה והעוף מאכל תאזה אשר ינעם לחיך איש האלהים. כל האורחים, אשר נפשם עיפה מעמל הדרך ומרוב היין אשר שתו לרויה בטרום בואנו אל בית המשתה לשכור צמאם, ואחרי המלחמה למען השלום ולחיי הצדיק הנסתר, נמו שנתם על השלחן ועל הספסלים ותחת השלחן והספסלים. וכרגע נשמע קול כחלילים וכל כלי שיר יוצא מנחירי הישנים שנת תרדמה. כראותי כי כלם הווים שוכבים ואין רואני הלכתי לחדר רבי ואשב שם לחכות עד אשר יבואו המטעמים על השלחן כי גם אני חכם כרבי ובחרתי לחכות שתי שעות עד אשר תכין מטעמים, ולא למלאות כרסי בהמאכלים אשר כבר פג טעמם. רבי לא הביט בפני ולא דבר אתי דבר, רק התהלך בחדר לארכו ולרחבו תפוש ברוב שרעפיו וידו הימנית על מצחו. בחדר השני נשמע קול אשה זקנה תשורר בקול דממה: שכב שמעון בני שכב, תחת מטת שמעון הנבון, יעמוד גדי לבן. הגדי ילך לסחור סחורה, ושמעון בני ילמוד תורה. שכב שמעון בני שכב, תורה תלמוד ותהיה רבי. שכב ואתן לך את כל האנושים וליחוקאל לא אתן מאומה.

— אלף מכות בחדרי בטנך! — נשמע קול ילד מדבר בקול חזק כרוב
בני הכפר — אני אקח את כל האנוזים ולשמעון אתן מכות —
— דום כלב שוטף דום! — ענתה האשה.
— הזקנים יבערו ויכסלו כילדים — נשמע קול אשה אחרת — השכחת
כי המלמד צוה לבל יקראו את הילדים בשם „כלב“ או „חול“ בלילה? כי ישנם
שדים הנקראים בשמות האלה והמה יבואו להשחית אחרי כי יקראו בשמותם —
— שכחתי! שכחתי! אנא אל תגידי זאת לבעלת הבית! —
— לא אכך בלשון, אך אל תוסיפי לחשוף —
— לא אשוב עוד לכסלה, לא אשוב — שתיהן החרישו ולא יספו לדבר
עוד דבר והדממה שבה לקדמותה. אחרי חצי שעה באה בעלת הבית ותעמיד
לפני הפתח ובידה לחם מלח וכל כלי האוכל, אך לא הרהיבה עו בנפשה לפתוח
הדלת.

— בואי אשה יראת ה' בואי! השמיע רבי קולו מחדרו — תחוקנה
ידיך כי מצאת חן בעיני אלהים בתתו לך בן אחד אשר שמו יחזקאל, והוא יגדל
ויהיה לגדול בישראל, ואלם שמעון אחיו הקטן ממנו יגדל ממנו, כי עליו תנוח
רוח ה' ומברכות פיו יתברכו כל בית ישראל — האשה התפלאה השתוממה ולא
האמינה למשמע אוניה; כמפלאות תמים דעים היו הדברים בעיניה, והמבשר כחזה
מחזה שדי אשר יקרא מעל ספר ה' את הבאות אשר תקרינה, כי מאין ידע מה שם
בניה ומה תהי אחריתם? אם לא נביא אלהים הוא? — אמרה בלבה, ומרוב
שרעפיה בקרבה לא יכלה להוציא הגה מפיה ותביט בתמהון בפני רבי והוא
הוסיף לדבר — האמיני אשה ברוכה בדברי אלה כי לא יפול מדברי ארצה —
— מלאך אלהים! נביא אל! צדיק אתה! לפניך נגלו תעלומות ואיך לא
אאמין בדבריך? אאמין בכל דבריך איש קדוש המדבר אלי, ה' שלחך הנה
להחיות רוחי ולהשמיעני כוזאת. הנה! קטנתי מכל החסד אשר תעשה את אמתך,
כי השפלת שבת בכיתי לילה אחד, ותדבר אלי מרחוק בשורות טובות, הנה! קצרה
ידי משלם כל החסדים האלה —

— ה' האיר פנים אליך, ואיך אסתיר פני ממך? ה' דבר עליך טובות,
ואיך אחריש אתאפק לבלתי גלות אוניד מכל האושר והטוב הצפון לך לימים
הבאים? —

— האשה החרישה רגעים אחדים כי היא היתה שכורת השמחה ותשכח
רגע תבל ומלואה גם את המטעמים בתוך התנור. אך פתאום עבר רוח עצבת על
פניה ואנחה חרישית התפרצה ממעמקי לבה —
— מה לך אשה ברוכה כי נעצבת אל לכך פתאום? — שאל אותה
רבי בתמהון.

— סלח נא לי איש אלהים — ענתה במועל ידיה ובנשאה מרום עיניה
הרטובות מדמע — אנא אל תקצוף על קול אשה סכלה כמוני, כי נפשי אותה
לדעת עוד דבר מה —

— שאלו נא שאלו! כי לא אשיב את פני האשה אשר ה' לא השיב פניה ריקם —

— אנא אדוני! — דברה האשה בתחנונים — מדוע לא הגדת לי מה יהי משפט בני הגדול חיים? —

— הצדיק היודע נסתרות נבוך מאוד מדבריה, כי מן השמים לא נלו לו כי עוד בן להאשה ושמו חיים, גם מאחורי הפרגוד (מאחורי קיר החדר אשר שמה שכבו הילדים) לא נשמע כזאת, לכן לא מצא מענה, אך מבוכתו היתה עד ארגיעה, כי אנשים כמוהו ימצאו בכל עת דרך לצאת מן המצר, הוא נשא מרום עיניו ויאמר בלות שפתים וכבדות: חיים... חיים... הקשית לשאלו כי... אך האשה לא נתנה אותו לכלות דבריו ותקרא בקול בוכים: אויה אויה לי! ידעתי רבי כי אשמתי ממך לא נכחדה, עין בעין תראה יצרי מעללי איש וכמוני תדע עותתי, אך לפני איש כמוך היודע כל, הצופה ומביט בעיניו המהורות את כל סתום וחתום מעיני כל בשר, לפניך אתודה עלי פשעי: הה! בעון חוללתי את הבן הבכור, בחטא חבלתי וילדתי! אך בשמים שהדי כי לא למען מלא תאות נפשי רק למען יכבד שם הצדיק עשיתי זאת, כי הצדיק אשר אמר לדבק טוב: ברך אותי ואת אישי ביום חתונתנו כי נראה זרע לתקופת השנה, וכראותי כי עוד מעט יעבור המועד וברכת הצדיק עודנה לא באה, או שאלתי את פי המלמד אשר היה או בבית אבי על הדבר הזה, והוא... אך מה אדבר עוד לפניך ואתה יודע נסתרות? אך לפי דברת המלמד לא יחשב ה' לי ואת לעון כי עשיתי זאת, למען כבוד הצדיק ולמען יהיה לי בן חכם הונה בתורת ה' לבל יהיה כאישי נבער מדעת את התירה והמצוה, אך עתה אראה כי ה' הפגיע בי את עוני, ואת שני הילדים ברך ומהגדול הסתיר פניו, אויה לי! — לוא נגלו לפניך הקורא פתאום צפוני מסתרים כמו אלה, ידעתי נאמנה כי שרקת וחרקת שן, האין זאת? אך בעל השם לא היה מהיר חמה כמוך, כי הוא היה איש יודע דעת עליון, ובלי תפונה ידע את העונות החטאים והפשעים אשר חטאו ואשר עו בני ישראל, כהניהם, שופטיהם, ראשיהם, צדיקיהם נשותיהם ובנותיהם וכל הנלוים עליהם, לכן שמע אשמת ומתה מפי האשה ולא השתומם, רק שם עיניו בה רגעים אחדים אך היא לא יכלה נשוא מכטו ותורד לארץ עיניה.

— ידעתי כל אלה ידעתי מראש, אמנם ה' העביר חטאתיך ופשעיך לא יזכרו עוד, אך מהרי לכבס עונך: הרבי כפר פדיון נפשך לצדיקים וחסידים או או יסיר ה' אפו ממך ויתן את ברכתו גם על ראש בנך הבכור —

— נחמתני רבי נחמתני, אעשה ככל אשר תצוני —

— ואני אתפלל מחר אל ה' להוציא את רוח הטומאה מהבית —

— נחמתני רבי נחמתני —

— ועתה תני לי ארוחת הערב למען אברך על הארוחה, כי בבית כזה עלי להרבות בברכה למען תגוח הברכה עליו ועל יושביו —

— נחמתני רבי איש אלהים נחמתני — ענתה האשה ותמהר להביא את

המטעמים אשר הכינה. בצאת האשה מהחדר היה מראה כמראה איש דואג מחטאתיו בצאתו כמוצאי יום הכפורים מבית התפלה לשוב הביתה. וכל קורא יליד ארצי ידע ויבין את הדמות אשר ערכתי להאשה: הוא ישוב לנגד עיניו אחד מהחרדים מפחד יום הדין בלכתו בערב יום הכפורים לבית ה' לבקש מחילה על כל החטאים והפשעים אשר חטא בשנה העברה, אך לבו יחרד מאימת הדין, נפשו עליו תאבל בזכרו כי עוד מעט יבוא זכרון חטאתיו כמאזנים לעלות ועל פיו יצא הדין לשבט ולחסד. עיניו תדמענה, יכרע ברך ויפול לפני האיש העומד עליו להכות אותו ארבעים, יקום ולא יאמין בחיים. אך כעבור יום תמים יהפך לאיש אחר; הן לא אכל להם וייעף, התענה בצום נפשו ואין בו עוד כח לבכות, ובכל זאת יאירו פניו ולבו ינוח "ה' מחה כעב פשעי", יאמר בלבו — כי אם יבוא במשפט אתנו על כל נעלם, הלא אז אבדנו כלנו אבדנו, כי מי נבר יהיה ולא יחטא? — הרעיון הזה כי כלם חוטאים, וכלם בעיני אלהי המשפט נשתוו, יפיה בקרבו רוח תקוה ואומץ-לב, ובצאתו מאת הקדש ישכח את כל המחשבות אשר עלו על לבו אתמול וישוב לדרכו הראשונה. כן חזיתי על פני האשה אומץ לב ומנוחה בצאתה מחדר רבי; וזרון החטאים אשר עליהם הוילו עיניה פלגי דמעה לפני רגעים אחדים, כענן כלה וילך מלכה אחרי אשר הצדיק היודע דעת עליון אמר לה כי ה' העביר חטאתיה . . . כרגע שבה ותצג לפניו מכל מאכל אשר היה די והותר לעשרה אנשים לאכול לשבעה אך הקדושים אשר על הארץ המה — כי הקדושים אשר בארץ המה לא יאכלו מאומה — יאכלו מעט מהרבה, ורק החלק השלישי מן המטעמים זכה לבוא אל קרביו. האשה שבה לפנות הכלים מעל השלחן ותאמר: רבי לא טעם מאומה אות הוא כי המטעמים לא ישרו בעיני כבודו —

— לברכה ולא לקללה! — קרא במועל ידיו וישם את עיניו במכסה הבית. גם אני אכלתי ושתיתי לרויה כי גם המוג לא חסר ואישן שנת ישרי-לב. בכקר הקיצותי לקול המולה ומהומה, וכפקחי עיני ראיתי את האיש אשר ספר אמש גדולת רבו עומד בירכתי הבית אסור בככלי ברזל ושלשה אנשי חיל מזוינים עוטרם עליו מסביב. מכל האורחים לא נותר איש, לבד האחד אשר דרש אמש אחרי הנסבה אשר הציתה אש השנאה בלבב הצדיק על האפיקורוס מאיר ורחי, ישב בצד הדלת ויכתוב בעט עופרת על הגליון אשר לפניו, ככלותו לכתוב נתן את הגליון על יד אחד מאנשי החיל ויאמר: הביאו את האיש הזה אל העיר אשדות, ואת המכתב תתן על יד שר בית המשפט, אך השמר לבל תעלים ממנו עין, כי אם ימלט מידך או יהיה בך העון.

— יהי לכך נכון ובטוח כי לא ימלט מידי — ענה איש החיל זועבור ידו על שפמו השחורה משחור. האסיר ככה ויתחנן להאיש כי יפתח חרצבותיו, אך שומע לא היה לו, כי האיש לא הטה און לדבריו, אך הוא הוסיף לבקש חנינה ויאמר: האם אבדה האמונה מלבך כי תשחית רחמיך מבן בריתך? הלא בן יעקב אתה וממי יהודה כמוני יצאת, ומדוע ככה אתה עושה לי?

— צר לי מאוד — ענה האיש — צר לי כי גם אתה בשם בן יעקב
תכנה, כי לבשת ולחרפה הנכם לצור ממנו הצבתם, אתם זרע מרעים ילדי פשע
הנותנים שם יעקב לחרפה וקללה בעמים, ולא תבושו בשת להתימר בשם „בני
יעקב“ לוא לא הייתי בן יעקב כי אז לא נגע הרבר אל לבי, אך עתה עלי המצוה
לבער את הקוצים מכרם ישראל —
— אמנם חוסה נא! חמול נא על אשתי ועוללתי, כי בלעדי ישבר מטה
לחמם, ואלה הצאן מה חטאו? —

— מדוע לא השיבות הדברים האלה אל לבך כאשר הרימות אגרוף רשע
על מאיר ורחי, ואתה ורעיך הכיתם אותו מכת בלתי סרה עד כי לא נותרה בו כל
נשמה, ולא חסת על רעיתו ועולליו החפים מפשע והוא גם הוא לא חמם עשה?
— חי נפשי כי לא עשיתי לו כל מאומה! —

— עוד תעוו סניך לדבר שקרים ולהשבע לשוא? הלא פיך ענה בך
אמש כי גם ידך היתה את הרשעים! אך אם יש לך עוד מלים להצדיק נפשיך
תחן עדיך בבית המשפט כי חף אתה מפשע ותצא נקי —
— ואם גם עורתי על יד המכים, אך הלא לא אני האחד, ומדוע אשא אני
עון כלם? —

— וגם לא אתה לבדך תשא עון; כי כבר מורה הרשת על כל הודים,
וגם את הצדיק יגרו אנשי חיל בחרמם —

— עמו אנכי בצרה! — קרא האסיר פתאום בשמחה כמשתגע, ויחפוץ
למחוא כפים אך כבלי הברזל אשר היו על ידיו לא נתנוהו לעשות חפצו
— בעלת הבית! — קרא בקול עז — תני לי כוס יין! הצדיק ישלם! לחיי
הצדיק! — קרא בקחתו את הכוס וישח ראשו לשתות — לחיי כל ישראל!
ולמות להמלשין הזה, תני עוד אחד! הצדיק ישלם! — הוא שנה וישלש כמשפט
הראשון, ומי יודע עד כמה פעמים היה את נפשו לברך את הצדיק בחיים? אך
האיש הורה באצבעו לאיש החיל כי ישימו לדרך פעמיהם, וכהפנותם שכמם
ללכת קרא האסיר בקול גדול: מלשין! כופר! אפיקורוס! ממור: חכה נא! יום
יבוא ותפול גם אתה בידינו ונשלם לך כפעלך — האיש לא ענה דבר ויצא
החוצה. בכל העת ההיא ישב רבי על מקומו, לא הוציא הנה מפיו גם לא שאף
רוח בחזקה, אך כאשר יצאו כלם מהבית קם ממושכו ויחל להתהלך בחדר הנה
והנה כמשפטו תמיד. אחרי ארוחת הצהרים צוה עלי כי אצא בין הערבים לצוד
לו חתול להביא. מה חפץ לו בהחיה הזאת לא ידעתי. רק זאת ידעתי נאמנה כי
חזקה על חבר כמוהו שלא יוציא מתחת ידו דבר שאינו מסוכן. בין הערבים
הבאתי את הציד כאשר צוני, והוא לקח מידי את החתול ויסתירהו בשק עור
אשר הוציא מצלחתו ויצו לפנות לו את חדר המטות. הוא בא בו ויוחר כחצי
שעה ובצאתו צוה באזני על כל בני הבית לבל יויד איש לנשת אל החדר או
להביט בו סן סרה תהיה באחרונה. כלם שמעו וינעו ויעמדו מרחוק, והוא קרא אותי
אחריו החדרה ויצוני ללכת ולהביט אל תוך החדר מה נהייתה שם. שמעתי בקולו

וכבואי ראיתי והנה הכר מתנשא, קופץ הנה והנה, עולה ויורד כמו רוח חיים בא בקרב. נתתי בקול ויחרדו כל בני הבית אחרי ויביטו ואימה חשכה נפלה עליהם. — הנה! רבי רבי! — קראה האשה בקול מר מרגזי לב — רבי אבדנו כלנו אבדנו! —

— מה זאת? מה קול הקריאה? — שאל בתמהון בצאתו מחדרו במנוחה — מה נהייתה שם?

— שעירים ירקדו בחדר! אויה לנו כי אבדנו! — ענתה האשה בקול בוכים. — הסכלתם עשה! — קרא בחמה אפו — מדוע עכרתם על מצותי? הלא אני צויתי לבל יויד איש להביט אל תוך החדר פנימה עד עבור שתי שעות — אמנם הצילנו נא רבי! הצילה את עוללני, אנא הושיעה נא! — הרעותם את אשר עשיתם לעבור על מצות פי, אך הרגעי נא כי לא תאונה לך ולביתך רעה, צאו מזה עתה ואנסה במה כחי גדול — כלם יצאו ואני אחריהם והוא בא אל החדר אשר בו ירקדו השעירים — אוי! אוי! — נשמע פתאום קול מהחדר. נפשם יצאה בשמעם את הקול — הקול קול רבי — אמרתי להם ואמהר אליו החדרה, ומה השתוממתי לראות פני בעל השם קרוע לגורים ומנאל בדם, עינו הימנית תדמע בדמע ודם, ומראהו מורא מאוד.

— מה זאת? — שאלתי בשממון —

— המנול פגע בי; נלחמתי את השד גם יכולתי לו, אך גם הוא שלח בי חצי נקמתו — כה תאמר גם לבני הבית, ואתה מהר להוציא את הכר החוצה וקרעוהו לגורים לעיניהם, ואת הנוצות פור לכל רוח עובר — וככלותו דבריו מהר לבוא אל הדרו. בני הבית כראותם כי אני קורע את הכר לקרעים השתוממו מאוד ויהו בעיניהם לנס, ורק אחרי אשר לא נותרה עוד אף אחת מהנוצות, או הרהיבו עוו בנפשם לבוא הביתה והוקנה אמרה: אני ראיתי אותו.

— את מי ראו עיניך? — שאלה בעלת הבית.

— את השד — ענתה הוקנה בבטחה.

— ה' ישמרנו! — קראה בעלת הבית ותאטם אוניה — אל תשא את השם הזה על דל שפתיך וקנה! —

— אך אני ראיתי בעיני — ענתה הוקנה — הוא התחפש בעור חיה נוראה כי כמראה חתול מלא נוצות היה מראהו עת התפרץ לצאת מהחלון ויעלם — גם אני ראיתי — ענתה המכשלת.

— עין מי לא ראתה אותו? — נתנה בעלת הבית עליהן בקולה כי כלמה כסתה פניה כי היא, בעלת הבית, לא ראתה את האורה אשר בחטאה בא ובביתה מצאמקום — אך מה לנו לדבר דברים נוראים כמו אלה? מהלל שם ה' והצדיק כי גאל אותנו מידיו — כשמעי את דבריהם נפקחו עיני ואבין אל כל אשר עשה הנוכל, כי הוא נתן בתחלה את החתול בתוך הכר למען יקעץ כמו נפש חיה בו, ולאחרונה הוציאו, אך כאשר הוציאו קרע בצפרניו את פניו וינקר את עינו הימנית. אני ששחתי בלבי על המקרה הזה, כי אמרתי בלכי הוא יהיה לי לישוע; להוציא וממי לפועל

ידים. הגדתי להכסילים דברי רבי וספרתי להם מהמלחמה האיזומה אשר ערך על
שר המשחית, ועוד היספתי כהנה וכהנה. גם צויתי עליהם בשמו לכל יבוא איש
לחדרו אם לא יקרא בשם. וכל אלה ספרתי להם בקול גדול למען ישמע ויראה
כי סקדתו תשמור רוחי. כל הלילה נאנה ונאנק ויתהפך מצד אל צד אחר מרוב
סצעיו אשר לא נתנו תנומה לעפעפיו. גם אני לא נתתי שנה לעיני כל הלילה,
כי הרשתי מומה איך להוציא מחשבתי אשר יומתי עד הנה. למחרת בבקר בראותי
כי השנה אחזה בשמורות עיניו, יצאתי בלאט מחדרו ואמרתי לבני הבית כי רבי
צוני בלילה כי אשוב אל העיר אשדות לקרוא לו אחד מרעיו אחרי כן שבת
לקחתי את המלתחה הקטנה אשר בה היו סגורים על מסגר כספו ומכתביו ואצא
ואצו עוד הפעם במפניע לכל יויד איש לבוא בית רבי בטרם נקרא בשם.

— טוב הדבר; ענתה בעלת הבית — מצות שפתיו אשמור. אך איך תלך
בדרך החוקה? ברנל חכה עוד מעט ואצוה לרתום לך עגלה לסוס — הודתי חסדה
לה, ואומר כי לא אוכל להתמהמה אף רגע כי הדבר נחוצך מאוד, לכן אלך ברנל
עד העיר הקטנה הקרובה ושם אקח לי עגלה למען לא אתמהמה בדרך — גם
הדבר הזה ישר בעיניו כי היא לא חשדה אותי ברב או במעט. ואיך יעלה על
לבה כי האיש הנאמן אשר עליו יסמך הצדיק, יבגוד בנך? ולוא גם היה כואת את
לכבו, הלא אז גלו מן השמים להצדיק; כי איש שלומו אשר בו יבטח כורה
עליו רעה, ויגרשנו מעל פניו. . . .

ה

העיר קיקלון עיר קטנה מאוד; כשלושים בתים אשר לא תאר ולא מראה
להם יעמדו כשני עדרי צאן אחד מול אחד, החצי מעבר מזה והחצי מעבר השני,
ובתוך כר נרחב מכוסה בירק שדה, ועליו יתהלכו אוזים, תרנגולים וכני יונה הנה
והנה במנוחה ואיש לא יפיל עליהם אימתה, כחסידו העיר צבועאל בבית
תפלתם. תרנגול אחד גדול התהלך בין התרנגולות אשר סביב שתו עליו בנאון
ועז, פרש מוטות כנפיו עד הארץ, קרא בקול, קפץ רקד וינענע בעטרת ראשו.
מדי ראיתי אותו שחקתי בקול גדול כי זכרתי את הראש לעדת החסידים בעיר
אשדות אשר עשה גם הוא כמעשה התרנגול: כנסות כסותו הגיעו עד הארץ, והוא
קפץ, רקד, נתן בקול עז למען תת חתית בלכב באי בית התפלה, ולולא יראתי פן אהיה
מוציא רבה כי אז בליתי עוד דבר אחד אשר עשה כמעשה התרנגול. . . . הלכתי
לבית המלון הוא בית התפלה כי שמה יבואו עובדי ארה ברנל להנפש מעמל
הדרך ושמה ימצאו את גם הארוחה הדרושה מאוד לנפש עיפה, כי איש איש מהבאים
להתפלל יקרא את האורחים לאכול אתם פת לחם. בערים הקטנות יחמלו על
דל הרבה יתר מבערים גדולות: בערים הגדולות ירוץ איש לבצעו כל היום כי
שמה ימצא בעמל ותלאה איש טרף ביתו ואם נפש ברכה בו כי יחמול על דל,
יאציל מכספו לו, וזאת היא הנסבה כי יגהרו שמה תרכות אנשים רקים ופוחזים אשר
במלאכה געלה נפשם למען מלא כסף חוריהם. לא כן בערים הקטנות; שם הכסף

יקר בעיני בעליו מאוד, ואם יראה ענות עני כי בשנו תחסר, יאכילהו מפתו אתו על שלחנו ואם גם את עשירים הוא נמנה לא יבוש לשבת יחדיו ולאכול על שלחן אחד את איש אשר לא ראה פני ההצלחה מעודו, לכן לא יבואו שמה העניים הסוחרים אל ארץ מעיר לעיר לקבוצין על יד, כי מה חפיץ להם בעיר אשר לא כסף רק לחם תתן לדורשיו? אמנם לעובדי ארץ אשר לחם יבקשו תהיינה הערים הקטנות מקור חיים. באתי אל בית התפלה ואתפלל את העדה תפלת המנחה. כל העדה כשבעה עשר איש כלם התפללו איש על מקומו, רק שנים מהם האחד כבן שמונה עשרה שנה, קצר הקומה וראשו הגדול מאוד לפי ערך גויתו מכוסה בשערות שחורות ופניו כפני אשה מצרה. והשני רם הקומה ודל בשר עיניו מבריקות ומעופפות בחוריהן שערתיו צהובות וחוטמו ארוך. שני אלה לא התפללו רק דברו איש את רעהו בכל עת התפלה. דבריהם הניעו לאזני ופלצות אחותני בשמעני כי המה חורשים עלי רעה: פליאה דעת ממני! אמר האחד לרעהו — מאין לנער עובר אורח ברגל מלתחת עור? —

— איך זאת כי אם נגב אותה מעובר אורח עשיר בדרך במלון — ענה השני —

— גם אנכי כמוך אחישובה על כן עוץ נא עצה איך להציל הנגבה מירי הנגב כי איש חכם אתה —

— עצה מה לנו ולעצות מרחוק? הן כח ידי אתי, אני אלך אליו ואמרום לחיו גם בטרם אשאל את פיו, ולא יעזו עוד לכסות פשעיו כי שאתי תכעתהו ויודה כרגע ויתן את הנגבה בידינו —

— עצתך טובה ונכונה, אמנם ירא אנכי פן יבוא הנבאי הנה בערב ויסכל עצתנו —

— לא יבוא; הוא לא יבוא היום כי דבר לו עם האכרים אשר קנה מידם הטים ויש לאל ידינו לעשות כאשר עם לבבינו, ואם ימצא שמה רב כסף, יודנו הנבאי על מעשינו זה וגם המזג לא יחסר —

— ובכל זאת תפחד נפשי פן יבוא הנבאי פתאום בטרם כלינו מלאכתנו ויתקצף, ועתה תדע כי הוא לא יחפוץ כי ירים איש ידיו או רגליו מבלתי שאל את פיו, על כן עצתי כי נקרא גם לראובן כי הוא בן אחותו ואם ילך בן אחיתו אתנו או יעשה שלום לנו —

— הנח לו לראובן! הוא נערה ולא נכר הוא לא ישית לב אל הדברים אשר על פניו יעבורו, ואם גם תגנוב ראשו מבין שתי כתפיו, גם אז לא ישמיע קולו ולא ישים לב —

-- ובכל זאת אנסה דבר אליו אולי יפתה לנו —

— נסה אם תאבה אך אני אדע מראש כי הוא לא תצלח —

— ראובן! — קרא קצר הקומה —

— מה לך? — שאלהו בן אחות הנבאי.

— התראה את הנער והמלתחה? —

— מה לי ולו? —

— סאין באה אליו המלתחה הזאת? מלתחת עור לנער עובר ארץ ברנל! —
— מה לי ולמלתחתו? לא אכונה עד מה! האם אכירהו ואדע מי הוא כי אשית
אליו לבי? —

— הנך באמת נערה בתולה! "מה לי ולו" "מה לי ולמלתחתו" תשאל ולא תשים
אל לבך אולי ננב אותה —

— לי לא ננב מאומה ומה לי אם ננב אי לא ננב, אחת היא לי! —

— לך לעזאזל! — קרא רם הקוסה בשחוק אך גם בשאט נפש — נבר לא
יצלח אתה! —

זאת יבין כל איש איך פחדו ורהו עצמותי בשמעני כי שני אנשים מוזרים לי
יסילו גורל עלי ועל מלתחתי וכננב אני בעיניהם, וטאשר כי כן הייתי גם בעיני לבן
נפל עלי לבי מאור. ואף כי מדבריהם נוכחתי כי המה רק יחשבוני לננב אך לא ידעו
זאת אל נכון, ככל זאת יראתי מאור פן ירבו חקור וינדע הדבר אשר עשיתי לבעל
השם ואז אכדתי באין מציל. חשבתי מחשבות איך להמלט מידם אך לא מצאתי דרך
לי לצאת מן המצר. בראשונה נמרתני אמר לצאת מאת פני העיר: אך שבתי אל לבי כי
אז יראוני האנשים כי הנני שם לדרך פעמי באשן ליל ויחלישו כלם פה אחד כי ננב
אני, גם יראתי ללכת בדרך כלילה, לא מפחד שרי שחת, כי כבר שמעתי מפי בעל
השם כי קריאת שמע צנה וסוחרה על איש לבל תאנה אליו רעה,
אך יראתי מואבי ערבות ושודרו-ליל אשר ביערות ילינו וכחתף יארכו לכל עובר
אורח, והמה לא ישוכו אחר אף אם יקרא העשוק קריאת שמע בחוקה. אחרי חשבי
מחשבות רבות ונוכחתי כי אין דרך להמלט החלטתי להתרחק מעליהם ולחכות עד
אשר יבוא זעם. מהרתי לבוא אל לשכת הלומדים אשר בצד בית התפילה, ושמה ישבתי
ואחזיק בהמלתחה בכל מאמצי כח כמו הבינותי נפשי למלחמה, גם בעת תפלת הערב
ישבתי על מושבי מיראה פן ישלח איש את ידו במלתחתי. בכלות תפלת הערב יצאו
כל הנאספים מבית התפלה ואיש לא שם לבו אלי לקרוא אותי אליו לאכול לחם, כי
ישבתי בהלשכה ואיש לא ראני. חמשה מהלומדים בבית התפלה באו אל הלשכה ויקחו
איש איש ספר בידו וגם שנים האנשים אשר הפילו עלי גורל היו בתוכם. ואני לא
עזבתי מקומי, כי הפחד אחזני בזרועו כחו, ומרנע לרנע נדלה חרדת לבי עד כי
שכחתי מאכול ארוחת הערב. מאשרים המה ישרי לב! — אמרתי בלבי — המה לא
יפחדו ולא ייראו את איש; לוא היתה המלתחה ואשר בה מקנת כספי, כי אז הייתי
שלו ולא יראתי את איש, אך עתה הנני כהנפש החוטאת במצרי שאול אשר תפחד
לרנעים משאת מלך בלהות כי יבוא ליסרה על חטאותיה. . . אמנם מדוע מפחד
מסניו? הלא הוא לא מלך בלהות ואני לא נפש החוטאת אני, הן עוני לא נגלה
ומי ירשיעני? — האם אבן מקיר תזעק ותגלה עוני? אכסה פשעי ואצריק נפשי ואז
לא יתנהו לבו לנעת כי לרעה. . . בעורני חושב מחשבות ננש אלי אחד מהחורשים
עלי רעה ויתן עלי בקול נניד ומצוה: סאין אתה? ומה שמך כי ארע? —

— מה לי ולך כי תשאלני? — הרהבתי בנפשי עז להשיב לו על שאלתו כי אמרתי: אולי ירף ממני בראותו אומץ לבי כי לא אחת מפניו.

— הוי עז מצח! — נתן עלי בקול פחדים — איך מלאך לכך לענות אותי דברים קשים כמו אלה? הירעת מי אני? אני הוא כמשנה להגבאי, אני אלמור פה כשמונה שנים ועלי יעזבו את הספרים ואת כל האוצרות אשר בבית התפלה, ואם איש ישלח בהם יד אז בי יהיה העון, לכן עלי לדעת את שם כל עובר אורח אשר יבוא ללון פה, מה ערו ומשפחתו, ואנה פניו מועדות, למען נדע איפה נבקשנו אם יחסר לנו דבר, ואתה תעז פניך לענות אותי עזות! —

— אל יפול לך עלי — עניתו באומץ לב — כי לא ננב אני ומעודי לא לקחתי דבר אשר לא לי הוא. —

— ובכל זאת הגד לי כרגע מה שם עירך, ואם אין אדע נאמנה כי ננב אתה ואדע את אשר לי לעשות — נתן עלי בקול עז ויצעד צעד אחר אלי —

— דבריו הלמו ומחצו ראשי כרעם ברקים ויביאו מרד בלבי, לכן אמרתי אתקן את המענות, ובמענה רך אשיב חמתו ממני — אם תחפץ לדעת שמי ושם עירי הנני נכון להגיד לך את כל חפצך: שמי יוסף ואני יתום באין אב ואם ובעיר עזובה נולדתי —

— בעיר עזובה נולדת ואני לא אדעך?! — קרא בתמהון — התדע את הרב ר' אברהם נכד הצדיק אשר יגור שמה? —

— לא ידעתי — עניתו.

— לא ידעת! לא ידעת! היתכן הרבר כי לא תדע את הרב אם מעיר עזובה אתה? הגד את מי תכיר בהעיר הזאת? התדע את העשיר אחרע? — כל עצמותי רחפו בשמעתי את שם דודי ויצא מפיו, ונבוכתי מאוד עד כי לא יכולתי להוציא הגה מפיו — שקר הדבר! — קרא בקול גדול — לא מעיר עזובה אתה, ותאמר להוליד אותי שולל, עין בעין אראה כי ננב אתה —

— לא ננבתי מעודי — התחננתי בקולי — ואת העיר עזובה לא אוכזר עוד כי בעורני נער קטן עזבתי את העיר, ואגור בעיר אשדות עד הנה —

— בעיר אשדות גרת! בעיר אשר רק כופרים מוסרים אפיקורסים יגורו בה, בעיר אשר בה הבו הרשעים כלשון את רבנו הצדיק לפני שר העיר למען ישום עליו משטר, ובלי תפונה גם אתה כאחד מהם. הראיני עד מהרה, היש לך כסות ארבע כנסות עם צצית כשרות? — ומבלתי חכות עד אשר אמלא חפצו, מהר לנלות שולי מעילי וימצא את הבנר אשר דרש אך הציצית היו בתוך המכנסים ואחת מהנה היתה שלא כדת כי רק ששה חוטים נמצאו בה.

— אפיקורוס! מומר לרבעים! — קרא בקול כמו קהל שרי שחת תקפוהו מכבוהו — איך העזת פניך לבוא למקום הקודש בעת אשר תסתיר הציצית פאר בני ישראל בתוך המכנסים, ובאחת מהציציות יחסרו שני חוטים?! אפיקורוס אתה! ואפיקורוס חשוד על כל דבר בעיני, לכן הגד עד מהרה. איפו לקחת את המלתחה הזאת? ומה ימצא בה? —

— המלתחה לי היא — עניתי ביראה.

— שקר הרבר! — קרא בקצף וימרום לחיי באכזריות חמה. המכות אשר הכני על לחיי הלמו ראשי; כקול אלפי פעמונים מצלצלים בקולות שונים נשמע באוזני, כרכבות גלגלי אש קטנים עם גדולים אדומים ירוקים ושחורים רצו עפו מול מחזה עיני ואחי רנעים אחרים כאיש נדהם, אך לא בכיתי כי לבי נהפך לאבן. אמנם קולו העירוני מתמהוני — הראיתם אחי? — קרא כמנצח — הראיתם נער כמודו ישא ויטבול במנוחה מכה רבה? תנו תודה כי צדקתי במשפטי, אין זאת כי אם הסכין לתת לחיי לטורסים למען הסתיר הגנבה, כן דרך כל הגנבים! הוא לא יבכה אף נזרחה לנתחים, אמנם התפארו עלי כי אני אוציא דבר אמת מפיו — ובדברו הניף שנית ידו ויכני סבת אכזרי, אך אז נפקחו ארבות עיני ושתי פלגי דמעות פרצו עברו על שתי לחיי. הדמעות הרכו לבב כל העומדים ויפגעו במציקי כי יעזבני לנפשי, אך האכזר אשר קם עלי שם פניו כחלמיש ויאמר לרעיו: ראו נא ראו איך יזיל כמים דמעה מעיניו, כן דרך כל הגנבים! המה יבכו על נקלה למזן עורר חמלה. אך אני לא אחמול על עצב נבזה כמוך — הוסיף לדבר בשומו פניו האיומים אלי — הגד אל תכחד איפו ננכת את המלתחה? ואם אין, חרוד מפני תנופת ידי — אני לא עניתי דבר כי כמכה בשממון הייתי ולא ידעתי דבר, והוא הניף ידו בשלישית אז ננש אליו אחד סדנצבים ויאמר: מאין תדע כי הוא גנב את המלתחה? אולי היא טקנת כספו, ולא טוב הדבר אשר אתה עושה להכות בלי חמלה נער גר בתוכינו, אשר אין עוזר לו —

— אין אלהים בקרבך! אינך ירא את ה' כי תדבר טובות ותמליץ בעד אפיקורוס אשר גר בעיר אשדות ואשר ילבש בנד עם צצית לא כדת — המליץ נסוג אחור ולא השיב לחורפו דבר —

— אבל הוא עודנו נער — ענה איש אחר — ועוד יש לאל ידו להיות גם צדיק תמים כאשר יבוא בשנים —

— עליך חסדאי אתפלא מאוד! — ענה המקנא לה' בשפת חנף — הלא אתה ירא את ה' באמת ובלב תמים, ואיך בא בלבך הרוח לדבר טובות על איש ועום אלהים אשר גר בעיר כופרים וילמוד אדחותיהם? — האיש הנקרא בשם חסדאי שמח בלבו בשטן; תהלתו תצא מפיו מציקי בפני קהל רעיו, ולאות תודה סהר להודות כי שנה במשפטו והסביל עשו, והאכזרי שב וינש אלי שנית, ואמרתי נזרתי: בכיתי, התחננתי והוא תחת תת לי חנינה התקצף והתגעש מעת עד עת ויקרא בקול: תן תודה! ואם אין... החילותי לשית עצות כנפשי להודות עלי פשעי כי הוא לא הרפה מזני, ומי יודע אם לא עשיתי זאת לולא נפתחה הדלת פתאום ואיש בא בשנים בא הכיתה. אימה חשכה נפלה על כל הגמצאים בהלשכה בראותם פני האיש, והאכזרי אשר שלח בי חצי חמתו נסוג אחור ברעדה, ופניו היו כפני גנב כי ימצא, אך בלבי בא אומץ בראותי — כי שאת האיש תפול על האכזרי ואמרתי לנפשי: אנישה עצומותי לפניו והוא יפרני מכף הצדיק. אך כרנע ענני רוח סכינית כי טוב לי לחריש ולהתאפק עד אשר ישאלני הוא מה שרש דבר נמצא בי, כי פן — בבואי לקרוא חסס על איש ריבי — ישאלני אותות כי צדקתי במשפטי, לכן נותרתי על מקומי ואוסיף לבכות בקול דממה.

האיש נתן ידו בין מסלנות וקנו הארוך היורד על פי מדותיו ויפד לשני ראשים, ויבט רגע אחד כה וכה ויתן בקול מושל: מה זאת? מה קול ההמון הזה אשר עלה באוני בעברי על פני בית התפלה? העת לכם לשבת בטל בתחלת הלילה? עצלים! הלמען זאת נתן לכם לאכול ובגד ללבוש למען תתאספו אנודות אנודות לשעות בדברי הבל? אוכלי לחם העצבים! הלא תבושו הלא תכלמו! אין גם אחד אשר יחזיק ספר בידו! מה לכם פה? מדוע תאכלו לכם חסד חנם? גוילים! חומסים! רוצחים! הלרוק נכלה כחנו? הלהבל נעמול בועת אפים להמציא טרף לחייתו טרף כמזכס אשר רק אכול רק שתה מנת מדתם ואל הספרים הקדושים לא יבישו ומעשי הקדושים ונפלאותיהם לא יספירו?! צאו מזה! אל ישאר מכם פרסה עד הבקר! — כלם החרישו ויורדו לארץ ראשם.

— מי זה העלם? מדוע יבכה? הוסיף לקרוא בקול נניד ומצוה. כלם החרישו. — האם דבק לשונכם אל חככם כי העתיקו מכם מלים? — הוסיף לקרוא בעון אפו וירקע כרגל על הרצפה עד אשר נעו אמות הספים השולחנות והמנורות לקולו — הלא לפני רגע שמעתי קול כקול אכרים בסכאם סבואים, ועתה תחרישו ותדומו?! זאב! מי זה העלם? ומדוע יבכה? — האכור אשר כנמד אכורי הכני הממני לפני הגעים אחדים היה לשה תמימה לפני הגדול ממני, ולא עצר כח לענות על השאלה אשר שאלהו וישה מעפר אמרתו: הוא נגב —

— הוא נגב! מה נגב? איפו נגב? ממי נגב? — השאלות האלה ירדו כחצים שנונים ללכב מציקי ולא מצא מענה אף על אהת מאלה, אך בקרבי הפיתו רוח חדשה רוח עז וגבורה לענות לשואלי דבר ואחכה במנוחה עד אשר ישים פניו אלי. אך הוא לא שעה אלי רק הוסיף להרעים בקולו על מתקוממי: זאב! הידעת מי אני? האם יאמר לבך להתל בי כהתל באנוש נבוה? הלא אמרת לי כי הוא נגב ומדוע תחריש ולא תענני: מה? למי? ואיפו נגב? —

— לא ידעתי — ענה הואכ בהשפילו קולו וכל עצמותיו רעדו — אמנם המלתחה הזאת . . .

— יקחך אוסל! יבלעך בכור מות! אותך ואת אביך ואבי אביך עד עשרה דורות נבל! האם תצחק תלעג לי? מה לי ולמלתחת הנער? — ובדברו נגש אלי וישאלני פשר דבר ואף כי התאמץ בכל מאמצי כה להסיר חמתו בדברו אתי בכל זאת היו פניו כפני חיה נוראה שואפת לדם. מפיו יז קצף, ידיו רעדו, עיניו יצאו מחוריהן, ובכל אלה לא הביא מרץ בלבי בידעי כי לא עלי יעבר כוס ועמו רק על שונאי חנם, לכן הרהבתי עז בנפשי לענות אותו בשפת חלקות אשר ימהרו לדבר יושבי ערים גדולות כי הסכינו באלה ובוה יקחו על נקלה לב בן כפר אשר לא שמע כזאת מימיו ויאמין לכל הנה יצא מפי מחליק לשון — אנא אדוני — עניתיו בשפת חנף — הטה אוניך ושמע לדברי עבדך, כי ה' שלחך הנה להציל עשוק מיד עושקו כה בי אדוני איש אלהים אתה! ועין בעין אראה כי לא לפניך שקר יבוא, חום נא! רחם נא עלי והושיעני ואני לא אשכח חסדיך לעולם. אל כל מקום בואי אשמיע כי יש מלאך מושיע בעיר הזאת —

— מה לך בני? — שאל ברנשי החמים, כי דברי מצאו מסלות בלבבו, וגם נחומיו נכמרו עלי בשמעו קול בכי — השמיעני כרגע מה בקשתך ואני אעשה כל אשר בכחי למענך —

— אנא אדוני! ידעתי כי כל הוכל לכן הצילני נא מיד הואב הזה אשר קם כזאב ערבות עלי ויפליא מכותי חנם ואני לא חמס עשיתי ונפשי לא תדע כל עון — עוד המלה בפי והאיש התנשא כארי על מציקי ויאתו בערפו ויפרפרהו בחימה נוראה — מה עשית להנער הזה? — קרא בחימה שפוכה — מדוע שלחת בו יד? —

— אנא הניחה לי! — השמיע הקמה באוב מארץ קולו כי קולו נהבא מאשר כי הושם מהנק לצוארו — הן! הניחה לי — נחומי נכמרו עליו ולא יכולתי לראות ברעתו, ואף כי לפני הנעים מעטים לוא היה בידי הכח כי אז הרגתיו בלי המלה, בכל זאת לא יכולתי לראות בצרתו אחרי אשר בא בכף איש תקוף ממנו. כי לב האדם לא רע מנעוריו רק הקנאה והשנאה הקצף והנקמה תעורנה עיניו לפעמים עד כי יתעה מדרכו דרך האדם לתעות בדרכי חיתו טרף, ולעשות מבלי משום מעשים אשר לא יעשו, אך עת כי יראה שונאו נפל בידי לא יוכל קום, אויבו מדרך בלי חשך אז ישיב חמתו ממנו. ואם כי ישנם גם אבירי לב אשר לבם לב אבן ולא ישבעו נקם, אך אלה מעטים המה ולהם לא נאוו להקרא בשם "בני אדם", ואני אם כי לא טוב אני מכל האדם אך גם לא נופל מהם הנני גם עתה, ומה גם אז בחיותי עורני נער ולא הסכנתי עוד לקום ולטור לכן לא יכולתי למשול ברוח, ננשתי אל האיש ואבקשדו כי ירף ידו ממתיקוממי. האיש התפלא מאוד ויאמר: לך נפש יקרה ורוח נדיבה כי תמהר לכפר לעון אויביך, אמנם ספר נא לי מה נהיתה פה? —

— אם תבטיחני על דברתך כי לא תשוב לעשות בו שפטים, אז אספר לך הדבר כמו — הוא הבטיחני על דברתו למלאות בקשתי ואני ספרתי לו מכל הנעשה ולא כחדתי לו כי כאבי אנוש מאוד וכי הואב כמרצח בעיני. לרגעים בשמעו את אשר עשה לי התקצף עדי מאוד ויאמר להתנפל עליו, אך אני עמדתי בפניו ולא נתתיו לגעת בו, ובדבר הזה לקחתי לבבו עד כי קראני לאכל לחם אתו וללון בביתו הלילה. ואל זאב אמר: לולא פני הנער אני נושא כי אז הראיתוך לדעת מה רב כח ידי, אך מוצא שפתי אשמור וידי לא תהיה בך, אמנם עד אור הבקר תצא מזה ולא יראו פניך בהעיר הזאת! השמעת? כה דבר ויפן ויצא ואני אחריו —

כבואנו לביתו פתח את הדלת בחוקה עד כי נבהלה אשתו אשר ישבה על כסא עץ ותקרא בספר צאינה וראינה אשר לפניו. האשה הזאת היתה אשה קטנה, לחייה קמטו בלא עת; עיניה היו רכות ורטובות בדמע, היא קמה עמוה בחפזון ממושבה ותביט בפני אישה וכרגע הכירה כי קצף קצף — מה לך אשי? על מי קצפת? — שאלה האשה בדאנה.

— עז המצח העיו להרים ראש! הוא יחשוב בלבו כי גם הוא ראש העדה וכי גם בידו הכח והמשרה להכות ולקלל, אמנם אני הראיתיו לדעת כי אני אני הוא ראש הקהל, אני ולא אחר ובלעדי לא ירים איש ידו ורגלו, ילך לעזאזל! ולכן כלם

לעוואל! אלה האוכלים לחם חסד. אין חפץ לנו כמו, אגחנו נבקש לנו אנשים ישרים
להאכילם מלחמנו למען תחשב לנו נדבת לבנו לצדקה —

— מי הוא אשר העיו פנים להרים ראש? — שאלה האשה בקול כחולה.

— מי? הואב! —

— ואם זאב חטא מדוע תקצוף על כלם ותאמר לנרשם מזה? —

— הסי! אל תפצי פוך! אני הוא ראש העדה ואני בעל הבית! בעמל כפים
עשיתי לי הבית הזה. הבית לי הוא וכל אשר בו לי הוא. האם הרבה אביך לי
מחר ומתן? הלא מידי לי כל הכבוד הזה, ואלף פעמים השמעתך כזאת, אל
תשמיעי קולך בעת אשר אדבר! השמעת? —

— שמעתי כאלה רבות — ענתה האשה באנחה.

— אל תשמיעי קולך!! — נתן עליה ארון הבית קולו — הבית לי הוא וכל אשר

את הוא בו לי הוא וגם את לי את. אני הוא ארון הבית ואני ראש בית התפלה ואיש
אל יעזו למרות את פי! שימי לחם! — האשה קמה עמדה ממקומה וכרנע ערכה
השלחן ותשם לחם, מלח, כפות-עץ, סכין אחד גדול וצנצנת יין שרף העמידה לפני
ארון הבית. רחצנו ידינו כמשפט; ארון הבית ישב ראש ולימינו רעיתו אשר בלי
מחר ומתן בחר בה. לשמאלו ישב נער קטן אשר נתנה לו רעיתו כפר מחר ומתן
אשר מנעה ממנו. ואני וכן אחותו אשר כנערה היה בעיני הואב ישבנו למולם. בעל
הבית אשר מידו לו הבית וכל אשר בו וגם יין השרף לו הוא, שתה כוס מלא
וישנה וישלש — אולי למען הראות כי הוא ארון הבית ובידו לעשות כחפצו באין
מכלים דבר — גם לנו נתן לכל איש כוס יין שרף, ואחרי אכלו עשה כמשפט
הראשון שתה וישנה וישלש ונברך את הברכה על המזון. רגעים אחדים ישב
במנוחה ולא דבר דבר, גם כל היושבים לא הוציאו הנה מפייהם מיראה פן תעלה
חמת ארון הבית עליהם. פתאום התפרץ שחוק אדיר מפתחי פיו ויצהל קולו בלי
הפוגה רגעים אחדים, אחרי כן שם פניו אל רעיתו אשר בלו מחר ומתן בחר בה
לעזר כנגדו ועל כן לא הרהיבה בנפשה עז לשאל אותו: מדוע ימלא שחוק פיהו.
אך הוא פתח פיו וישאל אותה: הצדקתי במשפטי רעיתי? את תדעי כי איש טוב
אני, וכי לי לב טוב מאוד, ורק לעתים רחוקות אקצוף, האין זאת רעיתי? —

— כדברך אשי, רק לעתים רחוקות — ענתה האשה.

— אמנם היום קצפתי קצף גדול מאוד, וגם זאת מאשר כי לב טוב לי, שערי
בגפשך, זה הנבל זאב מעיר עזובה אשר בא ערום ויחף הנה ופה מצא לו מרנעה
גם לחם לאכול ובגד ללבוש הכל חנם, כי הוא יחבוק ידים בעצלתיים כל היום,
יישן או יקטר בבית התפלה ולא יקח ספר בידו, הנבל הזה השחית כה דרכו עד
כי העיו פניו להכות בלי חמלה את הנער האורה הזה אשר בקש לו מנוחה מעמל
הדרך בבית התפלה —

— מדוע הכה הנבל את הנער התמים הזה? — שאלה האשה ברנשי חמלה.

— שאל את הנער ויגדך — ענה ארון הבית וישם ראשו בין שתי
כפות ידיו הנסמכות על השלחן ועד ארניעה נשמע קול כחלילים יוצא

משתי נחיריו. בעלת הבית יצאה לערוך המטות למשכב ואנחנו נותרנו בכית אין פוצה פה, רק הקשבנו במנוחה לקול נחרת האדון ויללת הכלב אשר עור לו מאחרי הרלת והמווזה להנעים זמרות.

— ה' ישמרנו! — קראה האשה במועל ידיה ובנשאה למרום עיניה — הכלב מילל בקול גורא מאוד ולא טוב יבשר — אני ובן אחותו והנער הקטן הלכנו לשכב ולישן בהחדר השני הקטן מהחדר אשר בו אכלנו ואשר בו שכבו ארוני הבית והרעיה אשר בחר לו בלי מהר ומתן. המה שכבו במנוחה וירדמו — ושנתי ננולה: זכרונות הימים החולפים התעוררו מתהום הנשיה ויתיצבו כמו לבוש, עשתונות שונות לאלפים ולרבבות עברו על לוח לבבי אחת אחר אחת כמשברי ימים ויהיו לאין. זכרתי את דודי ואת דודתי ואחרוק שן; רק המה היו בעוכרי — אמרתי בלבי — רק המה הסבו את לבי אחורנית כי לולא דודי לא עובתי בית הזקן, ולולא דודתי לא עובתי בית דודי ולא השלכתי אחרי גוי דרכי יושר ללכת בארצות עקלקלות. זכרתי את הזקן וכיתו ואנחה התפרצה ממעמקי לבבי. זכרתי את בעל השם ומעי המו בקרבי כי מוסר כליות התעורר בחבי: מה עשה לי רעה — יסרוני כליותי — מדוע גמלתיו רעה? האם בעבור הכסף אשר נגב ממני? הלא הוא נתן לי כסף די שאלתי בכל עת, ואם אחשוב את כל הכסף אשר נתן לי מעת לקחתי לכן לו או יעלה מכסת הכסף אשר נתן לי שבעתים על מכסת הכסף אשר לקח ממני, ואולי חשב גם כזה עלי טובה, כי תאותי לפור כסף כאפר ממנו לא נכחדה לכן לקח את הכסף למען יהיה למשמרת בירו לימים הבאים. ומה גם כי הרבה עשות אתי טובות גם מבלעדי הכסף והארזחה אשר נתן לי כי לקחתי אליו בעת אשר הייתי ערירי כערער בציה וילמדני למשוך בשבט סיפר — כי סופר מהיר היה — ולוא הפצתי להטות אוני לשמוע בלמודים כי אז הביא רב חכמה בלבי, הלא הוא דבר על לבי יום יום להקשיב לקח, אך אני אטמתי אוני כפתן הרש, ובעת אשר התהלך אתי במשרים ויתן אמון בכל דברי בנדתי בו בבגד בונדים. . . מדוע בנדתי בו? אולי יסוד יסרני יה על עוני וישם אות על פני למען יכירני כל רואני כי בוגד ונגב אני! וגם זה הוא אשר פגע בי בכית התפלה צדק במשפטו. . . מדי עלה זכרון זה האכזר על לבי התחמץ לבבי מאוד ואשיב לנפשי בקצף כמו השיבותי דברים לאיש ריבי: אמנם מה לי ולו כי בא ליסרני על הטאתי? האם שומר עונות או שופט הנהו? מדוע הפליא את מכותי? הלא הוא הרבה הרע גם ממני בהניסו יד על איש לא נודע לו מתמול שלשום. . . אך אולי אמת בפי אלה האנשים המתאמרים ליודעי דעת לחקור אחרי הצפון במשכיות לב איש ובהביטם על פניו יראו את החתום באוצרות לבו? והוא גם הוא כאחד מהם? . . . לא! לא! שקר הרבר! כל איש יהיה מבשרו פשעי רעהו והדבר אשר ימצא מסלות בלבבו יקרא על חוות כל האדם, וכל המקרים אשר יבואו לידו יקח לעזר לו להראות כי צדק במשפטו. וזה הנבל קם עלי לא מצדקת לבו כי חסץ לנסר את הרשע, כי אם ברשעתי כי אזה לקחת את המתלחה. . .

אך מדוע עמדו מנגד יתר הנמצאים בבית ולא קמו לשמן לו? למה לא הצילוני מכפו? . . . כי המה האמינו בדבריו כי נגב אני . . . מדוע האמינו בדבריו ולא בדבריו? האם נתן להם אות ומופת כי צדק במשפטו? הפתאים האמינו לכל היוצא מפיו ואחרי דבריו לא חשבו מחשבות אם צדק או אין, ומה יתרון לצדיק מן הרשע? ולוא היתה המלתחה מקנת כספי ולא פעלתי עול הלא גם אז קרני כמקרה הזה. האם חקר ודרש? הלהוציא משפט אמת שם פניו? הלא רק למסול עלי חסאת בקש חשבונות, ובתחלה בראותו כי אשא ואסבול מכותיו מבלתי התחנן ולבכות או לדבר דבר, היה לו לאות כי נגב אני ויחרוץ משפט כי כן דרך כל הננבים, והמה האמינו בדברו אף כי לא דבר נכחה, כי לא ננבתי מעודי, ואיש לא הרים ידו עלי ולא הסכנתי לסבול מכאובים ועל כן נבהלתי ולבי נהפך לאבן. ואחרי כן כאשר ראו כלם כי עיני תרדנה פלגי מים מאין הפונות לא שמו אל לבם כי הוציא בראשונה משפט מקעקל, ובעת אשר הרץ משפט להפך כי זאת דרך כל הננבים לבכות כתנים למען עורר המלה, לא זכרו את הדברים אשר דבר לפני רנעים ואיש לא ענה כחשו בפניו. ומדוע? מאשר כי המון העם לא ידעו ולא יבינו לבחור בין טוב לרע בין אמת לשקר ויאמינו בכל דברו איש שפתים המדבר אליהם. וזאת ראיתי גם בימי שבתי בבית בעל השם, הן לפני נגלו מוזמותיו ותרמית לבו ומדוע לא עלה על לב הבאים לדרוש בו לחשוב: אולי רמיה בפיו, פן יוליכם שולל למען בצוע בצע. אך הוא הדבר כי אין יתרון לצדיק מן הרשע: רק יש יתרון להתקיף מן החלש. והאיש אשר כתו בפיו או ידו רוממה הוא הראש. הוא הכני ויהי לי לראש, ארון הבית הכהו ויהי לו לראש. בעל השם התענה רב אדם בשקריו ויהי להם לראש, ואני סבכתי בכחש ואהי לו לראש. אין אמת ואין משפט רק איש זרוע לו הארץ ואיש מרמה ימשול בכל . . . גם אני אכחר כדרכיהם ואהיה בכל עת לראש . . . אמנם מי יודע מה ילד יום? מה אעשה עתה? אנה אפנה? ואולי אין כסף בהמלתחה . . . הפצתי לפתחה ולראות אך ידאתי סן יראוני האנשים ונתפשתו. כה חשבתי יומתי זמן רב ולא נתתי לעפעפי תנומה; וזכרונות היום וזכרונות הימים החולפים הכבידו כמשא כבד על לבי. האמונה המהורה אשר כלבב כל הילדים להאמין כי ישנם אנשים צדיקים ותמימים בתכל כבר ספה תמה מלבי, וכל בני תמותה היו כרשעים-ערומים או, כפתאים-תמימים בעיני. ואף כי לא נכחד ממני כי חוטא ופושע אני בכל זאת לא הפצתי לשוב על עקב בשתי לשוב אל בעל השם לבקש סליחה ממנו, כי ידעתי נאמנה כי הוא חוטא ופושע איש מרמה ואון הרבה יתר ממני ובהודע לו כי גם אני חכם להרע וגרשני מעל פניו בלי חמלה. גם לא בקשתי להתיצב על דרך טוב כי האמנם יצדק איש אחרי אשר כל בני חלוקה כרשעים בעיניו? אמנם דאגת הימים הבאים לחצה את לבבי לכן עלה על לבי הרעיון לשים פעמי אל העיר שכולה שישם יאספו אספה כל בני עוני לקחת לקח בבית הספר הנקרא "שיבה" — שם אמצא לחמי ומעון לי במנוחה ולא אפחד כל היום. אך כרנע זכרתי ונבהלתי כי לבית הספר יבואו רק אלה אשר כבר למדו ואשר יחפצו ללמוד מערב עד בוקר, ואני אף כי למדתי

להבין במקרא ואנדה, אך ידיעתי לא רבה היא כי רק לעתים רחוקות הסתיי אנו
לישמוע בקול מורי לכן לא אצלח להיות כאחד מתופשי התורה, וגם הרעיון לשבת
כלוא כל היום בכית הספר הפיל עלי אימחה כי ידעתי נאמנה כי נפשי אשר כבר
הסכינה להתענג מתענוגי התכל בעיר אשרות לא תוכל עוד לשבת כלואה
בהישיבה ולהנות בתורה כל היום. . . . פתאום בא אלי רוח חדש, עצה חדשה כמו
ממרום שלקה באה בלבי ותחיה את רוחי רנעים מעשים. וזאת היא העצה אשר
יעצוני כליותי. . . . בהיותי בעיר אשרות למדתי העת נערים אחדים משוררים
במקהלות בבית התפלה, ראיתי אותם וימצאו חן בעיני, כי כלם כאחד היו סרו
סוררים וכל דבר בליעל לא יבצר מהם. המה שחקו לענו בשאט נפש על כל
איש וגם על החון דברו סרה ויתנו שמו לנדוסים, וגם בעת התפלה אך הסב פניו
מהם שלהו אצבע ויאריכו לשון למולו אף כי יראו מפניו מאור, ועל כן אהבתים
על אומץ לבם, כי אני אשר מעורי היותי מוג לב וחרדתי לקול עלה נדף
כתרנגולת, קנאתי בכל לב בהוללים אשר יבזו לנדולים וכבירי כח מנהם. כן הדרך
כל מוגי לב ורפה ידים לכבד בכבוד אלהים את אלה אשר כבירי כח לבם, ועל
כן תאהבנה הנשים את אנשי החיל ואלה אשר זרועם מושלה להם, מאשר כי להם
יחסרי כח ידים ואומץ לב, וכן הייתי גם אני: כבדתי אהבתים ואשבע רב נחת
בחברתם. אני שחדתי מכספי בעדם והמה הובילוני אל החון, והוא כשמעו את קולי
ספחני אליו ואהיה משורר. בעיני בעל השם ישר הדבר מאור, ואף כי ללמוד
חכמת השיר נעלה נפשי אשר מאסה בכל דבר למוד ככל זאת שרתי במקהלות
וגם גליון כתוב פנים ואחור שירי זמרה נתנו על כפי בעת הרנה והתפלה, או
התפלה והרנה, או — אם אחפץ לדבר אמת, כי כבר הדלתי מדבר שקר — בעת
הרנה ולא תפלה, כי האמנם תקרא זאת תפלה אם המתפלל לא יבין עד מה מהדברים
אשר יוציא מפיו ודברו ספה התפלה כדברו הספר החתום בעיני ורק חכמת השיר
ראשית דעתו ואחריתה? . . . לשמוע חכמת השיר לא הסתיי אנוי כאשר אמרתה,
אך ללמוד דרכי המשוררים שמתו עיני ולבי, וכימים לא בכירים היותי כאחד מהם,
כי החילות לעקש דרכי וראשית חכמת היתה לבלתי התפלל, כי עד העת ההיא
יראתי מאור לטעום מאומה בטרם התפללתי, כי מורי אשר צווי עלי להתפלל אמרו
אלי אשר אם לא אתפלל יום אחד או אמות ביום ההוא אמנסו כאשר ראיתי כי
לא החון ולא המשוררים יתפללו ובכל זאת יתיו ככל האדם, נוכחתי כי שקר
נחלתי ממורי וכי גם מבלתי התפלל יתיה איש עלו אדמות, או אמרת אל לבי:
מדוע לא אהיה כאחד מהם? — נאָדָּעָה כאחד מהם. אך ביום הראשון חרדתי
לרנעים פן יפקוד עלי אל זועם את עוני, אלם כעבור שנים או שלשה ימים ואין
פוקד עלי חטאתי לא שמתו עוד לבי לזאת ומאו לא יספתי עוד להתפלל. כי לב
המורים היה צפון משכל ולא הבינו לדבר על לבי התפלה היא תורה לאלהי מרום
על הטובות אשר יעשה את יציר כפיו, המה לא כן עשו כי אם צווי עלי בחוקת הוד
ויתנו חתית בלבי כי אל זועם ייסרני במטה זעם אם לא אשמע בקולם, לכן היתה
התפלה בעיני כאבן מעמסה על שכמי — זמה גם בעת אשר הייתי רעב — וכאשר

נפקחו עיני לראות כי יש לאל ידי להסיר מסבל שכמי ואין כל פחד, מהרתי להקים
הפין לבני. וזה כל האדם; מטבעו קשה עורף הגהו, ואם יצו על איש במסגניע לבלתי
עשות דבר מה אז יתאזה תאזה אל הדבר הזה ויתננב הדר בחדר למלאות השק
לבו, ואם יפקדו עליו לעשות את הדבר אז יתאמץ לעשות ההפך. וזאת הויתי ראיתי
כי לא טוב אני מכל האדם אך גם לא גופל ממנו. שלשה ירחים הייתי נמנה את
עורי החון, או החילותי לקצות בהחון ובעוררוי ואבקש תאנה לעזוב אותו. בערב
ר"ח אלול נקבצנו ונבוא אל ביתו לערוך המגנינות ליום כפור קטן, נבואי אל
האולם אשר בצד בית המבשלות דאיתי את החון מחבק את המבשלת בין זרועותיו
אמרתי אל לבי: עת לעשות דבר מה להעלות חמתו. ננשתי אל החלון ואאריך
לשון למולו. כראותו זאת התקצף מאוד וימהר לצאת מבית המבשלות אך לא
ננע בי לדעה, אבל אני ידעתי כי הוא לא ינקני וכי ישמור עברתו עד עת מצוא,
לכן בקשתי לעשות עוד דבר בליעל. הבטתי כה וכה ואראה את המובע השחור
אשר לו שוכב על הכסא בחדר הראשון, לקחתי את הכבע בידי ועשיתי עליה את
אשר יעשה הכלב על הקיר, ואבוא במנוחה אל הבית לשמוע זמרות, אך הוא
התקצף והתנעש על המשוררים ושוריהם לא ישרו בעיניו ויצא ללכת אל בית
התפלה ובחפזו לבש את מעילו וישם את הכובע על ראשו — ופניו חפו: כשתי
פלגים יבלי מים ירדו מעל ראשו על זקנו מה זאת? — קרא בחמה שפוסה —
וירקע ברגליו — מי עשה הדבר הבליעל הזה? — יוסף יוסף עשה זאת הדבר
הזה — קראו כל המשוררים בקול אף כי לא ידעו נאמנה כי אני עשיתי זאת והק
כי המה שנאוני ויחפשו לשים לי עלילות מעת אשר חדלתי לתת מכספי להם —
הוא צעד צעד אחד אלי כי חפץ ליסרני אך אני קראתי בקול: המבשלת! המבשלת!!
— צא מזה בן בליעל! — קרא בקצף גורא. אני מהרתי להקים דברו ואצא
החוצה, וכאשר יצא מהבית קראתי אחריו מלא: המבשלת! המבשלת! ואשוב
לביתי וביום השני שלח החון אל בעל השם לבל יתנני לבוא ביתו כי לא אצלח
להיות משורר, ומני אז שכחתי את החון ואת הרנה גם את התפלה. אמנם עתה
בצר לי כאשר בקשתי לי דרך החיים עלו זכרונות הימים החולפים על לבי ואמר
בלבי טוב לי לבקש לי חון לשרת את פניו מלכת לבית הישיבה להנות בתורה
כל היום בנרון נחר גם להתפלל. אך פן לא אמצא לי חון — השיבני רוח
מבינתי — ואולי בא זאת לי מן השמים ליסריני על חטאתי כי ה' האריך אפו
עד הנה אך עתה יעיר כל חמתו עלי. . . גם יוכל היות כי ייטב לי לשבת
בהישיבה מהתרועע את אנשים רקים ופוחים וברבות הימים אהיה איש נכבד,
אהיה רב — דברי הוקן עלו פתאום על לבי — טוב הדבר אשימה לעיר שכולה
פעמי אשב ובית הספר ואהיה אדם ישר, כה נמרתי אמר ואישן.

— האח גם אתה פה? ! קראתי — בשמחה בראותי אחר מהמשוררים יושב
והונה בספר גדול אשר לפניו — שש אנכי מאוד לראות פניך —

— לא ידעתך! מי אתה? — ענה המשורר ברנו.
— האם שכחתני? הלא אתה הצנתני לפני החון, ואתי יחד עורת להנעים
זמרות בנית התפלה בעיר אשדות שלשה ירחים! —
— לא אדעך! לא אדעך! — ענה וברגע נעלם מעיני ולא ראיתיו. הבטתי
כה וכה לראות אנה פנה ולא מצאתיו, ויהי בעיני לפלא. עודני עומד ומשתאה
והנה קול נשמע "צדקה תציל ממות" נשאתי עיני וארא שפעת אנשים תמשך
אחרי מטת מת אשר לקברות יובל. השמים לבשו קדרות; ענן כבד מאוד כהררי עד
ידא עד כנפי רוח, וחשכת עלטה פרושה על פני הארץ. עצבת איומה התעוררה
סתאום בחבי ותלחוף את לבי בחוקה. ננשתי אל אהר מההולכים ואשאלהו: מי
הוא המת? אך הוא הביט בי בעינים חשכות ופנים נועמים ולא ענה דבר, וכן גם
השני והשלישי . . . "בעל השם מת!" שמעתי סתאום קול קורא ולא ראיתי
מפי מי יצא הקול.

— בעל השם מת!! — קראתי בקול מר — אני אני הסכותי בנפשו, אויה
אויה לי! הוא יועידני למשפט ליום הדין הגדול! אמהרה ארוצה לבקש סליחה
מסנו. אך האנשים נושאי מטת המת נשאו רגליהם וירוצו בחפזון וברגע נעלמו
מעיני. פניתי למעלה ואל הארץ הבטתי ואין איש: עמדתי תהתי ובכיתי במר נפשי.
בעודני עומד ובוכה בדמעות שלישי ננש איש מאחורי וישם ידו על שתי עיני.
— מי אתה? — שאלתי בלי חמדה ואסיר בחוקה את ידיו מעל עיני וכהביטתי
בהאיש השתוממתי מאוד כי הכרתי את הגדול בחברת הנערים השוכבים אשר
הסיתני — בארחי להכרה אתם — לנגוב מלתחת בעל השם.

— הנם אתה פה? — שאלתי בלי חמדה ותסהון.
— גם אני פה; ומדוע תתפלא? הן אני צעדיך אשמור ובאשר תלך שם אלך
גם אני — ענני בשחוק כדרכו תמיד.

— האם עזבת חיים חפשים לשבת כאסיר בבית הישיבה? —
— גם פה אחיה חי חפש, הבט נא וראה האם יהנה אף אחד מהנערים
בתורה? — נשאתי עיני ואראה המון נערים לאין מספר, אך תחת למוד והתפלל
כאשר חשבתי בלבי, ראיתי כי המה עושים איש איש כהעולה על רוחו: זה ישיר,
וזה ירקד, האחד יספר מעשי תרמית ורעהו ישלח לשון למולו, והאחד הגדול
מכלם מניף ידו ומכה בעברה נער קטן. גחומי נכמרו עליו ואמר להצילוהו מכף
העריץ, אך הוא שלח ידו ויאחו ביד ימיני ויאמר לשבור אורועי מקנת. הרימותי
קול ועקה כי גדל הכאב מאוד . . . ואיקץ — כי ישנתי ובחלומי הקאתי לבית הישיבה
— והנני שוכב על ידי הימנית ובשנתי לחצתיה אל הסטה ועל כן גדל הכאב.
בראשונה לא ידעתי איפו אנכי, אך אחרי כן זכרתי כי בבית הנכבאי הנני שוכב,
ועשתונותי שבו לעכר רוחי ולא יכולתי לישן עוד, כי זה דרכי בכל עת אשר
הנני כמבוכה ביום, אז יבוא החלום כלילה ברוב ענין לענות את נפשי, וגם אחרי
אשר ירד החזיון עוד יעמוד כמו חי מול עיני לבי וינוול מנחתני. —

שעות אחדות נרדה שנתי מעיני, אך מרם אוד בוקר סגרו אשמרות עיני ואישן עוד הפעם, עדי הקצותי לקול האשה בעלת הבית אשר באה להעניני משנתי. — הן השמש כבר עלה ואתה עודך שוכב על מטתך — קראה אלי — מהר לקום כי עוד מעט תעבור עת התפלה —

— לוא לא קרני רק הצרה הזאת כי אז לא רע היה חלקי בארץ — אמרתי בלבי, אבל מהרתי ואשים כנדי עלי ואת המלחחה לקחתי בירי. —

— הלא עוד תשוב מבית התפלה הנה לאכול אתנו ארוחת הערב ומדוע תקח את המלחחה אתך, האם תפחד פן יחסר לך דבר אם תעזוב עלי את מלחחתך? —

— לא אשוב לארוחת הבקר כי אעזוב את העיר כרגע —

— מדוע תעזוב את העיר בטרם אכלת לחם? —

— כי אירא לנפשי —

— ממי תירא? הלא אישי מנן לך ואיש לא ינע כך לרעה —

— יש לאל יד אישך להצילני מכף חופש תורה בבית התפלה, אמנם להצילני מכף רודפי נפשי קצרה ידו —

— רודפך? האם גם לך אויבים ורודפים? ! הן נער קטן אתה ולא עשית לאיש רעה, ומדוע יבקשו נפשך? אם לאישי יש ויש אויבים רבים הלא הוא מאשר בי יקנאו בו על אשר לקח משרת ראש הקהל על שכמו, אך למה ישנאוך? —

— רודפי לא ישנאוני רק נפשי יבקשו —

— חי נפשי כי לא אבינה למליך, אם לא ישנאוך מדוע יבקשו נפשך? —

— הו! — עניתי באנחה שבוון מתנים — המה יאמרו לקחת אותי לעבוד עבודת הצבא, ועל כן אירא מפניהם ואנרח לנפשי. —

— עתה אבינה — ענתה האשה באנחה מלב נשבר — לך לשלום וה' יהיה עמך ויפדך מכף רודפך, עתה לא אעצרך עוד — ובדברה לקחה כבר לחם ונבינה ואנורות כסף הוציאה מצלחתה ותתן לי ותכרכיני עוד הפעם בשם ה' השיבותי לה רב תודות על טוב לבה וארים פעמי לצאת, אך היא נגשה אלי ותשאלני — אנה סניך מועדות? הלא גר אתה פה ולא תדע את הדרך תלך בה, ואיך לא יראת פן תהיה תועה בדרך? —

— אני אלך אל אשר ישאוני רגלי; האם ידע הבורה האמלל אנה ישום פעמיו? —

— נכנה בפך; אך אם תאבה לשמוע בקולי איעצך וייטב לך —

— בכל לבבי —

— טוב הדבר; הנה בעיר הקטנה פדרון הרחוקה מהלך יום אחד מפה, יגור אחי והוא איש נכבד בעירו כי הוא החון, ואם תלך אל העיר יהיא ותביא את ברכת שלומי אליו, אז יעשה למענך כל אשר יש לאל ידו לעשות, ובטח על דברתי כי חרפת רעב לא תירא עוד אחרי בואך בצל קורתו כי הוא בכל עת מנן לעניים ומחסה ליתומים. גם ספי נא לו כי היית בביתי וכי — מהלל שם ה'! — יש לי כל. ואף כי אישי יקצוף לרגעים כקדם, בכל זאת לא רע גורלי בחיים —

— טוב הדבר אנכי אעשה כדבריך — ענית ואשמח בלבי על המקרה אשר
הובילני אל בית האשה כי אמרתי בלבי אכן יש תקוה כי אמצא לי מקום מנוחה
על ידה — אני אלך ואספר לו כל הדברים אשר דברת —
— לך לשלום וה' יהיה עמך אני לא אעצרך עוד —
— אך איש אל ידע אנה שמתי פני —
— שלום לך אל תירא כי לא אניד דרכך לאיש —
— חיי בשלום אשה נדיבת לב —
— לך לשלום בני וה' ישמרך מכל רע ויצילך מידי רודפך — פתחתי הדלת
לצאת ואשמע עוד הפעם קול האשה תקרא אלי מאחורי: הגד לאחי כי בני יקמן
החל ללמוד נמרא —

— אעשה כדבריך — עניתה, ואצא בחסון מהבית ומהעיר, וכראותי את הדרך
שאפתי רוח כמו סרקתי עול כבוד מעל צוארי או הסירותי מסבל שכמי —
העצה להגיד להאשה כי בורה אני מעבודת הצבא באה פתאום בלבי; ודי
כח מענה כזה לא לכד להטות לב אשה כי אם גם להוליך שולל אנשים חכמים,
אם אך ראו בעיניהם את היום הגורא יום הפקודה להרים מבני ישראל תרומה לצבא.
כי זאת לא ישער בנפשו האיש אשר לא ראה בעיניו את המראות הנוראים,
מראות אשר שברו גם לבות אבן, וגם אלה אשר הנקל היה להם לננוב, לעשוק,
לאכול חיל עניים, ולשלוח יד בכסף יתומים אשר הפקד אתם, גם המה הורידו
כנחל דמעה בראותם את המראות ההם. לכד מאלה אשר זאת היתה משלחת
ידם, הלא המה ראשי הקהל אשר הפקידה הממשלה בכל עיר ועיר להרים
תרומה לעבודת הצבא, כי בהמה שמן חלקם כבוא יום הפקודה, כי פסחו על בתי
העשירים אשר נתנו כפר בניהם ויטום בשוחד לכל יבואו על פתח ביתם, נדו
את הגורל על בני העניים והיתומים אשר לא עוזר להם. והמחשבים הלא
המה המשרתים את פני ראשי הקהל וסרים למשמעתם לבוא בית איש ולגנוול בנו
ממנו, המה לא שמו עוד לבם לזה, והילדים הנגולים היו בעיניהם — כסגרים
מתים. וההורים אשר משבר רוח יילילו, כאבות המת בעיני המקבר אשר הסכיף לשמוע
שירים ערבים כמו אלה. אך אין גם אחד מיתר העם אשר לא בכה לצרת האומללים
בראותו שברם. וגם ר' צדקיהו אשר הרבה הרע, לפי דברת בעל השם אשר ספר
לרעו כי זה האיש ר' צדקיהו — אשר יתמם ויתקדש מטומאתו במי מקוה כבקר בבקר
לפני התפלה, ישכים ויעריב בבית התפלה, וירבה צדקות — איש מרמה ואון, נוכל
ובליעל הנהו, וצדקתו תחשב לו לחטאה כי הוא ירבה צדקות רק במקום רואים בעת
אשר עינים רבות תראינה מסביב צדקת פורונו, והוא יעשה זאת בעקבה למען
תרבה אמונתו על כל סביביו, וכבר הצליח חפצו בידו כי קבץ על יד כסף למכביר
מאלה אשר נתנו אמן בו: כסף ירושת יתומים ואלמנות, מותר הבתולות וכהנה
אשר הפקדו אתו לא השיב לבעליהם, כי הוא אמר כי הכסף ננב מעמו. וכאשר
כאו אבות הבתולות, היתומים והאלמנות לבקש את כספם ויבכו בכי תמרורים
לא שם לבו עליהם רק ענה אותם במנוחת לב: ה' ירחם עליכם. וגם הלשי

בסתר אנשים הרבה למען בצוע בצע, ואשתו הראשונה שלקה ביד משעו אל ארץ תחתית. גם האיש הזה לא יכול עצור בעד זרם דמעותיו בעת אשר ראה עגלות עמוסות משא לעיפה צאן — אדם: ילדים מובאים אל ארץ רחוקה למות ברעב ובקרה — ישנה הקורא לנגדו עשרים או שלשים עגלות מלאות צאן אדם על פניו תעבורנה; בכל עגלה כעשרים ילדים אשר רגליהם אסורות בכבלי עוני ואשר צר המקום מהכיל אותם וישכבו איש על רעהו. האחד יקרא בקול מר „רגלי!“ והשני יזעק „הה ידי נשברה“ השלישי יליל משבר רוח „ראשי ראשי!“ והרביעי ישוע „אויה אויה לי! עיפה נפשי! אמי אמי חושי לעורת בנך יהודך! הנני מת!... והרביעי — נאנק דם... והאמות?... הנה תלוינה את האורחה בשירים ערבים משמחי לב. הטה אוניך אתה הקורא ואשירה לך משיריהם ותדע כי נכונה בפי „הה לו קברך ראיתי והיתה זאת נחמתי!...“ לוא כנפל אשת היית ולא ראיתי בצרתך!... לוא מתי בטרם ילדתיך!... ארורים האנשים אשר גולוך! ארור אביך אשר הולידך! וארורה אני כי ילדתיך לרעה נוראה!... „היש אלהים בשמים? עורה למה תישן ותעובנו בידי עריצים?! בני בני! תנו לי את בני! אחי הוא לי! את בני תנו לי! הבלתי, ילדתי, בני הוא! לא אתנהו בידי רשעים! אצילנו! אמותה!“

— ברח לך אשת סתיות! — נתן עליה בקולו איש החיל העומד לירכתי העגלה בראותו כי היא שלחה יד להחזיק בבנה. כל הנשים הורידו בשיחוק, תוספו על לכביהן אך לא נעזו לנשת אל העגלה, כי אנשי חיל מוויגים עטרו עליה מסביב, רק האחת השתנעה ותאמר להציל את בנה ביד רמה, ותקפוץ בחימה שפוכה ותאחו בקצה העגלה. אך איש החיל מהר להרפה בורוע כח, וגם ורועו מושלה לו להכות אותה אחור. כמשא כבד נפלה מלא קומתה ארצה ונחל דם פריץ ספיה, ובכל זאת התנשאה עוד הפעם ותאמר לרדוף, וסתאום כעבור העגלה על המעברה אשר על הגהר, התנשאה ותקפוץ אל תוך הגהר... אם קרסוליה מערו, או בודוך לב עשתה זאת לא נודע עד הנה... אימה חשכה נפלה על כל ההולכים אחרי העגלות. הנשים הוסיפו לבכות, אף כי כבר ככו עד בלי די. והאנשים שכחו עד ארגיעה כי אנשים המה וירידו בשיחם... הינעמו השירים האלה לאוניך? אתה הקורא! ועתה שים לבך ותבין את הרגשות אשר התעוררו בלבב רואי המראות ושומעי השירים באזניהם בעת אשר יצאו מפי הנשים השכולות... .

— מה קול הרעש הזה? מדוע תבכינה? הטובות הנה מכל נשי הארץ? לא אבינה עד מה! הלא בכל הארצות ירמו תרומה לצבא, ובכל זאת לא יצעקו ולא ישמיעו קולם בחוצות! —

— כן תשאל אתה הקורא אשר לא מארצי יצאת ולא ראית את התהפוכות ולא סדרים אשר היו שם בעת ההיא; אך אני אשיבך מלים ותראה כי שנית במשפטך. השמעת אנה המה מובאים? איפה ירביצו הצאן האובדות האלה? הידעת כי הילדים האלה בני עשרה או שתים עשר שנים הנמו? ילדים אשר לא יצאו מעודם מקיר העיר וחוצה. וכי אל ארץ נורה ורחוקה רחוקה מאוד המה

מובלים? אל ארץ אשר שמה יפיץ הקרה הנורא עברות אפו. ארץ אשר יושביה כפראי מדבר המה, איש על אחיו לא יחמולו, ומה גם על הגרים הזרים מבני אמונה אחרת. אל ארץ אשר לא ירוך בה רגל איש יהודי. אל ארץ אשר לשמה ולזכרה תאזונו פלצות בשבתנו בביתנו בטח. אל הארץ היא שלחו נערי בני ישראל אשר מבית הוריהם, מבית הספר או מבית התפלה (נערי בני ישראל בארצנו לא יראו רק שלשה בתים: בית אביהם, בית הספר, ובית התפלה, ולא אחד משלשת הבתים האלה לא סגר דלתיו לכל יבוא בס צר ואויב, רק עוד בית אחד ימצא שם והוא יסגור דלתיו בחותם צר ויסתיר מפחד אויב, הבית הזה הוא בית מועד לכל ח, ולא לעמים רחוקות בחרי התורים בהפית הזה מתת את פרי בטנם בידי שוביהם) משם לקחו בזרוע רמה ונגלו אל ארץ אחרת: לרעות שם בעדרי צאן וחזירים. לשאת ולסבול מכת אויב ומסר אכזרי. לשמוע שמו, שם אבותיו ושם אלהיו מנואץ כל היום. לאכול שמה בשר החזיר אשר פגול הוא לו ולא הסכין בו — על אפו ועל חמתו. לפרוע בדרך על אבני חצץ בעת אשר הכהן ישיף דברי אמונה וזה (אמונה אשר לא תשיבו והוא רק תשיבוהו עד דכא) למען המות לבנו מאחרי דת אבותיו. ואחרי אשר יעבור היום והצרות הרבות והרעות אשר הביאו אתו, יבוא לנוח מעמלו ברפת יחד את בני הבקר וכל עצמותיו תרעדנה מהקרה הנורא... ובכל אלה אשר השמעתוך לא הנדתי אף אחת מני אלף מכל הרעות הנוראות אשר עברו על ראשם, כי איש לא יעצור כח להביע הדברים כמו, וגם עתה בעת כתבי הדברים תרדנה עיני פלגי מים ודמי לבבי ומורשי יהמו כהמות ימים. ועתה הגד אתה הקורא: מה הרעש הזה? מדוע יבכו העם למשפחותיהם? למה שבת משוש מהעם הזה? מדוע יבכו על ראש שמחתם? — גם ביום שמחתם כבו בני תמרורים בוכים את מצבם הנורא — ביום שמחת התורה בהתאסף העם יחד לאכול ולשתות, ובשתותם כוס יין ויקראו, לחיים לשנה הבאה בירושלים! הרימו קול בוכים בוכים כי שנה על שנה תעבור, חגים ינקיפו והמה עוד לא נושעו ביום חתונתם שמו אל לבם כי יולידו בנים לבהלה, לא להם יהיה הזרע כי אל ארץ אחרת יבאו ולא ישונו עוד כל עוד בחיים חיתם... אך מי הוא הצר אשר הדיח עליהם הרעה הנוראה הזאת? מי השפיל כבוד יעקב וכבודו לארץ הניח? המלך והשרים האון זאת? — לא! זאת לא זאת! מהרסיים ומחריביתם מהם יצאו... אך לא עת לי עתה לחפש עון, יום יבוא! רק בעבור זאת השמעתוך שמץ מזכרונות שנות ראינו רעה למען תבין איך היה לאל ידי למצוא מסלות בלכב האשה, אשר ראתה בעיניה פעמים אין מספר המראות האלה, אחרי אשר שמעה מפי והאמינה בדברי כי בורח אני מעבודת הצבא.

האמינה בדברי כי בורח אני מעבודת הצבא.
 ?
 יצאתי מאת פני העיר בחפזון, כי פחדתי לרנעים פן יקריני עוד דבר מה;
 אך אחרי אשר הרזקתי ללכת ואביס כה וכה ואין איש, שב רוחי אלי כבראשונה.
 היום היה יום צח; מנוחה נעימה רחפה על פני כל הכפר. יער צומח עצים רעננים

גדה בעד קרני השמש לכל יהיו לרשפים. באתי בתוך היער ואשב לנות ומחשבות
עלה על לבי ולא אדע נפשו מי הולידך, כי המחשבות ההנה מחשבות חדשות היו
לא כהמחשבות אשר חשבתי עד הנה. לפנים חשבתי רק את הנעשה בי ואת אשר
אעשה לימים ויצרו, ועתה בא פתאום הרעיון בלבי לחשוב מחשבות על אודות כל
בני האדם אשר כנילי ולערוך ערכי ומצבו מול ערכם ומצבם — האם דרך כל בני
האדם כדרכי? האם כל בן חלוף נולד לעמל ותלאה? היתנהג כל איש באסולה
מבלי דעת את דרך עץ החיים? או אולי רק עלי שפך היוצר כאש-חמתו? רק
אותי הציב כמטרה לחצי המקרים ופגעי התבל? הן ראיתי נערים רבים ישבעו
מדשן על שולחן אביהם, יתכסו מעמל הוריהם, גם יקחו לקח מפי מורים אשר
מנו אבותיהם עליהם? ואני? — אני נודד ללהם איה! אני לא אדע אנא אפסה
כי דרכי נסתרה! אני ביום שלום אפחה פן נבון לי מחר יום השך! מדוע הסתירה
היוצר פניו אך ממני ויסתירני בסתר המדרגה? הלא אם אשנה ואעקש דרכי לא בן
העון, כי הנני משלח לנפשי מנער אין מנהל לי ואין מחויק בידי לבל אעשה מרחה
לא! לא! עוני לא יכבד עלי! נקיתי מפשע רב! לוא גדלתי על ברמי הורים אשר
הדריכוני במעגלי צדק כי אז לא נסיתי ולא עזבתי אדחות יושר גם אנוני איה?
אמנם הלא גם אמללים ממני ראיתי: ראיתי בני עניים אשר בטנם תחסרו בכל עת
וגם לחם צר כמעדני מלך בעיניהם, ובכל זאת יקשיבו בקול מורים ויהנו בתורה
בכל לב. ילדי עוני אשר ימונו מולעפות רעב ויחבקו אשפתות בלי לבוש ומחסה
בקרן, ובכל זאת יישרו דרך ולא ישלחו בגנבה ידם, ואני? . . . מדוע סלפתי
דרכי? למה לא הטיתי אוני לשמוע בקול מורים? האם חסה לי דבר? הלא מעת
מתה עלי אמי לא חסרתי דבר, ובעת אשר ילדים לאלפים יועו ברעב ובקרה,
אכלתי ושתיתי לרויה. בי בחר הוקן, בי בחר בעל השם להיות למשען להיבעל
השם! הוא הרבה עשות אתי טובות ומה הגמול אשר נמלתיו? מדוע עזבתי אותו?
לוא אתו התהלכתי כי אז שגלו הייתי ולא יראתי את איש, מידו זאת לי? אין לי
כל צדקה להצדיק נפשי! מדוע אנביה עין להביט על המאושרים ממני למען אחיה
כאמלל נגדם? אשפיל עיני לראות דרכי בני השקים ואראה כי על נפשי ההצלחה
היה משכני ואני השפלתי ירדתי ובי העון . . . בי העון? אמנם כן הוא, בי העון!
אך לא בי לבדי, כי אם גם בהאנשים אשר אתם התהלכתי ואלמוד דרכיהם
לולא ראיתי את בעל השם מתמם ושבע תועבות בלבן, לולא נגלו לי פשעי אנשים
לאין מספר אשר פשעם לא יחשב להם לחטאה, כי אז אהותי גם אני כדרכי יושר,
אך עתה אדע כי לא ביושר יצליח איש את דרכו לא על צדקות יחיה נבר, ומדוע
אצדק אני יותר מכל האדם? ולמה זה אפחה יותר מהם? שלום לי! לא אמות ברעב,
כאשר לא מתי עד הנה, אפתח את המלתחה, ואראה מה ימצא בה. שתחתיה
ולשמחת לבי מצאתי בה כמאה שקל זהב וכחמשים שקל כסף. למראה הכסף
שכחתי דאגה ואקרא בשמחה: האח מאשר אנכי! כסף רב בידי וממי אפחד?
הפשתי עוד בהמלתחה ומצאתי מכתבים גם ספרים כתובים בשפת עבר אך לא
שמתי לבי להם ואניחם תחתיהם בהמלתחה, ואת הכסף נתתי בכיס עור אשר על

צוארין, ואשא את רגלי ללכת הלאה עד אשר תמצא לי ענלה אשר תובילני אל עיר מושב החזן. בצעדי און הלכתי על דרכי ושוררתי; העצבת אשר לחצה לבני ננוזה ועברה, ומנוחה נעימה כמנוחה הפרושה על פני כל הככר לקחה עמדתה. השמש אצל מיפתו על כל היצור אשר באורו יראה חיים, מהאלים הרעננים בשיא חסנם ופארותיהם הארוכות אשר יתראו כזרועות בן ענק עת על אויביו יתנבר, עד העשב הקטן אשר אך עבר עליו רגל אדם או בהמה ימולל ואינגו. מהצפרים אשר מבין עפאים יתנו קול זמרה במנוחה ולא יראו את איש כי כנפים להם להתנשא על עד הרמש הקטן הזוחל בכברות על אדמת עפר וכין רגע יהיה מרמס לרגלי עובר, כלם יחד האירו פנים וישישו לקראת האור הנותן חיים לחיים, וגם בי בא רוח תקוה למראה המראה הנעים הזה. אמנם לא רק מראה השמש הביא אומץ בלבי, כי אם גם מראה שקלי הזהב אשר נגה להם ולברק נגהם ילך בן חלוף בבטחה אף אם בדרך עקלקלות אהו. . . . יהללו המשוררים! ירוממו תחת לשונם חין ערך האדם! יספרו המהללים בקהל תהלתו, כי ראש הוא לכל היצור! יפארו שם בן תמותה ויתנו לו כתר מלוכה על כל התבל ויצוריה! יאריכו לשון להגדיל תפארתו ולאמר כי הוא נשמת כל היקום ובלעדו כל התבל כאין ואפס נחשבה! יגדילו בפיהם חושיו עשתונותיו ורגשותיו וישיבוהו לכסא את שרפי מעלה אשר ירגנו תפארת הבריאה ברוך כוכבי בקר! אבל אני לא כן אנכי עמדי, אני תכנתי רוח האדם ומבשרי חיותי כי שקר תהלתם, שוא יפארו! רוח שקר ינחה ויתעה בתהו את האדם בבקר בבקר והוא כבהמה בכקעה ירד. המה אומרים כי נבהו מחשבותיו ודרכיו נעלים על דרכי כל החי. זאת לא אדע אם גם להבהמה והחיה לב רגש וחושב מחשבות, כי מעודי לא הייתי בהמה (אולי ידעו זאת המשוררים המהללים יותר ממני?) אך זאת אדע כי שקר בימין אלה הלוקחים לשונם לדבר נבהה גבהה, וחין ערך רגשות האדם ישמיעונו, כי הנה תרוממוהו על ובני עדנים יתהלך בעת אשר תתעורר האהבה בלבו. ועת יביט על יפעת הטבע ימלאו בתי נפשו גיל ושמחה נצחת. זאת לא זאת! האדם ידע אהבה אך לא בתענוגיה; את השושנים יראה והנה רחוקות, והחוחים יעלו בידו להכאיב בשרו. את הדר הטבע יראה ולא ישבע נחת, כי מכשולים וחתחתים רבים עומדים לשטן לו. פה יקום המנהג האכזר כמלך בלהות ויוביש ששון מן בני אדם "אל תמלא שחוק פיך בפני רבים," "אל תראה אותות אהבה לאהובת לבך במקום רואים כי באלה לא הפצתי," יצוה עליו במפניע. ושם יאורבו פנעי הזמן והמקרים אשר בין רגע יולדו על דרכי בני איש, לענות את נפשו ולהגדיל שברו יתעוררו וזכרונות וראגות בבתי נפשו: זכרונות הימים החולפים וראגת הימים הבאים. הנה כמלאכי ועם תרדפנה כאף ותגרשנה כל רגש שמחה ומנוחה מלבנו. ואיה כבוד האדם ותפארתו? איפוא היא ההצלחה אשר אליה נוי ואדם יהרושו? ובמה נחשב הוא יותר מן הבהמה? האם בידו טובו? היאמר לגלי הפנעים עד פה תבואו? הלא כנלגל בידי נער כן הגהו בידי המקרה; מקרה אחר ירוממנו על, ומקרה אחר ישפילונו עד עפר. אתמול לחכמתו ולתורתו פערו פיהם כל שומעי בקולו, ועתה עליו ישחקו צעירים ממנו לימים. מה זאת? תשאל

בתמהון, האם באו שורדים, או ננבים פשטו על לבו ויגולו חכמתו ממנו? לא זאת!
חכמתו אתו כביום אתמול, או גם כיום אתמול לא היתה בלבו כביום הזה, רק
אתמול היה כיסו מלא והיום בא רוזן בו, או גם אתמול גם היום היה כיסו ריק, רק
יודעיו האמינו אתמול כי בצל הכסף גורלו, ועתה נפקחו עיניהם לראות כי שנו
ברואה. ואחרי כל אלה היחכם איש? היצדק גבר? הידע שלו בנפשו אחרי אשר
כל חכמתו צדקתו ושלותו במאזנים תעלינה את הכסף אשר אצר לו או אצרו
אבותיו בעדו? ובמה נעלה ערכו על ערך הבהמה והחיה? הלא המה ילכו אחרי
החפץ הנטוע בקרבם, והוא גם הוא הפצו ומאוויו יבקש. המה יבקשו טרף לנפשם
בעת אשר בטנם תחסר, יהפשו להסתר מסחד אויב בבוא עליהם צרה, והוא יבקש
לו כסף כי בו ישים כל מבטחו. "כאשר כביר תמצא די — יאמר בלבו — או אדע
שלו בעצמי, הדר הטבע ירנין לב יושב במשכנות מבטחים, לב אהובה יקנה לו
איש בכסף מלא, כבוד ושם עולם מעפרות זהב יצאו, באין כסף אין שלום, אין
עונג ואין אהבה, כה יאמר בלבו בעת אשר לא מלא עוד ביתו טוב, אך או כאשר
ירבה חילו, יבין כי שוא היתה תקותו: במשכנות מבטחים ישב ולא יתענג על הדר
הטבע, כי יפחה סחד כל היום לבל יעלה עמלו בתהו. הוא קנה לו לב אהובה, אך
רוחו לא ינוח וגם בלילה לא ישכב לבו, כי לא יבטח באמונתה. גם הכבוד אשר
יפורו לו מחליקי לשון מלא הפנים, לא ירניע רוחו כי ממנו לא נכחד כי שקר
תרמיתם. . . . אלה הנה רגשותיך העדינות בן אדם! אלה המה פרי מחשבותיך
הנעלות, גבה עינים! אכול פרי עמלך ויהיו בפיך כדבש למתוק, אם יש לאל ירך
לשום מר למתוק! . . . אמנם בקרבי היו למרות פתנים. . . בעת אשר הייתי
נער נהפכה תונתי לששון לנגה ברק הזהב, אך עתה. . . אמנם מה אדבר עתה,
בספרי תולדות ימי נעורי, ממצבי עתה? ומדוע אשמיעך הקורא כעת כי את עשירי
עולם הנני נמנה, בטרם השמעתיך איך השנתי את הברכה? אם הלכתי לצוד ציד,
או המתקתי מרמה בפי, כי עוד רבות רבות יש לי להשמיע לאזניך הקורא מהדברים
אשר ראו עיני: אח כורה על אחיו רעה, ויצורנו למרחפות למען קחת את כספו.
והאח הזה? — אחי אבי, דודי הוא! אנשי בליעל ידיחו בן יעקב מאחרי אמונת
אבותיו; בצדיה בערמה ובודון לב יפרשו רשת ליד מעגל הולך נכחו למען הסיר
לכבו מאחרי אלהיו. והאנשים ההמה? — מתקרשים המה, ובעיני כל העדה
יקדשו ויתחשבו לנוטרי כרם ה' צבאות אשר יצודו בחרמם השועלים המחבלים
כרמים! . . . סוחרי בנפש אדם ימכרו נפש איש בעשרים שקלים, יגולו פרי בטן
למען בצוע בצוע. מי המה? — אחי יוסף המה! רחמנים בני רחמנים יקראו!
הקורעים בנדיהם ובעפר יתפלו וצועקים מרה על שבר יוסף, והם המה ינדילו
השבר! אלה וכאלה אשמיעך אך לא עתה. לכן חכה לי ליום אבוא אליך ולקחתך
אל שדה צופים, ומראש ההר תראה את מעשי אלה המעמיקים לסתיר עצה,
בחשכה ותהלכו ובמחשך מעשיהם, שם תעמוד וראית עד אשר — יראוך המסתתרים
בחורי עפר וכפיים וישימו פחים לרגליך, יורידוך עליהם והיית כאחד מנהם. או
אם כביר פת לבך חתנשא על ותשחק להם ולהמונם. . . כל אלה אעביר לפניך

לעת מצוא לא אסתיר דברי, אך לא עתה, ורק בעבור זאת הוועתיך כעת כי כבר מצאה ידי וכי בהיכלי ענג משכני, ואין קצה להכסף והנהג אשר ימלאו אוצרותי למען תמה אוון קשבת לדברי, כי לולא זאת יראתי פן תאטם אונך משמוע דברי, כי ידעתי נאמנה כי רבים המה אשר לא הסכימו לשמוע מוסר ולא יתפצו בו, ואני ככל האדם הנני, ובדרכיהם אלך. וזה דרך כל האדם; האחד ידמה בלבו כי קולו ערב וישמיע קולו בכל עת, אף כי קולו כקול העורב מרגזו לב. והשני יחשוב כי נוסף תספנה שפתיו ויבקש לו להשמיע בשעה מדברותיו בפני קהל ועדה, אף כי בדבריו אומר לכל כי סכל הוא. וכן גם אנכי אדמה כי המקרים הרבים אשר עברו על ראשי, התהפוכות השונות אשר ראו עיני ברבות הימים, המה הביאו רב חכמה בלבי ולי הצדקה להעיר אוון הקורא לשמוע מוסר, ויוכל היות כי בעיניך יהיו כשיח שוא ותפל, לכן השתי לגלות אונך כי את עשירי עולם הנני נמנת בינם, והיו דברי כדברי תמים דעים בעיניך. כי הכסף יענה את הכל. . . .

בשתי שעות הלכתי ברנל ולבי היה שמה בזכרי כי כסף רב בודי, עד כי נלאיתי ואומה לנח, אך קול מצהלות סוס מאחרי הגיע לאוני. הבשתי מאחורי ואראה אכר יושב בענלה אשר בה הביא עצים העירה, ולימינו נער כבן שבע עשרה שנה מבני ישראל. כראות האכר אותי אהז ברסן הסוס להעמידו וישאלני:

— אנה תלך נער? —
 — אל העיר פדרון — עניתיו.
 — גם אני אסע שמה אם תחפוץ הבה את שכרי ואושיבך בענלה —
 — כמה שכרך? —
 — כבר מלח תתן לי —
 — איפוא אקח לך מלח, האם אעשה מקנה וקנין במלח? — שאלתיו בתמהון כי לא ידעתי עוד דרך האכרים, כי יבקשו למו בכל עת מלח ולא כסף בשכרם. —
 — האם לא תדע איפוא תמצא מלח? הלא ראובן הסוחר בעיר פדרון יתן לך אלף כבר מלח במחיר כסף — אך אולי לא תדע ביתו אנהגך אליו —
 — מה לי ללכת ולבקש לך מלח אני אתן שכרך בכסף ואתה עשה את הכסף כאשר תחפוץ. הנה לי, כמה שכרך בכסף? —
 — רבע שקל כסף —
 — אני אתן — כשמוע האכר כי לא שניתי אחרי דברו נעצב אל לבו על כי לא בקש ממני כסלים, ויאמר: אך גם יין שרף תתן לי —
 — גם יין שרף אתן לך. —
 — האם בן מלך אתה? — שאל בתמהון הנער העברי בשפת היהודים בארצנו —
 הן אני נתן לו בשכרו רבע כבר מלח במחיר עשר אנורות נחושת בעד כל הדרך, ומדוע תפזר כספך על לא דבר? האם למעני או למענך רחם הענלה לסיס? הלא הוא שב ריקם בענלה אחרי אשר מכר את העצים, ודי לו אם יקח גם ממך עשר אנורות —
 — האם ביהודי קהילתי, קהילתי ביתם אבותי? — שאל הנער —
 — צדקת בדברייך; אך אני לא ידעתי זאת בתחלה ורנלי נלאו. נשוא נותי —

— מה תדברו בשפה זרה? יהודים ארורים! — נתן עלינו האכר בקולו וידפוק את סומו.

— עמוד! — נתתי עליו בקול מושל — עמוד כלב נמבזה! איך מלאך לבך לחרפנו? הידעת כי יש לאל ידי להסגירך בידי השופטים ותנסר על זדון לבך?! — פלצות אחזה את הנער בשמעו דברים כאלה יוצאים מפי, כי אמר בלבו: האכר יכנו חרם. אך לא כאשר דמה כן היתה: נהפך הדבר, האכר בשמעו קול מושל נחת מפני ויאמר: לא עליך רק על רעך נתתי בקולי —

— ועל רעי איך מלאך לבך? אך מה אדבר אל אויל? לא אוסיף ללכת בדרך אתך — ובדברי קפצתי מעל הענלה. האכר השתומם מאוד, גם דאנה שברה לבו על רבע השקל אשר אבד בפחזותו ויהל להתחנן אלי לשוב אליו.

— גם אתה רד מהענלה! — אמרתי אל הנער.
— הלא שלמתי לו עשר אנורות —

— אני אתן לך חמשים ויחד נלכה אל העיר פדרון — הנער האמין כי ויורד מהענלה, והאכר הרחיק ללכת בלי חמדה וקללות ונאצות נמלטו מפתחי פיהו.

— מי אתה? שאלני הנער אחרי אשר ישבנו על יצוע דשא — הן זאת אראה כי לא יליד הפלך הזה הנך, אך . . .

— מאין ידעת כי לא יליד הפלך הזה הנני? — שאלתיו מבלי תת אותו לכלות דבריו.

— מאשר כי בבני ישראל ילידי הפלך הזה אין גם אחד אשר לשונו תמהר לדבר צחות בשפת הארץ, ועו לבך לא ראיתי אף בין העשירים ושלוו עולם פה. כי כלם יפחרו לקול עלה נדף, ולך אמץ לב לענות לחורפיך דבר. לכן אשאלך והודיעני מי אתה? —

— נער עברי אנכי ואת תראה בעיניך; ובעיר אשרות נולדתי ושם גדלתי, ובעירנו לא יזיד איש לחרף את איש ישראל על כי ממי יהודה יצא. שמה לא נכר יהודי לפני אינו יהודי, בשפתם ומלבושיהם לא יבדלו מיושב הארץ, לכן לא יכולתי למשול ברוחי, בשמעני כלב נמבזה אשר ישבר למצוא שכר ממני, יעיו פניו לחרפני חנם —

— האם תמצא עיר בארצנו אשר יושביה העברים השליכו הבגדים הצואים מעליהם וילבשו בגדים כאחד האדם? — שאל בתמהון.

— יש ויש ערים הרבה —

— לא אאמין למשמע אוני —

— האם שמעת מפי דבר כזה, כי לא תתן אמון בדברי? הלא את אשר חייתי אותה לך אספרה. בוא נא שמה וראית בעיניך יהודים לאלפים אשר לא תכורם כי הם בשם ישראל יכנו —

— אם כדבריך כן הוא, מדוע לא תלבש גם אתה מלבוש יושב הארץ? — לדבריו נכוכתי מאוד ולא מצאתי מענה, לכן אמרתי לו קשט אמרי אמת: כי

לא יליד אשדות הנני, וכי גם שם ימצאו מתקדשים המחויקים בכנסות בנדיהם הארוכות כדבר קדש, ואני אתם התהלכתי —

— ואיפו למדת שפת הארץ, אם את המתקדשים התהלכת? הלא המה יקראו מלא אחרי האיש אשר יגע בספר כתוב בשפה נכריה —

— בעיר אשדות ילמדו גם המתקדשים שפת הארץ —

— ומדוע יצאת מעיר כזאת אשר בה ילמדו אף המתקדשים את בנייהם שפת

הארץ? לוא הייתי אני שם כי אז לא עזבתי את העיר בעד כל כסף —

— הלא לכל תכלה יש קץ ולשאלותיך אין קץ, הן לא אדעך עוד מי אתה, וגם אתה לא תדעני ואיך אנלה את כל לבי לפניך? —

— צדקת בדבריך, לא מחכמה שאלתי עד הנה; אמנם לוא ידעת איך פחד ורחב

לבי בשמעתי כי גם בארצנו החלה רוח הדעת לפעם את אחינו אשר נזרו אחר עד הנה מכל

חכמה ומדע, כי אז לא היה לפלא בעיניך כי הרביתי חקור, אך אישים יד לפה עד עת

מצוא רק הנד נא לי אנא פניך מועדות? למען אדע אם אוכל ללכת אתך או אפרד ממך —

— אל העיר פדרון אלכה כי אחפוץ להיות לעזר להחזן אשר בעיר ההיא —

— גם אני משורר אני ואל חזן אישים פעמי, אך לא אל העיר פדרון אלכה

כי היא עיר קטנה מאוד והחזן אשר בה לא ימצא די טרף לנהל את ביתו בלחם,

ואף כי להאכיל מפתו לעוורים, לא כן בעיר גדולה כמאפליה, שמה יסב

להמשוררים - העוורים, וגם אתה לוא לעצתי תקשיב. כזאת אתי ויחד נלכה אל העיר מאפליה —

— העוד רב הדרך לכזא שמה? —

— מהלך חמש שעות —

— ולעיר פדרון? —

— מהלך ארבע שעות —

— טוב הדבר, הבה ונלכה יחד כי אחת היא לי אם בעיר פדרון או מאפליה

אישים משכני ואתה מצאת חן בעיני, לכן לא אוכה הסרר ממך, ואם אראה כי

איש אמונים אתה אנוד את כל לבי לך ונהיה רעים אם תחפוץ? —

— בכל לבב, הנני נכון לאהבך כאח לי אם אך אראה כי איש ישר הולך אתה,

וגם אני אנלה לך את כל הכמוס וחתום באוצרות לבבי, כי רבות רבות ראו עיני

ולבבי היה להם קבר עד הנה. הו! מי יתן ואמצא את האיש הנאמן אשר אוכל

לשפוך לפניו שיחי, כי אז אולי מצאתי נחומים לנפשי —

— האם גם אתה ראית רעה? — שאלתיו ברנשי חמלה ועצב כי דבריו ירדו

כחצים שנונים לחדרי לבי, ופתאום לפתע עלו עוד הפעם המחשבות אשר חשבתי

בתחלה על לבי "האם כל בני חלוק נולדו לעמל ובלהה?" אף כי לא ידעתי

נפשי, מדוע מרו ועצבו דבריו את רוחי — הוא התבונן כי רנעים אחרים, ויאמר:

גם אני ראית רעה — הוא השמיע דבריו בקול אשר לא אוכל לתארהו

באמר ודברים, כי לא קול שחוק ולא קול עצב הית הקול הוה, רק כקול בוו קלסה

ושאט נפש שמעו אנני. כקול אשר נשמע מפי משתנעים או שונאי מין האדם. כל עצמותי רחפו בשמעי את דבריו ולא עניתי דבר, והוא הוסיף להביע אמריו: „האם גם אתה“ שאלתני, אות הוא כי גם כך נגעה יד הומן, גם כך נחתו שני הפנעים, לכן משנה אהבה אהבך כי אחים אנחנו, אחים לצרה. כה דבר ויורד ראשו לארץ, וגם אני לא הרימותי עיני ומחשבות יגון לחצו לבני. כה עברנו ברנל עד בואנו אל העיר מאפליה לפנות היום.

ד

העיר מאפליה עיר גדולה היא; כעשרת אלפים יושביה כמעט כלם מבני ישראל המה, ורק ברחוב אחד הנקרא רחוב הגנים גרו נוצרים, כי בכל העיר לא נתנה למו אחווה (כאשר לפנים לא נתן הרשיון לבני ישראל לבנות בית מעל לנכול רחוב היהודים) מאשר כי בכל העיר עשו ערוב למען יוציאו ויביאו ביום השבת איש איש את סדר התפלה והטלית בירו מביתו לבית התפלה. ואף כי במשטר וסדר נכון נבנו הבתים, בכל זאת לא תואר ולא מראה היה להעיר הזאת, כי בתיה בתי עץ מגואלים, ברחובותיה צפו מי מדמנה גם בהרבוני קיץ ויהיו מי ברכים, אך בימי הגשמים עד צואר יחצה העובר בחוץ. בעיר כזאת לא ישמע קול שאון רק בשוק מקום יתאספו המון עם למקנה וקנין. שמה ישמעו קולות מקולות שונים: אלה יקראו לריב ומצה, ואלה יפתו במו פיהם את העובר לסור אליהם לקנות מרכולתם. ובכל הרחובות שוררת דומיה בכל עת, ועל כן התפלאתי מאוד כבואי העירה לראות כי אנשים ונשים וטף ימהרו ירוצו, איש את רעהו ידחקו בקול המון ותרועה —

— מה זה קול הקריה הומה? — שאלתי את איש עובר על פני, אך הוא לא ענני דבר כי היה נחפו לדרכו.

— נלכה גם אנחנו שמה! — אמר רעי אלי —

— אנה נלך? —

— אל מקום אשר ילכו כל אלה — הלכנו שמה ונבוא אל חצר בית התפלה; אבל אל ידמה הקורא, באמרי חצר בית התפלה, כי חצר או גדר היה שם. לא אהר מאלה רק ככר ארץ רחבת ידיים מלא קיא צואה לפני בית התפלה היה נקרא בפי יושבי העיר „חצר בית התפלה“. במקום הזה באו כברית איש ואשתו ביום חתונתם, שמה נקבצו ובאו הקרואים ושם נתן הטבעת על ידי רעיתו לעיני כל בני ישראל ולעיני העוים אשר רעו על יד הככר הזה באין מכלים דבר. ושמה קוננו על סת אדם גדול; במקום הזה העמידו מטת המת והסקונן עמד על שולחן עץ מעל לעם ויעורר תאניה ואניה. ושמה הביאו שוטרי העדה בסקודת השופטים את החוטאים, אשר נדל עונם, להעניש קבל עם ביד פשעים. וגם עתה הביאו השוטרים שמה את... מצא את חדתי, את מי הביאו עתה השוטרים שמה? אם תחשוב כי את ראש הקהל אשר שלח ידו בכסף העדה ויאסף כחול חיל זרים, או אולי את הראש בבית התפלה אשר מעל מעל בכסף הקדשים. או תדמה כי את האיש אשר תחת ידו הסקר כסף יתומים ומחר הכתולות והוא כחש ושם ככליו את הכסף ואת

אדוני הכסף לא הכיר. או אולי יעלו מחשבות על לבך כי את אלה אשר מכרו בני ישראל לאלפים בעד בצע כסף. אם כזה תחשוב אודיעך כי שקר בימינך, כי לא אחד מאלה יובא שמה; כי אלה אשר ימלאו חוריהם בכסף הקדשים וימלאו כרסם מכסף העדה, או אלה אשר יאכלו ילדי ישראל בכל פה, המה לא יאשמו, רק החוטאים יובאו שמה. אמנם ידעתי כי תתפלא אתה הקורא בקראך דברי, ותשאל בתמהון: הלא אלה חטאו עוון ופשעו ואם המה לא יובאו שמה, מי המה אלה החוטאים ככדי העון אשר שמה יובאו? — לכן פקח עיניך וראה; מי זאת הנצבת שמה על השולחן, פניה כפני מת כל עצמותיה תרחפנה, בנג קרוע ומלא נוצות יכס את בשרה, על ראשה מנבעת מלאה נוצות והיא מתופפת על לבה, וכל העם רואים וצוחלים, ויריעו בכל פה „החוטאת“, „החוטאת“ — במה חטאה האומללה. הזאת? האם טרפה נפש עולה בכפה, או הורידה אישה דומה באפה? — כה תשאל אתה הקורא וכה שאלתי גם אני או כאשר ראיתיה — כי כמראה הזה אשר תארתי לך ראו עיני בבואי לחצר בית התפלה: אשה אמללה עמדה על שלחן מעל לעם וכל הנאספים כלם אשר לאלפים באו שמה קוראים בקול גדול „החוטאת“, „החוטאת!“ והיא נאלמה דומיה ראשה לארץ הורידה. וכה עמדה זמן כביר נשענת על יד שוטר הקהל. אחר כן פתה השוטר את פיו ויתן בקול עוון „כה יעשה להאשה המנאפת תחת אישה“ —

— יקחה אוסל! בכור מות יבלעה! קראו רבים בקול גדול —

— בחטאה מתו עוללים נקיים — קראה אשה מצניעה לכת ועפעפיה בחנו את האיש אשר עמד למולה.

— רק בעירנו תעשינה שערוריות כאלה — קראה אשה וקנה בעוון אפה ותשלך נעלה על ראש האשה החוטאת. האומללה נעה הנה והנה ותפול מעל השולחן. שחוק אדיר התפרץ מפי כל האספה, ושתי השוטרים החזיקו בירי החוטאת ויסחבוה אל ביתה —

— אחי! הרעותם אשר עשיתם! — נשמע פתאום קול מר מרגיו לב. נשאתי עיני ואראה איש זקן עומה טלית עם פתילים על ארבע כנסותיו, טוטפות על ראשו, ופאת ראשו וזקנו הלבנות כצמר צהר ארוכות מאוד ויורדות כעבותות על לבו עד חזהו, עומד על השלחן אשר עליו עמדה זה לא כביר האשה החוטאת, מניף ידו וצועק מרה — דם נקי שפכתם במקום הזה! הטאתם לאלהיכם חטאת לא תוכלו כפרה! דמי האשה האמללה צועקים אל ה' וכותלי בית התפלה אשר הכימו ויראו מעשיכם יעודו עליכם הטאתכם לפני אל המשפט תמים דעים. דם, הה! דם שפכתם במקום הזה! נוכח בית אלהים! — הוסיף לצעוק בקול מר ויגו את שערות ראשו — דיני נפשות בטלו מעת הוסר התמיה, מעת לקח מחמד נפשינו ועטרת ראשו נפלה בעון אבותינו כי העוון משפט, ועתה העותם מצח לדין דיני נפשות מבלי חקיה ודרוש! הה! רעה נשקפה נגד פנינו! אל זועם לא ינקנו! חדרו מיום הדון הנקרא! קרעו לבבכם הערל ושוו לנגד עיניכם המכות בענין את אדון כל היצור אשר לא ישא פני ראש ולא יקח שוחד מידי עשיר, הוא לתפלת נכאים ישמע

יטה אוון לדמעת עשוקים, נפש הללים תשוע תמצא עורחה בן, ובזעם אפו יסר
ייסר את הודונים אשר יעשו משפט בלא משפט. המתאמרים למאמינים והמה בנינים
לא אמוץ בס. על אלה אשר הנת נפשם להם לקו ורום עיניהם למשקלת. לחלל
כבוד ישרים, להכרית תמימים מן הארץ. עליהם יקום בתקוה שפוכה וזעף אף לגדע
קרנם, לשבור זרעם הרשעה! אל נורא ה' בקומו משפט! בחרב וברעב ובדבר ילחם
בכם! עד הנה מתו עוללים בחיק אמותיהם, ועתה תמותינה גם האמות על פני ילדיהם,
והאבות אחריהם ילכו, לא יאחרו פעמיהם! כי אל נורא ה' ומי יכיל עברות אפו
— אימה חשכה נפלה על כל ההמוץ הרב בשמעם את דבריו ותהי מהומה
ומבוכה: אלה צעקו מרה, ואלה הילילו. פתאום קם איש מתוך העדה ויקרא בקול
גדול: ברח לך מִשָּׁנָע! מי הביאך הלום? לך ושוב למקומך מקום חסרי הדעת. שוטרים
שימו עליו משמר! הטרם תדעו כי מִשָּׁנָע הוא?!

— ידעתי כי משנע אני כי כל סר מרע משתולל — ענה המוכיח וירד מהשלחן,
ואיש לא ננע בו לרעה. גם השוטרים אשר מוצא שפתי הראש קדוש להם ככל
עת, מרו עתה את פיו ולא ננעו בהמוכיה — לרעה. אני ראיתי השתוממתי ולא
ידעתי עד מה, לכן נגשתי אל איש אחד ואשאלהו — מי הוא האיש? —
— המסיף המשונע! — ענני וילך לו.

— הנד נא לי אולי תדע אתה, מדוע עשו ככה להאשה הזאת! — שאלתי
את רעי דן אשר דבר את איש בעת ההיא.

— הלא שמעת כי היא חוטאת — ענני — ויותר מזה לא אדע גם אני,
שאל את פי אחד מיושבי העיר הזאת, אם תחפוץ לדעת הדבר אל נכון —
— האם כה נברו הטאטיה, כי ירדפוה באף ואיש לא יתן לה חנינה? —
שאלתי את האיש אשר עמד לימינו.

— עוד לא לקחה החצי ככל הטאטיה —
— במה הטאה? —

— היא שכחה ברית אלה אשר כרת אלוף נעוריה בינה ובינה, ותחבק
חיק זר בעת אשר הלך בדרך למרחוק —

— ומי גלה על עוונה? —
— מי? פיה ענה בה! היא נתנה תודה! —

— היא נתנה תודה? — שאלתי בתמהון — מדוע עשתה זאת? —

— הוי בער! הנך שואל שאלות אשר לא ישאל נער בן שלש שנים —
— סלח נא לי! — עניתיו — הן גר אנכי פה ומעודי לא ראיתי כזאת, לכן

אשאלך. ואם מצאתי חן בעיניך ספר נא לי שרש דבר ואדעה —
— אם תחפוץ לדעת את כל הדברים בוא אתי אל בית התפלה, ובעת התפלה

אספר לך את כל אשר תחפוץ לדעת — בבית התפלה ספר לי כדברים האלה:
בימים אחדים מתו ילדים חרבה במחלת האסכרה; וזאת יודע כל איש ישראל כי

בעבור החטאים בנינים קטנים מתים. לכן קראו עצרה ואספו אספה ביום השני להועץ
מה לעשות ותעצר המנסה. ובהתאסף ראשי העם ביום השני נפלנו בדעותיהם זה

בכה וזה בכה, עדי נמרו אומר לקרוא אספה ביום החמישי. ביום החמישי נסבצו ובאו הנאספים עוד הפעם, ויחליטו כי תנתן דת לחפש אחרי הטאים. ויצאו שוטרי העיר ללכת מבית לבית ולראות פן יעותו יושביו את דרכם, וגם ביום השבת השמיע השוטר בבית התפלה, כל איש אשר ידע דבר רע ולא יניד ונשא את עונו, כי כל ישראל ערבים זה בזה, ואם איש אחד יחטא יצא הקצף על כל העדה" חרדה לבשה את כל השומעים את הדברים הנוראים האלה, ויבואו כל איש אשר ננעה יראת אלהים בלבם וינידו את אשר ראו בעיניהם או שמעו באזניהם, ורבים המה אשר נמנו את פושעים כי נגלה עונם, אמנם המה מהרו ויכפרו את אשמתם בדמי כפורים להקהל ונרות לבית התפלה. אך זאת הרשעה שאול חטאה; כי על פי שנים עדים התלחשה את נכריאל הסוחר בביתו, הלא דבר הוא! ראשי העדה מהרו ויקראו את אשת הונונים הזאת, והיא עמדה ברשעתה, "לא חטאתי!" ענתה בעזות מצח!

— חטאת לאלהים ולאישך ולכל העדה, כי תועבה עשית! קרא ראש העדה.
— לא אמצא בי עון אשר חטא! — ענתה ותרים מצח אשה זונה.
— תני תודה! — נתן עליה ראש העדה בקולו — והסירי מעלינו את המגפה אשר הבאת עלינו ברשעתך. תני תודה ותשאי את לבך עון פשעך ואנחנו נהיה נקיים —
— איך אתן תודה ואנכי לא נטמאתי? ה' היודע מחשבות אנוש הוא יודע כי נקיתי מפשע! ענתה הזונה ולא ידעה בשת —

ראש העדה בשמעו כי טמאת השם הזאת תעיו פניה לשאת שם ה' לשוא, קרא בקצף — הוי ארורה! העוד תעיו פניך לשאת על שפתך הטמאות שם ה' המהור לשוא! שוטרים גשו הנה! עוד מעט ותתני תודה ולא תוסיפי להסתיר עוניך בחכך! —

— הנני בידכם! — ענתה טמאת השם — עשו אתי כטוב בעיניכם, אך ידעו תדעו כי דם נקי תשפכו היום — אחד מראשי העדה שלמה שמו, אשר לבו כלב האשה, הפץ להטות את לב ראשי העדה לשלחה לנפשה, הוי פת! אך ראש העדה הוא איש חכם וכביר בת לב, הוא לא שעה אל חלומותיו ואל דבריו, ואחרי אשר יצא זה האיש הרך הלבב מבית המועדה, כי לא הפץ להותר שמה עור כי הכלימו ראש העדה, או צוה על השוטרים ויסרו את הבגדים מעל המגאפת דק הכתונת לבדה כסתה מערומיה, ויחלו לרוש את בשרה בשבטים, וראש העדה קורא בקול: תני תודה! — אך היא — שערוריה כזאת לא נשמעה בכל הארץ! — היא קראה בקול נורא — אני אני אתן תודה כי לא חפצתי לשמוע בקולך להיות עמך — הדברים האלה העלו חמת כל ראשי העדה עד להשחית ויצו את השוטרים להוסיף על המכות מכה רבה. השוטרים לא מרו את פי השופטים, והארורה נאנקה דום, לשונה להכה דבקה. או אמרו השופטים אל השוטרים: הרף! כי אמרו פן נועה בעונה. השוטרים הרפו ממנה ויצקו עליה מים קרים, וכרנע שב רוחה הטמא אליה. ראש העדה קרא עוד הפעם: תני תודה ואם אין יוסיפו לך כהנה וכנהנה. "אמנה חטאתי!" אמרה הזונה בהשפילה כאוב מארץ קולה, או צו ויבילוח

לחצר בית התפלה בכנדי בוז למען תהי לקלסה לכל רואיה, תראינה הנשים ותאחזן רעדה ותקחנה מוסר לכל תשטינה מהדרך הטוב —
אך איך לא יראו ולא שמו ראשי העדה אל לבם סן תמות תחת ידי השוטרים — שאלתי בשממון.

— כדבר אחד האוילים תדבר — ענני הדובר כי ויתן קולו כשחוק — כזה וכה יבלע בכור מות, יתמו חטאים מן הארץ וירדו רשעים לשאולה! זכור אזכור כי לפני חמשה שנים מתה החוטאת מבלי תת תודה ותוכל בהרפה לקברות — לוא תהי אחרית הוואת כמזה —
— אך האם גדל כה עונה מנשוא אם התלחשה את איש, מי יודע אולי חפה היא מפשע? —

— הכתל באנוש נכזה תהתל בי, כי תשאלני שאלות הבל כאלה? הלא הגדתי לך, כי היא נתנה תודה, סיה ענה בה כי חטאה —
— ומה עשו להאיש החוטא?
— לו לא עשו מאומה, כי הוא עשיר גדול מאוד וידו רוממה. ומי הוא אשר יערב לבו לנשת אליו? —

— היתכן הדבר . . . ברנע הוה נגש איש אלינו ויתן עלינו בקולו, הלא תחדלו לפשוק שפתים בעת התפלה? הלא החון יתפלל ואתם תרבו להג, בנים שובבים! הנער הדובר כי מהר וירחיק לשבת הלאה, ואני יחד את רעי ישבנו על מקומנו. הוא לא דבר דבר בכל העת אשר דברתי, ולא שאל מאומה רק לפעמים התאנה בשברון מתנים, אך לא שמתי לבי אליו. אחרי ככלות התפלה אמרתי אליו, מה נורא המקום הזה! אין זאת כי אם עיר אלהים וכל יושביה בני עליון כלם, כי יחפשו בנרות אחרי חטאים, לא כן בעיר אשרות שם יעשו חטאים על כל שפיים ואיש לא ישים לבו אליהם —

— לא פה המקום לדבר בכמו אלה, עוד חוון למועד ואני אספר לך נצורות אשר בשמעך אותן תסמר שערך בשרך ואחו בשרך פלצות. אך עתה נלכה נא לדרוש איה בית החון.

— החון? — נשמע קול מאחרינו — מה לבם ולהחון? —
— דבר לנו אליו! —
— אל החון ראובן דוד? —
— לא אדע אם ראובן דוד או יחזקאל שמעיה שמו, רק אל החון אשר יתפלל בבית התפלה הוה נדרוש —
— אל החון מבית התפלה הזה? —
— כדברך —
— האם בית תפלה הבית הוה? —
— ומה שמו אשר תקרא לו אם לא בית תפלה? —
— הבית הוה לא בית תפלה הוה —
— מה הוה? —

— הוא בית המדרש, המרס תדע כי בית המדרש לא בית תפלה הוא? —
— טוב הדבר, אחת היא לי אם בית תפלה או בית המדרש יקרא, אך הנידה
נא לי איפה הוא בית החון? —
— אחת היא לך! אך לי לא אחת היא. בית התפלה הוא בית אשר בו יתפללו,
ובבית המדרש יהנו בתורה הצמאים לדבר ה', וקדושת בית המדרש מאוד נעלה על
קדושת בית הכנסת, הנה יבואו כל הלומדים והעשירים להתפלל, ובבית הכנסת
יבואו החייטים ותופרי מנעלים וכל אלה אשר לא דעת ולא תכונה להם בתורת
ה'. ואתה אמרת: אחת היא לי — וככלותו לדבר הסב פניו וילך לו.
— מי אתם בני? — שאלנו איש זקן ברוח נדיבה.
— עוברי אורח אנחנו —
— הנה נפשכם עיפה מעמל הדרך, וכלי תפונה גם בטנכם תחסר, בואו אתי
וסערו לבכם והנפשו מעמל הדרך — הלכנו אחריו, ובביתו מצאנו את השולחן ערוך
ועליו לחם ומלח, השולחן היה מכוסה במכסה לבן, וקצה האחד מהשולחן לא
התכסה. רחצנו בנקיון כפנו ונשב סביב להשולחן. מקומי היה לקצה השולחן,
בראותי כי לא קצר המצע מהשתרע על כל השולחן לקחתי את קצה המצע ואכס
את קצה השולחן.
— אל נא בני — אמר אלי הזקן אדוני הבית — לא נכון הדבר לכסות את
כל השולחן כי לא חודש ולא שבת היום, והוא זכר לחורבן בית מקדשינו —
ובדברו זאת נשא מרום עינו ויתאנה —
אני לא ראיתי זאת מעודי — עניתיו בתום לב.
— מאיזה עיר אתה? —
— מעיר אשדות —
— הנולדת שמה? —
— לא נולדתי שם רק בעודני נער קטן באתי שמה, ומני או לא עובתי את
העיר הזאת —
— אני שמעתי כי ימצאו בהעיר אשדות רבים מבני ישראל אשר כמלבושי
הגוים ילבשו, ובבית התפלה ישירו במקהלות כבבתי תפלות הגוים. האמת הדבר? —
— כדברך אדוני —
— אך אדמה כי ישנם גם תמימי דרך ויראי אלהים —
— יש ויש הרבה מבני ישראל אשר לא יוציאו משא ביום השבת ומבקרין
את בתי התפלה ביום השבת, גם ימצאו אנשים — אף אם מעטים המה — אשר
בבוקר בבוקר יבואו לשפוך שיה בבית התפלה —
— ה' ישמרנו ה' ישמרנו! — האם כה השחיתו דרכם כוּן־קָרָם ינאצו יום
קודש ושבת, ושערי בית ה' שוממים מבלי באי הצרותיו —
— אך לא! מי הניד לך כי שערי בתי התפלה שוממים? נהפוך הדבר, ביום
מועד כאשר יתפלל החון במקהלות, או יתאספו העם מרבה להכיל עד כי יפקדו
שומרים לשמור מזוהת פתחיו לכל יבוא זר אל הבית —

— מי הוא זה אשר יקרא זר בבית התפלה? ! הלא בית התפלה למען העם
כלו יבנה? —
— האם תלענ לי! כי תשאלני דבר אשר ידע ילד בן ארבעה או חמשה
שנים? הטרים תדע כי זר יקרא האיש אשר לא ישלם מחיר המקום אשר
יבחר בו! —
— האם כלם ישלמו בעד מושבותיהם בבית התפילה? ומה יעשו אלה
אשר ידם לא תשיג לשלם מחיר המקום? —
— ראש העדה וקרוביו ובני משפחתו ומשרתיו רק המה לא ישלמו, והיותר
בכסף מלא ישלמו. ואם אין, לא יתנוהו השומרים לבוא הביתה, וכי יויד איש לבוא
ביר רמה או יתנו עליו ראשי העדה בקולם: נש הלאה! —
— נפלאה היא בעיני! — מי זה אשר יש לאל ידו לעצור בעם העם לכל
יפריץ אל תוך הבית? הלא אף אם יעמידו פה בעירנו אלף משרתים גם אז לא
יעצרו כח לעמוד בפני ההמון הרב —
— לא אדע מי הוא זה אשר יערב לבו לנשת אל אנשי החיל המזוינים
ללחום אתם? —
— האם אנשי חיל מזוינים ישימו משמר על בית ה' לכל יבואו בו בני
ישראל? ! —
— אנשי חיל מזוינים רוכבי בסוסים המה יפילו אימתה ופחד על כל הקרב
אליהם —
— ה' ישמרנו! ה' ישמרנו! —
— האם פה יבוא כל איש אף ביום מועד? —
— פה דלתי הבית פתוחים לכל יבוא — ענה בשחוק.
— לוא היתה כזאת בעיר אשדות כי אז לא נותר אבן אל אבן בבית התפלה
כי צר המקום מהכיל את כל הנאספים —
— בלי ספק יזרו הלאה רק את המון העם, אך כי יבוא איש יודע תורה יקרבוהו
כמו נניד, האין זאת? —
— זאת לא זאת! מה להם ולתופש תורה? זכור אוכור ואשחק גם עתה;
בחג המצות ננש איש עושה מעיל ארוך עד הארץ, ועל ראשו מצנפת מעור שועל
רב הזנב, חלציו היו אזורים באזור משי. הוא ננש ויבוא אל פתח בית התפלה ויאמר
לפתוח הדלת, או נתן עליו שומר הפתח בקולו — נש הלאה! — האיש התקצף
ויאמר: מי אתה עו המצח, כי תעז לדבר אלי עזות? הן רב אני בעיר כסליה! —
— אם רב אתה בעיר כסליה, לך ושוב לעירך כי פה צר המקום מהכיל אותך —
ובדברו הדפו אחר מהמעלות אשר לפני הפתח. הרב התקצף והתנעש, קלל וחרף
את השומר כאשה רוכלת בשוק. או לא משל עוד השומר ברוחו, וינש אל מחרפו
וימרט לחיו, אמנם גם הרב לא טמן ידו בצלחתו כי הוא אחו בשערות השומר,
והשומר אחו בוקנו וכה התגוללו ארצה רגעים אחדים. כל הנאספים ראו כן תמהו
כי יעזו איש להלחם את השומר, אך בראותם כי ידי השומר מלאות עבודה, נבהלו

נחסו לסרויץ ולבוא אל תוך הבית. כראות ראש העדה כי המון אדם פרוץ פתאום אל תוך הבית פנימה, שער בנפשו כי השומר — אשר היה מהמשכימים לברך על כוס יין מלא מאה פעמים בכל יום, אף כי רק ברכה אחת ברוך על מאה כוסות — עזב את הפתח לדרוש שבר, לכן מהר ויצא בחרי אף לתת בקולו על השומר על אשר עזב משמרתו, אך כראותו כי הוא מתגולל על הארץ ואוחז בפאת זקן איש, קרא בקצף: מה זאת? ברוך! — השומר, או כאשר יקרא בפי העם ברוך השמש, עזב כרגע זקן לוחמו בשמעו קול ראש העדה ויספר לו את כל הנעשה. הראש התקצף והתגעש, רקע ברגליו, ויקרא בקול נורא: נבלה כזאת לא נשמעה בכל הארץ! איש זר, לובש מלבוש ארוך יויד לבוא אל בית התפלה למרות רצון השמש! שערוריה עשה!

כשמוע הרב השוכב על הארץ כי הראש ידבר קשות, דמה בלבו כי על השמש יעבר כוס זעמה, לכן מהר ויתנער מהעפר ויקס על רגליו ויקרא בקול גדול: אמת הדבר! נבלה עשה! שערוריה כזאת לא נעשתה בכל הארץ, כי יעמוד איש ככלב בפתח ולא יתן את איש ישראל לבוא אל בית ה'! גרש את הכלב מכית ה' ולכל ישראל תהיה הרוחה!

— הוי עו מצח! — קרא ראש העדה בקצף נורא — עוד תעיו פניך לדבר תועה על השמש, אשר עשה מלאכתו באמונה! נש הלאה! —
— גם אתה כמוהו! — קרא חרב בועס, כראותו כי שנה במשפטו — אני דמיתי כי לך לב ישר ורוח נכון לשפוט משרים, אך עתה אראה כי כל ענף למינהו ישכון —
— נש הלאה! מנואל ונבוה! בעוד כל עצמותיך שלמות, ואחת מהנה לא נשברה! —

— מגלח זקן! קצוץ פיאה, אוכל בשר החזיר, עו מצח! — קרא הרב ויחסו להמלט. אך לשוא! כי זקנו אשר נפל בידי השמש היה לשטן לו לבלתי תת לו ידים להמלט. וינתן בידי שר הפלך לשים עליו משמר על כי חלל כבוד ראש העדה —

— ה' ישמרנו! — קרא אדון הבית בשממון — המה נתנו בן יעקב ביד נוי! האם אבדה האמונה, ונכרתה החמלה מלבם? הה! נפשי להאמלל תועק! בלי תפונה ישב עד עתה במשמר —

— שלום לו, אל תירא! אוהביו ומיודעיו המו לב השוטר בשוחר, כי שקלו על נפשו המשה שקל כסף וישלחנו לחפשי —

— אם בן אמת הדבר אשר ספרו עובדי דרך: כי כל בני עיר אשרות השחיתו את דרכם; קץ הפלאות הנה בא, משיח דופק על דלתותינו! אך הגד נא לי מדוע עזבת את העיר הזאת? הלא את יושביה התהלכת, וכלי תפונה למדת דרכיהם, ואיך בא בלבך הרעיון לעזוב אותם? —

— הנה הדבר אשר עזבתי את העיר הזונה ההיא — עניתיו במרמה למען קחת את לבבו, כי ראיתי כי הוא הביט בי בעברה — כי נלאיתי ראות

כבלע רשע צדיק ממנו — המענה הזה השיב אפו ממני כרגע, כי אנשים כמו אלה ישפטו רק למראה עיניהם ולמשמע אזניהם, וגם רשע עריץ כצדיק תמים בעיניהם אם ידע להמתיק מרמה בפיו.

— טוב עשית כי מהרת לעזוב את העיר באביב ימי עלומך, אות הוא כי תטיב צעד, ותמצא חן בעיני אלהים ואנשים — ענני באהבה — אך איזה הדרך תבחר בה עתה? ומדוע באת הנה? הגר אולי יש לאל ידי להושיעך או לדבר עליך טובות, והנני נכון לעשות כל אשר תשאל נפשך —

— להיות משורר עוזר על יד החון אשר בעיר הזאת באתי הנה, כי שמעתי שמעו מרוזק — המענה הזה לא מצא חן בעיניו, ואת הכרתי כרגע על חנות פניו, כי אין נבזה ונמאס בתבל כהחון ועוזריו, בעיני ילידי ארצנו. אך מה יכולתי עשות? הן דבר יצא מפי ולא ישוב עוד — אמרתי בלבי — לתקון המעות לא אוכל עוד, וטוב לי לחריש ולהתאפק עדי אשמע דבר מה יענני. והוא גם הוא החריש רגעים אחדים, ואחריו כן אמר בלזת שפתים ובכבודות:

— החון ראובן ברוך אשר היה פה. נסע כבר מזה; כי עדתנו גלאתה נשוא זמת תבליתו. הן כל החונים סרי סוררים המה, אך הוא הרבה הרע מכלם, כי לבד המומתה הרבה אשר עשה, עוד הוסיף על עונותיו פשע להכות את אשתו מכה רבה, עדי נפלה למשכב ולא יספה קום, או שלחה העדה אותו מעל פניה. וגם קולו החוק לא עמד לו להשיבהו על כנו. וזאת תפארתי כי אני עשיתי זאת, אני טהרתי עדתנו מהנגע הזה, ועתה הוא חון בעיר תעלוליה. ועצתי אמונה לך לבל תלך אחריו כי הוא איש רע מעללים ובליעל, וטוב לך ללכת מחר אל החון אשר בא הנה זה ימים אחדים בלכתו למסעיו, ובעוד ימים אחדים ישים לדרך פעמיו, וידעתי נאמנה כי הוא יספחך אליו אחרי אשר אדבר טוב עליך, והוא איש טוב וישר הולך —

- מצות שפתיך אשמור —
- ואתה מי אתה? — שאל את רעי.
- גם אני כמשוררים — ענהו.
- מה שמך? —
- דן —
- ומה שמך? — שאל אותי.
- יוסף —
- האם שני אחים אתם? שאל בשחוק.
- אחים לצרה — ענה רעי דן. המענה הזה מצא חן בעיני אדוני הבית.

ט

ידעתי כי בעיני רבים מהקוראים את דברי יתראו האנשים, אשר אעבור לפניהם, דרכיהם ועלילותיהם, כילידי הדמיון דמיון כוזב; — איפו נראה בימינו אלה — ישאלוני בתמהון — אוילים וחסרי דעה כאלה אשר יחפשו אחרי

הטאים בעת אשר תצא המגפה? הלא עם ועם אל הרופאים ידרושו ולא אחרי
הטאים יחפשו למען הנצל ממות. ומה גם היהודים, המה ישאלו ברופאים גם
בטרם הוכחו במכאוב על משכבם, ובעזרת הרופאים יפלו למשכב למען תהיה להם
הצדקה לדרוש ברופאים. גם אנשי צדקה כאלה, אשר יחפשו אחרי רעבים להאכילם
מפתם, כבר ספו תמו מן הארץ. וכל הדברים האלה הוצאת מלבך, כי המה לא
היו ולא נבראו — כה תאמר אתה הקורא אשר נולדת בארץ אשר היהודים
היושבים בה עובי מנהגי אבותיהם, ועל ירשי רגלי העמים יתחקו לצאת בעקבותיהם.
ולכל דבר אשר נחלו מאבותיהם — אף אם טוב וישר הוא — סור טמא יקראו,
ורק במנהג אחד עוד יהיו בכל מאמצי כח: לצבור כסף על יד כהנמלה גרנירה.
— אין לנו חלק בדת בני יעקב, ולא נחלה במנהגיהם — יקראו בחוקה למען ישמעו
העמים ויאמרו „לנו אתם! אהינו אתם!“ שם ספו תמו רשעים; איש לא יסור
בקהל על עשותו המזמתה בסתר. גם אנשי חסד עוד אינם, לא יפנו אל נאקת
רעבים, לא ישמעו צעקת עניים נמוגים בולעפות רעב „לכו עבודו!“ יענו בעת
יקרא להם איש אובר לעזרה.

— אנא אדוני! — תשוע נפש האומלל — הנני קמה אלהים ומענה ואולת
ידי למצוא תצת ידי. אנא הושיעה נא ולמה אמות לעיניך? הן ה' ברכך בכל,
העניקה נא גם לי אחת מני אלף מכל הטוב אשר ברכך ה'! —
— גש הלאה! — יענהו — כחי ועצם ידי עשה לי את כל החיל הזה, לך
עבוד ותהיה גם אתה כמוני —

— אבל אדוני! זכור את בוראך אשר בראני גם אני וכלנו בידיו הננו לשבט
ולחסד, ואם הוא הכביד עלי אכפו, אנא אל תכבד לכבך ממני פן אלך ואינני,
ובך יהיה העון —

— סור לך כרנע, ואם אין אסנירך בידי השופטים! נרפה אתה נרפה על כן
תבקש לחם חסד — כה יענה שם העשיר עוות את הריש אשר תחנונים ידבר
בפגעו בו בחוץ (כי אל ביתו לא יבוא כי שם בצד הפתח עומד השומר ולא יתנהו
לבוא הביתה, כי כן צנן לאמר „עני ואביון לא יבוא אל הבית“) וישחית
רחמיו לבלי השכיל אל הל. — ידעתי זאת; ידעתי כמודק קורא משכיל! כי גם
אותי הביא הזמן אל ארצך ואראה עולם הפוך: בארצי ייסרו את העושה המזמתה,
ומכספם ירימו תרומה לעזרת עניים ורכאי רוח. ובארצך יסרו את קשה היום
אשר דרכו נסתרה ומכספם ישחרו לעשות המזמתה. אך גם אלה אשר הצנתיים
לפניך עודם חיים וקיימים הם. לא מלבי הוצאתי מלים, רק את אשר חזיתי אותה
אספרה: ראיתי את בני הדור הישן באולתו להאמין בכל דבר, וטוב לבו. גם ראיתי
את בני הדור החדש בחכמתו ולבו לב האבן. ולא מאשר כי אתן יתרון לאלה על
אלה ערכתני אותם עתה מערכה מול מערכה, כי לא משיף מוסר רק מספר תולדותי
הנני. ואם גם יתמלטו מעטי לפעמים דברים אשר כדברי מוסר יראו, לא בצדיה
אעשה זאת, ואתה לא תשית לבך אליהם. ורק בעבור זאת השמעתך כל אלה
למען תראה ובחנת כי רק אמת יהנה חכי. ועתה אשוב לספר תולדותי בהשקט

ובטחה. כלילה כאשר שכבנו לנוח ולישן בבית התפלה או בבית המדרש — ששם יתאספו הלומדים ועובדי אורח הלילה לנוח מעמל היום — שאלני רעי דן: האמנם אמת המה כל הדברים אשר ספרת אודות העיר אשרות באוני האיש? —
— האם כמשקר אני בעיניך? כי לא תתן אמן בדברי — עניתו ברונו.
— אנא סלח נא לי, כי לא להשפיל כבודך שאלתי כזאת, רק מאשר כי הדברים אשר דברת נגעו אל לבי, כי אני לא חשבתי כזאת על עיר אשר יושביה באור ההשכלה יראו חיים, לפי דבריך, כי גם המה סרו מהדרך הטוב. ואני אמרתי בלבי, כי כל אלה אשר בדרך ההכמה אחזו, יישרו לכת. ועלכן שאלתי אולי הגדלת בפך על מעשיהם —

— אני ספרתי את אשר ראו עיני בבקר בבקר —
— אם כן יתעו גם המה בארצות עקלקלות ודרך אמת עוד לא ידעו. אך מי נבר יהיה ולא יתא? ! — הוסיף לדבר ויתאנה — אמנם בכל זאת אחשוב למשפט כי גבהו דרכיהם, וכי יצדקו אלף פעמים מיושבי הערים האלה —
— האם רוח עושים התעך לחשוב את יושבי העיר אשרות, אשר לא יתפללו, ויצאו משא ביום השבת, יגלהו פאת זקנם, ויתגאלו במרק פגולים ובשר החזיר לצדיקים מיושבי העיר הזאת אשר ייסרו נגד השמש בעד עון ופשע? לא אדע מי הוא האיש אשר יערב לבו לחמוא פה? —

— אמנם כן הוא; גם המה שגו, אלה אשר יעובו חקי דתם ודרכי אבותיהם נקלים בעיניהם. אך אלה חטאו ופשעו, שאול חטאו! אלה אשר להות נפשם יקראו — אמונה. ולכבודם — כבוד הדת: הה! יוסף! יוסף! אכן מעמסה תכבד על לבי. אנלה לך אך מעט מועד מהדברים הכמוסים אתי, אולי ירוח לי מעט. אתה תתברך בלבבך כי אל נוח שאנן, אל עיר הקדש הובילוך הנליך? הה, שנית מאוד! אל מאורת צפועונים התעך רוח תועה, אל עקרבים אתה יושב כעת, רבבות עינים צופיות על כל הליכותיך. התאמין כי האשה האמללה חטאה? התאמר כי בלב ראש העדה ננעה יראת אלהים? אני אנלה את המסכה מעל עיניך ותראה. אבל חוק את לבך! כי נורא הוא המראה אשר תראה, מראה התפתה, דמות השחת יגלו לעיניך. עיניך תראינה איש יוקדת, איש הקנאה תאכל עד שאול, תאכל בכל פה אביונים נקיים. איש הנקמה תצא ותצת ביושבי כסח הולכי נכחו. בהנדוף עשן תנודף מישרי לכת, לא תחמול על עוללים. לא תשא פני זקנים, תלענ ליושר, תבו לתם. הה, לפני ועמה מי יעמוד? ! —

— אך רוח עושים מסוך בקרבו — אמרתי בלבי ואירא מפניו, לכן קמתי ממשכבי ואמר לבקש לי מקום אחר באשר אשכב.
— מדוע תקום ממשכבך? — שאלני בתמהון.
— אנכי אירא מסניך ומדבריך! —
— זאת ידעתי מראש כי לבבך הסהור ימאן האמין בדברים נוראים כמו

אלה. —
— לבי הסהור! — עניתו כבוו — ארמה כי לבי סהור כאשר רוחך נכון.

אמנם זאת אחשוב למשפט! כי רוחך לא נכון בקרבך כאשר לבי לא טהור עוד —
לא אאמין לדבריך; לשוא תחפוץ להוציא עליך עלילת שוא. אבל מדבריך
אראה כי עוד לב טהור לך, ורוח תם יצוק בך, ולולא זאת כי אז בלשון אחרת
דברת אתי —

— יהי לך נכון ובטוח כי גם לבי ראה הרבה חכמה ודעת אנשים — עניתו
בתלונה, כי הטיב חרה לי עליו על אשר יחשבני לנער אין הבין — גם אני אדע
להוליך שולל אנשים בערמה בעת אשר אחפוץ —

— זאת אאמין לך כי יש לאל ירך לסכוב בכחש, אמנם לא בעת אשר תחפוץ.
רק בעת אשר יכבד עליך המקרה אכפו, ואהרי אשר תשיב אל לך או תיסרוך
כליותיך —

— מאין ידעת זאת? — שאלתי בתמהון.

— כי ידעתי כי האיש אשר יוליך שולל בעת אשר יחפוץ, הוא יחפוץ בכל
עת להוליך שולל, ולא יגיד זאת לאיש. לא כן אתה, מפני שמעתי דברים הוצאים
מהלב, אות הוא כי לא מחפץ לב תוציא מפני לפעמים דבר כזו ורק מאשר כי
אין לך דרך אחרת לנסות —

— נאמנים דבריך — אמרתי ברנש — הנך חכם לבב ואני לא פללתי זאת
בעת אשר ראיתך בפעם הראשון היום בבקר —

— זאת ידעתי גם אני; הו! הרבה למדתי, אך לא מפי מורים ומלמדים להועיל,
רק הפגעים והתלאות אשר סבוני הקיפו עלי יחד, המה הביאו חכמה בלבי, המה
פקחו עיני לראות את הנעשה חדר בחדר, בחררי לבב אנשי הערים האלה ולב
עמוק, וחכמתי תועיל להותי. "יוסף דעת יוסף מכאוב, אמר החכם, ואני חזיתי
זאת מבשרי, ועל כי אותך ראיתי תמים לפני, לכן אפקח עיניך על דרכך למען תדע
את הדרך אשר אתה הולך עליה. התורה אשר קניתי לי בדמי לבבי אותה אתן לך
בלי כל מחיר. אני אפקח עיניך על דרכי יושבי העיר הזאת כי לפני נגלו כל מזימותיהם
ומעשיהם במחשך, או אז תראה ובחנת כי רוח נכון בקרבי, וכי לא מוציא דבת
שקר הנני באמרי כי המה השחיתו התעיבו עלילה —

— ובכל זאת לא אוכל תת אמן בדבריך. האם תרשיע את כל יושבי העיר
וגם את האיש הוקן אשר קרא אותנו לאכל אתו לחם? אבל אני לא ראיתי עוד
איש צדקות כמוהו אשר ישכיל אל דל ובטרם יקרא אליו יענה ויאמר הנני לעורךך.
לוא היית בעיר אשדות וראית אביוני אדם יבקשו לחם ואין. אין שם על לב
לחצולם מרעתם. כי אז אמרת גם אתה כמוני כי העיר הזאת עיר אלהים היא —

— האם אמרתי לך כי כל יושבי העיר רשעים המה? יש ויש הרבה אנשים
ישרים תמימי דרך ועושי צדקות, אך מה יועילו אלה, אם במקום המשפט שם
הרשע? אם אין אמת ואין מפניע, שבט מושלים למשול על כל העדה נתן בירי
אנשי מרמה ובמה נחשבה כל צדקתם, אשר ירבו לרעבים וצמאים? —

— הן גם סוף ענה כי יש ביניהם הרבה אנשים ישרים, ומדוע לא יתעוררו המה
לגדור סוף להפך עצת רשעים? —

— זאת היא רעה חולה כי לא דעת ולא תבונה להישרים לשפוט משרים; המה יאמינו בכל שוא נתעה. המה רק למראה עיניהם ישפוטו, ואם יתמם איש, ילבש אדרת קדש לכסות על זדון לבו או קדוש יהיה, ואיש לא יביא מעשיו במשפט אם זך וישר פעלו. אדרת הקדש תכסה על דמעת עשוקים, ועל דמי נהרנים. ואם אמרו אספרה לפניך כמו, הנה תסמר שערת בשרך ולא יקום עוד רוח בקרבך — כל אלה רק דבר שפתים הנה הנם! מי יודע, מדוע תבער כמו איש המתך על העיר ויושביה? ספר לי דבר אחד מכל הדברים הנוראים אשר תדע, ואדע אם אמת בפיך —

— השמעת את דברי המטיף? —

— שמעתי, אך לא שעיתי אל חלומותיו ואל דבריו כי משגע הוא —

— אמנם כן משגע הוא; כי לוא היה ככל הארס, כי או לא נעז להגיד להם פשעם, כי בנפשו דבר הדבר הזה, אכן כל דבריו אמת וצדק: דם נקי שפכו היום בתוך קהל ועדה. התאמין כי האשה הזאת חטאה לאלהים? זאת לא זאת! חפה היא מפשע, שה תמה היא אך נפלה בידי נמר אכזרי אשר אם עבר ורמס ואין מציל. שמע והשתומם! —

הוא שאף רוח מעט, ואך חפיץ כהחל עוד הפעם את דברו נשמע קול רעש אחרי הדלת והמזוזה, דלתי בית התפלה נפתחו כולע לה ושתי נשים האחת כבת המישים והשנית כבת שלשים שנה, מיללות בקול מרגז לב ומתופפות על לבביהן. פרצו אל תוך הבית, וכנגע קרעו את דלתות ארון הקודש ותתנה ראשן לתוכו ותשאנה קול נהי ביתר שאת מבתחלה.

— אל אדיר — קראה האשה הזקנה בקול מר צורח — השיבה נפש בתי! תן לי בתי! קח נא את נפשי תחת נפשה! השיבה לה רוח חיים, וגראה כי כחך גדול להחיות מתים! הן אתה ידעת איך תיקר נפש בתי בעיני, השיבה לי בתי ואחללך בקהל! עשה למען שמך! אבותי ישני עפר קומו התעוררו מקבריכם לבקש חנינה בעד בתי לכל תמות לשחת! ספי התורה היה מליץ יושר על בתי הלא מירה לך העדי אשר עליך! היא תפרה בידיה לך מטפחת ומכספה קנתה עין חיים, לעטרך כבוד! מלאכים הקדושים חלו נא פני אל כי יוסיף על שנות בתי שנות חיים! אלהי ואלהי אבותי שמע לקול אמתך והקים את בתי לבל תמות לשחת! כדברים האלה הביעה ועוד הרבה אשר לא אוכור עוד. והשנית בכתה כמר נפשה אך לא הוציאה הנה מפיה. ואחרי אשר בכו והתפללו כחצי שעה, נגשה הזקנה אל האיש אשר ישב אצל השולחן ויהנה בשום לב — מאת אשר באו הנשים הביתה — ותאמר לו: היש פה עשרה לומדים להתפלל בעד נפש בתי לבל תמות לשחת? —

— יש ויש; ובליתפונה תחפוצי גם לשנות שמה, כי משנה השם משנה גור דין —

— כל אלה תדע אתה יותר ממני, אך מהר ואסוף את הלומדים. ואחר כן

תשלחו איש להודיע את השם אשר נתנו לה ואני אשלם ביד נדיבה —

— אנכי אעשה כדברך —

הנשים יצאו מבית התפלה, והאיש מהר לקבץ עשרה אנשים ויקחו כל איש ספר תהלים בידו ויקראו בחוקה. גם אני ורעי נלוו אתם. אחרי ככלות קריאת התהלים הללו להתפלל התפלה לשנות השם, והדלת נפתחה ואיש אחד כבן חמישים שנה לבוש קרעים, ומכוסה ברפש וטיט מכף רגלו עד המכסה המטולא אשר על ראשו, שתי פאותיו היו כשני זנבות. כי זה ימים כבירים לא עלה עליהם מצרק להפריד בין הדבקים. בחפזו נגש אל המתפללים ויקרא: ב ר י ב ל ל ל ל כ כ ב כם! —

— מה לך איש שפתים? כן קראוהו בלצון על כי כבד פה היה — מה תדבר? דבר דבר ברור ונדעה — אמר אליו האיש אשר אסף את המתפללים.
— איש שפתים! איש שפתים! — קרא האיש בתלונה — איש שפתים: הנני כמוך, הלא שפתי ברור תמללנה: רב לכם להתפלל! —
— שפתיך ברור תמללנה! — קרא הדובר בו בשחוק גדול — הן בכל עת לא נשמע שפתיך, ואף כי עתה אחרי אשר תנשום ותשאף יחד. הגד מה נהייתה?!
— הלא אמרתי לך — קרא האיש בשפת עלנים ובקצף — רב לכם להתפלל, כי לא תשיגו מאומה בעד תפלתכם, כי היא מתה! —
— מתה!! — קראו כלם פה אחד בתמהון ויעצבו אל לבם על שכר תפלתם אשר עלה בתהו.

— הלא היום בבקר ראיתיה — קרא אחד מהמתפללים.
— לפנות ערב היתה בחצר בית התפלה לראות את המשפט אשר עשו בהחוטאת, וכשמעה את דברי המטיף המשונע התעלפה ויתהפכו עליה ציריה כי כבר מלאו ימיה ללדת ותמת על המשבר —
— לבא נבא לי, בשמעני דברי המטיף, כי רעה תהיה בעיר, אך מי מלל כי הרעה נגד פני הראש? הלא יחידה היתה לו ואהבת נפש אהבה. הן! אין קצה לשכרה. מה יועילו לו עתה כל האוצרות אשר אצר אחרי אשר הוא הולך ערודי? — אמר אחד מהמתפללים וישא מרום עיניו.
— ה' לא יעשה עול במשפט — ענה איש זקן.
— ירא אני פן תרכא הצרה הזאת לעפר נפשו —
— אך לבל ימות עד מהרה כבתו, לבל נתפלל עוד הפעם הנם — קרא נער אחד.

— שים יד לפה, סכל! — קרא האיש הלובש קרעים. רנעים אחדים שררה דומיה בבית אין פוצה פה, ואיש לא קם ממקומו. עודם יושבים נפתחה הדלת והמטיף המשונע בא הביתה במלבושים אשר לבש כיום, גם השוטפות על ראשו לא חסרו, ויגש אל ארבע פנות הבית וישקם כמו פיו, ואחרי כן התהלך הנה והנה וידבר לנפשו בקול דממה "החל הנקף" "החל הנקף" ויצא מהבית מבלי הביט בפני איש או לדבר דבר. כלם עמדו ממקומם, וגם אני ורעי שבנו למקומנו הראשון והוא שב לספר כדברים האלה:

נְחֻשׁ בְּבֵית.

לפני חמש עשרה שנה בא הגה איש עשיר ונשוא פנים אבינרב בן שלום שמו מעיר תרצה, ויכונן פה בית מטה לצמר ולשש; מדוע בחר בעיר הזאת לא ידע איש מיושבי העיר, גם לא שמו לבם לחקור אחרי הדבר. כסף רב הוציא מכיסו על הבנין והמכונות. כי שלם ברוח נדיבה להעושים במלאכה, עדי הוציא וממו לפעולות אדם, ומה רבתה שמחתו בראותו כי לא לריק היה יגיעו ולא להבל כלה כחו וכספו, כי מסחרו פריץ בארץ ושם ביתו עלה למעלה ראש. וזאת יבין כל איש כי כרכות כספו כן רבו גם אוהביו באי ביתו; מלוא הפנים כבוד פזרו לו בבית התפלה בכואו להתפלל, וכל החבורות אשר בעיר בקשו לעשות אותו לראש לחברתם. אך הוא — אף כי הרבה צדקות בכל עת ולכל דבר אשר שאלו ממנו פתח יד נדיבה — מאן לקחת משרה קטנה או גדולה על שכמו, ובכך היה אהוב ורצוי לכל בני העיר, ואף אלה אשר בתחלה נתנו בו דפי באמרם כי הוא רבה צדקות למען קחת לב העם אשר ישיש על צדקות פורונו ויתן לו משרה כבודה בקהל, חדלו מחלל כבודו ויהללוהו בשער, בראותם כי שנים עברו והוא עודנו כמעין ישועה לעניי העיר, ולמרות רצון העדה כלה אשר בחרה בו פעמים רבות לשימהו אלוף לראשם, לא לקח עטרה לראשו גם לא השמיע קולו בדברי העדה. ורעיתו שרה היתה לעזר לו במעשה הצדקה, וכל העניים והאביונים אשר בעיר, הגידו כלם פה אחד כי אשה נדיבת לב כמוה אין בכל הארץ, וזה שמה אשר קראו לה „שרה אמנו“.

כבערן גן אלהים חיו האנשים האלה פה עלי אדמות; שמחה בלי אנה, עג בלי נגע, היתה מנת מדתם, ופרי בטנם בן ובת לפניהם כנטעי נעמנים משמחי לב. הבן אבשלום נער כבן שבע עשרה חכם ויפה תואר מאין כמוהו, הרנין לב הוריו, ואף כי היה משגלח לנפשו, כי יחיד היה להם ולא עצבותו מימיו ליסירהו בעת אשר עשה דבר אשר לא כן, בכל זאת ששו אלי גיל בראותם חכמת לבו ויתברכו בלבם, כי כאשר יבוא בשנים תבוא חכמה בלבו ואז ישכיל בדרכיו. בתם שולמית נערה בת שתים עשרה שנה יפת עינים וטובת חן, היתה להם לשעשועים. ובמה יברך עוד גבר, אם כל אלה לו? מבוקר עד ערב נסבו דלתי הבית על ציריהן מיוצא ובא: רעבים באו להשקיט רעבונם, משים — למצוא משענה, ואיש איש מצא את אשר שאלה נפשו, לשמו ולעירו לא שאלהו, אף לא התחקו על שרשי רגליו לדעת אם לא ערום יערים. גם שלשה נערים מבני הישיבה מצאו לחם חוקם בבית הזה. ואחד מהנערים מנשה שמו היה נער בן שבע עשרה שנה טוב תואר וחכם לב, הוא לא התראה כתופש תורה בהישיבה רק כבן סוחר, כי לא לבש קיעים ובגדיו היו נקיים בכל עת, ועל כן מצא חן בעיני אבינרב ויבדילו מרעיו ויתן לו בביתו חדר לשבת בו ולנוח בלילה. אך הוא הודה חסדו למטיבו ויאמר כי לא יוכל לעונב את בית המדרש, כי נפשו חשקה בתורה ללמוד כל היום וגם לילה ליום ישים למען תרבה חכמתו. קָנַב לו, כי

לא שם לבו אל דברי המורה גם לא הגה בתורה, רק השתרר על יתר הנערים אשר כנילו, והמה הלו ורננו מפניו ואחרי דבריו לא שנו. ויראתו היתה כה על פניהם, עד כי לא נעזו לענות בו אף אם ראו בו ערות דבר, (אף כי זה כל הפיץ כן ישיבה לענות סרה ברעהו) כי המה ראו כי ראש הישיבה (המורה) יתהלך אתו כמשרים: לא יכנו, גם לא יקללנו אף אם ישב ולא יפתח פיו להגות כגמרא כל היום. ואף כי לפלא היה הדבר בעיני כל הנערים הנמצאים בהישיבה, אשר ידעו דרך הראש כי נפשו תתענג בעת אשר ירים מקל חובלים על אחד מהם, בכל זאת לא הרבו חקור אחרי שורש דבר, מיראה פן יודע הדבר להראש, ויעשה בהם שפטים על אשר יביאו מעשיו במשפט. אך אחד מהנערים אשר ראה את מגשה שוקל שקלי כסף על כף הראש, לא יכול עצור במלים ויגלה את אוני רעהו מהנסלאות אשר ראו עיניו, והנער השומע גלה לשני והשני לשלישי עדי היה הדבר לדבת רבים ויניע לאוני הראש. כשמוע המורה את הדבר הזה בערה חמתו בו עד להשחית, וירבה הקור אחרי מוציא הדבה, ובהנדע לו, עשה בהנער שפטים גוראים ויגרשנו מבית הישיבה, וגם ביתר הנערים עשה שפטים, ומני אז שמו כלם מחסום למו פיהם ולא יספו לדבר במגשה דבר, ויסבלו במנוחה כל אשר נטל עליהם.

המענה אשר ענה לאבינדב מצא חן בעיניו מאוד ויאמר לו: קנה חכמה קנה בינה ותהי עסרת חפארת לראשך, ובכל זאת איעצך לבוא הגה ללון פה, כי רב לך רב אם תהנה בשום לב כל היום, ובליילה תמצא מנוחה לנפשך. בתחלה לא אבה מגשה לשמוע בקולו, אך הוא הפציר בו ויאות לעשות כדברו, ומני אז התחשב כבן בית אבינדב. ולאט לאט החל לבוא הביתה גם ביום, ויעזר לחלק נדבות לעניי העיר בערב שבת, גם לא לעתים רחוקות שם עין פקוחה על דרכי הבית ויחזה דעתו. עד כי היה לנאמן בכל בית הנכיר, ויתנו בידו מפתחות הכסף והזהב ויהי המוציא והמביא וכל בני הבית אהבוהו, לכד המורה אשר היה בבית אבינדב להורות את אבשלום תורת ה' היה ענין לו וכנגע בבית היה בעיניו. אך לא ארכו הימים ומגשה ראה בשונאו זה, כי לב אבשלום סר פתאום מאחרי סורו ויבוה צלמו, בראשונה נסה אבינדב דברים אל בנו להשיב לבו אל מורו, אך בראותו כי ישחית אמרו לשוא, כי דבריו לא יצלחו לשוב לבו אליו, אי נמר אמר לשלחהו מביתו ולהביא אחר תחתיו. אמנם אבשלום הגיד לא בסתר כי נפשו כחלה בהאלופים אשר יאמר לשים לראשו, כי לא נער הוא עוד, ולא יוסיף לשמוע בקול מורים, אולם אם יחפוץ כי יוסיף לקח, או יבחר באיש צעיר לימים יודע דעת ויחדיו ישבו כאחים כרעים לקנות חכמה. ימים אחדים עברו מאת יצא המורה מהבית ומגשה הוסיף אמן לקחת לו לב בני הבית עד כי אהבוהו כלם חכלית אהבה, ונפש אבשלום קשורה בנפשו. גם באי בית אבינדב החלו לעטרהו כבוד אחרי אשר ראו כי בני הבית יתהלכו אתו באהבה וכבוד. אבינדב ראה וישמח בלבו בראותו כי על ידו יתרומם מאשפות, נער מכני עניים ויוסף להרוממהו קבל עם, עד כי הפקיד תחת ידו גם את האוצר אשר היה יקר בעיניו מכל טוב התבל

הלא הוא בנו יחידו אשר בו היו כל חיי רוחו, אותו פקד עליו לשים עין על כל דרכיו, ובעת אשר יתהלך אתו כרע כאח, ישמור צעדיו לכל יסלף את דרכו. — שמע נא מנשה — אמר אליו אבינרב — אני מצאתיך נאמן לפני, ובך אבטח, כי תשמר מכל משמר את בני לבל יעשה מרחה, לכן עליך להביט בעינים סקוחות על כל מעשיו, ואם בדרך לא טוב יבחר, תמחר להודיעני. זכור ואל תשכח כי יחיד הוא לי ובו כל תקיתי! —

— הגני לכל אשר יצוני אדוני, ככלב נאמן אשמור כל צעדיו, לא אסיר עיני ממנו אף רגע, ובטח בי כי אעשה מלאכתי באמונה —
— כך בטח לבי — ענה אבינרב וישט ידו למנשה — וגם אתה בטח בי כי אשלם לברי לב כצדקתם וכבוד לבבם —

— לך אני! — ענה מנשה ברגש וישק יד אבינרב — גייתי ונפשי נתונים לך, וגם כאלה אין די שלום לשלם לך ככל החסד והטוב אשר עשית עמדי — ועוד אעשה כהנה וכהנה לאוהבי ולזוכרי טובתי — ענהו אבינרב, ויצוהו ללכת אל אבשלום ולהגיד לו כי הוא יהיה לו לרע כאשר שאלה נפשו. מנשה יצא מחדר אבינרב ויבוא לחדר אבשלום לבשר לו את הבשורה הנעימה, אשר אליה חכה בכליון עינים, כי מעתה לא יוסיף הביא צוארו בעול מלמד. אבשלום נפל על צוארי מנשה וישקהו בשמעו כי חפצו בירו הצליח, ויאמר: מה אשוב לך ככל חסדיך עלי? רבות עשית עמדי ואני לא אשכח חסדיך נצח. הגד נא מה תשאל נפשך ואתן לך? —

— לא אדע כמה הגדלתי חסדי אתך! — ענה מנשה בענות רוח — הלא לא עשיתי מאומה, ומי אנכי כי אעשה חסד לבן נדיב כמוך —

— אנא אל תדבר כזאת — ענה אבשלום — כי הרבה מאור עשית עמדי: בחכמת לבך ונתכוננתך הכאת חכמה בלבי לראות כי לא יאתה לאיש כמוני לשאת על שכמי עול מלמד אשר יבקש חשבונות רבים ויביא כל מעשי במשפט. עתה אתפלא איך טהו עיני מראות עד הנה כי לבושת ולחרפה היה לי הדבר הזה, ואתה בחן שפתיך לקחת לך לב אבי עד כי האמין בך וישים אותך לי לרועה. בטח בי ידיד יקר כי אני לא אשכח חסדיך לעולם. ומה ירוה לבי בזכרי כי הכלמתך לפני, ואמרוט לחייך בחרפה, ושם "בן ישיבה" "בן עוני" היה בפי לגדופים. האמן לי כי כליותי יסדוני בלי חמלה על הדבר הרע הזה, אך בטחתי בך כי שכחת כל אלה ולא תשמור עברתך לי, האין זאת?! —

— אני שכחתי כל אלה, וזכרונות כאלה לא יעלו על לבי לעולם. כי האמנם אטור לאוהבי? או אקצוף על בן האיש אשר הרים אותי מאשפות לשבת יחד את בנו? —

— לא אבי הרים אותך מאשפות רק חכמת לבך, ולולא חכמת כי או לא מצאת נתיבות הבית הזה —

— אני ראיתי אנשים חכמים הרבה מאוד אשר בקרה יחבקו אשפות ותחמטם לא תעצור בה לפתוח להם דלתות בתי נדיבים, ואני מה? הוא אשר דברתי כי

חסדי אביך ולא חכמתי הביאה אותי הנה, ולולא יראתי פן אעציב את רוחך, כי
או נתתי לך אות כי צדקתי במשפטי —
— אל יפיל לבך עלי; דבר כאשר עם לבבך ואשמעה. כי דבריך יהיו לי
לששון ולא יעציבו רוחי —

— למרות רצוני איכירך עתה דרכיך אתי לפני שנה, ולא מאשר כי אשמור לך
איבה בלבי איכירך עתה, הלילה לי מואת! רק כי חפץ אני להורותך דעת דרכי
בני האדם, ולהראותך כי לא החכמה תחיה את בעליה. לכן איכירך את דרכיך,
איך התהלכת אתי שנה ושנתיים לפני. הן גם אז הייתי חכם לב, ומדוע השלכת
עלי שקוצים ותבוה צלמי? ולוא נתנו לך כל מעדני מלך, לא אכלת אתי לחם.
גם לנגוע כי קצה נפשך, ומדוע לא עמדה לי חכמתי לשוב לבך אלי? ואני גם
או אהבתיך תכלית אהבה ולא יכולתי לקצוף בך, ובעת אשר ראיתי אותך נקלה
לעיני האמהות, כי המלמד שפך עליך בוז וקיקלון לעיניהם, נכמרו נחומי עליך
ואמחר לפקוח עיניך כי עז בידך לנתק מיסודותיך, ומדוע לא הועילה לי חכמתי עד
או לקחת לבך לאהבתי? —

— לא צדקת בדבריך; וק משיבת נעוטי הזכרתני, ולא שמת אותיך אותות
כי אתך הצדק. הן רעים אנחנו עתה ויקר אתה בעיני מכל האנשים אשר ידעתי
על הארץ, ומי קנה לבני לאהבתך, אם לא חכמתך? ואם כי ימים רבים
עברו בטרם נסקחו עיני לדעת הין ערכך. הלא בי העין, כי לבני היה צפון
משכל, אמנם עתה תדע בנפשך כי כמי אחי יונק שדי אמי אחשך —
— וכמו מלאך אלהים אתה בעיני —

— אל נא למלאך אלהים תדמני — ענה אבשלום בשחוק — כי נפשי
אותה להיות בן אדם, אך כאח ורע קרבני, כי אתה ידעת לבני —
— אחיך ועבדך אני — ענה מנשה ברגש ויחוק בירי אבשלום וישקן למו
סיו, ואבשלום נשקו על מצחו. ומני אז לא נסדרו שני הרעים איש מעל אחיו:
יחדיו אכלו ושתו, יחדיו שכבו בחדר אחד ויחדיו הלכו שלובי ורע לשוח כשני
אחים מבטן אחד. — מנשה חשב מחשבות כל היום לקנות לב אבשלום ביתר
שאת. וכידעו את לבו אשר ינוע כנוע הקנה במים, כדי דבר חדש יאמר האח, ועד
ארניעה ישליכנו מעל פניו כנצר נתעב, לכן חשב מחשבות במה לחוק חבלי
אהבתו אליו לבל ינתקו. ואף חכמתו עמדה לו; להנות בתורה בחלה נפש אבשלום
לכן בקש לו מנשה תורה חדשה להביא בלבו: הוא פקח עיניו לדעת כי בן עשיר
הוא וכי כסף רב אצור באוצרות אביו, והאדם אשר כסף יש בידו לא נכרא על
הארץ לצום וללכת שחיה, כי רבים המה תענוגי התכל ומנעמי החיים אשר ירנינו
לב עול ימים. ואבשלום נטה אונו ויקשיב רב קשב, חדשות לא ידע, שמעה אונו
מפי מלמדו להועיל, ולא אחר מהוציא את מחשבות לבו לפעל ימים — תאוה
עזה החלה ללהט קרביו כאשר לוחט ועיני מנשה רואות, אך הוא היה עליו סתרה
להסתיר מעשיו מעיני הוריו. כה הוליכו שולל מדהי אל דהו ומיום ליום גו לה משובת
אבשלום, והוריו לא ראו ולא ידעו עד מה, כי אהבתם לבנם יחידם עקרה עיניהם

מראות עותתו, וגם האמינו במנשה כי לא יתן את כנס להתיצב על דרך לא טוב.

אחרי אשר ראה מנשה כי אכשלום השחית את דרכו מאוד ולא תעצור עוד כה הולע להשיבו אל הדרך הטוב, באו בו יראה ורעד פן תפקחנה עיני אבינדב לראות את דרכי בנו ויפקוד עליו את עונו, לכן נמר אמר לגלות את אונו, ויבוא אל הדר הוקן ויתיצב בפתח ויורד לארץ ראשו ויאנח.

— מה לך מנשה אהובי? — שאל אבינדב בתמהון. מנשה לא השיב לשואלו דבר ויוסף להאנח בשברון מתנים.

— מה לך? מדוע תעמוד בפתח? — הוסיף הוקן לשאל בתמהון.
— אנא אדוני — נתן מנשה פתאום קול בוכים — סלח לעון עבדך, הו! הטאתי לך הטאת לא אוכל כפדה והנני עלי למשא, לא אוכל עוד ראות סניך כי עוני גדול מנשוא! —

— מה זה תשמענה אוני? — קרא הוקן במבוכה — מה פשעך הגד נא ואשמעה אולי לא גדול עונך מנשוא —

— לא אדוני; הנני כבד עון, ואחת אשאלך כי תגדיל נא חסרך עמי עתה כאשר הגדלת עד כה —

— מה תבקש? דבר דבר ואשמעה —

— אחת אבקש ממך: שלחני נא מביתך, שלחני ואצא, לכל רוחות השמים אלק, אשב בדר במדבר ויער, אך בביתך לא אוכל שבת מעתה — קרא בקול מר ויוסף כפיו ויורד כנחל דמעה —

— אך הגד נא לי הטאתך, הן תביע דברים כמתלהמים ולא אבינה פשר דבר; השמיעני הטאת נפשך, ואדע אם צדקת בדברך כי לא תוכל שבת עוד בביתי, או אולי תגדיל בסוף על עונך, וברודע לי אשא לפשעך —

— אמנם ידעתי כי לא תשא לפשעי כי עוני גדול ונורא מאוד, לכן שלחני ואצא לרעב ולדבר, אך בביתך לא אוכל שבת כי כאש תופת יבער עון הטאתי בקרבי —

— מה זה תשמענה אוני? — קרא הוקן כדעדה — מנשה התם וישר בעיני, הטא הטאה גדולה! הטאה אשר יפחד לשאת על שפתיו! לא אדע מה לחשוב! האם . . . אולי . . . שולמית . . . — קרא הוקן פתאום ועיניו הפיצו זיקי אש ויקם מכסאי בעברה נוראה כנמר בהריחו ריח בשר. שולמית אשר ישבה בקצה ההדר והארוג שביסי משי, חשבה בלבה כי אביה קורא לה, לכן קפצה ממקומה ותגש אל אביה ותשאלהו:

— מה לך אבי יקירי? —

— הנך פה בחדר — ענה הוקן במבוכה — צאי נא מפה עד אשר נכלה דבריני. הגערה יצאה מהבית, ומנשה אשר בא במבוכה בראותו את הגערה, שב למנוחתו ויאמר: לא אבינה אל מה רמז מליך, מה לי ולשולמית? האם בא בלבך הרוח לחשוב עלי דבר נבלה? —

— סלה נא למשונה וקן, ידעתי כי נפשך תמה וברה, אך חדל מדבר
נצורות, דבר דבר ברור למען אדע לכלכל דברי במשפט —
— ה! — הוסיף מנשה שנית לדבר ברוח נשברה — אויה לי! אני
לא שמרתי את הפקדון אשר הפקד אתי, הגע הסכתי עיני ממנו, והנה
אהה . . .

— עתה אבינה אל מה ירומן מליך — ענה הוקן וישב על הכסא — בלי
תפונה ראית דבר און בכני, האיך זאת? הגד אל תכחד! —
— כדברייך אדוני! היום נפקחו עיני ואראה כי הוא ס' מהדרך הטוב, ועד הנה
הולך אותי שולל כי התראה כתמים דרך לפני, ואני האמנתי בו. ה, בי אני
אדוני העון! —

— הרגע נא ידידי, לא בכך העון רק בי ובכני, ותחת אשר חשבת, כי אעיר
חמתי עליך בשמעתי זאת, הנני להשיב לך רב תודות וברכות מקרב לבי, כי עתה
הראתי לדעת מה רבה אמינת לבך ומה עזה אהבתך אלי, וידעתי נאמנה כי לא
מעצלות ורפיון ידים לא שמת עיניך על דרכי עד כה, רק מאשר כי תס לבך
ובר רוחך לא נתנוך לחשוב דבר רע על בני, על כן אבקשך לבל תטפול עליך
חטאת אשר לא חטאת, ולבל תעווב את ביתי, כי עתה יש לי חסין בכך הרבה
יתר מאו, כי תהיה לי לעור להשיב את בני אל הדרך הטוב, וידעתי נאמנה כי הוא
ישוב עד מהרה מדרכו הרשעה, כי עודנו צעיר לימים. עוד תקוה בי כי
ינחם וישוב מדרכו הרעה אחרי אשר הפצנו בידנו יצלה לפקוח עיניו על דרכיו.
אמנם עוד לא שמעתי מפיך דבר: במה חטאת? ומה עול מצאת בו? שב על הכסא
במנוחה וספר לי מכל אשר ראו עיניך, כי לבי אומר לי כי אתה מרוב תמם
לבך ראית את צל ההרים כהרים ותגדיל על עונו — מנשה ישב על הכסא
ויאנה בשברון מתנים ויאמר: לוא יהי כדברייך! אמנם לדאבון נפשי אמר לך
כי צדקתי בדברי, ולוא ראית אתה את אשר ראי עיני, כי או בלשון אחרת
דברת —

— הגד נא מה ראו עיניך — קרא הוקן בלי חמדה — הן תענה את נפשי
זה כמה בדברים נסתרים, וכה תשלח חציך ללבבי לאט לאט, הלא טוב לי
כי תוציא חרבך מתערה ותדקרני בה פעם אחת —

— אויה אויה לי! — קרא מנשה פתאום בקול מר — הן זאת ידעתי
בראשונה כי דברי יהיו כמדקרות חרב באוניך, ועל כן קרמתי לבקש ממך כי
תשלחני מביתך ואל אראה ברעה אשר תמצא את האיש אשר הרבה עשות
אתי חסר, בהגלות נגלות לעיני דרכי בנו המשה עקלקלותיו, ואיך אוכל להעביר
דברים נוראים כמו אלה על דל שפתי? ישמיעם אחר ולא אני! —

— מנשה! — קרא אבינדב ברנו — הנה אנכי מצוך כי תניד לי כדנע את
כל אשר ראו עיניך! —

— הנני למצותיך — ענה מנשה בקול דממה, ויורר ראשו כהמרצה בעת
כתבו ידו על הספר אשר עליו כתוב משפט המות אשר נחרץ עליו.

— שלשום בצאתנו בערב מבית התפלה — החל מנשה לספר בקול דממה —
דברתי את אבשלום בדבר חוק ומשפט כדרכי תמיד, והוא ענני דברים כגבר עברו
יין, הבטתי בפניו ואראה כי על פניו תשכון עצבת נוראה, ועיניו תעופפנה בחוריהן
אנה ואנה כמו יבקש את איש. שאלתי אותו: מדוע נעצב אל לבו? ולמה הוא
נבוך? ואת מי יבקש? —
— דרך אבקש לי — ענני בפנים נועמים — להנצל מהחיים אשר היו עלי
למשא —

— מה זה תשמענה אוני?! — קראתי בשממון — האם רוח רעה תבעתך
כי תדבר דברים נוראים כמו אלה? הלא על נפי ההצלחה מושביך, וכל אשר
תשאל נפשך ינתן לך, ומדוע לא תזכור את בוראך ותחטא בשפתיך חטאה נוראה
מאוד? —

— מה יועילו לי אמרי נואש? הכל תפצה פיך כי תאמר כי כל אשר תשאל
נפשי ינתן לי. מה יועילו כל אוצרות אבי, אם אסיר הנני? כמת נחשבתי בחיים,
לא אצא הפשי, עינים תצפינה על כל דרכי, והנני כנפש חוטאת בממלכת מלך
בלהות, שומרים הפקיד עלי אבי! שומרי צלעי! אלופים! מורים! חברים! הוה!
על חיים מרים כאלה! — קרא בקצף נורא וישוך את שפתו עד שפך דם. אני
ראיתי ונבהלתי, גם קצפתי קצף על אשר הכלימני ואומר אליו: אם למשא
אני עליך, הנני להפרד ממך, אשוב לבית המדרש ואל בית אביך לא אבוא
עוד —

— לך בך בשם ה' — ענני וירחיב צעדיו. אני עמדתי רגע על עמדי כחולם,
ולא ידעתי מה לעשות, אם לשוב על עקבי או ללכת לספר לך ככל הדברים אשר
שמעתי, אך בנשאי עיני מבלי משים ואראה כי לא יסור אל דרך ביתו רק
יפנה על שמאל אל הרחוב הקטן, אמרתי בלבי אלכה אחריו ואסתר למען לא
יראני ואראה אנה פניו מועדות. הלכתי אחריו ואראה איש נגש אליו ויטהר הצדה
וידבר אתו בתחלה קשות, אמנם כאשר נתן לו אבשלום כסף רב השפיל קולו
ויאמר "בטח בי כי לא האנה אליך רעה, אמנם אל תקפוץ ירך מתת לי כסף די
שאלתי, על זה ענה אבשלום באנחה: איפוא אקה לך עוד כסף, הלא כל אשר
היה בידי לך נתתי? ללא לי לדעת את זאת, נתון נתן! ואם אין... — ענה האיש
וישם אצבעו בין שני ויילך לו. אני ראיתי התבוננתי ולא ידעתי עד מה, חשבתי
לדעת פשר דבר, אך לשוא! כי לא יכולתי לבוא עד תכליתו. כראותי כי הוא
ספנה שכמו לשוב הביתה מהרתי להסתתר בצד הבית והוא עבר על פני
ולא ראני. חשבתי דרכי אם ללכת הביתה או לשוב לבית המדרש, ונמרתי אמר
לשוב לבית המדרש, כי אמרתי צר לי המקום בבית אבינרב, הן רק למען ואת
אספני הביתה למען אהיה לחבר ורע לבני יחידו, ואחרי אשר בנו ימאס בי, מה
לי בביתו? שבת לבית המדרש ולקחתי לי ספר להנות בו, אך עשתנותי רחפו על
גלי עצב וזנון: זכרתי את כל הטוב והחסד אשר עשה אבינרב אתי, שויתי לנגד
עיני את התקות הטובות לימים ויצרו אשר עלו כפרחי הן על תלמי לבבי, ואשים

לנגד עיני את הרעה אשר מצאתני בהסתיר בן משיעי את פניו ממני. כגן שושנים
בכלות קיץ הייתי בעיני; השושנים נבלו קמלו, רוח נשף בהם ואבד כל זכר למן.
והקוצים יעמדו על מקומם להרניו לב. כאניה בלב ים בלי תורן ונס, כן הנני עתה
— אמרתי בלבי — כן תרני בל יחוקני עוד . . . כה הגיתי בלבי בעת אשר
עיני הביטו בהספר הפתוח אשר לפני וכאבי נעכר. פתאום הרגשתי יד איש על
שכמי, נשאתי עיני במכוכה כאיש נעור משנתו ואראה את אבשלום עומד עלי
וידו על שכמי —

— האם לא תמאס בי? — שאלתי בשמחה ואשכח רגע את כל אשר ראו
עיני, מרוב שמחתי.

— האנכי אמאם כך? — ענני בדברי אהבה — אני הפצתי לנסות אותך אם
לבכך ישר עמי, ואם תאמין לדברי, כי לא אוסיף אהבתך. אמנם בוש והכלם,
כי תאמין כפתי לכל דבר ולא תשית אל לבך אולי התולים עמדי — אני אף כי
שמחתי מאוד בשמעתי כי עוד לבבו חמים עמי, אך דבריו לא מצאו מסלות בלבבי
אחרי אשר ידעתי כי ערום יערים, ולא הרביתו אתו דברים ואשוב אחריו הביתה.
הרעיון כי אבשלום נתן כסף רב לאיש לא נודע לי, לא נתן מנוחה לנפשי; כל
הלילה דברתי עם נפשי ויחפש רוחי לדעת פשר דבר, רגע הפצתי צדקהו ואמר
בלבי אולי היה את לבבו לתת מתן בסתר למען לא יבוש האביון בקחתו עורה,
אך כרגע השיבני רוח מבינתי: לוא היתה כזאת כי אז לא התננב לעשות מעשהו
ולא הסתיר ממני הדבר, כי פעמים רבות אמצתיו במו פי להרבות ישע לקמי
הזמן, וגם האיש אשר לקח את כספו לא כעני ואכיון התראה, גם לא תחננוני
דבר, רק צוה במפניע כי יתן וגם הפיל עליו אימתה כי אם לא יתן . . . אות הוא
כי הוא בא בכפו וביד האיש להכביד עליו אכפו. אך איזה הדרך בא בכפו?
ומה לו ולו? כה חשבתי יומתי זמן כביר עדי באה עצה בלבי לפתוח ביום המחרת
את הארנו אשר בו צפוניים: הכסף אשר נתת לו אדוני שני אלפים שקל להלות לעניי
העיר בלי נשך, והעבוסים אשר יקח מירי הלזים, כה נמרתי אומר אך העמדתי
פני בדברי אתו למען לא יחשדני כי שומר צעדיו הנני ויעשה במחשך מעשהו.
ביום המחרת כצאתו מהחדר פתחתי את הארנו, והנה אהה! אין גם שקל אחד
ולא ערבון אחד בתוכי. ברכי כשלו ועיני חשכו מראות ואותר תחתי כאיש אשר
חץ מות הלפה רקתו. הו! — אמרתי בלבי — אכדתי אכדתי! הוא פור את
הכסף אשר לאביונים ואני לא ידעתי ולא ראיתי עד מה. מהרתי וסגרת את
הארנו למען לא יודע לו כי לי נגלו מצפוני. יצאתי מהחדר וקרבי המו בקרבי
כהמות ימים, אין די מלים לתאר את העצבת האיומה אשר לחצה לבבי כל היום.
אבשלום שב החדרה גם הוא סר וועף ולא דבר אתי דבר. אני שכבתי למעצבה
כל הלילה כי תונתי גולה מנוחתי, ואף כי שנה נדרה מעיני בכל זאת עצמתין כמו
תדרמה אחנה בשמורותיהן למען לא יראה את מכוכתי. אני דמיתי כי הוא
ישן על משכבו במנוחה כי שמעתי קול נחרו, ומה השתוממתי בשמעתי כי הוא
יורד מעל המטה בחצי הלילה לובש בגדיו ויוצא החוצה. נפשי יצאה

בשמעי כל אלה, אמיץ לבי עובני ולא עצרתי כח להוציא הנה מפי . . .
— אנה הלך? — שאל הזקן ברוח נשברה אחרי אשר הסה אונו וישמע
במנוחה לכל הנה אשר יצא מפי מנשה, אף כי פניו העידו כי כחצים שנונים
ירדו חדרי בטנו ולב עמוק.

— לא ידעתי — ענה מנשה בתום לב.

— מדוע לא הלכת אחריו? —

— כי יראתי פן ילך לבית . . .

— הוי תמים לב! — ענה הזקן במנוח ראש — מדוע יראת? הן לוא הלכת

אחריו כי אז נגלו לך כל מצפוניו, וידענו מה לעשות, אך עתה לא נדע עד
מה — ובדברנו נאנח ממעמקי לבו ויוסף לדבר: אמנם בכל אלה לא אבדה תוחלתי,
ותקותי כי כי עוד ישוב מדרכו דרך כסל . . . הלא נער הוא! לך ושוב
והתהלך אתו כרע כאח במקדס, ואני לא אוכיחנו עתה על מעשיהו למען לא
ינדע לו כי אתה גלית את אוני, ואתה תגלה בכל יום ויום את אוני מתהלוכותיו
ודרכיו, וימים יורונו מה לעשות לו. ועוד נמתיק יחד סוד בדבר הזה —

— מצות שפתיך אשמור; ואם ישרה בעיניך כי אותר פה לא אמרה מצות

פיך — ענה מנשה ויצא מחדר הזקן וישב לחדר אבשלום. נטה און וישמע מה
ישוחחו איש את רעהו, אתה תדמה בלי תפונה כי מנשה, אהבי אשר ראה בצרת
נפש הזקן, שם אל לבו להטיב דרכיו כי ראה והכיר כי חטא חטאת מרי ועון
בהדיחו מדרכי יושר את בן האיש אשר שם אמונתו בו, האיש אשר הרים אותו
מאשפות וישיבחו על מרומי ההצלחה, ויפתח פיו להטיף כסל מוסר על לב
אבשלום, האין זאת?!

— לא זאת — עניתיו בכבודות כי שנה אחזה בשמורות עיני — אבל

אני אדמה כי המה שכבו לנוה ושנתם ערבה להם נעשה כן גם אנחנו —

— צדקת ממני, עתה עת לנוח לכן אחשוך דברי ליום מחר —

בבוקר ביום המחרת בהתאסף העם להתפלל קמנו ממשכבינו ונתפלל
עמם, ואחרי התפלה קרא אותי האיש הזקן, אשר אכלנו בביתו בערב,
לאכל אתו לחם, ואיש אחר קרא את רעי. ואחרי ארוחת הבקר הלכנו אל
החן.

יא

החן היה איש קצר הקומה ובריא בשר. זקנו שחור משחור ומגודל מאוד,
עיניו השחורות עפו בחוריהן לכל רוח ולא הביטו אף רגע בדבר אחר.

— עיניו יעידו כי לא ישרה נפשו בו — אמר אלי רעי בקול דממה.

— מה תבקשו? — שאל אותנו ויתן ידו בין משלנות זקנו.

— להיות משוררים עוזרים על ידך באנו הנה — ענה רעי.

— משוררים להיות תחפצו? —

— כדברך —

Hasch. IV. H. I. J.

— טוב הדבר, השמיעני קולך אתה יליד אשדות.
— מאין ידעת כי מעיר אשדות הנני? — שאלתיו במבוכה. הוא הכיר כרגע כי נבוכותי לכן הביט בי ולא הסיר עיניו ממני רגעים אחדים למען הביאני עוד יותר במבוכה. ואחרי כן אמר בלִקְת שפתים: בעל כנפים הניר לי זאת — אני החילותי לירוא מפניו, כי אמרתי בלבי: בלי תפונה לקחה אונו שמץ דבר מדרכי בעיר אשדות, ולולא חש רעי לישועתי, כי או הפצתי לצאת החוצה ולברוח כרגע מהעיר.

— האם רבי משה החיש היה פה, ויגיד לך כי שני משוררים יבואו אליך? —
שאל רעי את החון.

— כן, הוא היה פה —

— מי הוא רבי משה החיש? — שאלתי את רעי.

— הוא האישי אשר האכילנו אמש מפתו.

— מדוע לא תשמיעני קולך? — שאלני החון — האם כלמה תכסה פניך? או תירא מפני? דע לך, כי לא למשוררים בושה. הלא אם תירא לפצות פיך פה בביתי, מה תעשה בבית התפלה, בעת אשר יתאספו העם למאות ולאלפים? הן למאות ולאלפים יתאספו לשמוע מנגינותי כי נעמו, כי שמי גודע עד קצות ארץ, ובכל מקום בואי ירוצו בשמחה לשמוע קולי הערב. האם תדמה כי כאחד מהחונים הנני? שנית מאוד! אני לא ככל החונים הנבערים מדעת חכמת השיר הנני, ידי רב לי בחכמת השיר וקולי חזק מאוד, ולכבוד גדול יהשב לחוסי בצלי להקרא בשם "עוזר להחון נגובת" הן כבוד להשם הזה! כאשר יתנו לי כסף וכבוד כל עם ישראל אשר יבואו לשמוע זמרותי המשמחות אלהים ואנשים — אני שמעתי דבריו ולא בינותי עד מה. כי לא שמעתי מעודי כי יהלל איש את נפשו כמוהו, וגם החון מעיר אשדות הנודע בסכלותו וגאון לבו, גם הוא לא מלא פיו תהלות נפשו באוני המשוררים, רק באוני ראשי העדה ועשיריה, לכן פתחתי פי ולא ענית דבר.

— השמיעני קולך! — נתן עלי בקול מושל — עד מתי אחכה? הלא לא

חון אתה כי תחכה עד אשר יפצרו בך —

— מה אשיר לך? — שאלתיו.

— מה תשיר לי? — קרא בקול שחוק — האם אמרתי לך כי תשיר לי?

האם תדע עד מחכמת השיר כי תשיר לי? השמיעני קולך! האם תדע גם אתה לנצח בנגינות? רב יהו אשרך אם תדע לשיר בשירים לפי חקי השיר אחרי אשר תעבוד עמי שתיים שלש שנים, אך עתה לא אחפוץ בשירך, רק השמיעני קולך — ובדבר לקח בידו מולג ברזל שתי השנים המשמיע קול ויכה בו על השולחן והוא השמיע קול.

— תן בקולך א — — —

אני פתחתי פי, והוצאתי קול. אך הוא קרא בקול — הם! לא א רק א
תשמיע בקולך. כן דרך כל אלה אשר לא ידעו לשיר על פי חקי השיר, השמיעני
בקולך א ולא א —

פתחתי עוד הפעם את פי והוצאתי מנרוני קול חזק א. או הרים והשפיל קולו, ואני אחריו. אחרי אשר גסה אותי כרבע שעה, אמר אלי: קולך לא יצלה לכל מלאכה בעת, אך אקוה כי אני אלמדך להועיל, ואם אין לך גואל ומושיע אאספך הביתה מחמלתי עליך — או שם פניו אל רעי וינסה אותו כמשפט הראשון וכמשפט אשר חרץ עלי הוציא גם עליו כי לא יצלה לכל מלאכה, וגם אותו אספ ברחמים רבים. ואחרי שעה או שתים יצא הקול ותהום העיר — וגם לאזונינו הגיע הקול — כי להחזן גנובת באו שני משוררים אשר אין כמוהם ככל הארץ: קול האחד כחלילים יהמה והוא מעיר אשדות, שמה למד חכמת השיר עד תכליתה. ולהשני קול אדיר וחזק כאריה ישאג גם יהנה בנרונו וישמיע רעש כרעש גלגלים — מי הגיד לך כל אלה? — שאל רעי את האיש אשר ספר הדברים האלה בבית התפלה, בעת תפלת המנחה.

— מי?! ההחן! — ענה האיש בנאון — אני פה אל פה אדבר את החזן, והוא אמר לי כי משוררים כאלה לא היו לו עוד מיום היה לחזן וגם לא יהיו עד עולמי עד — כשמעי זאת שמחתי מאוד בלבי ואשכח את אשר אמר לי החזן כי קולי לא יצלה למאומה. אמנם רעי לא שמח בשמחתי, ויאמר לי באנחה. — הראית מרמת ערומים? לנו אמר החזן הנכל הזה כי לא נצלה למאומה, ורק מחמלתו וטוב לבו אספ אותנו הביתה, ואוול לו התהלל, כי מצא מציאה יקרה — בדברו דבריו זכרתי את המליצה במשלי "רע רע יאמר הקונה" ואשיב לו: הלא כבר אמר החכם כי כן יעשו כל הקונים, והוא ככל האדם הנהו, הוא לא הלל אותנו בפנינו לכל ירום לבכנו — האם למדת כתבי הקודש? — שאלני רעי פתאום בשמחה. — מדוע זה תתפלא? — שאלתיו — אני למדתי ואדע כל ספרי הקודש

באר היטב —

— לא ידעתי כי יודע ספר אתה, ומה רבתה שמחתי בהודע לו כי למדת הבין במקרא, הלא מעתה נוכל ללמוד יחד ולקרוא בספרים המשמחים לב, ובלי תפונה קראת ספרי מאפו ושירי לעבענוואהן וגארדאן אשר ירנינו לב כל קורא כם. האין זאת? — לא קראתי —

— האם גם את הספר אהבת ציון לא קראת? —

— לא אדע מי הוא ומי ילדו —

מדוע לא קראת? הן כאשר למדת הבין במקרא, כן תבין על נקלה את דברי הספרים הכתובים עברית, ומדוע תמנע הטוב ממך? המרס תדע כי אין ענג בתכל כהענג אשר נשבע בעת קראנו ספר מלא רוח דעת? וגם מבלעדי הענג עוד תצא לנו תורה ודעת להבין דרכי בני אדם ויצרי לבם. הן לוא קראת את הספר אהבת ציון, כי אז ידעת הרבה יתר להבין לנכלי ערומים וסתרי מוימותיהם. . . — גם בלעדי ספר אהבת ציון הויתי מרמת ערומים מרבה להכיל — עניתו בשחוק — ומה לי עוד ללכת לבקש ערמה בספרים? —

— לא כראות את האדם עתה תראה אותו אחרי אשר תקרא מעל ספרי התכמים יצרי מעללי איש; הן על כפים ישאו אותנו החוזים, על אברות המחשבת המתורה ישאנו, ונדא אתם על כנפי הדמיון, ואל נבעות עולם יעלונו, בין ככבי טוהר יתנו לנו מקום לשבת, ומשם מגבוה נשפיל לראות על פני תבל ארצה, נחזה בני אדם כרמשים יוחלו, אלה ראש פתנים להם, ואלה ישלחו לשון אספת. אלה ינועו בונבותיהם ככלבים קטנים למען מצוא חן בעיני האיש המשליך להם טרף: פתוהי להם אשר השאיר משבעו. ואלה יחרוצו לשון ככלבים אשר אין אדונים להם, ינכחו ויתנפלו על כל עובר בקנאתם בו. ממרומי על נביש על מעשי הרמשים האלה, איך יעבודו יעמולו בעמל כפים וזעת אפים, יחסרו נפשם מטובה, ויגולו שנה מעיניהם, ישאו על כסף ויסבלו נרגיר הטח, ובעוד נשואותיהם עליהם משא לעיפה, יכרעו, יפלו — ולא יוסיפו קום. למען מי תעמלו? אם נשאל אותם — "למען הרורות הבאים!" יענונו — והבאים מה יעשו? כמעשה הראשונים יעשו וכדרכיהם ילכו, יעבודו יעמולו! למען מי? למען הבאים! מי יאכל ומי יחוש מכל העמל הרב? . . . על זאת לא נמצא מענה, כי איש איש יאחו בדרך אשר דרכו ראשונים מבלי חשוב מחשבות רבות . . .

כאשר נתרוםס על נראה את מעשיהם וננוד לצרתם, ונפשנו תמלא גיל בלי מצרים בעת אשר נערוך ערכנו מול ערכם. לבנו ירוח, יגדל עד כי גדול מאוד, כהתבל ויצוריה, הוא יחוש את כל . . . יראה כלם. . . ויבין וישפוט על מעשיהם כאל שופט. . . רגשות מהורות תתעוררנה בקבנו, ותתנה קול נעים כנעים ומרות יה, כקול נשיקום אשה לבן בכורה ביום הראשון להולדו, כקול אחבה אשר יצא משפתי האהובה לרעה ביום אשר גלתה כל לבה לו, כקול ישרי לב אשר רק צדק רק יושר היה משוש דרכם, ואמונתם בחיי נצח לא נדעכה מלבבם, בעת אשר יצאו מהתבל לראות בחיי עד. . . כקיל הוה נשמע, כשיח התקוה בעת לא נודע עוד לנו כי היא בונדה, כן נשמע בדברי החוזים הנואמים נאום. מראש הררי עד נביש על התבל על החליפות והתמידות אשר עביו עליה על המקרים והמעשים אשר יעשו לנגד עינינו, ונקרא בעליצות לב: האח! מצאנו חכמה! סזרי הבריאה חוו עינינו. . . מעשי ידי העושים כמחשך מעשיהם יגלו לעינינו, כמפעלות יודי רודפי צדק העושים מעשיהם לעין השמש, צדק ורשע תם ומרמה על פנינו יעבורו רגע לא ינחו ולא ישבתו ובתהפוכותיהם יעמיו ארץ, או תפקנה עינינו לראות כי מה שהיה הוא שיהיה, אין יתרון לראשונים וגם לאחרונים לא יהיה יתרון עלינו, רק אלה אשר לבם צפון משכל ואשר לא ראו אור הדעת יחשבו בלבם כי הימים הראשונים היו טובים מאלה. . .

אמנם לא כל און מלים תבחן להבין דבר לאשורו, ולא כל פה יקרא האה, בשמעו דברי החוזים הנואמים נאום אמת. על דברי ישעיהו הנביא שישו בדי גיל הישרים בלבותם, ורעדה אחזה את החנפים וישלחו חצי ועמם בו. ודברי אברהם (מאפי) החווה ינכיהו מיום את האיש אשר לכ טהור בקרבו וסכל חטאתו לא יכבד עליו אכפו להוריהו טטה, והודונים כבדי העון אשר אין כנפים להם לעלות

על, יעמדו על הארץ מתחת, ויורקו עליו עפר השמימה — אמנם הוא מרום
ונשא ונבזה מאוד ולא עליו ינוח העפר, כי אם על הקעקעים: את פניהם יכסה
ויהיו לרדאון ולהרפה — בדברו דבריו התאדמו לחיו ויהיו לפני להבים ועיניו
הבריקו כזיקי אש. אני שמעתי ולא אבין, ראיתי ולא ידעתי ואמר עוד הפעם
בלבי: רוח עושים יצוק בקרבו, אמנם לא יראתי את פניו כאמש בלילה, כי ביום
רב כח לבי לדבר בבוזוקלסה גם על שרי שחת ורוחות רעות, לא כן בלילה. . .
אחרי אשר החריש רגעים מעשים שם פניו אלי וישאלני: מדוע תחריש, ותביט
בי בתמהון?

— כי לא אבין למליך — עניתיו.

— כך העון, כי צפון לבך משכל! מדוע לא הרבית קרוא ספרי חכמה אשר
יביאו חכמה בלבנו? הן למדת ספרי הקידוש, ותבין על נקלה את הספיים הכתובים
עברית, אמנם אני אשים כל סעיני כך מעתה להורותך דעת ודרך תבניות וידעתי
נאמנה כי תברכני נפשך על הטוב אשר אעשה עמך —

— לוא יהיה כדבר הזה —

— התחפוף לשמוע אחרית הספור אשר החילותי לספר אמש באונך? —

— כעת הנני נכון לשמוע, כי לא עת שנה היא —

— אם כן הבה ונלכה לשוח השרה ושם אשמיעך את דברי —

יב

— בשדה ביער ישבנו על יצוע דשא והוא החל לספר כדברים האלה:

מנשה שב לחררו, וישאלהו אבשלום: מה דברת את אבי? —

— הלא תדע את הוקן ואת שיחו — ענה מנשה — הוא יזכרני בכל עת

לפקוח עינים על דרכיך, לכל אסיר עיני מסך אף רגע, וכי נרבה הגות ברבר חוק
ומשפט, וכתנה רבות —

— כן דרך כל הוקנים — ענה אבשלום בשחוק — המה ישכחו על נקלה ימי

נעוריהם עת אשר נפשם אוקה להתענג ולשיש בטוב התכל, ואולי גם אנחנו כמוהם
נדברה כאשר נבוא בשנים, אכן ימי הנער לנו הם, עתה נחיה ונשיש בדי גיל,
האין זאת? יקירי! —

— בעת אשר יש לאל יוינו לעשות — ענה מנשה באנהה.

— מדוע תאנה? —

— ומדוע אשיש? —

— האם גם עליך אבר כלה? כי חרלת מהתענג על הטיב אשר יפורו לנו

ימי הנער מלא חפנים? —

— ימי הנער לא יועילו לנו מאומה, אם לא יבוא הכסף לעזרתנו; ואני עני

דל חלקי בחיים, ואולת ידי מעשות את אשר יחפוץ לבי —

— חי נפשי כי אקצה עליך קצה נורא אם תשמיעני עיד הפעם כזאת! הלא אלף

- פעמים השמעתיך כי כים אחד לשנינו, ואתי תחלוק בכל אשר תמצא ידי —
— וכמה תמצא ידך? — שאל מנשה בקלסה — האם עוד ככיר תמצא ידך? —
— אל יפול לבך עלי, כי הכסף לא יחסר לי —
— איה איסוף המקום אשר תקח כסף די מחסורך, האם עפרות זהב אשר
בהרי אורגאל לך המה? —
— אנא אל תדבר דברים בושים כמדקרות חרב כאוני, הטרים תדע כי אוצרות
אבי מלאים זהב על כל גדותיהם? —
— אוצרות אביך, אך לא אוצרותיך —
— אוצרות אבי לי המה — קרא אבשלום ברנו.
— אחרי מות אביך, אמנם עתה אוצרותיו המה וקצרה ירך מצעת בהם —
— אבי לא ימנע הטוב ממני, ידעתי נאמנה כי הוא יפתח את אוצרו בכל עת
אשר אבקש —
— נראה איך יפול דבר —
— עתה אתה תראה בעיניך; לך אל אבי והגד לו כי כסף דרוש לי, והוא
יתן לך כרנע —
— מדוע לא תבקש אתה? —
— אני לא אבה לבקש ממנו, פן יבקש ממני חשבונות, אמנם לך יתן כרנע —
— ואולי ישאלני גם אותי, ומה אשיב לו על שאלתו? —
— הוא לא ישאלך —
— ובכל זאת, אולי ישאלני? —
— אבל אני מצוה עליך, כי תבקש מחר כסף מאבי — קרא אבשלום בקול מושל.
— הנני למצותיך — ענה מנשה בקול דממה כעבר נאמן, אשר יעשה מצות
אדוניו אף אם לבו כל עמו —
— למחרת בערב בא מנשה עוד הפעם אל חדר הוקן ויעמוד בפתח.
— היש חדשות? — שאל הוקן ברוח נשברה.
— חדשות אין, רק כי כסף דרוש לאבשלום — ענה מנשה בהשפילו כאוב
מארץ קולו — אמנם הוא לא העז פניו לבקש מאתך, על כן בקש ממני כי
אשיג למענו כסף די מחסורו —
— כי תשיג למענו כסף? — שאל הוקן בתמהון — האם איש אוצרות אתה,
כי תמצא ירך למלא מחסורו? —
— גם אני כזאת שאלתיו, אמנם הוא ענני "יש לאל ירך למצוא כסף כאשר
תחפוץ" —
— האם רוח עושים מסוך בקרבו, כי יבקש ממך הדבר הזה? —
— גם אני כזאת השיבותיו ואמרתי לו: אין לי דרך אחרת בלתי אם לבקש
מאביך את אשר תבקש ממני —
— מחכמה ענית כזאת, ומה ענה אותך על התשובה הזאת? —
— הוא ענני כדברים האלה: אין את נפשי כי תלך אל אבי לבקש ממנו כסף,

כי יראתי מאוד. פן לא יישר הדבר בעיניו, ושוב לי לסבול מחסור, אך לא להעציב רוח אבי, כי ידעתי כי הוא יבקש ממני השבונות רבים ודעות בני הנעורים רחוקות מדעות הוקנים כרחוק מזרח ממערב. הן הוא הסכין מעודו לצבור כסף, ואני לא כן אנכי עמדי, אני למדתי דרכי לסוף כסף ועל כן לא אבה בקש ממנו פן יתעצב אל לבו. — פני הוקן שני מרגע להגע בדבר מנשה את דבריו: רגע נראו אותות עצבון על פניו, וכרנע האירו עיניו והפיצו זיקי שמחה. וגם אחרי אשר כלה מנשה לדבר הטה אוניו לשמוע כמו שואף הוא להקשיב עוד דבר מה. אך כראותו כי מנשה החריש ולא יסף לדבר, קרא בקול שמחה: הכדברים האלה דבר בני? התשבע לי באמונתך כי כדברים האלה שמעו אונך? —
— בנפשי נשבעתי כי כן דבר; אמנם לא אדע מדוע תשיש על הדברים האלה? —

— הוי נער! איך לא אשיש בשמעני כי בני לא יאבה העציב רוחי?! האת רב לי רב! הן אראה בעליל כי עוד לב ישר ורוח נכון בקרבו, עוד לא גשחת לבלתי הועיל! הוא לא יאבה העציב רוחי! הדברים האלה ירניעו רוחי וישיבו המנוחה לנפשי, אין די שלומים לשלם בעד הענן הרב אשר הכאת לי, בהשמעך אותי את דברי הבן יקר לי —

הוקן שש אלי גיל כילד בשמעני כי בני לא יאבה העציב רוחו, ויקם וילך בצעדי און אל האוצר ויוציא ממנו כסף רב ויאמר: הא לך כסף! לך והבא את הכסף לבני! ידע איפו כי עזרתו בי, כי אב רחום אני, סלחתי לשגגותיו אשר ישג כי נער הוא, ידעתי כי כאשר יבוא בשנים תבוא חכמה בלבו, ואני לא אוסיף הסתר פנים ממנו, גם הסכלתי עשו כי הסתרתו פני ממנו עד הנה ועל כן היה משלח לנפשו. אכן מעתה אשים עיני על דרכיו וישיב צעד. — מנשה לקח בלי המדה את הכסף ויאמר: אתה הוא האב, והוא בנך וכיך לעשות כהעולה על רוחך —

— מדוע פנך זועפים? האם לא ישרה פעולתי בעיניך? הגר! כמה הסכלתי עשו —

— הנך זקן ושבע ימים ועיניך ראו הרבה אנשים לפלנות יצרי לבם, ותבקש עצה או תורה מפי עולל, היתכן הדבר הזה?! —

— הן אמנם ראיתי הרבה בימי חיי, ובכל זאת אודה ולא אבוש כי לא רבה חכמתי לדעת איך להתהלך את בני הנעורים, ידעתי להכין לי בית ומכונות ולהרבות מסחרי, אך לא בינותי לנהל את בני יחידו בדרך יושר ומוסר. ידעתי נאמנה כי בי העין אם נטה בני מהדרך השוב, הן אהבת עולם אהבתי ובו כל הי רוחי, ולוא יכולתי לקנות לו לב טהור בכל הון ביתי, כי או עשיתי זאת בשמחה, ובכל זאת הסתרתו פני מדרכיו בעת אשר לבי הלך בדרך למרחוק אחרי מרכולתי אשר פשטה כנפיה עד קצות ארץ. וגם מעת נודע לי כי נטה מדרכי מוסר לא דברתי אתו ולא הוכחתי על פניו, כי יראתי פן יתעצב אל לבו. ושבע פעמים אברך את ה' על בי גחה את בתי בדרכי יושר, הן איש לא שם עיני עליה

להורותה דרכי מוסר וככל זאת היא תמה וברה כיונה טהורה, תפארת להוריה ותפארת להאיש אשר יבחר בה — בדבר הוקן את הדברים האלה התאדמו פני מנשה כדם, וכל עימותיו רחפו, אך מעיני הוקן נעלמה זאת, כי הוא היה תפוש ברוב שיעפיו — ומי יתן והיה גם לבב בני כלבבה, אמנם אקוה כי גם הוא ישוב עד מהרה מדרך כסל, ועל כן השמיעני נא מדוע לא ישרו מעשי בעיניך? האם על דעתך ייטיב דרכו אם אמנע מחפצו? —

— מאין אדע את זאת? האם בניס גדלתי, כי אדע להורות את הדרך הטוב לבנים אשר העוו דרכם? —

— מנשה! האוהב אתה לביתי, או אין? —

— העוד תשאלני אם אוהב אני לך ולביתך? — קרא מנשה בקול בוכים — הוה הוא הנסול אשר תנמלני בעד אהבתי הנאמנה בעד אהבתי האתורה כשתר השמים? אני לא פללתי לשמוע דברים נוראים כאלה מפיו — ובדברו מחה דמעתו מעל פניו.

— מדוע תבכה? — קרא הוקן ברנשי חמלה — ידעתי גם ידעתי כי אוהב אתה לי ולביתי ולא למען העציב הוחד דברתי עד הנה, אך מדוע תשכה כי על האוהב הנאמן המצוה להוכיח את אוהבו על פניו בעת אשר יראה כי יעשה דבר פשע או כסל, ומדוע תשים מחסום לפיו, ולא תשמיעני עצתך אם לתת לבני כסף, או לחדול? הן זאת אראה כי לא ישרו מעשי בעיניך, ובכל זאת תחריש ולא תשמיעני דעתך. לכן עלי להוכיחך על פניך, כי לא כן אתה עושה —

— אני שמתי מחסום למו פי, לא מחסרון אהבה; אני אחריש אתאפק ולבני עלי דני. כאשר בוערה תבער בעצמותיו, בזכרי כי דרכי אבשלום עקלקלות. אך ידעתי נאמנה כי אף אם אדבר לא אועיל מלתתי —

— מאין ידעת זאת? —

— ידעתי נאמנה כי לא תשמע לעצתי —

— ובכל זאת השמיעני דבריד ואשמעה, אולי ימצאו מסלות בלבבי —

— אם תחפוץ לשמוע עצתי, הנה עצתי אמונה לך לבל תתן לו אף קשיטה

— אחת —

— מדוע? —

— מאשר כי פן כסף ראשית חמאת היא לעול ימים, הכסף ידיחננו, מבלי משים, מנוה שאנן אל באר צרה —

— מאין תדע זאת? — שאל הוקן בתמהון ויביט בפני מנשה רנעים אחדים.

— מתורתנו הקדושה — ענה מנשה כענות רוח וישא מרום עיניו — תורתנו הקדושה צוה לרנום נער וולל וסובא באבנים? ואלה אשר דרכיה נעלמו מעיניהם ישאלו: האם משפט מות להאיש אשר אכל בשר וישתה יין לרויה? אמנם להכמי לב ננלו תעלומות חכמה ותושיה הצפונות בדבריה, היא תורה אותנו דעה לדעת מראשית אחרית: כי הנער אשר משך ידו את לוצצים — לאכול לשבעה ולמסוך ביין את בשרו, הוא כבר נפל שדוד ברשת התאוה אשר תכה חכמי לב בענולו.

תשים מתנ ורסן על האמיץ בנבורים ותשחק בו כצפור, ואם נפל ברשתה בעודנו נער אין עוד תקוה כי ישוב וישיג אורחות חיים ישרים, הוא יאבד את הכסף אשר ימצא אתו, וגם הון אבותיו לא לארך ימים יהיה, ואז ישלח בעולתה ידיו למלא הפצו אשר לא ידע שבעה. התאוה כאש בוערת היא אשר תאכל בכל פה את כל הקרב אליה, וכהאש לא תשמור צעדיה מבוא בנכול זרים, כי אם תשים שמות בכל מקום בואה, רק אם תתן עליה מים בשרם היתה ללהבת שלהבת או תשקע תחתיה תאבד ולא תוסיף קום, כן התאוה בשלחה רסן מפניה, היא לא תאמר די: תאבד חיל בעליה, תבלע הון זרים, תכלה ותכלה את כל הקרב אליה! שים עליה מתנ ורסן בראשיתה או תשקע תסוף ואיננה —

— צדקת בדברך — ענה הזקן באנחה — לא כעול ימים תדבר רק כאיש ראה הרבה חכמה ודעת, ואני אמרתי בלבי כי לא ליושבי בית המדרש חכמה לדעת דרכי התכל. אמנם עתה אראה, כי תורתנו הקדושה היא עין הדעת למחזיקים בה. אך בכל זאת לא אוכל לעשות כדברך, כי מי יודע אם תעצור ידנו כח לכבות את האש? מי יודע אם לא, בראותה כי אין דרך לעבור, תשוב ותסתתר במערות ובמחלות עפר ותהי לאש לא נפח האוכלת עד יסוד באין מבין ומכלי משים? מי יודע פן, בראותו כי תקותו למצוא עזרתה בי עלתה בתהו, ירגו והתקצף ויחפוש תחבולות לעזור לנפשו בסתר? הלא או ירבה הרע, כי לא יוסיף עוד אהבתי, גם אירא פן יהפך לאכזר לי, לא כן כאשר אשלים הפצו, או לא ירף מאהבני וכבדני כקדם, וכאשר אדבר על לבו ישמע לקול דברי —

— אולי צדקת ממני — ענה מנשה כמנוד ראש — הימים הבאים ישמיעונו מי צדק במשפטו, ועל זה אמר החכם מכל אדם: טוב אחרית דבר מראשיתו, כי בראשית מעשנו לא נדע אך יפול דבר ולבנו יראנ כל היום פן הסכלנו עשו ומרה תהיה באחרונה, לא כן כאשר נדאה אחרית הדבר או נדע אל נכון ולא נוסף לדאבה, וגם אנתנו ככל האדם נחכה להאחרית ונקוה כי נצליה בדרכינו —

— הנך חכם ויודע דעת, זאת לא אכחד, אמנם רוב שנים יודיעו חכמה הרבה יתר מכל ספרי החכמים, אני ראיתי נערים רבים אשר הלכו שובב בדרך לבם בימי בחורותיהם, וכאשר היו לאנשים התהלכו למשרים, וגם בדבר בני לבני כמו כן יחשוב: הלא נער הוא, ולא רבה המהומה אף אם יאבד אלה או אלפים שקלי כסף. הן למי עמלתי? למען מי עשיתי כל העושה הזה? הלא לבני ולבתי. ואני אחשוב מחשבות להביא את עולמה אשר תמצא הן בעיניו, לא אכבד עליו אכפיו כי יבחר בבת נדיב או עני, הבחירה אשר יבחר בה אותה רצתה גם נפשי, אף אם בת הישפים היא ובסתר המדרגה יצאה לאור באור החיים, ולבני סמוך ובטוח כי היא תלמדנו להתיצב על דרך טוב, כי כפלני מים לב איש ביד הרעיה האהובה לו —

— צדקת מאוד — ענה מנשה — עצתך טובה ונכונה, ולבי אומר לי כי עצתך תקום —

— אמנם הנד נא מנשה! מדוע לא תשים לבך לבחר לך רעיה גם אתה? הן

לך מלאו עשרים ושתיים שנה וכבר הגיע העת. בחר לך אשה ואני ארבה לך מהר ומתן; ביד נדיבה אשלם לך בעד שלוש השנים אשר היית בביתי. וגם מתנות אהן לך כיאות לאוהב נאמן, ועשית לך בית וישמח לבי גם אני — מנשה נכרך בראשונה כאשר החל הוקן לדבר על לבו לבחר באשת נעורים, אך לאט לאט שבה אליו מנוחתו ויאמר: רב תודות לך מרים ראשי, איש חסדי! אמנם צר לי מאוד, כי לא אוכל לעשות חפצך —

— מדוע? — שאל הוקן בתמהון.

— הרופא צוה עלי במפגיע לבל אבוא בכרית את אשה עד אשר יאמר לי, כי על דעתו בנפשי הדבר הזה —

— זאת לא ידעתי עד הנה, ואני אמרתי כי בריא אולם אתה.

— האדם יראה לעינים — ענה מנשה ויעקם שפתיו ויצא מחדר הוקן.

יג

שיחת הרעים

— היש כסף? — שאל אבשלום את מנשה בצערו על מפתן חדרו.

— יש ויש — ענה מנשה באנחה.

— מדוע תאנח? האם לבך ידוה על כסף אבי אשר יעלה בתו? — שאל אבשלום בלצון.

— לא על כסף אביך ידוה לבי רק עליך. אתה תשב שלאנן בחדרך ותצויני להביא לך כסף, כי תאמר בלבך כי אביך יחיש לקול הקריאה. אמנם לוא ידעת כמה עמלתי כמה יגעתי עדי הוצאתי את מעט הכסף מידי הוקן הכילי הזה, כי אז ידעת למה זה אני נאנח —

— אנא מנשה רעי אבקשך לבל תחלל כבוד אבי בעיני, הן אתה ידעת כי אוהב ומכבד אני את אבי מאוד ולא אוכל לשמוע שמו מנואץ כפיך כל היום — אם אוהב אתה את אביך, מדוע תשלחני לבקש מאתו כסף? הפרם תדע כי נקל לו לפתוח פיו למען עקר שן אחת משניו, מפתוח את אוצרו להוציא ממנו כסף? הוקן ידמה בלבו כי לעולם יחיה —

— מנשה הנני מצוה עליך לבל תוסיף דבר סרה באבי, פן לא אמשול ברוחי וגליתי את אוניו! הי נפשי כי לא אדע מדוע יזעף לבך על אבי אשר הרבה עשות אתך טובות, הזה הוא הגמול אשר תשלם לו בעד טובותיו?! —

— ספר לאביך ככל הדברים אשר שמעת מפי — ענה מנשה במנוחת לב — אך אספוק מאוד אם תרהיב בנפשך עו לעשות כדבר הזה —

— ומדוע לא אעשה כדבר הזה? האם שאתך תבעתני? — שאל אבשלום בקלסה — הנני מניד לך עוד הפעם, כי אם תוסיף לדבר תועה על אבי, אז אנלה לו כל דבריך —

— אנא אל תכזב! — ענה מנשה בכזו — ידעתי נאמנה כי תסתיר דברי
למען לא יודעו מעשיך —
— שחוק תעשה לי היום; האם יחשוב לך כי באתי בכסף ואירא ממך?
שנית מאוד! הפרם תדע כי יש לאל ידי לגרשך מהבית כרגע אהה, כי אם אנלה
את און אבי וישמע רק הדבר האחד הכמעם עמדי, ידעתי נאמנה כי אז לא יתנך
בכל לפר לשבת פה אף יום אהה —
— ומה הוא הדבר? הגד נא! אני לא אמצא בי עון אשר תמא! —
— אנא אל תשים סתר פנים, הן ידעת גם אתה כי לי ננלו מעשיך בעיר
עוובה, ולוא לקחה און אבי שמץ מנהם, כי אז כבר לא נתן אותך לדרוך על סף
ביתו —
— בידך לגלות זאת לאביך, אני לא אירא מפניך, כי בידי להוציא כנה
צדקתי ולתת אות כי מקנאים טפלו עלי שקר, הגד לאביך ככל אשר שמעת! —
— אני לא אניד זאת לאבי, וגם אתה ידעת כי לא אניד, אך גם אתה אל
תוסף לתת את שם אבי לגדופים —
— למה לא תניד? לא אדע מי יעצור בערך? —
— אהבתי אליך, כי אאהבך משרים, וגם מיבותיך אשר עשית עמדי עד הנה
ישימו מחסום למו פי —
— שקר הדבר! — קרא מנשה בקול עז — לא מאהבתך רק מיראתך אותי
לא תכני בלשון, לך יהנה אימה פן יודעו מעשיך לאביך, וזאת ידעת כי לא
ישא פניך וגם אותך יגרש מעל פניו אף כי בנו אתה —
— שים מחסום לפיך! — קרא אבשלום בקצף נורא — איך תעיו מצח לדבר
אלי עוות? האם ברחמים נאספתי הביתה? האם בן בלי שם, כזו משפחות,
בן ישיבה הנני כי אנרש בחרפה מהבית? אני הוא אדון הכית! כל אשר אתה
רואה לי הוא! ומה מני יהלוך אם יודעו מעשי לאבי? הלא אבי הוא ויסלח לפשעי,
אמנם אותך לא ינקה, בחרפה ובוז יגרשך מהבית בהודע לו מעשיך, ומה גם אם
אנלה אוניו כי הרהבת עז כנפשך לאהוב את אחותי בלבך, הלא אז יתקצף עד
מאוד בשמעו כי בן בלי שם ילטוש עינו על בתו היחידה היקרה לו כבבת עינו! ...
פתאום עצר אבשלום במלים כי שמע קול מנשה יורד בבכי וסופק כפיו. לבו
נהפך בקרבו בשמעו קול בכיו ויעמוד רגעים אחדים כמתעתע וכליותיו יסרוהו
מוסר אכזרי על אשר לא חמל על בן עני ויתן שמו לגדופים. אחרי כן נגש אל
מנשה ויאחזהו בידו ויאמר: סלח נא לי! אנא סלח נא לפשע שפתי רעה, אל
נא תשת עלי חטאת על אשר דברתי בקצפי אותך קשות, הן ידעת נאמנה כי משרים
אאהבך, ורק חרון אפי הכני בשנעון. אנא דבר נא דבר, הגד כי סלחת לעוני —
כה התחנן אבשלום בקנלו זמן כביר ולא מצא מענה מפי מנשה אשר לא חדל
מלככות בבכי תמרורים. ואחרי אשר הפציר בו אבשלום ויתרפס לפניו וישבע כי
לא ישוב עוד לכסלה, אז ענהו מנשה — אני אסלח לך, מי יתן ויסלח לך ה'
על הדם אשר שפכת באמרי פיך כאשר אסלח לך אנכי! אני לא אוכל קצוף עליך

כי אהבתי לך הכתה שרשיה עמוק עמוק על תלמי לבני, אמנם אתך יחד לא אוכל שבת מעתה כי תזכירני חרפת נעורי אשר גם בלעדי זאת לא תתן מנוחה לנפשי, היה בשלום וההצלחה תהיה עמך. אני נולדתי לכהלה ולא לשבת ספון בהיכלי ענג —

— רעי! ידידי! מחמל נפשי! אל תעובני וכוז אדע כי סלחת לפשע שפתי,

והנני נשבע לך בשם ה' כי לא אשוב עוד לכסלה —

— אחת דברתי ולא אשנה: ברנע הזה אפרד ממך ואלך אל אשר ישאוני

רגלי —

אבשלום נפל על צוארו ויחבקהו וינשקהו ויושיבהו בחוקה על הכסא, ורק אחרי אשר הרבה לבקש מחילה וסליחה ממנו, הצליח חפצו בידו להוציא מפי מנשה המלים "לא אעובך". אבשלום שמח כאשה מבכירה בשמעה קול היולד היולד לה בשמעו את הדברים יוצאים מפי מנשה, ויקרא בשמחה — עתה ידעתי כי אוהב אתה לי, ועתה נשוב ונכרות ברית חדשה בינינו, ברית אשר לא תמוש לעולם והראשונות כעשן כלה לא תזכרנה. תן לי ירך לאות כי תעשה שלום לי —

— האנכי קראתי לריב ומצה, או ננעתי בכבודך כי תבקש לעשות שלום עמדי? הלא ידעת מאז כי ככלב נאמן, אשר אף אם שבע תכנו לא ישוב מהתרפס ומעבוד את אדונו באמונה, כן הנני לך. אהבתך מלאה כל חררי לבי, עד כי שכחתי גם את המצוה להכיר טובה לעושי טוב, וכבוד אביך, אשר לפנים היה יקר בעיני יתר מחיי רוחי, נו וילך, וכל אלה רק למענד. כי כל איש אשר ימרה את פיך כחוטא ופושע בעיני, ובראותי כי אביך לא ימהר לתת משאלות לבך, לכן אקצוף עליו קצף. וגם אם תחרפני ותשטמני גם אז לא אוכל להסיר אהבתך מסרב לבי. הו! לוא יכולתי להפרד ממך ולהרחיק נדוד והייתי המאשר בארץ —

— אנא אל תדבר כדברים האלה. הן בנפשי נשבעתי לך כי לא אשוב להעציב רוחך, ומדוע לא תשיב אפך ממני? —

— האם עליך יועף לבי? העל אהובי היקר בעיני מכל התכל ומנעמיה

אקצוף קצף? לא אהובי! לא אאמין כי אעשה את הדבר הזה כל עוד נשמת

שדי תחיני —

— ולמה אמרת זה עתה כי נפשך אנתה לרחיק נדוד? —

— כי נלאיתי נשוא עמל ותלאה; מדי אזכור דברי אביך אשום ואשאף יחד.

כי בבואי . . . מנשה עצר פתאום במלים ולא כלה את דברו.

— מדוע עצרת פתאום במלים? — שאל אבשלום —

— כי יראתי פן יחרה אפך בי עוד הפעם בשמעך את דברי אביך מפי —

— ספר נא ספר, אני אשמע לכל דברך —

— אני אמרתי בלבי כאשר אבוא אל אביך, ישאל מה שלום הנער? ומה

יבטש? או אולי יש לו הפיץ בדבר מה? כאשר יעשה כל אב האוהב את בנו

חידו, אך לא! לא אחת מאלה שאלני. בבואי אל חררו עמדתי בצד הפתה זמן

כביר והוא לא הביט בפני, כי עיניו היו בספרי חשבונותיו אשר בהם יהגה כל

היום, ולאחרונה כאשר זכיתי לשמוע דבר מפיו, שער בנפשך מה היתה השאלה הראשונה אשר שאלני? "מה לך פה?" נתן עלי בקולו. מקול גערתו נבוכתי מאוד ולא ידעתי מה להשיב על דבריו, וההרשתי רגעים אחדים.

— מה לך פה? — שאלני שנית.

— אבשלום שלחני לראות את שלום אביו היקר לו מאוד — עניתיו בקול

דממה.

— טוב הדבר אשר דברת, טוב מאוד, מחכמה ענית זאת! — קרא אבשלום

בשמחה — ומה ענה אותך? —

— הוא ענני — ענה מנשה במנור ראש — "הגד לו כי עודני בריא אולם, —

אני ראיתי ונוכחתי כי לא עת היא לבקש ממנו כסף ואמר לצאת, וכהפנותי שכמי ללכת, קרא אלי ויאמר 'הלא לא לחנם שלחך הגה, בלי תפונה יחסר לו דבר מה, כי ידעתי נאמנה כי לא לשלומי רק לכספי ידרוש' —

— לשלומך דרוש דרש בראשונה, ואחרי כן דרש גם לכספך, כי ממי יבקש

אם לא מאביו? —

— הוא הדבר אשר דברתי כי לכספי דרש — ענני כמנצח — הי ראשי כי לא

אדע למה להגער כסף, האם ישלח במקנה וקנין ידיו? — דבריו נחתו כהצים

שנונים ללבבי, ואאמץ כחי לענות אותו כאשר בלבבי.

— אדוני יודע — עניתיו באמץ לב — כי איש צעיר לימים כמוהו לא יבוא

בקהל אנשי המעלה בלתי אם כסף רב בצלחתו. לוא ראית — הוספתי דבר בעזות

מצח — איך ירבו נערים רבים כגילו לפזר כסף כאפר, כי אז לא שאלת עוד:

מדוע יבקש כסף? אני ראיתי עלם אחד מבני ישראל אשר אהב עלמה אשר לא

מבני ישראל מנוע הפרתמים, ויתן כמעט כל הון אביו באהבתו אותה, אך לא

לחנם פזר את כספו כי חפצו הצליח בידו לבוא את אהובתו בברית לעיני כל העם

ועתה יתחשב גם הוא כאחד מאצילי הארץ ורוזניה, ורבים יעשו כמוהו לעשות

להם שם, ולבנדך אין כל, הוא ישב כלוא בבית להנות בתורה מבקר עד ערב,

בסוד עליונים לא יבוא, ואם יש לו חפץ בדבר מה, לא ירהיב עו בנפשו לנשת

אליך כי פהדך תפול עליו. ואני אומר לך כי לא טוב אתה עושה, ורב אשרך

כי בנדך בן משכיל וישר דרך, ולולא זאת כבר מצא נתיבות אוצרותיך, או לזה

כסף מהמלוים ברבית, ואתה שלמת בבוא יום הסקודה —

— לוא עשה בני כזאת, כי אז העברתי כל נחלתי לבתי — ענה בקצף נורא.

— אך שים אל לבך כי בנדך לא עשה אף אחת מאלה — עניתיו — הוא לא

יתור אחרי עיניו ולא ילך בשרירות לבו. הגה הוא רואה פני שושנה בת משרד

היפה בכל בנות הארץ בבקר בבקר בצאתו לשוח, עלמה אשר עיניה תאירנה

כאילת השחר ולחיה כשושנים במרם הכם שרב ושמש והוא מנוע אצילי פולין,

ובכל זאת לא דבק לבו לאהבה אותה, ומה תבקש ממנו עוד? —

— הוא לא נפל ברשת אהבתה, כי לבו לא צפון משכל, כי בת רוזני ארץ

לא תשפיל כבודה לאהוב את איש יהודי —

— לא אדוני — עניתו בכטחה — לא צדקת בדבריך, כי אני ראיתי כי היא תלבבנו בעיניה יונים בתאות נפש, וגם... הֲזֹקֶן לֹא נִתְּנִי לְכָלֹת דְּבָרֵי וַיִּתְּנָשָׂא כְּנֶמֶר לְטָרוֹף טָרֶף וַיִּתֵּן עָלַי בְּקוֹל זְעֵמוֹ: אֵיךְ תֵּעוֹז פִּינֵךְ לְדַבֵּר בְּפִי דְבָרִים כְּאֵלֶּה? הַטָּרֶם תִּדְעַ כִּי מִשְׁלָמִי אֲמוֹנִי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי וּבִדְרֶךְ אֲבוֹתַי אֲנַחֵה גַם אֶת בְּנֵי, וְאִם יִשָּׁם מִדְּרָכֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶהוֹב עֲלֵמָה נִכְרִיָּה אֲנִרְשֶׁנוּ בְּחֶרֶפָה וּבֹזוּ מִבֵּיתִי?! וְאַתָּה דַע לָךְ כִּי אִם יוֹדַע לִי כִּי גַם אֲנִי בְּנֵי לְקַחָה שְׂמִיךְ דְּבַר מֵהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אוֹ אֲצַמִּית בְּבוֹר חֵיךְ! —

— לא מיראתי אותך — עניתו במנוחת לב — כי אם מאהבתי לבנך לא גליתני אזניו כי מצא הן בעיני היפה בכנות. אך ידוע תדע כי תדיח את בנך מהדרך הטוב אם תוסיף לגרוע ממנו את הכסף הדרוש לו, כי הוא יבקש לו תחבולות למלא מחסורו או אז תנחם והועיל לא תוכל —

— האמת הדבר כי שושנה היפה והענוגה הביטה בי בעיני אהבה? — שאל אבשלום בתאות נפש.

— מה לך ולה? דברי אביך זכור ואל תפן אל חמדת נשים — אבשלום, הוריד לארץ ראשו וידום, ומנשה הוסיף לדבר: ואחרי אשר הרבית עמו דברים ואתחנן לו, נתן את הכסף על ידי ויאמר: לך אמור לאבשלום כי לא יארכו הימים ואבחר לו רעיה ואביאהו בכרית לבל ישעה בדברי הכל —

— האם הוא יבחר ולא אני?! — קרא אבשלום בעצב.

— גם אני כואת שאלתי, אך הוא נער בי ויצוני לשים מחסום למו פי. אני שמעתי לקולו ובלתי תסונה תשמור גם אתה מוצא שפתיו, וכאשר אחזה לי אני, שם אביך עיניו באיזבל בת נמרוד והיא תהיה חברתך ואשת בריתך כי אביה ירבה לתת לה נדה —

— היו לא תהיה! — קרא אבשלום בקצף ויתנשא מכסאו — אני לא אתן את לבי להכושית הזאת בעד כסף נמאס, ולוא גם אוצרות קרה שקלו על כפי גם או בו בזיתי אותה ואוצרותיה! ואם אמנם אבי הוא ולקולו אשמע, אך רעיה אבחר לי אני, והעלמה אשר תמצא הן בעיני היא תהיה לי לאשה! —

— ומה תעשה כי יכבד עליך אביך אכפו? —

— האם יאסרני בעבותים ויובילני ככבש אלוף אל החופה? אני לא אשמע בקולו, כי אבחר לסבול חרפת רעב ולהתגולל באשפתות משבת בהיכלי ענג את האשה אשר לא תמצא הן בעיני! אמנם חי נפשי — הוסיף לדבר בעצבון — כי לא אדע מה זה היה לאבי כי נהפך לאכזר לי? זכור אזכור כי שש אלי ניל בעשותו הפצוי, ולא עצב אותי מימיו ועתה ירחק מעלי מיום ליום. לפנים ראיתי את סניו בלקר בלקר ועתה יעברו שבועות וירחים ופניו לא אראה. לא ידעתי מה היה לו?! —

— גם אני חשבתי יומתי למצוא פשר דבר אך לשוא כי נסבה נכונה לא

מצאתי —

— עין בעין אראה כי מעת מחה עלי אמי יקשיה אבי את רבו ממני — ענה

אבשלום באנהגה.

— צדקת כדברך — קרא מנשה — מות אמך הפריד בינך ובין אביך, כי מי יודע את הכמוס בקרב לב איש? אולי יחשוב מחשבות לבנות לו בית חדש ולבוא בכרית חדשה את נערה בתולה לעת זקנתו, ועל כן יבקש להרחיק אותך ואת אהותך מביתו לבל תהיו לו לשמנה — אבשלום חרד חרדה גדולה בשמעו דברי מנשה ולא ענה דבר, ומנשה הוסיף לדבר: ואולי נגלו לפניו דרכך ועל כן יקצוף עליך קצף, כי על דעתו אין טוב לך בלתי אם לשבת באוהלים כל היום על התורה והעבודה —

— גם אני כמוך אשוב — ענה אבשלום אשר חסין בכל לב להצדיק את את אביו, והרעיון כי אביו יבקש לו אשה אחרת היה בעיניו כחטאת מרי לכן מהר ויחליט כי בו האשם כי הסתיר אביו פניו ממנו.

— אם כן הדבר הלא בי העון! כי אני הבאתי חכמה בלבך כי ימי הנער חיש יעברו ואינם, והאיש אשר לא ייטיבו לבו בימי בחורותיו נחשב בחייו כשוכן רפאים, ואולי שמרת דרכי אביך עד עתה לולא הקשבת לאמרי פי. והנה אנלה את כל לבי לך, כי עם לבבי אישיחה וכליותי יסרוני כי אני גרשתי את השלום מהבית, ולכן תשאל נפשי לעזוב את הבית ולרחיק נדוד —

— לא ידירי, לא כך האשם רק בי, כי לא אלך בדרכי אבי אשר ידמה כי רק בתורה יזכה נער את ארחו, ואני לא כן אנכי עמדי, כי גם בהי התבל רצתה נפשי לכן רחק לבו ממני ועל כן אסתתר גם אני ממנו לבל יוכיחני על פני, אך לבי לא יחרסני על כי אעשה זאת ולא אחפוץ גם לא אוכל לעזוב את דרכי, ולכן אבקש רעי לבל תעובני בעתות מבוכה כאלה כי בלעדך אנוע בצרה וינון. אך מה אדבר? ידעתי כי לא תעובני —

— מאין ידעת זאת? —

— כי ידעתי נאמנה כי אוהב אתה את אחותי —

— אנא ידירי אל תלעג לי, כי דברך ירדו כחצים שנונים לחדרי לבי וזכירוני מה אמלל אני בארץ. האני אוהב את אחותך? אני? בן בלי שם בן ישיבה ארויב עז בנפשי לשאת עינים אל בת נדיב כאחותך? לא ידירי מעודי לא גבה לבי ולא הלכתי את בהלך נפשי בגדולות כמו אלה! —

— מנשה מנשה! — קרא אבשלום ברנו — ראה אראה כי עוד לא שלם לך עמדי כי תאמר להסתיר ממני את הכמוס בחדרי לבך, אך לשוא! כי כבר הגידו לי עיניך את אשר תירא להשמיע על דל שפתיך. אמנם חי ראשי כי לא אדע מדוע תבקש להסתיר רגשותיך בקיך? הטרם תדע, כי גם נפשי יודעת כי אין אדונים לאלה הרגשות אשר תצמחנה כשושנים בציה על תלמי לבבנו, ואף אם לא חרשנו ולא ורענו, נשא אלומות אשר לא חלו בהן ירינו, ולא לעתים רחוקות תכבדנה כאבן מעמסה על שכמנו, עדי נכרע נפול ולא נוכל קום מבלתי יכולת מלט משא, וקצרה ידינו לשרש אהריהן בעודן כאבן לבל ישאר להם שרש וענף כי הנה תציצנה למרות רצוננו כעשב הארץ, וחלילה לי מטפול עליך חטאת נאה וגאון על אשר נפלת ברשת האהבה לאחותי, כי נפשי יודעת מאוד כי אין אדם שליט ברוחו —

— כן דברת ידידי! — ענה מנשה באנחה — לא אדונים לאלה הרגשות,
אך הנה תהיינה לנו לאדונים קשים ואכזרים, לענות נפשנו, ולהשיבנו עד דכא.
הה! מאשרים המה בני הנעורים אשר על תלמי לבכם עלו האהבה והתקוה בקנה
אחד, ויחד אוו משכיותיו למושב להן! אך אוי לו להאיש אשר רק האהבה
השיבה פניה לו והתקוה ממנו רחוקה, הוא כצמא למים עומד על ירכתי בור עמוק
עמוק מאוד ויראה שם על הקרקע מתחת, מים טהורים: רגע יסיתנו לבו לשבור
צמאונו, אך יקהל ויסוג אחור בזכרו כי בררתו לא ישוב ולא יעלה עוד עד עולם,
כי עצמותיו תפורנה לשאול בטרם ישיבו המים את נפשו הצמאה. כה ישב על
פי הבאר צמא ונפשו ברעה תתמונ. נפשו תלהט גחלים, איש לא נסח תאכל
קרב ולב עדי יבול כשושנה אשר הכה אותה שרב ושמש וייבשו שרשיה — או
ינבר היילים ויקפוץ רגע אל תוך הבור פנימה, ואויגוע יסוף ויך כחיון לילה —
— ומדוע לא תקוה גם אתה? שאל אבשלום ברגשי המלה מקרב לב — למה
לא תאמין בהמים הבאים אשר רב כחם לפעול גדולות? מי יודע אם לא תרוממך
העת ותושיבך את נדיבים על מרומי ההצלחה? הלא העושר ביד המקרה הגהו,
והוא יתגהו לא לעתים רחוקות לאשר לא עמל בו ולא גדלו! —
— מי יודע? — ענה מנשה — אמנם מה יועילו לי אוצרות זהב וכסף, אם
לב אחותך רהק ממני? —

— מי הגיד לך את אשר בלכבה? — שאל אבשלום בתמהון.

— זאת הכרתי על חוות פניה —

— אני אדבר טובות עליך באוני אחותי ואקנה לכה לאהבתך —

— ומה תועיל לי עתה אהבתה, אם העושר עורנו בידי המקרה, ומי יודע אם

יבחר בי או יסתיר פניו ממנו בימים הבאים כאשר הסתיר עד כה? —

— לוא היה בידי לעשות כאשר עם לבבי, כי אז נתתי לך את אחותי לאשה

ואתי תחלוק חלק כחלק בנחלתי —

— רב לנו לדבר דברי הבל אשר לא יעלו ארוכה לשברי רק יועילו להותי

להגדיל שבירי ולהרבות פצעי לבבי. נחריש מזה וירוח לי, טוב לנו לחשוב

מחשבות עליך, לקנות לב אביך לכל ימנע ממך הכסף מהיום והלאה, כי במה

זוכה נער עשיר את דרכו אם לא בפזרו כסף? במה ימצא הצעיר לימים חן

בעיני העלמות? במה יתחשב היהודי בין השרים הנוצרים אם לא בכספו? על כן

לא אשקוט ולא אנוח עדי אשיג לך די כסף למען תחיה כצנת נפשך —

— אלפי תודות לך רעי ואחובי — בדרך הוה הטח הבליעל הוה את לב

אבשלום והוא נער לא ידע להוחר ויאמין בו בעת אשר חשב עליו רעות כל

היום. מרהי אל דחי הדיחו, בראשונה הסיר לבבו מאחרי אביו וישימהו לאויב

לו, ואחרי כן הסיתו לעשות מפתח כמפתח אוצר אביו ויגנוב כסף עד בלי די,

למען מלא תאות נפשו אשר לא ידעה שבעת. והאב האומלל ידע והיה כלא יודע,

כי ירא להוכיח אותו על פניו יענהו עוות, ויחשוב מחשבות כל היום איך

לדבר אתו ולקחת את לבו למען ישמע בקולו לביא בכרית את אשת נעורים, י

יד

אך לשוא חָקָה הוֹקֵן לַיּוֹם שִׁידְבַר אֶת בְּנֵי, כִּי אֲבִשְׁלוֹם חֶמֶק עֵבֶר מִפְּנֵי
 כִּל עֵת אֲשֶׁר רָאָה כִּי יִבְקֵשׁ לֵבָא אֶתּוֹ בְּדַבְרֵי־ם. בֵּין כֹּה וּבֵין כֹּה רַחֵב הַפְּרִיץ בֵּין
 הָאֵב לְבָנֵי מִיּוֹם לַיּוֹם; לֵב הַבֵּן רַחֵק מֵעַל הָאֵב, וְהָאֵב הָיָה כְּאִישׁ אוֹבֵד עֲצוֹת
 וְתוֹשִׁיָה נְדָהָה מִמֶּנּוּ. אֲךָ לֹא כֵן הָיָה מְנַשֶּׁה יוֹעֵץ הַבְּלִיעֵל, לוֹ נִתְּכֵנוּ עֲלִילוֹת לְבַעַע
 מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרַעָה. וּבַעַת אֲשֶׁר בָּכָה וַיִּתְּאוּנֵן בְּאוֹנֵי הוֹקֵן כִּי אֲבִשְׁלוֹם יֵאָסֵם אוֹנֵי
 וְלֹא יִשְׁמַע לְדַבְרֵי מוֹסְרוֹ, הִתְהַפֵּךְ בְּתַחֲבוּלוֹתָיו וַיַּחֲזֵק אֶת לֵב אֲבִשְׁלוֹם לְכַל יִסוֹר
 מִהַדְרֵךְ אֲשֶׁר בָּחַר בָּהּ. אֲכֵן שִׁפְתַי יִתֵּר הָיוּ דַבְרֵי מַרְמָה אֱלֹהִים, וְגַם בְּלַעֲדֵיהֶם כָּבַר
 הַצְּלִיחַ לְכוּא לְמַחֲזוֹ הַפְּאֹז: לְלַכּוֹד אֶת הָאֵב וְהַבֵּן בְּרִשְׁת עֲרַמְתּוֹ וּלְשַׁחֵק בָּם כַּצְּפוּרָה,
 כִּי הוֹקֵן הָאֲמִין בּוֹ כַּבְּמִלְאֵךְ אֱלֹהִים וְכֹל דַּבְרָיו כְּדַבְרֵי הוֹזָה מַחֲזֵה שְׂדֵי הָיוּ בְּעֵינָיו.
 וְלֵב אֲבִשְׁלוֹם טָפַשׁ כַּחֲלָב לְבִלְתִּי הַבֵּין כִּי נִכְוֵן הוּא לְצַלַע. וְמָה גַם מַעַת אֲשֶׁר
 שָׁמַע מִפִּי כִּי שׁוֹשְׁנָה בַת מַטְרֵד הַבִּישָׁה בּוֹ בְּעֵינֵי אַהֲבָה, מִנִּי אִז לֹא נִתְּנוּ
 עֲשִׂתוֹנוֹתָיו דְּמִי לוֹ, מִכֶּקֶר עַד עֵרֵב הִתְהַלֵּךְ בְּהַדְרֵוֹ וַיַּחֲשׁוּב מַחֲשַׁבּוֹת, לְכוּ הִנֵּה
 אַהֲבָה וּפְנֵי שׁוֹשְׁנָה רַחֲפוֹ מוֹל עֵינָיו תְּמִיד בְּלוֹיֹת הֵן וְהַדֵּר אֲשֶׁר הוֹסִיף הַדְּמִיוֹן עַל
 הַיּוֹסֵף אֲשֶׁר יִצְק הַטְּכַע עֲלֵיהֶם, וַיְהִי בַיּוֹם כַּחֲלוֹם בְּהַקִּיץ, וְכַמְשִׁתְּנַע בְּלִילָה. וּבְכָל
 זֹאת מִשַׁל בְּרוּחוֹ יָמִים אַחֲדִים וַיִּסְתִּיר מַחֲשַׁבּוֹתָיו בַּחֲבוֹ, אֲךָ הִנֵּה פִּרְצוֹ וַעֲבִירָו עַל
 דֵּל שִׁפְתָיו וַיִּגַּד אֶת כָּל לְבוֹ לְמַנְשֶׁה אוֹהָבוֹ הַנְּאֻמָּן. כַּאוֹהֵב נֶאֱמַן כֹּה בַטָּח לְכוּ
 כִּי יַעֲבֹר בְּמִים גַּם יִלֵּךְ בְּמֹו אִישׁ לְמַעַנּוֹ וַיַּעֲוֹד לוֹ לְמִלְאֵ מִשְׁאֲלוֹת לְכוּ. וְהָאוֹהֵב
 הַנְּאֻמָּן הוּא נִמְצָא בְּהַדְרָשׁוֹ; וְאָף כִּי נִבְחַל וַיִּשְׁתּוּמֵם בְּתַחֲלָה כִּשְׁמַעוּ מִפִּי אַהֲבוֹ כִּי
 נִפְתָּה לְכוּ לְאוֹהֵב בַּת אֶל נִכְרָה, וְנִפְשׁוּ יוֹדְעָה לוֹ בּוֹכְרוֹ כִּי מָרָה תְּהִיָה אַחֲרֵיתוֹ אִם
 יִנְדַע הַדְּבַר לְהַאֲבֵה אֶל נִכְרָה, וְגַם פַּחַד פַּחַד פֶּן תִּמְאֵם בַּת גְּדִיב כִּשְׁוֹשְׁנָה בְּנַעַר
 עֲבָרִי, כִּי אָף אִם מִצָּא חֵן בְּעֵינֵיהָ, (זֹאת יוֹדַע נֶאֱמָנָה) אֲךָ מִי יוֹדַע אִם לֹא יִיקֶר
 הַכְּבוֹד בְּעֵינֵיהָ מִהָאֲהָבָה? וְכַהֲמָה דְּבוּרֵים רַבִּים אֲשֶׁר הִכְהִילוֹ רוּחוֹ — אֲכֵן בְּמָה
 נִחְשְׁבוּ כָל אֱלֹהִים הַחַתְּחָתִּים וְהַמְּכַשׁוֹלוֹת מוֹל אַהֲבַת רַעִים! — קִרָּא מְנַשֶּׁה הָאוֹהֵב
 הַנְּאֻמָּן לְעַתּוֹת בְּצַרָה, אַחֲרֵי אֲשֶׁר חָשַׁב מַחֲשַׁבּוֹת רַגְעִים מַעֲטִים — אֲנִי אֲנִי אֲשִׁים
 מַעֲקָשִׁים לְמִישׁוֹר לְמַעַן תִּרְאָה וְתַדַּע כִּי אָף אִם רַק אוֹהֵב אֶחָד לָךְ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ,
 אוֹלָם רַב כַּה אוֹהֵב הָאֶחָד הוּא לְהוֹשִׁיעַ הַרְבֵּה יִתֵּר מֵאַלְפֵי אוֹהֲבִים, אֲשֶׁר כָּל
 אַהֲבַתָּם תִּסּוֹר בְּרוּחַ פֶּתַח. וְאֲנִי לֹא בְּמֹו פִּי רַק בְּיַמִּינִי אֲאֻמִּיצֵךְ וַיַּעֲבֹר עָלַי מָה! —
 בְּלֵב מִלְאֵ רַגְשֵׁי אַהֲבָה וְתוֹדָה וּבְעֵינַיִם מִלְאוֹת דְּמָעוֹת גִּיל נִפְלֵ אֲבִשְׁלוֹם עַל צוּאֲרֵי
 אוֹהָבוֹ הָאֶחָד הִיקֶר לוֹ מֵאַלְפֵי אוֹהֲבִים וַיַּחֲבִקְהוּ וַיִּנְשָׁקְהוּ: וְלֹא הִרְפָּה מִמֶּנּוּ עַד
 כִּי נִשְׁכַּע לוֹ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיוֹ כִּי לֹא יִפִּיל דַּבְרָ אַרְצָה מִכָּל אֲשֶׁר דָּבַר, וְכִי לֹא יִשְׁקוֹשׁ
 וְלֹא יִנּוּחַ עַדִּי יִבִּיאוּהוּ וַיִּצְיִנְהוּ לְפָנַי אַהֲבַת נַפְשׁוֹ. אֲכֵן לֹא לְשַׁקֵּר נִשְׁכַּע הָאוֹהֵב
 הַנְּאֻמָּן — נִשְׁכַּע וַיִּקְרָם. וְאַחֲרֵי עֲבוּר שְׁנֵי יָמִים יֵשֵׁב אֲבִשְׁלוֹם כְּבֵית מַטְרֵד כְּאַחַד
 מֵאוֹהֲבֵיהָ בְּאֵי בֵיתָהּ, וְגִבְרַת הַבֵּית אֲשֶׁר לְמַדְרָה לְשׁוֹנָה מִיָּמִי נַעֲוִרֶיהָ לְצוּרָה נִפְשׁוֹת
 בְּקַסֵּם שִׁפְתֶיהָ, קִרְבָּה אֶת הַנַּעֲרָה הַעֲבָרִי כְּמוֹ נְגִיד וְתִרְאָה אוֹתוֹ אוֹתוֹת אַהֲבָה וְכְבוֹד.

גם הללה את תאר פניו וחכמת לבו, ותשבע באמונתה כי ניבו הנעים ירנין לכה, וכי לא רבים מחורי ארץ פולין ימהרו לדבר צחות בשפת הארץ כמוהו. ולשמחת אבשלום אין קץ, כי אם אמנם נעים להאדם בכל עת לשמוע זרים מהללים אותו ומה גם אם על דל שפתי אשה כבודה בת רוזני ארץ יעברו התהלות, אך אין קצה להשמחה אשר תתעורר במשכיות נבר בשמעו תהלתו תצא מפי אם אהובתו, ולעיני האשה האהובה לנפשו . . . ימים על ימים כה חלפו עברו על ראש אבשלום בשמחות וגיל. הוא בא יום יום אל בית משושו, ונברת הבית הוסיפה אמץ למשכהו חסד בעבותות אהבה, כי כמלאך מושיע בא לביתה, בעת אשר מט לנפול — כי כבר בא רוזן באוצרותיה מדוב פזר כסף ורדוף אחרי תענוגי התבל—וזה ירחים נפקחו עיניה לראות כי ימי רעה הולכים ובאים, ותפחד כל היום מחמת המחסור אשר למש עיניו לה, וגם בהיוני לילה ראתה את הנושים באים לקחת את הבית וכל אשר בו, ואותה יובילו למעון צר לבית הכלא. ובעת רעה כזאת בעת אשר חשה עתידות נוראות לה, באה פתאום הברכה אל תוך ביתה לרגלי הנער העברי אשר אין קצה לאוצרותיו, ואשר שלם ביד נדיבה בעד כל הגה אשר יצא מפה, ומדוע לא תרבה לספר תהלתו? אמנם לא כאמה בתה: שושנה דברה את אבשלום אהבה וידידות לא למען למצוא שכר אמת רק מאשר כי מצא הן בעיניה, וכאשר ראתה כי אהבת אבשלום אליה היתה אהבה בלי מצרים, השיבה גם היא אהבה אל חיקו בלא לב ולב, וישבעו איש לרעהו לבא בברית נצה, וגם האם אמרה לדבק: טוב הוא! ומני או לא עוב אבשלום את בית אהובתו וישב אתה כל היום ורק בלילה שב לבית אביו למען התייעץ את מנשה רעו ואוהבו הנאמן, אשר לא חדל מחוק את לבו ולשים כבוד תהלתו על כי כביר כה לבו להחזיק במוסרות אהבתו ורוח עשוי לבלי חת מהמון הפנעים העומדים לו לשמנה, וגם את אהובתו לא מנע מכבוד, ויבטיחהו לדבר על לב הזקן ולערוך לפניו את הכבוד הגדול אשר יבוא אל ביתו לרגל אשת בנו, ואז ישוב הזקן אל לבו ויאמר גם הוא לדבק טוב הוא. כה הבטיח במו פיו אך חקה בדברים ולא דבר את הזקן אורות אבשלום דבר, עדי נגלו דרכי אבשלום בקהל ויהי למלה ליושבי שער אשר יגדילו בפיהם על כל דבר ותהי לדבת רבים כי אבשלום המיר דתו. וגם און הזקן לקחה שמץ מנהם, כי הוא שמע בבית התפלה שם בנו יוצא מפי רבים אשר יתלחשו איש את רעהו, ובכואו הביתה שאל את מנשה פשר דבר, והוא התחפש באפר צדק כפעם בפעם ויתן קולו בכני ויאמר: אויה אויה לנו! אבשלום השחית את דרכו כמאוד מאוד! — וכרגע התהפך בתחבולותיו ונפתח פיו כמוכיה בשער ויקרא בקול: כך אדוני העון, חטאת פרי בטנך עליך תרביץ, כי לוא שמעת לעצתי לבלתי תת כסף להנער ההולך שובב בדרך לבו כי או לא בא עד הגה: לאהוב בת אל נכר ולתת לה יד לבוא אתה בברית נצה לעין השמש. — כשמוע הזקן את הדבר הרע הזה אהותו פלצות ויהי כנכר און איל וישב משמים רגעים אחרים, אהרו כן נתן קולו בכני תמרורים ויספוק כף אל כף ויקרא בקול מרגיו לב: הו! לך הצדקה ולג בושת הפנים! הו אויה לוי! לוא שמעתי לעצתך

הישרה, לו השיתי אוני לשמוע בקול תורתנו הקדושה אשר דברה בך כי או לא באה אלינו הצרה הזאת. על רוח בינתי נשענתי לכן בשלתי נפלתי, אויה אויה! בהרפה ובינון כבד עון ושבע רגז ארד שאולה! הה! מדוע הארכת ימים על הארץ? למה ראיתי בטוב בימי חיי הבלי? הלמען אשתה כוס החמה פעם אחת? הבעבור זאת הושיבני אלהים על על גפי ההצלחה, למען יהפוך עלי רגע וידכאני עד עפר וישליכני שאולה? ! הה שדי המר לי מאוד! . . .

— אנא זכור את בוראך — קרא מנשה וישא למרום עיניו — אל צדיק ה', צדיק הוא במשפטו אך גם נורא מאוד, לכן הוהר באמרי פיך ואל תוסיף משע על עון לשים בשופט רמים תפלה —

— צדקת בני צדקת ממני, אני אחריש אתאפק אשים מחסום לפי למען לא אחטא בלשוני. אך אתה פתח פיך, דבר דבר, עוץ עצה מה לעשות? אולי יש תקוה להצילו ולהצילני גם אני מרעתו! — מנשה מחה דמעותיו מעל פניו ויאמר: אויה לנו כי באנו עד הנה! הה כמעט פסה כל תקוה מלבי, לא אבטח כי ידינו תעשינה תושיה, אך בכל זאת לא אמר נואש, כי כן יורונו חכמינו הקדמונים אשר לאורם נלך חשך לבל יאמר איש נואש כל עוד נשמת שדי תחיה, ואף אם החרב תנוח על צוארו לא ירף מקות ומבטוח באלהי הרחמים. לכן איעצך כי תבוא בלילה לחדר בנך ותתן עליו בקולך ליסרהו כאשר יסר כל אב ישר הולך את בנו אשר ילך בדרכי שאול אולי ישוב ונחם מדרכו הרשעה —

— יראתי מאוד פן יהיה עמלי לריק — ענה הוקן בשברון מתנים.
— אם יאטם אוני ולא ישמע לדברי מוסר אשר שמע בנחת, אולי יקשיב לקול קצנה במפניע, אתה תחריץ ותפיל עליו אימתה כי תגרשנו מעל פניך אם יוסיף סרה להקשות ערפו, ויש תקוה—אף כי היא רחוקה מאוד—כי דבריך יעשו פרי. הן הוא הלך שובב בדרך לבו מאשר כי לא שחרתו מוסר ומעודו לא שמע מפיך גערה, אכן כאשר יראה כי תפיץ עליו עברות אפיך אולי יחת מפניך ולא יסרה את פיך —

מו

אך מוץ עובר היא ההצלחה, והתקוה — קש נדף הנק; והאיש אשר על ברכיו תשעשענה יבער ויכסל ויחשוב בלבו: אכן בידי הנה וברי שאול אתי תרדנה! אמנם הנה במנוחה תשכונה במקום אשר אוז למושב להן רק בעת שלום ושלות השקט, יפוח הרוח תבוא סופה — ואין?! הנה רגע ננוז ועברו, אך עקבותיהן עוד יקדעו ימים כבירים כי בצאתן תשיתנה שמות במקום אשר ישבו בו ותשימוהו למעי מפלה. הוקן אשר כל ימי חייו ראה אך שלום ואשר ראה רגע אחד כל תקותיו תעלינה בתהו, כל חיונות לבו כל האשר אשר ראה בשנות חייו עשו להם מנפים ויעופו במעוף עין אחרי אשר דבר פנים אל פנים את בנו, כי אף אם מעיו המו בקרבו כהמות מים, ולבו לא נתנו לדבר קשות את בנו יחידו, בכל זאת נמר אמר לעשות עצת מנשה כי ראה כי הצדק אתו, וכליותיו

יסרוהו מוסר אכזרי על אשר לא שמע בקולו עד הנה. אך מבילתי יכולת לשאת חרפה על בנו נתן שם אהובתו לנדופים ויתנה לזונה הצודדת צעירים לימים בתונותיה. כשמוע אבשלום שם ידידות נפשו נתן לשמצה וחרפה, שם האשה אשר בעיניו היתה כשרף אשר ירד מזכול קדשו ממעונות שחקים להתהלך על פני חבל ארצה למען שמח במאור פניו בני תמונה, וכל מלאכי מרום מר יבכיון מעת עזבו אותם, שם האשה הזאת ישא בן אדם תולעה על דל שפתיו, ולא לבד כי הדרת קדש לא תלבשהו כי אם גם ערב לבו לחלל את הקדש. קצף נורא התלקח בלבו כשמעו את הדברים יוצאים מפיו אביו ויתגעש עד מאוד ויקרא בקול: אם תעיו פניך להעביר דברים כאלה על דל שפתיך ידוע תדע כי אמר דתי... כה קרא וימהר לצאת מבלי הבט אחריו. כחץ מות באו הדברים בלב הוקן, ברכיו כשלו, לשונו לחכו דבקה, עפעפיו קסו כחשכת צלמות ויפול מלוא קומתו ארצה, ולולא הש מנשה להקימהו ולהשיב לו נשמתו מי יודע אם קם עוד ממשכבו לראות עמל ויגון בתבל?! כאבן דומם ישב הוקן מני אז בחדרו כל היום ולא דבר את איש דבר לבד את מנשה אשר על פיו יצאו וכאו כל בני הבית וכידו נתנו כל האוציות וספרי החשבונות ויהי לארון להבית וליושביו כי רק בו נתן הוקן אמון.

כה סכסך הנחש הערום הזה את אנשי הבית איש באחיו עד כי לא שמעו איש שפת רעהו והוא היה המליץ בינותם. שולמית אשר שמעה בכל עת את דברי מנשה בעת דבר את אביה החלה כבר לספוק ביושר לבו, ולא אחת ושתיים דברה על לב אחיה כי יזהר מהנחש הערום, אך הוא אטם אזניו ולא שמע בקולה. וגם על לב הוקן דברה פעמים רבות ותאמר להסיר לבכו מאחרי מנשה אך גם זאת לא עלתה בידה כי הוקן דמה בלבו, כי מאהבתה לאחיה תשים דופי במנשה אשר לא יכסה על פשעיו, ובכך היה מבלי משים לארון הבית. בדעת ובהשכל ערך מוימתיו לתפל עגוים, להכות חרם בית ויושביו, וגם בצע אמרתו. הו! הוא הוציא וממו לפעולות ידים, תמימים וישרים מידיו נגזרו והוא בנן עדנים יתהלך, כבוד גדול יגזל בכל מקום בואו, ועושר רב שמור לו בביתו, חיל בלע יאכל במנוחה עד עתה ואין פוקד עליו את עונו. הנה אלה הרשעים המה שלוי עולם, וישרי לב ילחנו עפר, ישכבו למעצבה, ויהיו לדראון לכל רואיהם! ואיה אלהי המשפט?! כה קרא רעי בעוון אפו ויהרוק שן וירקע ברגליו כמשתגע. רגעים אחדים עמד קמקה בתמהון, וגם אני עמדתי משמים ולא שאלתי מסו דבר כי יראתי את פניו. ואחרי עבור תמהונו מעליו התעורר כאיש אשר יעור משנתו ויאמר: ידעתי כי תתפלא אף תשתומם בשמעך קול שאנתי ובראותך כי אחרוק שן כמו אערוך מלחמה על מתקוממי, אכן שים אל לבך את הדברים אשר שמעת מפי, ותדע מדוע אועק המס. הן שערוריה כזאת לא נשמעה בכל הארץ, כי איש חמסים אשר היה למטה רשע לרכא ישרים תחת רגליו יהיה לראש לעדה כלה ועל פיו יעשו מעשיהם! הרשע העריץ הזה אשר הכה חרם בית על יושביו הוא ילבש יראת שדי כמדון, ויביא מעשי בני עירו כמשפט לשבט ולחסד! נורא הוא הדבר הרע הזה ומי יכילנו!! —

— אמנם חי נפשי כי לא אבין עד מה — עניתו בתמהון — לא אדע מי
הוא העריץ ומי המה התמימים? ומי הוא אשר בקולו תשמע העדה כלה? —
— צדקת בדברך — ענני ויעבר חלקת ידו על מצחו כמו הפץ לזכור דבר
מה — צדקת כי לא כליתי לך את דברי ולכן לא תבין עוד פשר דבר, אמנם
הלא זאת תבין כי הרשע העריץ הוא מנשה אשר חכה את כל בית אבינדב חרם?! —
— מאין אדע זאת? —
— הלא מהדברים אשר ספרתי לך עד הנה, תראה ותבין כי הוא סבב בכחש
את כל בני הבית למען השיבם עד דכא —
— לא אדע כמה גדלה אשמתו? אם על אשר דבר על לב אבשלום כי יראה
בטוב בימי נעוריו? עוד לא גדל עונו בעיני, ולוא הייתי אני תחת אבשלום, כי אז
עשיתי כל אלה מלבי מבלי חכות עד אשר יבוא בן ישיבה וילמדני ארזות היים —
— הגך תמים לב מאין כמוך — הלא שמעת, כי הרבה כחש למען הסר את
לב האב מהבן ולהקים את הבן לאויב להאב, את האב דבר כאיש אשר יראת
שדי היא אוצרו ובלשון אחרת דבר את הבן, למען ישנאו איש את אחיו —
— אני לא אאמין כי עשה זאת בעקבה, כי מדוע יעשה כדבר הזה? מה בצע
לו בערפתו, האם ערום יערים איש רק למען כחש? —
— ראה אראה כי עודך תמים לב כילד, וזה לי האות כי גם כל בני העיר
אשרות יישרו לכת כי לולא זאת כי אז ידעת גם אתה: למה? על מה? ומדוע?
עשה כדברים האלה —
— הורני נא אתה אם לב חכם לך! — עניתו בתלונה כי הושיב חרה לי על
כי פעמים ושלש נתנני לתמים לב אשר דרכי בני האדם ועלילותם נעלמו מעיני,
ואני אמרתי בלבי כי איש יודע דרכי התבל כמוני אין בכל הארץ.
— אני אשמיעך למען תדע ובחנת; חוט המשולש משך את לב הנבל למעול
מעל ולפשוע בודון לב. הנקמה היא היתה ראשית הטאתו; הוא שמר עברתו מאז
לאבשלום בן העשיר אשר לענ לו בשאט נפש ויתן שמו פעמים רבות לגדופים
וגם חכה בחרפה להיוו, אך ידו קצרה להשיב לחורפו דבר לכן שם אל מרמה
פניו ויבקש תחבולות לקחת ממנו נקם, ועל כן התהלך אתו כרע כאח למען
ישמור עקביו ויצודנו למדחפות. ואל השנאה נלותה האהבה אשר להמה קרביו,
כי אהבה עזה כמות לבת אבינדב נולדה בלבו ומני אז שת עצות כנפשו כל היום
איך להשיג מאויי לבו, ובידעו כי אבינדב לא יתן את כתו לכן בלי שם כי
משפחתו רמה בישראל לכן חשב מחשבות לקנות לו לב אבינדב ולהדיח את בנו
מדרכי יושר ויתן חרפה על בית אביו ואז לא ירום עוד לב אבינדב. ואל שני העונות
הראשונים נספחה הטאת שלישיה היא אהבת הבצע, הוא קנא בעשירים מעודו ויגמר
אמר לעשות לו עשר, ומאשר כי קצרה ידו לעשות עשר במשפט לכן תחש על
מרמה רגלו להשיג את העשר לא במשפט, אך מה אדבר עוד אליך ומה אחקור
אחרי הצפון במשכיות לבבו הרע? אספרה לך את אחרית הדבר ואז תראה ותדע
מה גדול עון חוד הארור הזה —

— אך אני לא אוכל תת אמון בדברייך, הן כפיך אמרת כי הוא היה מבני הישיבה, ומאיין לבן ישיבה מרמה וערמה? וזאת שנית, לא אוכל האמין כי יקשה איש לבבו לאנשי חסדו אשר הרימוהו לתור האדם המעלה, ויכרה עליהם שוחה ללכדם —

— הוא אשר דברתי; יושר לבך לא יתנך לחשוב תועה על בני האדם. אמנם כאשר אספר לך דרכי הוד הזה בטרם בא ביתה אבינדב, או לא תתפלא עוד, כי הרשע הזה השחית את דרכו מאוד גם בטרם בא לעיר שכולה. הוא גנב ורצה בעיר עזובה ואחרי כן בא הגה להנצל מדבת עם. ואם תהפוך אספר לך עתה את מעשיו בעיר עזובה —

— בכל לבבי הנני נכון לשמוע דברייך! — עניתיו כי נפשי אֶתָּה לשמוע מה עשה בעיר עזובה אשר בה גר דודי ואשר ממנה יצאתי גם אני ואמרת בלבי אולי לקחה גם אזני שמץ מנהם.

— אני הפצתי לספר לך בראשונה אחרית בית אבינדב אשר היה עדי אובד, ולהשמיעך את כל הפשעים אשר פשע הוד הזה עד אשר היה לאיש אוצרות ולראש להעדה כלה, ואיך יפחדו וייראו ממנו כל בני העיר עד כי לא נעזו להגיד לו פשעו על פניו בעשותו מעשה רצה לענות באכזריות חמה, אשה הפה מפשע וברת לב, כי אש תוקד בקרבו כבשאוֹל תחתית אש קנאה לאשת עברתו על אשר מאסה בו ותבחר לעזוב בית אביה משבת יחד את הנחש, כי האשה אשר כחוטאת נשאה עון לעיני אלפי אנשים, היא שולמית בת אבינדב אשר גדל בביתו את הנחש הזה!! . . .

— האשה החוטאת היא שולמית בת אבינדב!! — קראתי בתמהון ולבי נשבר בקרבי אף כי לא ראיתיה ולא ידעתי אותה מעודי, כי כבר דבק לבי אחרי העלמה יפת העין אשר שוייתי כמו חיה מול עיני בשמעי דברי רעי — שולמית בת אבינדב היתה כחוטאת לדראון לכל העם בראש חוצות! לא אאמין למשמע אזני!! — רעי התבונן בי ושהוק ועצבון עברו חליפות על פניו וישאל בנחת ולמה זה תתפלא? —

— העוד תשאלני למה זה אתפלא? הן מי שמע כזאת כי אנשים ודונים ישחיתו עלילה לענות ברצה שה תמה ולא תאחזוהו שער? — קראתי בקול עז. — האם תכירה? — שאלני עוד הפעם בשחוק. לדבריו זכרתי כי אני לא אדע אותה גם לא שמעתי שמעה מעידי, ורק מפי רעי שמעתי אודותה, אך דבריו ירדו עמוק עמוק אל חדרי לבבי עד כי נדמה לי כי אדע את הנערה שולמית זה ימים ושנים. אך כאשר שאלני אם אכירה נבוכותי ולא מצאתי מענה רנעים אחדים, ואחרי כן עניתיו — הלא כפיך הגדת כי היא היתה נערה מצניעה לכת — אם כן תאמין לדברי כי היא היתה תמימת דרך, הלא אוכל לספר לך

עתה אחרית בית אבינדב ואחרי כן אשמיעך מעשי הנחש בעיר עזובה —
— לא לא! — קראתי בקול — ספר לי בראשונה דרכו בעיר עזובה —
חזא התפלא מאוד ולא הבין למה זה אהפוך יותר לשמוע דרכו בעיר עזובה, כי

אני לא ספרתי לו עוד דבר מתולדותי ולא ידע כי נם אני בעיר עזובה הייתי ועל כן הפצתי בכל לב לשמוע את הנעשה בה ויאמר : אם רק זאת תאווה נפשך לשמוע, הנני לספר לך כאשר תאווה נפשך, אך בטרם אחל לספר לך את מעשי מנשה אספר לך ממעשי תרמית אנשים אחרים אשר נעשו בעיר עזובה לפני חמש עשרה שנים כי בלעדם לא תבין דבר לאשורו.

מז

מדנים בין אחים.

בעיר הקטנה עזובה ישבו שני אחים שם האחד אחירע ושם השני יוסף — כל עצמותי רחפו בשמעי שם דודי ושם אבי ודמי עורקי התנעשו, כמו לבי נבא לי לשמוע נוראות לא קיויתי אך התאפקתי לבל יכיר רעי כי דבר לאט עמי למען לא יסתיר ממני דבר והוא הוסיף לספר — נחלה טובה נחלו האחים מאביהם אחרי מותו, ויוסיפו לעשות יחד מקנה וקנין שנים אחדות. אך אשת אחירע אשת מדנים שלחה בכל עת מדנים בין האחים ותקנא באסתר אשת יוסף כי יפת תאר היתה ותכעיסה תמרורים כל היום. הדבר הזה העציב רוח יוסף מאוד ויגמר אמר להפרד מאחיו ויבחר לו מקום לשבת בעיר מדטנה הקרובה אל עזובה ורק נהר קטון הפריד ביניהן. שמה חיו יחד יוסף את אסתר אשתו בשלות השקט ויעשו עשר. לא כן היה לאחירע; מיום אשר נפרד מאחיו החלה שמש הצלחתו להסתתר, ומיום ליום ירד מטה מטה כי לא ידע לנהל את מסחרו במשטר ואיובל אשתו אהבה לעדות עדיים ותפור כסף כאפר וכעבור שתי שנים מטה ידו עד מאוד עד כי באו הגושים ויקחו את ביתו וכל אשר לו וישבר מטה לחמו. ירחים אחדים חיה אחירע בחסר כל ותשועה ממנו רחוקה, ואל אחיו מאן ללכת לבקש עזרה, כי מבלעדי השנאה אשר היתה ביניהם מעת נפרדו איש מעל אחיו, עוד שנאה גדולה ועצומה ממנה מצאה קן לה בלבנות שני האחים מעת אשר התרועע אחירע את החסידים המקשיבים לקול הצדיק בצבועאל ויבוא בהברתם כי כן הסתו איובל אשתו אשר היתה בת אחד החסידים אשר היה מרואי פני הצדיק מצבועאל. וכשמוע יוסף אשר שנא בתכלית שנאה את החסידים ודרכיהם (השנאה הזאת נחל מאת אביו אשר היה מהמתנגדים בכל לב ונפש) בערה בו חמתו על אחיו וכעוזב דת אבותיו היה בעיניו, וגם הגיד לא בסתר פעמים רבות כי אחיו עוב אמנות משה. וכן יאמר כל איש מחברת המתנגדים או החסידים על האיש אשר יעזוב את חברתו. ובלי תפונה לא נכחד גם ממך כי המתנגדים לא יאכלו לחם ולא יתנו בנותיהם להחסידים, כי כמו גויי הארץ המה בעיניהם, הידעת כל אלה? —

— ידעתי ידעתי! — עניתו בחפזו, כי נפשי להטת נחלים לשמוע אחרית הספור — ספר נא ואל תעצור במלים! — רעי הביט בפני ויניע שתי כתפיו כמשחאה ויוסף לספר : ואחירע הוסיף אומץ להחזיק בברית החדשה את רעי החסידים ויכין להם בכל עת כרה גדולה בביתו ויאכלו וישתו וילכו במחולות

למען הכעים את לב אחיו, וגם זאת הועילה לקותו להביא רווח באסמיו. והיה כאשר מטה ידו בחר לנוע ברעב מלכת להתרפס לפני אחיו ולבקש עזרה ממנו, ולעזוב את רעיו החדשים. וגם אשתו ורעיו יסרוהו מלכת לבית אחיו. וזאת תחשב להם להחסידים לצדקה; כי אלה האנשים העקשים בכל דרכיהם וגלוזים במעשיהם עד כי כשחוק הוא להם לנגוב לחמוס גם לעשוק נפש איש אשר לא בדרכיהם אחוה גדול, המה לא יעמדו מנגד בעת צר לאיש בריתם, ובכל כהם יאמצו בידי מש לבל יהיה עדי אובד אם אך יחזיק בכריתו את חברתם ועם קדושיהם נאמן. וגם בידי אחרע תמכו זמן כביר וינהלו את ביתו בלחם, אך נפש אחרע, אשר זכרה את עשרו לפנים, קצה בלחם חסד ויבקש תחבולות למצוא לו עבודה אשר תאכילו ואת ביתו לחם. אמנם הוא בקש ולא מצא והמחסור הולך הלוך וגדול, או יעצוהו כל רעיו לנסוע אל העיר צבועאל לבקש עצה וברכה מפי הצדיק. מה דבר את הצדיק ומה ענהו. זאת לא נודע לאיש עד הנה, רק בשובו ממסעיו ראו כלם כי פניו האירו, וגם עקבות עצבון ודאגה לא נראו עוד אליהם. כל החסידים אשר בעיר נקבצו ובאו לשמוע נפלאות הצדיק מפיו ויעשו משתה ושמחה והוא הרבה לספר מהנדולות אשר ראו עיניו. ומחר בבקר ראו כלם ויתמהו איש אל אחיו כי אחרע הלך למדמנה ויבוא ביתה אחיו. כראות יוסף את פני אחרע אשר שב מצבועאל השתאה מאוד כי לא סלל לראות כזאת וישאל את אחיו: מה תבקש? אחרע הגיד לו את כל לבו כי המחסור דכא לארץ חיתו ואם לא יהיש להושיע לו אז יגוע הוא וביתו ברעב.

— אצבע אלהים הוא! — קרא יוסף — יסור יסרך אל שופט על כי בנדת באמונת אבותיך וישיבך עד דכא למען תשוב אליו וירפא לך. אמנם מדוע הכית עד כה? ולמה לא עזר לך הצדיק אשר לקח מידך כסף רב בעוד אשר היה לאל ירך לתת? למה לא עשה אות להושיע לך להלצך מן המצר? מדוע לא צוה על מלאך ההצלחה כי יריק לך את אוצרו? וגם מכלעדי מלאכי מרום היה לאל ידו להושיעך כי די והותר היה לך להחיות נפשות ביתך לוא השיב לך את כספך אשר לקח מידך —

— הצדיק יקח אך תת לא יוכל — ענה אחרע בקול דממה — עתה אראה שנגתי כי נתתי אמן בדברי שוא ותפל, אמנם אתה אחי אתה ועליך לתמוך בידי המטה —

— בכל לבב הגני להושיעך אם אך תשוב באמונה לדת אבותיך —
— אני אישוב בכל לב ונפש גם אם לא תושיע לי, אמנם לא לעין השמש, אני אתהלך את החסידים כמקדם, למסן תמצא ידי ברבות הימים לגלות פשעיהם לעין כל העם ויראו ויבנשו מקדושיהם — המענה הוה לא הרגיע רוח יוסף ויען: די לי בויון וקצף כי עובת אמונת אבותיך עד הנה ומעתה לא אחפוץ לשאת עליך חרפה, לכן אם תאבה כי אתמוך בידך, עוזב כרגע את עדת החסידים ושוב אל אמונת אבותיך. — אמנם אחרע הוסיף להראות כי הצדק אתו ומחשבותיו טובות מאוד כי יש את נפשו לגלות לעין כל ודון רשעים ולסקוח עינים עזרות לכל יוספו

תת אמן בהבלי השוא, וכי לעון גדול יחשב לאחיו אם יעצור בעדו מהוציא מחשבותיו לפועל ידים. כה הוסיף לדבר על לב יוסף עדי נרצה לו ויעשו שלום ביניהם. שמח וטוב לב ספר יוסף לאסתר רעיתו כי עשה שלום את אחיו וכי מעתה יאספחו אליו כי יהיה בן משק ביתו ולא ישא עוד בית אחיו חרפת רעב. אך אסתר בשמעה כל אלה לא שמחה כאישה, ואף כי לא המתה לבו מאחרי השלום, בכל זאת התחננה לו לבל יביא את אחיו לביתו, ועצתה היתה כי יתן לו כסף כשאלתו למען ימצא טרף כחפצו ואל ביתו לא יביאהו. אך שומע לא היה לה מאישה כי הוא אמר: אחי הוא ולא אוכל לראות בצרתו, ובלבו דמה להרחיק את אחיו מעל עדת החסידים ויירא בלבו פן, כאשר יקח אחיו את הכסף, ישוב להחזיק במעווס, לכן גמר בלבו להביאהו הביתה ואז יהיה בטח כי לא ישוב לכסלה. ובכל זאת נסה ביום השני דבר אל אחיו לדבר על לבו כי יקח כסף מידו, אך הוא ענהו כי לא יהפוך במתנות חנם, וגם מאחיו ימאן לקחת מתנה, רק מעמל כפיו יחפוץ להביא טרף לביתו, ויבטיחהו כי נכון הגהו לעבדהו באמונה כעבד נאמן ובאהבה כאח יונק שרי אמו, ומן היום והלאה נתנו כל ספרי החשובות והכסף בידי אחירע. אסתר לא דברה את אישה מני או באחירע דבר, כי חפצו היה לה לקו ודבריו כדברי אלה, אולם לבה הגה אימה מעת בוא אחי אישה הביתה, כל היום פחדה מפחד פתאום וגם בלילה לא שכב לבה, כי חזיוני לילה נוראים בעתות, אך היא ידעה להזהר לבל יראה אישה מכל אלה כי יראה פן יתעצב אל לבו —

אולם כאשר הוסיפה אמן להסתיר יגונה מעין רואי, כן הוסיף היגון אמן לדכא את נפשה וימלא את כל משכיות לבנה. והאדם, אף אם כביר כח לבו לא יעצור כח למשול ברוחו רק ביום בעת אשר יש לאל ידו לשלוט על רעיוני לבו ולשים להם דלתים ובריה לבל יעברו פתחי פיו, לא כן בלילה בעת אשר עשתונותיו יעופו כצפרים עפות באין אדונים והמה ישלמו ברוח להטותו לחפצם או יתפרצו ויעברו גבול וידובכו שפתי הישן למרות רצונו. בלילה אחד כאשר שכבו יחד יוסף ורעיתו וירדמו, התעורר פתאום משנתו לקול צעקה גדולה ומרה מרגיו לב, "הצילו נא! הצילו! תפשו את המרצח!" רעדה אחזה את יוסף בשמעו כי רעיתו תקרא כזאת בעת אשר התרדמה אחזה בשמרות עיניה, וימהר להקיצה משנתה ולדבר על לבה. היא התעוררה משנתה ותתן קול בוכים בהקיץ.

— מדוע תבכי אהובתי, הלא רק חלום חזיון לילה חזו עיני רוחך ואין כל פחד?! — שאל יוסף בדאגה.

— מהלל שם ה' — ענתה אסתר באנחה — כי רק חלום לילה בעתני, אמנם חלום נורא, הו! נורא מאוד ראיתי —

— ספרי נא לי את החלום וירוח לך — בראשונה מאנה אסתר לספר את החלום לאישה, אך אחרי אשר הפציר בה ספרה לו כי בחלומה ראתה את אחירע מניף חרבו עליו להכותו נפש. הוא שחק לעג לה ולחלומותיה בפיו, ועצבת נוראה לחצה לבלו מבלי דעת פשר דבר, ובכל זאת התחזק וידבר על לב רעיתו

כי לא זש"ל לבה לדברי חלומות וינחמה: כי החלומות שוא ידברו. אמנם בפעם הזאת לא דברו שוא דברי החלום, כי אף אמנם לא הניף אחירע חרבו על אחיו להכותו נפ"ש, אך הוא כרה עליו שוחה וישלח הכלים לרגלו להפילו במהמורה בל יקום לנצח. סר וועף קם יוסף ממשכבו ויצא החוצה למען הסיר העצבת אשר לחצה את לבבו ככבלי עני, וכמעט הצליח חפצו בידו להשיב המנוחה אל לבו וישב לארוחת הצהרים.

יך

בעת הארוחה לא הוציא הנה מפיו גם ירא להביט בפני רעיתו פן תכיר בפניו כי החלום הביא מורך בלב, וגם היא לא דברה דבר ותתן לפיה את המאכלים אשר כאבני חציץ יררו לתוך מעיה. עודם יושבים אל השולחן והדלת נפתחה ושר בית המשפט את שני אנשי חיל מזוינים באו אל תוך הבית. קול נורא התפרץ מלב אסתר ותפול מעל הכסא כנויה בלי נשמה. יוסף התחלחל מאוד וירץ בחפזון להקים את רעיתו ולהשיב לה רוח חיים, והשר אמר אל אחד מאנשי החיל: אות הוא כי נכונה בפני המלשין, כי למה אפסוה בלהות אם לא תדע עון? וישים אל יוסף פניו ויאמר: העת קצרה לנו, גש הנה, כי בפקודת המשפט באנו לביתך לא עת לנו להתמהמה! —

— אבל אדוני רואה — התחנן יוסף בקולו — כי אין רוח חיים באפה, ועל י להשיב חיים לרעיתי אהובת נפשי —

— אם אהובה היא לך, מדוע הבאת עליה בלהות? לולא ידעה בנפשה כי כבד עון אתה והנך צפוי אלי חרב המשפט, בעון פשעך אשר נגע עד שמים, כי או לא הרדה ממלאכי בית המשפט, הלא לא מלאך המות אני רק ציור שלו ה מבית המשפט ולמה תירא מפני, אם חפה היא מפשע? — קקקה בתמהון עמד יוסף על עמדו, ברכיו כשלו ועפעפיו כסו בחשכת צלמות וישכח עד ארגיעה את רעיתו אשר שכבה כמת על הכסא, אך בשמעו את קול השר כי יצו במפגיע כי ילך אתו או שבה בינתו אליו ויחל להתחנן שנית כי יחכה עד אשר ישיב רוח חיים לרעיתו. אמנם השר קרא בחמה תן אותה כרגע על ידי השפחה ואתה לך אתנו ואם אין אקחך בחזקה —

— לא אתן את רעיתי למות לשחת!! — קרא יוסף בקול נורא מאוד כמשתגע — הסירו את ראשי מעלי! פשוטו את עורתי! נורוני לנתחים! ואני לא אעזבה את מקומי, לא אתן את אהובת נפשי לרדת שחת! — ובקראו את הדברים להיץ את רעיתו בחזקה אל לבו, כאם רחמניה את בנה יהודה בעת אשר רוצחים יאמרו לקחת את נפשו, עד כי נפקחו עיניה והרוח שב אל קרבה.

— היא חיה! — קרא בשמחה וימחא קף בראותו כי נפקחו עיניה, והיא הביטה הנה והנה כנדהמת ותשאל: איפו אנכי? מה היה לי? הנך מה אהובי! מאוד עיני! מקור חיי! — קראה ותפול על צוארי אשה ושתי פלגי דמעות פרצו על לחייה — המראה הזה הרך את לב השר, ולא נתנו רוחו רגעים מעטים לגשת

להפריד בין שתי הנפשות, אשר התראו כשני שתילי וית העולים בקנה אחד אשר לא יתפרדו בלתי אם ישרשו גם יחד ואם יעלה הכורת על גזע האחד או גם גזע השני ימות בעפר, ויעמוד על עמדו מבלי גוע. אך אחד מאנשי החיל אמר אליו: — האם אל ארבות היונים באנו, כי נתענג לראות איך יהנו אהבה, הלא ללכוד את הצפור ולתנהו בכלוב באנו הנה? —

— יוסף, גש הנה! — קרא השר — הוא עוב את רעיתו ויגש אל השר ויאמר:

— מה יבקש אדוני ממני? —

— הנני שלוח אליך קשה; איש אחד הכה אותך בלשון כי תעשה או תסחר

בשטרי כסף מזויפים על אוצר המדינה —

— אני?! — קרא יוסף בקול גורא — אני אעשה נבלה כזאת? אני אשר

רב חילי וכביר מצאה ידי באמונה וביושר לב, אני אשחית את נפשי? ולמען מה? יבואו נא כל מכירי ויאמרו אם נמצאה עולתה בי מעודי, אם לא קדוש היה לי מוצא שפתי, ואם הונותי את איש. ואיך יעלה על לבך להאמין עלי כי אעשה נבלה כזאת?! —

— האישי אשר הכה אותך בלשון גם הוא אחד ממכירך — ענה השר בצחוק

על שפתיו אשר הראה למדי כי דבר לאט עמו ולא יעבירוהו על דל שפתיו —

— אחד ממכירי הכני בלשון?! האישי הזה נבל, בליעל הנהו! הארץ תרנו

תחת רגלי מלשין מכה רעהו בסתר כזה! הנני להוציא כנגה צדקי ברגע אחד

בוא אתי ואני אפתח לך את אוצרי ותראה, ואז תאלמנה שפתי שקר. אך הגד נא

מה יהיה משפט מוציא הרבה? הלא אין קץ לעונות המרצה אשר יקום להכות חרם

ברוח פיו בית על יושביו על לא חמס בכפם?! —

— אם לא נמצא בדרך עולה או נבוא במשפט את המלשין — ענה השר

במנוחה.

— העוד תספוק בדברי? מהר ונלכה נא ועד ארגיעה יצא כנגה צדקי —

— הבה ונלכה. — בבואם אל בית המסחור לא היה אחירע בבית, וכראות יוסף כי

איננו, קרא להמשרת ויאמר: מהר את אחירע! מהר ואל תעמוד כי בידו המפתחות.

השר הביט בתמהון בפני אחד מאנשי החיל וישב על הכסא עד אשר בא אחירע.

— איפו המה המפתחות? — קרא יוסף בחפזון בראותו את אחירע על סף

הבית — מדוע אחרת לכוא, הן זה כשעה נחכה לקראת בואך? —

— אני הייתי בביתי לאכול ארוחת הצהרים, ולא אדע מה היום מיומים.

— האם בכל עת המפתחות בידי אחירע? — שאל השר את יוסף ויביט בסג

אחירע בדברו דבריו; אך אחירע לא נבוכ ויעמוד במנוחה על מעמדו.

— מה זה תתפלא? הלא אחי הוא ובידו נתתי את כל עבודתי, עד כי לא

אבוא אתו בחשבון, וזה כשני שבועות לא דרך כף רגלי על מפתן הבית הזה —

— האמת בפיו! — שאל השר את אחירע.

— נכונה בפיו — ענה אחירע במנוחה. השר הניע ראשו ויאמר: תן לי את

המפתחות — אחירע הוציא את המפתחות ויתנם על ידי השר אשר פתח את

אוצר הכסף ויוציא את השטרות וישם עיניו בהם ויצונו לנוכח אור השמש ויקרא בקצף: מוויפס הם! בוגדים! אין אלהים בקרבכם כי תעשו עול וחטאת לא שמעום שאול ואבדון! אנשים דלים ואביונים ירוששו ואתם תאמרו למצוא אוצרות. הגד כרנע: מיד מי לקחת את השטרות? — יוסף נגש אל השר ויאמר: אני לא אאמין למשמע אזני, תן על ידי שטר אחד ואראה אם מוויף הוא כי גם אני אדע להכיר בין שטר מוויף לשטר אמת —

— זאת אבין מלבי כי תדע להכיר, כי כל סוחר יבין ערך סחורתו —
— אני לא סהרתי בשטרות מוויפס — ענה יוסף בכטחה ויגש ויקח שטר אחד מידו וישם עיניו בו רגעים אחדים ויקרא בקצף: „אכן שטר מוויף הוא“ והשטר נפל מידו על הארץ.

— לשוא תתחפש, הן אתה תדע להכיר שטר מוויף ואני אדע להכיר בפני איש כי ערם יערים. הגד כרנע! איפוא לקחת את השטרות? —

— מאין אדע אני? האם אקנה ואמכור, הלא כל אלה יעשה אחי אשר בידו נתתי את כל המרכולת ואותו הפקרתי על הבית לעשות כחפץ לבו, והוא...
אך שתאום עצר במלים כי זכר כי נהלים הוא הותה על ראש אחיו, ויאמר: לא אדע מאומה, אני אדע בנפשי כי חף אנכי מעון ויותר מזה לא אדע עד מה —

— אחירע! — קרא השר — איפוא לקחת את השטרות, הלא לפי דברת אחיך אתה הוא המוציא והמביא, ואם כן לך לדעת מאין באו אליך? —
— אמת הדבר כי אני המוציא והמביא אמנם השטרות האלה לא מידי סוחר באו אלי... —

— ומאין באו אליך? —

— מידי אחי — ענה אחירע בכבודות.

— אוייה! — התפרץ מלב יוסף ויתעלף. אנשי החיל הקימחו על רגליו, והשר הוסיף לשאול: מה תענה אתה? —

— אני לא אענה מאומה — ענה יוסף באנחת שברון מתנים — ה' הקים עלי הרעה מביתי, אחי אוכל לחמי חרש עלי רעה. ה'! אסתר אסתר עיניך הסחורות חזו מחזה שדי, חיוונות הימים הבאים נגלו לעיניך, ואני ערל לב לא הטיתי און לשמוע בקולך קול שדי אשר דבר בך, בידי הבאתי את הרעה אל ביתי, ה' עליך אהובת נפשי, נפשי תאבל! —

— לך אחרי — קרא השר אחרי אשר סגר את דלתות האוצר ויתן עליו חותם צר. יוסף קם ממקומו וישאל את השר אולי יתנהו לראות את אשתו בטרם יסרד ממנה ואולי לנצח, אך השר מאן לתת שאלתו ויאמר: רק הדרך האחד עתה לפניך — אל בית האסורים! — אחירע חפץ לצאת החוצה, אך השר קרא בקול: עמוד! לקול הקריאה נבוך מאוד ויאמר: מה לי פה? הן אתה נתת חותמך על הכסף והשטרות ולא אוכל לעשות מקנה וקנין לכן אחסין לשוב הביתה —

— גם אתה תוכל אל בית האסורים —

— אני? — שאל אחירע בתמהון וברכיו כשלו אך התאמץ לכל יכירהו השר
כי יפחד מיום המשפט —
— אתה! — ענה השר.
— מה עול מצאת בי? —
— אני לא אדע עוד מי משניכם הוא הפושע ולבני יניד לי כי עליך יכבד
העון ולא על אחד —
— הלא רק עבדו אני ואת אשר יצוה אעשה, האם עלי לדעת מה יעשה
במחשך, הלא בהודע לי עתה כי השטרות מזויפים המה מהרתי לגלות את און
השופטים —
— הוא הכה אותי בלשון!! — קרא יוסף בקול מר כארי אשר חץ מות הלפה
רקתו. שני האחים באו בית האסורים; אך בעד אחירע קמו מליצי יושר הלא המה
עדת ההסידים רעיו ועשרה מהם נשבעו בשם ה' כי הן אחירע מעון, ורק ידי יוסף
היו במעל ואהרי שלשה ירחים יצא אחירע מבית האסורים.
— ומה היתה אהרית יוסף? — שאלתי בקול בוכים ודמי עורקי התגעשו
כנהרי נחלי אש.
— מדוע תבכה? — שאלני רעי.
— העוד תשאלני מדוע אבכה? — קראתי בקצף ואביט בפניו בעיני זעם, כי
כמלאך המות אשר יקח נפש איש מבלי נוד לצרתו כן היה בעיני ברנע הזה —
אך תשאל מדוע אבכה, מי לא יבכה כתנים כשמעו כי ישרים נגורו מידי עריצים?
הה נפשי ירעה לי! —
— הוא אשר דברתי כי עוד לא נשחת לבנך, כי עוד לא ראית יצרי מעללי
רשעים לכן תשתומם בשמעך שמץ מנהם —
— אמנם ספר נא מה היה אהרית האמלל! —
— אהריתו? תהי אהרית הודונים כמוהו! הה אהריתו נכרתה! האמלל ישב
כששה ירחים במשמר, ומיום ליום חפו ליום אשר יצא משפטו לשאת עונש קבל
עם על הבמה. אך האה האכזר, אף כי אכזרי היה כיענים, בכל זאת לא שחת
רהמיו מאחיו ויבקש תחבולות להצילו מרעתו ולהוציאהו למרחב, וגם הפצו הצליה
בידו להטות בשוהד רב את שר בית האסורים לתת לו ידים לברוח ולהמלט על
נפשו. אמנם האמלל מאס בחיים ויבחר במות מהתהלך את נחשים צפעונים עלי
אדמות. כאשר גלה השר את אוניו כי נכון הנהו לפתוח לו בלילה דלתות בית
האסורים כי יצא למרחב, הרבה לחקור ולדרוש מאין בא אליו הרוח לעשות כדבר
הזה, וכאשר ענהו כי למען אחיו יעשה זאת, קרא בקצף: לוא נתן לי אחי חיי
עד לא לקחתי מידו, ואף כי חיי עמל על הארץ המלאה המס ושוה, הארץ אשר
תפתח פיה בבקר בבקר לבלוע דמעת עשוקים ודמי נקיים, ולא תתפוצץ מרעת
יושבי בה — השר השתאה מאוד לדברי האסיר ויאמר: אמנם שים אל לבך כי
אם לא תחיש מפלט לך בלילה או יעשו בך שפטים לעיני השמש, וגם רעיתך
והילד אשר בתוך מעיה חרפת עולם ישאו עליך, ואם לא למענך עשה זאת למענם —

— לא לא! — קרא בחמה — לא אשוב לראות את הנמרים, השרפים הצפעונים, אך זאת אעשה לרעיתי האהובה: אני אני אטרוף נפשי במחשך לבל אשא עונש קבל עם, ואם כה גדל חסדך עמדי עשה אתי החסד האחד והאחרון: תן לי עט עופרת וגליון ואכתוב שתים שלש מלים לרעיתי ואז אשים קנצי לחיי — השר נתן לו את אשר בקש, וינסה עוד הפעם לדבר על לבו לבחר בחיים, אלם בראותו כי הוא יאטום אזנו משמוע בקול דברו או אמר לו: שמע נא! בכל לבבי הפצתי להציל חיידך כי נפשי יודעת מאוד כי חף אתה מפשע, וגם שרים רבים כמוני יחשבו, אך אולת יד איש להוציא כננה צדקה, ואני לקחתי כסף רב מאחיך למען הצילך, לכן הנני נכון לעשות ככל אשר תצויני, כי אחת היא לי, אם תציל חיידך או תטרוף נפשך, אותי ידיחו משאתי, אבל לא אשים לבי למשמרת פקודתי כי הכסף אשר לקחתי מאחיך יספיק לי לנהל ביתי בלחם עדו אמצא לי פקודה חדשה, לכן צוה ואני עבדך. האמלל נפל על צוארי השר ויחבקו ויאמר: אמותה הפעם כי ראיתי כי עוד לא פסו ישרים מבני אדם, ולכן אחת אשאל ממך: תן מחר את המכתב הזה לרעיתי ותן לי ידים להלץ נפשי מנויתה. השר נבהל בראשונה בשמעו כי הוא מבקש ממנו להושיע לו לטרוף נפשו ויאמר: האם מרצה אני כי אניף ידי על איש אשר לא עשה לי רעה? — אמנם אחרי אשר הרבה יוסף להתחנן לו ויראהו לדעת כי לצדקה תחשב לו אם יעזור לו לטרוף נפשו בכפו לבל תנוח הרפתו על רעיתו, אז נאות לו השר להביא לו בלילה, פצירה פים ומורג הרוץ לכרות את מטילי הברזל אשר גדרו בעד החלונות ובלילה הוציא זממו לפעולות ידים כי שבר את השבכה ויקפוץ מתוך החלון אל הנהר הגדול אשר יעבור בצד הבית —

— אל אלהים!! — קראתי למרות רצוני וכל קרבי התחלחלו. אך אמצתי שארית פחי לכל יכיר רעי את אש התופת אשר הצית בקרבי.

יח

— ביום המהרת — הוסיף רעי לספר — הביא איש מאנשי החיל את המכתב אל רעיתו האמללה אשר אך קראה בו שתים שלש מלים נפלה מעל הכסא אחורנית ולא נותרה בה נשמה. השכנות מהרו להחיש לה עזרה, וישיבו לה רוחה אך לא חיה. מני אז התהלכה כמת בין החיים, קדורנית בלא פח ובחוסר פל, וכששה שבועות אחרי מות אישה מלאו ימיה ללדת ותקרא את שמו יוסף כשם אביו, ותחי עוד חמש שנים אחרי הולידה את הבן ותנוע מעוצר רעה ויגון. אחירע גסה פעמים רבות להחיש לה עזרה אך היא כגודל נפשה השיבה אחור את מתנותיו ותאמר: מידי מלך בלהות לא אבקש חסד כי עוד לא אבדה אמונתי בה'. אחרי מות האמללה לקה אחירע את בן אחיו אל ביתו ויאמר לעשות אתו חסד, כי כליותיו יסרוהו ויגולו מנוחתו. לכן אמר לעשות חסד את בן האמלל אשר נגור מידיו, אך אשתו הארורה חשבה מחשבות להרחיקו מביתה ותענה את נפשו באכזריות

רצת, עדי נלאה הילד לשאת ולסבול מוסר אכזרי וינמור אמר לרחיק נדוד אחרי איש זקן אשר היטיב עמו ויקחהו אל ביתו ואשר עזב את העיר עזובה בסקודת אחירע וילך לארץ הקדושה. הילד דמה בלבו כי לא ירחק ממנו המקום כי כן דבר על לבו נער גר אשר היה אז בעיר עזובה, והנער פתה אותו לנגוב כלי יקר מבית דודתו ויחד ברחו מהעיר ובדרך לקח הנער את הכלים מידי הילד ורבים יאמינו כי הוא המית את הילד בעיר — אף כי כאיש נדהם הייתי מעת אשר שמעתי אחרית אבי ואת כל הרעה אשר מצאתהו, ואני האמנתי בכל דברי רעי כי דברי דודי עלו על לבי אשר דבר בחמתו את אשתו, ויחד את בני יחלוק נחלתי או נחלתו, בכל זאת שחקתי בקרבי בשמעתי כי בעיר עזובה יחשבוני את יורדי בור ואת הנער אשר רמא אותי — למרצח, ואשאל ומה עשו להנער המרצח? —

— אף אחת משערותיו לא נפלה ארצה, חכה נא ואספר לך את כל הדברים: הנער שב לעיר עזובה ויועץ את בני חברתו — כי הוא בא שמה יחד את שלשה נערים — מה לעשות את הכלים, והמה כלם יעצוהו כי ילך לבית אחירע ויספר ככל הדברים אשר עשה ואז ישא משאת מאת גברת הבית על כי הסיר את הננע — כן קראה את היתום — מביתה. וכאשר דמו כן היתה. כי אשת אחירע מהאה כפיה מרוב שמחתה ותהלל את הנער על טוב פעלו ותתן לו משאת כסף ותכטיהו למצוא לו מקום מנוחה, וגם מלאה את הבטחתה כי היא הליבישה מכספה את הנער ותתן לו מכתב מניד תהלתו אל ראש הישיבה בעיר שכולה, והוא ידע כי הכסף יענה את הכל לכן בתתו את המכתב נתן גם כסף רב על יד הראש ובכן היה רצוני בעיניו ויעטרהו כבוד ויביאהו ביתה אבינרב, כי הנער הזה אשר הרג את הילד יוסף, הוא מנשה אשר היה כקוץ מכאיב לבית אבינרב —

— הנער הוא מנשה? — קראתי בתמהון — עתה אאמין לדבריך כי הוא הרבה הרע בבית אבינרב וברמיה צדד נפשות, כי איש כמוהו ירע וישהית בכל מקום בואו —

— מדוע תאמין לי עתה יותר מאו? — שאל רעי בתמהון.

— מאשר כי איש כמוהו אשר הנקל לו לעשות דבר בליעל לנער קטן אשר לא ידע להזהר, הוא ישים שמות בכל אשר יפנה —

— הלא גם זאת מפי שמעת, ומדוע תאמין בדברי האחרונים בעת אשר לא האמנת בהראשונים? — אני נבוכתי מאוד ולא ידעתי מה להשיב. אך כרנע מצאתי לי דרך לצאת מן המצר ואמר: שמץ דבר מהדברים אשר ספרת מהעיר עזובה לקחו אזני כבר בהיותי בעיר אשדות ועל כן אתן אמון בהם.

— סליאה דעת ממני מאין ידעו בעיר אשדות מהדברים הנסתרים האלה? —

— מאין ידעת אתה אם נסתרים המה? —

— אני שמעתי כל אלה מפי איש אשר ראה זאת בעיניו —

— ומי הוא האיש? —

— הוא משה המלמד הוקן, אשר נסע לארץ הקדושה בסקודת אחירע, כי זה משה האיש היה מורה ליוסף אחיו בימי ילדותו, והוא ידע כל הדברים, לכן היה

לשכים בעיני אחירע. אך לעשות לו רעה לא היתה לאל ידו, על כן בקש קרבתי וידבר על לבו לעווב את עירו, והוקן נאות לדבריו לעווב את העיר ולשים בארץ הקדושה משכנו. ובעברו דרך עיר מולדתי נטה אלינו כי גם אבי לקח מפיו לקח בימי ילדותו והוא ספר לאבי ככל הדברים אשר שמעת זה תשעה שנים עברו מעת אשר שמעתי דבריו ובכל זאת המה חרותים על לוח לבי, והמכתב אשר עוב ביד אבי הוא עתה בידי למשמרת, כדבר קודש אישאהו על לבי ומכל משמר אשמרהו, כי הוא לי לאות ולעדה כי מרמה תשב לכסא ויושר יחבק אשפתות, רשע יודון בגאון יתהלכו על פני הוצות וירימו ראש, ותם וצדק ילכו שחוח וראשם לארץ יורידו. די כח המכתב הזה להצית אש השנאה בלבב כל קורא בו לשנא את כל אלה אשר בצלם איש יתהלכו. על לבי אישאו והוא יחזיק רוחי לקחה נקם. הו! נקם אקה! —

כדברו היו פניו לפני להכים, עיניו לרשפים, כעיני המרצח בעת יניף חרבו על הכורע לשבה. אמנם בעת הזאת לא נתן חתית בלבי, כי גם אנכי כמוהו חשבת. גם לבי שאף נקמה, רק רגשותי לא העלו אבר כרגשותיו. אני בעת אשר קצפתי קצף התחלחלו קרבי, ודמי עורקי רצו כגחלי אש, ועד ארגיעה שבו ויהיו לפלגי מים ויורמו משתי עיני ומנוחתי שבה לקדמותה. לא כן היה רעי, רגשותיו נתנו לו עז ואמץ לב, עיניו היו כלפידים, לשונו כחרב חדה, ודבריו כגחלי אש ויהי בעיני כארי עת על מתקוממו יתנבר. אחרי אשר התשה רגעים אחרים שאלתיו — ידי מי כתבו את המכתב אשר בידך? —

— ידי יוסף האמלל כתבו אותו רגעים אחרים בטרם עוב את מעון התנים את התכל והמונה. הוא המכתב אשר כתב לרעותי אהובת נפשו, והיא נתנה אותו לבנה בעת אשר עזבה אדמות, והילד לא ידע את חן ערכו ויתנהו על ידי הוקן, ואבי לקחהו מידו — בדברו דבריו זכרתי כי אמי נתנה לי מכתב ואני לא שמרתיו, ותתעורר התשוקה בלבי להשיג את המכתב. אך לא ידעתי איכה אוכל להשיג מבוקשי כי יראתי לגלות לרעי קשט אמרי אמת לכן אמרתי אליו: קרא נא את דברי המכתב ואשמעה. הוא הוציא את המכתב מצלחתו ויקרא בו כדברים האלה: אהובת נפשי: אני אשמרה שפתי מהטוא בלשוני לכן לא אמר לך "חיי רוחי" כי החיים היו עלי למשא והגם כמצרי שאול בעיני, ואת את היא נפש נעלה ויקרה, מבין כבבי טהר ירדת לראות עמל ותלאה בין בני האדמה ולדי פשע, אהובתי! סלחי נא לי בגודל חסדך על כי מריתי את פיך. ידעתי גם ידעתי כי הישרה עקשתי בתתי כתף סודרת לדברי אלה אשר עברו על שפתוך בעת אשר יסרתני מהביא את הנחש אל הבית, אכן לקחתי מידי השופט כפלים כחטאות נפשי. לוא יכולתי לקנות לי רגעי חופש למען אוכל לראות פניך הטהורים בטרם אלך ואינני כי אז נתתי בחפץ לב נחלת שדי הערוכה לי במרומים מחורה, אך הנני כמשמר, וגויתי לא תעצור כח לשבור דלתים ובריה, רק נפשי תמצא לה מנוס, בעוד רגעים מעטים תצא למרחב. רעיתי, נשמת אפי, הנני מת!! אך לא על במת מטבה לעיני אלפי עינים, אני אני אשים קץ לחיי הבלי, בידי אשים קברו! הו לוא

יכולתי לקרוע סגור לבי למען הוציאהו ולשלוהו לך לזכרון עולם כי אז ששתי
אלי גיל, אך ידי קצרו מעשות חפץ נפשי, ואקנא כמתים אשר לא ידעו חפץ.
בעודני בחיים, אף כי הנני כמת, אין קצה לשברי: לבי יהפוך, נפשי תתאוה,
רוחי יתעורה, יבקש, לא יחפוך לנח, דרך יבקש לו — ונויתי תכביר עליהם כבד
משאה לשבת אתה יהד ברכתי בור כלא. הרגע נא רוחי עוד מעט ותצא למרחב,
אני אפתח מוסרותיכם לבי ונפשי, ותלכו לכם אל אשר תלכו . . . לא אריד
בשיחי לא אעורר זעקת שבר, כי ידעתי נאמנה כי גם אמללים ממני ימצאו עלי
אדמות. אני ראיתי בשוב, שמחתי אלי גיל בחברתך אשר הפכה לי את הארץ
לעדן גן אלהים, ורבים רבים לאלפים לא ראו אור השמחה מימיהם ונפשם תרד
נשיה כטרם ראו אור החיים. אך עליך, אור עיני, נפשי תאכל! מה תהי אחריתך
נפש טהורה? ! ידעתי נאמנה כי לא תפשוטי ידך הטהורות לקחת עורה מידי —
בל אשא את שמו על שפתי — אשר כפיו נגואלו בדם אחיו. ומה תהי אחריתך?
אויה אויה לי! שמעי נא עדינה אם יחנך ה' בכך וזכר אז תתני לו את המכתב
הזה, וזאת היא הנחלה האחת אשר אניח ליוצא הלצי: לב רגז ורוח נשברה. רעיתי,
רוח אפי! ידעתי כי חף אני מפשע בעיניך הטהורות, ידעתי כי נפשך יודעת מאוד,
כי לא מפשעי נגע לי, ולא על עון פעלתי הנני נגור בדמי ימי מארץ החיים, לכן
לא יחת לבי מהקים את עצתי, עצמותי לא תרעדנה לא תאחזני ולעפה בראותי
את מלאך המות עומד הכן למולי, אך לא! לא למולי הוא עומד כי אם בקרבי
הוא יושב כי אני אני אשים קברי! רוחי ונפשי תשקוטנה בראותך את הרגע האחרון
הולך וקרוב . . . הרגע האחרון! הרעיון הזה ידכא לעפר נפש כל איש יושב
במנוחות שאננות, אך אותי לא ידכא לעפר, כי רק מנכוה יפול איש, רק בעמדו
על מרום הרים, עלי גבעה נשאה יפחד לרגעים בראותו פי השחת לרגלי ההר,
פן תמערנה קרסוליו . . . לא כן בשכבו למעצבה בבאר צרה ואין ידיים להמלט,
אז יחפוך בכל לכב כי תאמר הבאר את פיה ותסתיר עמל מצניו . . . ידעתי חותם
לבי! כי צדיק אני בעיניך ולולא ידעתי זאת כי אז! . . . לא לא! לא אספוק
רגע! אאמין בכל לב, כי טהור אני בעיניך הטהורות. אך פן תעלה מחשבת על
לבך . . . נורא הוא הרעיון הזה! ! הוא יפיל עלי בלהות נוראות אלף פעמים מבלהות
צלמות! . . . אמנם ידעתי נאמנה כי מחשבה כזאת לא תולד בלבך, ואם תולד
אז תמיתנה כרגע . . . כלה תגרשנה מלבך . . . הזאת היא נחמתי! כי אשיב אל
לבי: הן לא כמחשבות בני אדמה מחשבות שרפים בני שחק, ואם כן לא תציין
מחשבה כזאת על תלמי לבך . . . אך פן תעלה מחשבה על לבך . . . הה!
. . . פן תאמרי בלבך בימים יוצרו בעת אשר תחיי בחוסר פל והמחסור יציק לך
באכזריות, פן תאמרי בלבך רגע כי אני הסבותי בכל אלה! . . . סור ממני
משחית! מדוע תגזול מנוחתי כרגע האחרון? למה לא תרפני רגע ותשפתי לעפר?
הרעיון הזה יעבר שארו ובשרי! הוא יכני בשנעון! הה! נפשי תפחד פן ירדפני
גם עד תחתיות שאול וגם שם ירגזני ולא יתן דמי לי!! אך לא לא לא!!
המחשבה הזאת לא תקרב למשכיות לבבך. נפשך יודעת מאוד כי שמח הייתי

בחלקי בחיים. לא התאויתי לעשות לי אוצרות בפעל רשע, ורק הנוכל הדיח עלי הרעה. שמעי נא אהובתי ואנידה לך פשר דבר, אולי לא תדעי איזה הדרך באו עלינו השוד והשבר ותדמי בתמת לבך כי כתומם באו אלינו. לא לא! הבליעל כונן היציו על יתר להכות אותנו חרם, וזאת נודע לי פה בבית האמורים. עצת מלך בלהות הקים הרשע: הצדיק מעיר צבועאל תקלל שמו בארץ ובשמים, מצא את אשר בקשה נפשו זה ימים רבים: לשלוח פחים על מצעדי רגלי על כי פניתי עורף לתורתו תורת-מות ולא ארחתי לחברה את תלמידיו שומעי בקולו ילדי משע, בני השחת, ומביתי הקים עלי את הרעה, כי יעץ להבליעל אשר ינק שדי אמי לבוא לביתי ולהחליף כל שמרותי בשמרות מזויסם, ובעצת רשע הזאת השחיתו התעיבו עלילה הסרים למשמעתו, ונפש נקיים רבים באה ברזל מבלי דעת מאין נפתחה הרעה. וכה עשה גם לי, אך כליותיו תיסרוהו מוסר אכזרי לכן בקש לו דרך לחליץ נפשי מן המצר, מכספי אשר גזל ממני לקח לשוחד להטות לב השומר כי יפתח דלתות בית הכלא. אך אני בחרתי במות, לא אצא הפשן, פה אמות ויחד את צרות לבבי ארד תהומות כי לא אאמין בחיים ולא אדרוש אותם. הו! לוא יכולתי להסתירך בסתר כנפי ולרחיק אתך נדוד עד קצוי ארץ כי אז בחרתי בחיים, אך בלעדיך התבל כמעון תנים, כמאורת פתנים בעיני! למענך, חותם לבבי! אשים קץ לחיי הבלי ברנע אחר ובמחשך למען הסתיר הרפת מותי מעין רואי ולא תכסך כושה. . . זכרי, מאור עיני! כי חף הייתי מפשע, על לא חמס בכפי הנני נמנה את רשעים: חיי בשלום. . . פתחו גלים לועכם. . . חף אני מפשע אסתר. . .

יט

אני בכיתי במר נפשי, בכיתי בלי הסוגה בשמעתי את דברי המכתב; הפעם הראשון אשר בכיתי ונאנחתי מקרב לב ובשברון מתנים. לא שנאה ולא קצף גם לא נקמה התעוררה בקרבי בשמעתי דברי אבי אשר כמו חי התיצב מול עיני לבני ודמיתי כי מסיו אשמע את הדברים הנוראים ואירא לשאת עיני פן אראהו קופץ אל תוך הנהר, רק עצבת איומה, תונה נוראה מאור, מפח נפש אשר לא יספר בשפת לשון, מצצו את דמי לבבי כעלוקות ובמעיהן נהסכו למים ותעבורנה דרך שתי עיני כשני נחלים, וגם אחרי אשר חויל מקרוא את המכתב עמדתי עוד על מעמדי ובכיתי. רעי לא שעה אלי כי גם הוא היה שקוע ביון עשתונות תונה. פתאום בא בלבי הרעיון, הלא המכתב לי הוא, נחלת אבותי, ומדוע נפל בידי זר? אקחנו מירו ויעבור עלי מה!

— הראיני נא המכתב — אמרתי אליו — כי הפץ אני לראותו.

— הבט בו — ענני באחוז בהמכתב בשתי ידיו.

— הדמעות פרשו מעטה כהה על עיני ולא אראה, תן את המכתב על ידי ואקראהו בפני שנית — הוא נתן את המכתב על ידי סי' לא חשדני ברכ או במעט, ואני לקחתיו מידו ואשקהו למו סי' ואתנהו בחיקי.

— מדוע נתת את המכתב בחיקך? — שאל רעי בתמהון.
— מה חפץ לך בו? אני אתן לך במהירות חמשה שקלים זהב —
— אף אם תשקול על כפי אלף לא אתנהו לך! —
— הלא בידי הוא, ומה תעשה לי אם לא אשיבנו לך? —
— אז אקח אותו בחזקה, אך רב לך להתל בי, השב לי את המכתב —
— אין את נפשי להשיבהו לך —
— מה זה תשמענה אזני?! — קרא בשממון — האם את מרצחים התהלכת
עד כה ותלמוד דרכיהם כי תאמר לנוול ממני לאור יומם את אשר לי הוא —
— המכתב לא לך הוא כי אם ליוסף היתום —
— הלירשהו באת הנה? הן בידי ימצא ולי הוא! —
— לא כי בידי הוא ולי הוא —
— אנא השב לי את אשר לקחת מידי, כי למה תקימני לאויב לך? —
— אחת דברתי ולא אשנה, המכתב הזה יתן בידי עד עולם —
— אם כן תאחו במשפט ידי, ואקחהו מידך בחזקה —
— עשה כאשר בלבבך, ואת המכתב לא תראה בעיניך עד עולם —
— תן לי כרנע את המכתב! — קרא בקצף. אני לא השיבותיו דבר.
— תן לי את המכתב! — קרא שנית בעוזו אפוויהויק בידי, אך אני הרימותי
קול זעקה: חושו לעורתי! מרצה! מרצה! — לקול הזעקה התקצף רעי ביתר
עז ויאחו בערפי ויפילני ארצה וישם את רגלו האחת על ידי הימנית ואת השנית
על רגלי ויאמר: הוציאה את המכתב בידך השמאלית כי לא ארפך עד אשר
תשיבהו לי —
— הנה מרצה! — קראתי בכל עז — הלהרנני אתה אומר?! הנה פחי עזבני
וכל עוד נפשי בי! —
— אני לא אעזבך עד אשר תוציא את המכתב אלי — ענני.
— אני לא אשיב את המכתב אף אם אמות תחת ירך —
— ואני לא אעזבך אף אם תמות תחת ידי. רעדה אחזתני בשמעני דבריו אשר
דבר במנוחת לב; שערות בשרי סמרו, ועיני חשכו, כי כמלאך המות היה בעיני
בעת ההיא, ואמר בלבי להשיב לו את המכתב כי לא הפצתי למות ברנע הזה,
אך מה השתוממתי בראותי כי התנשא סתאום מעל הארץ ויביט בעינים חשכות
הנה והנה כמשתגע. בראותי כי ידי לא אסורות עוד, קמתי בהסוון מעל הארץ
ואמהר לנוס מפניו. עוד לא הרחקתי ללכת הסיבותי עיני לאחור, לראות אם הוא
דולק אחרי ואיך התפלאתי בראותי כי לא עזב מקומו רק רקע ברגליו ויספוק
כפיו ויגז שערות ראשו. נחומי נכמרו עליו ואמר בלבי אלך ואשיב לו את המכתב
כי לא יכולתי לראות בצרות נפשו. ננשתי אליו ואמר: סלח נא לי, לא ידעתי כי
נפשך קשורה בהמכתב הזה, ואף כי לא אדע מדוע הוא יקר בעיניך, בכל זאת
אשיבהו לך —
— רב תודות לך — ענני באנחה — יהי לך את אשר לך —

— מה זה תשמענה אוני! — קראתי בתמהון לבב — לפני הנעים אחרים קמת עלי להכותני נפש למען הצל את המכתב, ועתה כאשר אשיבהו לך תמשוך ירך ממנו? זרים מעשיך!! —

— המכתב לא לי הוא מעתה כי בנפשך קנית אותו; ואם כי לא אדע את הנסכה אשר עוררה בקרבך הרוח לאחוז בהמכתב בכל מאמצי פה, בכל זאת אביך כי לא לחנם הכינות נפשך למלהמה, ואני הפיתי בעורון ולא ראיתי זאת כרנע כי חבלי אהבה יאסרוך אל המכתב, ואניף ידי עליך!! — ובדבריו דבריו בכה בכי תמרורים ויספוק כפיו.

— מדוע תבכה? — שאלתיו ומעי המו לו.

— איך לא אבכה בזכרי כי עוד מעט נהפכתי למרצח? אני אשר אועק חמס ושוד כל היום על מעשי כל בני האדם, אני הניפוחי ידי לקחת נפש איש ועל מה? על אשר לקח גליון מידי!! —

— חי נפשי! כי לא אבינה עד מה — קראתי בתמהון — הן לא לקחת את נפשי, גם לא עשית לי רעה ורק באמרי סיד הפצת להביא מרד בלבי ומדוע תשים אשם נפשך, ולמה יחרף לבבך, ואתה לא חטאת! —

— המעט ממני העון הנורא הזה כי הוצאתי מפי דברי רשע כאלה? וגם בלבי חשבתי כזאת, הן! ומי יודע אם לא שפכתי דם בקצפי לולא בא פתאום רוח טהור בקרבי וימנעני מבוא בדמים!! —

— אנא אל נא תטפול עליך עונות וחטאים אשר לא חטאת! — קראתי ברגש — לא בך רק בני העון כי שלחתי ידי לקחת את אשר לא לי . . . . אך ידוע חדע כי המכתב לי הוא, כי אני הוא יוסף!! — קראתי פתאום בקול בוכים, כי רגשותי פרצו ועברו חוק ולא יכולתי לעצור בעדן לבל תעבורנה פי — אני הוא יוסף היתום בן יוסף המת! ומה תיקר נפשך בעיני בראותי את האהבה אשר תמלא כל חדרי לבך לזכר אבי ואמי! אחי אקראך ואחייך אהיה!! — הנעים אחרים עמד כמכה בתמהון על מקומו כי לא האמין למשמע אוני, ואחרי כן נפל על צוארי ויחבקני וינשק לי ולחיי נרשבו מדמעות עיניו אשר פרצו כזרם מים על לחיו ויקרא: אחי אתה: אח יקר ונחמד! אחי בצרה! ואמנה גם אחי עצמי ובשרי אתה כי אמי אמות לאמך היתה, בנות אם אחת ואב אחד היו; יחד נגדלו בששון על ברכי התקוה ויחד שתו מצו קבעת כוס התרעלה ובצרה ויגון עובו את האדמה המלאה רשע ופושע מרבה להכיל. אחי אחי מחמל נפשי! רב לי רב כי עוד נפש - חיה כתבל אשר כמו אח תקרבני! —

— בכל לבבי ובכל נפשי אהיה אחיך —

— ואני אשמרך כאישון עיני, יומם ולילה אהיה עליך סתרה להצילך מרגשת פועלי און ולשון רמיה. רגע לא אעובך. . . . אך מה אדבר! — קרא פתאום האם בידי עתותי? . . . אך בכל זאת לא אעובך! —

אני הקשבת רב קשב לדבריו אשר זורמו כמים עבות, ואף כי לא ידעתי עוד לערוך חין ערך אח. בכל זאת שמחתי בלבי כי מצאתי אח ומודע לי. אך

שמחתו היתה בלי מצרים : רגע הקני ברועותיו, ורגע עמד ויתבונן בי, ואחרי אשר ישוב מנוחתו אליו אמר אלי : עתה ספר לי כל המוצאות אותך עד כה — אני ספרתי לו כל המוצאות אותי וכאשר שמע מפי את דברי דודי בדברו את דודתי (כאשר שמעתי בלילה בשובי מבית הצדיק) אשר אמר "אמנם כן הוא מידו לי כל הכבוד והעשר הזה אך גם מידו לי חרף לב ומפח נפש" קרא בשמחה : האח ! המאים תרצה רעה, עונותיו יקומו למטה ועם לפקוד עליו הטאתו. כליותיו תיסרהו מוסר אכזרי! אך הברים האלה יראוני לדעת כי בעצת הצדיק פעל ועשה מעשיו הרשעים, ועל כן יבזהו בלבו ולא ישים אמונתו בו. כן ארחות כל הרשעים ; בראשונה יעזרו איש את אחיו ואחרי כן יפקוד איש על רעהו את עונו. ואם כי שלות השקט להם מסביב, ולא שבט המשפט עליהם, אך בקרבם ישב האויב ויפקוד עליהם רעה. ומי יודע אם לא יקוד יקוד אש חפתה גם בלבב מנשה האכזרי? מי יודע אם לא יערבנהו בעותי אלה ויובישו ששון מלבו ? אמנם מה יועילו אלה להאומללים אשר מידו יגורו ויום יום ? ! הן אין קץ לרעתו ! — אני שכחתי ככה מעת אשר החל לספר לי קורות אבי, את מנשה ובית אבינדב, אך עתה הוסיפו ויתעורר בלבי החשק לדעת אחריתם ואבקשהו לכלות את דבריו, אך הוא עניי כי לא יעצור עוד פה לדבר דבר כי כמשא כבר יכביד על לבו סבל הרגשות החדשות אשר כתמם באו לו ברגע אחר, וגם היום רד מאוד. ובדברו קם ממושבו, יבטיחני לספר לי ככל הדברים בעת אחרת, ונשב העירה.

מז

הרודף והנרדף.

— הבית אשר היה מעון שלום וברכה — החל רעו, או אחי כאשר קראתי לו, לספר אחרי אשר שכננו לנוח במית המדרש — הבית אשר היה כמעין ישועה לקמי אלהים, וכפתח תקוה לאביונים, גהפך פתאום למעון צרה ויגון, ויושביו הלכו קדורנית כל היום, סר שלום, פסה אהבה מלבם, הוה איש זרה לרעהו. האב התאבל על בנו אשר מרד בו ויחשבהו לאויב לו, עניי האחות הורידו פלגי מים על שבר אביה ועל כבוד הבית אשר גלה ממנו באשמת אחיה אשר העזה דרבו. והאח היה עוין לאחותו אשר הסכה לב אביו ממנו — לפי דברת מנשה — אלם בני הנעורים ישאו ויסבלו שבר ויגון על נקלה פי דמי הנעורים רגע לא ישבותו ובמרוצתם יחדשו להגעים עשתונותיהם. אך אין קצה לשבר האב האמלל אשר דמי עורקיו כבר חדלו ממחר לרוץ בשואה ושאון, בכפדות יתחננו ולא ירעישו עוד מורשי הלב, לא יצמיחו חיונות נשגבים ולא יוציאו תקות געימות. כמים קרים נוזלים במישור כן ילכו וישופו במנוחה ונליהם לא יעלו שמים לא ירדו תהומות ולא יתחבאו אף רגע והעשתונות הנשאים עליהם לא ישאו ראשם בשיא חוסן ולא יכסו פניהם בטמון, על עמדם ועמודו להרגיו לבו, ולהביא ושבר בעצמותיו היבשות . . . הרעיון המר כי רגלי בנו סרו מדרגו אבותיו. החעיון הנורא

מאוד אשר ירניו לב כל איש ישר הולך בדרכי החיים, הרעיון כי על דל שפתי
בנו עברו הדברים הנוראים „אני אמיר דתי“ הרעיון הזה נצב לנגד עיניו כל היום,
כבן תפת אהו בערפו ולא הרפה ממנו רגע, ובליילה אך נסגרו אשמרות עיניו, קמו
חיוני ליל כילדי שחת לצחק בו ולענות נפשו. רגע עלה שאון פעמונים באזניו
פעמוני בתי התפלה יצלצלו בקול שאון נורא וקול דברים ישמע ברוח „איש
עברי יעזוב היום את אמונת אבותיו, אמונה אשר נכתבה בדמע ודם על לוח לב
כל בן ישראל, אמונה אשר זה אלפי שנים תורה תורת חיים לכל בני חלוקה,
אמונה אשר תלמד תועים בינה מבלי לצות לשים ככלי ברזל ברנלי הנסוגים אחור
ממנה, למען יחזיקו בבריתה. אמונה אשר נוסדה על אשיות צדק ויושר: על האהבה
הטהורה אהבת איש לרעהו, ובחבלי אהבה תמשוך אהריה לב ברי לב,
ולא בחרב ואש תשפט את אלה אשר יתנו לה כתף סוררת. אמונה אשר אין עליה
סתר, לא מלך ולא שרים יחזיקו בבריתה רק עם עני ודל מפור לכל קצוי ארץ
הוא ידגול בשמה ויקריב לשחת נפשו גם נפשות אהובי לבו ופרי בטנו למען
תעמוד לנש עמים, ועל משענת הקנה הרצוץ הזה תשען ותעמוד תחתיה, וככחה
או לפני אלפי שנים כן כחה עתה ועוד תתחרה את אחיותיה הצעירות ממנה לימים
אשר רבבות אנשים יכרעו ברך לפניך, ורבוא רבבות יהיו עליהן סתרה. לא נוספת
היא מהן בכח ועו, ואולי . . . והאמונה הזאת יונה בנו ההולך שובב בדרך
לבו! בנו האחד, אשר יקום תחתיו וירש הונו הוא יתנכר לו לעת זקנה ויאמר
”לא אבי אתה!“ . . . ועד ארניעה יסוף החזיון וחזיון אחר נורא ממנו יירש
מקומו: בית מועד לכל חי לפניו ושערי פתוחים לאורח חדש אשר יבא להתרועע
את עצמות אבותיו שוכבי קבר. האורה ינשא על כתף במטת עץ שחורה ומכוסה
במצע שחור, נושאי הסבל יורידו את המטה על הארץ, והחופרים יחפרו באדמה
בית משכן להעצמות היבשות שארית האיש אשר ראה עמל ויגון בימי חיי הבלו
בהתהלכו את בני חלוקה, וזה חלקו עתה מכל עמלו: קבר צר למשכן עולמים ורגבי
עפר מעון לרמש ותולעת למצע נצה תחתיו. המת יבוא אל מקומו אשר התעתד
לו מיום צאתו מרחם ”איפוא הכן?“ נשמע קול קורא „יקום ויתפלל אל אלהיו
בעד נפש אביו לבל תראה מצרי שאול“ „הבן יתפלל עתה ויסגוד לאלהים חדשים,
ואת אביו לא הכיר“ . . . הן! נורא החזיון הזה!! אך אם ידור גם הוא כי כבר
ענה את נפש האמלל עד בלי די, או יניח שני לו מן חדר התהו ויבעית רוח ונפש:
על ערש דוי ישכב חולה אשר כבר נטה שמשו לערוב, ואנשי חסד נאספו
להתפלל בעדו ולבקש הניגה מאלהי החסד לבל יסקוד על הנפש את חטאתיה,
והנוע העוזב אדמות יתודה עלי חטאתיו לה' בנפש מרה, יתהנן ורגש תקוה טובה
יתעורר בכתי נפשו, פניו יאירו, עיניו יפיצו ויקי שמחה „אל רחום ה' הוא לא יבוא
במשפט אתי על כל חטאתי כי מוחל וסולח הוא לשבים בכל לב“ יקרא בהשקט
ובטחה. ומדוע זה רעמו פניו סתאום? למה זה השכו עיניו ברגע אחד? האם את
המלאך המשחית ראו עיניו? אך לא! מלאך אכזרי רע ונורא ממנו נגלה לפניו,
בנו הוא! ועל לבו נראה מסל ומסכה והוא יעמוד לנגד החולה וילענ בשאט

נפש לתפלתו ותהנוניו לאלהים אשר הדל מהיות לבנו לאלהים. . . רעיונות
 נוראים כאלה רחפו כמאורי מתעים סול עיני לבו וידוכבו שפתיו בשנה ובהקיק.
 אמנם מעיני אבשלום נעלמו צרות אביו אשר התנכרו מיום אל יום, כי חמק עבר
 יום לבל יראה פניו. שולמית הרכה והענוגה בכתה לשבר אביה מחמל נפשה
 אך הועיל לא יכלה, כי שומע לא היה לה מאת אביה, מעת אשר דברה על מנשה
 רעה ותתנהו לבן בליעל, וכל תנחומיה נשארו מעל. כה עברו ירחים אחדים בתונה
 ושבר. אך כל אלה הצרות כאין וכאפס נחשבו מול אלה אשר נכוננו לבוא על יושבי
 הבית, לילה אחד הפך עליהם הזמן וידכאם עד עפר; כליל הג הפסח שב הזקן
 את מנשה מבית התפלה, וישבו על המטות הערוכות להם, הזקן הבריג על יגונו
 לכל יהפך שמחת החג לאבל ויחכה במנוחה לקראת בוא אבשלום אשר לא היה
 בבית התפלה. מנשה ספר נפלאות ה' אשר עשה בארץ חם והזקן נטה און וקשיב
 רב קשב. — ליל התקדש החג הזה אשר בו יצאו גאולים ביד רמה מארץ ננשיהם
 נח יביא בכנפיו רגשות נעלות, זכרונות רבים יתעוררו מתהום הנשיה ויתיצבו כמו
 חי מול עיני לב בן יעקב, אשר כל אשרו ושמתו רק בחיוון ובתקות יסודם, כה
 דמיונו יתן לו כנפים ויאבר ניץ ברנע אחר אל מרומי על וישכח תבל ומלואה,
 עמל וכעס חרפה ומסח נפש אשר כאשת חיקו בחיקו ילינו, יעלו רנע בתהו, עת
 כמלך ישתרע על מטה כבודה. רוח החפש אשר נחל מאבותיו ואבות אבותיו
 יתעורר בפה וישבר את עול הברזל אשר נתנו שונאיו ומנדיו על צוארו, ויהיה
 חפשי, לא ישמע עוד קול קורא יהודי, השפיל רד! משא מלך ושרים לא עוד
 יכבידו כמשא כבד על צוארו, חפשי הנהו! — אך בדמיון! . . . חזיונות העתיד
 אשר יסתיר פנים בטרם בואו ובצאתו בנוד יבגוד גם הוא כהעבר אחיו הגדול ממנו,
 חזיונות העתיד יבגו כמו רמים מקדש ה' בציון ועם ישראל שוכן לשבטיו במה בדה,
 וכל העמים למשמעתו יסירו, כבוד ועו יעטרו בני הגולים האומללים אשר שמו
 כעפר גום לכל זה ובליעל. ובהבקע ערפלי הדמיון ויחלו לסוג אהור ולגום מפני
 אור ההזה. . . או יגבר חילים ויקרא, לשנה הבאה בירושלים! . . . מחשבות
 כאלה תמשכנה זכרונות הימים החולפים אהיהן: רנע אחד ישוב נלגל התבל
 לאחור והנהו נער קטן יושב לפני אביו בכנדי יום טוב וישאל את השאלות אשר
 כבר נשאלו אלפי אלפים ורבוא רבבות פעמים, ומענה אחד יספיק לו. ולבו שמח
 בזכרו כי מחר יהיה יום טוב ולא ילך לבית הספר. . . יזכור ימי עלומיו עת אשר
 נקרא נקרא לאכל לחם כיום מועד בבית האיש אשר בת יפת עין היתה לו ואותו
 הושיבו נגדה ובהביטו בפניה התאדמו פניו כתולע ולתקופת הימים אמר לה: רעיתי
 את! זכרון השמחה אשר התעוררה בקרבו בשמעו מפי בנו הבכור את השאלות
 הארבע — וכהנה רבות. . . הזקן אשר מעודו לא הלך לבו אחריו דברי
 אמונה ודת כי רק במקנה וקנין שם מעינו כל היום ואחריהם הלך כהלך נפשו,
 הזקן הזה יושב עתה ומטה און לשמוע מפי מנשה המספר ברנש את הנפלאות
 אשר נעשו לישראל בעת אשר קם אלהו אברהם לשכור רוע אף קרקד בניחחם, גם
 חש עתידות לעת יקום אלהים לנאלנו, שנית ביד חזקה וישא את האיים על כנפי

נשרים אל הר הקודש לירושלים, וגם העצמות היבשות אשר נפורו לפי שאול
בכל מקומות מושבותיהם מעת הנלו מעל אדמתם. גם נקה תבאנה לראות בהדר
אלהי יעקב ובנאון עמו אשר בחר בו.

— אמנם זה אלפי שנים עברו מעת אשר הנלו אבותינו מארצם ועוד לא שבו
ומי יודע מתי יהיה כדבר הזה? — שאל הוקן בתם לב.

— בעונותינו ועון אבותינו הננו נתונים בצרה ושביה, עד אשר ישקיף ה'
עלינו ממעון קדשו, כאשר השקיף על בני יעקב בארץ חם — ענה מנשה באנחה.

— אמנם בארץ מצרים ישבו היהודים ארבע מאות שנה, ועתה יתהלכו בגולה
לפי דבריך אלף ושמונה מאות שנים —

— אות הוא כי רבו משעינו —

— אבל אני אדמה — ענתה שולמית אשר ישבה לימין הוקן — כי מארץ
מצרים יצאו להירות מאשר כי קמו כלם כאחד להושיע לנפשם, לא כן עתה נבכה

ונתסלל ולא נעשה מאומה, וגם ה' לא יפדה נפש איש אשר לא יחוש להושיע
לנפשו. הוקן הבקה בורעותיה וישקה למו פיה ויאמר: אמנה חכמת מאוד בתי,

ומי יודע אם לא בא כבר הקץ לימי סוורינו בעמים לוא היו מהשבות כל בני
ישראל כמחשבותיך בתי! —

— אני הויתי זאת בעיני — הוסיפה הנערה לדבר — כי רבים רבים יתאונו
על העת ועל המקרים יזעף לבם, בעת אשר יש לאל ידם להושיע לנפשם ולא

יעשו מאומה —

— האנשים האלה סכלים המה — ענה הוקן.

— אני ראיתי אנשים אשר ראו הרבה ארצות ובני אדם לרעבות חזו עיניהם
ובכל זאת רכי הלב המה, ויהיו כמכי בתמהון בעת אשר ילכדו בסת — הוקן

התפלא מאוד בשמעו דברי בתו כי מעודו לא שמע מפיה דברים כמו אלה, אך
התענג על נועם ניבה ויאמר: אכן לא בכל עת יש לאל יד איש לעשות חיל אף

אם יודע עם נבורה לו, כי מה יעשה אם רנליו לנהושתים חזקים הנשו ולא יעצור
כח לנתקם כפתיל נעורת? הלא או נטל עליו לשום בעפר פיו ולרום —

— ישנם נהושתים אשר לא מברזל ונחשת נעשו, ובכל זאת רבים המה אשר
ודעם לא-תעצור כח להסירם מעליהם ולצאת למרחב, ישנם אנשים אשר יאמינו

בכל דבר שוא ותפל, ויהיו לעבדים למת, ישנם אף ישימו מבטחם במשענת
קנה רצון, או יתנו אמונתם באיש לא אמן בו, באיש אשר יכרה עליהם שוחה

ויפלו בידיו לכל יוסיפו קום, והמה יאטמו אזניהם ולא ישמעו בקול יועץ בצדק
אשר יחפוץ להצילם מרעתם. . . פני מנשה שנו בדבר הנערה את דבריה, והוקן

אשר הבין אל מה ירמוז מליה ענה ואמר: רב לך בתי! אל תוסיפי דבר כדברים
האלה כי לא לרצון המה לי —

— זאת ידעתי מראש — ענתה הנערה בעצבת — וגם על זאת הננו נודרים.
בנוים, על כי לא לרצון לנו לשמוע בקול דובר צדק וגשים בהדמיון כל ממשחזנו —

עודם מדברים נפתחה הדלת ואבשלום בא הביתה בפנים נועמים ועצוב רוח ; ראשו הוריד לארץ ויעמוד בפתח וידום. כראות הזקן את בנו , קם פניו פתאום בקורת מות וכרנע התארמו כדם מרוב הרגשות השונות אשר התעוררו בקרבו ותתגעשנה כנלי ים לפני רוח למראה בנו : אהבה , קצף , שמהה , עצבת ועוד רגשות רבות כאלה אשר אולת שפת איש לתאר אותן באמר ודברים קמו פתאום מתהום התהו להרעיש מורשי לבבו בלכה. רגע התעורר הזכרון לענות את נפשו ויזכירו את כל הצרה והיגון אשר הביא עליו בנו זה , ועד ארגיעה קמה האהבה לכסות עלי פישעי הבן יקיר וילחמו בחזקה עדי נלותה התקוה להאהבה לשים מסוה על העכר לבל ירגו לבו כהביטו אחריו . . . תקוה טובה התעוררה בלב הזקן כהתבוננו בפני בנו אשר השח השפיל ראשו ולא הלך רומה כדרכו : אכן השיב אל לבו כי עקש הישרה — אמר הזקן בלבו — בלי תפונה נפקחו עיניו לראות כי התיצב על דרך לא טוב ועתה ישוב ונחם. הרעיון הזה הביא אמיץ בלב הזקן וישב על מושבו ויחכה עד אשר יגיש אבשלום אליו לבקש ממנו סליחה. אך שולמית מהרה ותפול על צוארו אחיה והקרא בקול : אחי מחמל נפשו ! הנה שבת אלינו . . . וקולה נחבא מהטון הרמעות אשר זרמו כמים עבות על לחייה היפות , ואבשלום עמד על עמדו כנציב שיש סבלי נוע ודבר דבר . הזקן לא יכול התאפק עוד בראותו את המראה הזה לנגד עיניו ויקם ממושבו ויגיש אליהם ויתן ידיו על ראשיהם ויברכם. — אחי — קראה הנערה בקול עז — בקש סליחה מאת פני אבינו כי רבה הרעה אשר הכאת עליו , ועליך להשיב לו רוח ששון תחת רוח כחה אשר מידך בא לו —

אל נא בתי — ענה הזקן בקול חנינה וחמלה בחבקו את בתו ובנשקה אותה על מצחה הך משלג — אל נא תזכירי בתי עונות ראשונים , רב לי רב כי בני שב אלי בלב טהור כאשר יעידו פניו , אין קצה לשמחת לבני בעת הזאת והראשונות כחלום עובר תעבורנה לא תזכרנה ולא תעלינה על לב , ואדמה כי רק חלום נורא בעתני ירחים אחדים , ועתה הקיצותי משנתו לראות כי שלום ושלוח במכוני —

— אבי אבי ! — קרא אבשלום ויפול על ברכיו לפני הזקן , אך הזקן לא נתנו לכלות דבריו ויאמר : קום לך ! למה זה תכרע בך ? וכן לא יעשה בן יעקב אשר יחויק . . . פתאום עצר במלים וכל עצמותיו רחפו.

— ידעתי אבי ידעתי — קרא אבשלום בקול מר — כי בן לא יעשה בן יעקב אשר יחויק באמונת אבותיו , ידעתי אבי כי רבו פישעי , חטאתי לאלהי אבותי ולך אבי יקירי ! אך נשבעתי בנפשי כי לא אשוב עוד לכסלה , וכל עוד רוח באפי אבקש להשיב דרכי למען אטהר מעוני , הו ! רבו עונותי למעלה ראש ! אמנם במרומים שהדי כי לא בורן לב נשיתי מדרכי יושר רק משובת נעורי הכתני בענרוך , כשה אובד תעיתי אחי מורה מתעה . . . אך אירא מאד פן תערב שמחתכם בשמעכם מפי דבר מר , וחלילה חלילה לי לספות עון על חטאת ולהפוך שמחתכם לאבל ! הו ! עוד תשמעו מפי דבר אשר תצלינה אוניכם , אך עתה נלכה נא לעבוד את ה' אשר שכחתי כמעט קט —

— וה' יעביר עונך וחטאתך תכפר — ענה הוקן ברנש קדש במעל ידיו.
— מי יודע? — ענה אבשלום באנחה ויורד לארץ ראשו כחוטא היודע ומכיר
עותתו.

— מבשרי אחזה בני, הן אני סלחתי לך וגם אלהי השמים אב רחום הנהו
וישא גם הוא לפשע בנו —

— מי יתן ויאמנו דבריך — ענה אבשלום ושלשתם נגשו וישבו אל השולחן.
שולמית התבוננה בפני מנשה בדבר אבשלום את דבריו כמודה ועזוב את פשעיו
ותפיר בו כי כחצים שנונים ירדו דבריו ללבו, כי פניו שגנו מרנע לרנע ועיניו
נעו ונדו לכל רוח כברקים בליל חושך, אך לאט לאט שבה מנחתו אל לבו
וכאשר נגש אבשלום אל השלחן קם ממקומו ויאמר: השלום רעי? מהמון
רנשותיך לאביך שכחת רנע את רעך, אך גם אני אסלה לך —

— ידעתי מאז כי רוחך טובה וכי אוהב אתה לי ולבית אבי בכל לב ונפש
אך אנחנו נדבר עוד יחד בלילה ועתה עת לעבוד את ה' — ענה אבשלום וישב
על מושבו מבלי הבט בפני רעו כמו ירא מפניו. הוקן לא הביט בפני אבשלום
בדברו את מנשה, אך מעיני שולמית החודרות חדרי לב לא נעלמו אותות הקצף
אשר התראו על פני אבשלום בדברו את מנשה ותשמח בלבה בראותה כי הפך
לב אחיה לשנוא את שנוא נפשה ותחכה לקץ לעת יקום להסיר את מסוה האחות
מעל פניו וישליכנו כנצר נתעב מהבית.

— אמנם הנד נא אחי — שאלתי את רעי — מאין בא רוח חכמה להנערה
לחקור ולדרוש אחרי דרכי מנשה? הן את הוקן אשר ראה הרבה אנשים שונים
בדרכיהם ודעותיהם השכיל להוליך שולל עד כי האמין בכל דבריו, והנערה
הרכה בשנים אשר לא נסתה הצג כף רגלה ברחובות, ראתה בעין חודרת עמוק
עמוק תוך חדרי לב הנוכל! —

— לא צדקת בדבריך — ענני — הן נראה כבקר בבקר ילד אשר בלבו
תנוח חכמה ואיש וקן וכסיל, וגם את שולמית חנן ה' בלב מלא חכמה ויודע להבין
דבר לאשרו. אמנה לא אכחד תחת לשוני כי לא חכמתה פקחה עיניה לראות
את אשר לפניה, רק אהבתה, כי היא אהבה כלבב שלם את הסוכן אשר על בית
מסתר אביה איש צעיר לימים ורב תבונות והוא פקח עיניה על דרכי מנשה כי
קנא בו ויבקש להרחיקו מבית אבינדב, ומנשה היה עוין להסוכן ויבקש למצוא בו
ערות דבר אך כל עמלו היה לריק כי הסוכן עבד עבודתו באמונה ואבינדב אהבו.
ומני אז ראתה שולמית און במנשה ובהתבוננה כי הוא יביט וראה בה בעיני אהבה
הוסיפה לשנוא אותו, ותחשוב מחשבות כל היום איך להרחיקו מן הבית, אך אביה
ואחיה נלכדו ברשת ערמתו ויהיו עליו סתרה לכן שמתה עתה בלבה בראותה כי
גם עיני אחיה נפקחו לראות כי רע קרא לצפועוני, ותקנה כי עתה יתן גם הוא ירו
לה להסיר לב האב ממנו. האדם יחשוב מחשבות ויבנה מגדלים, ומקרה אחר
יניח ממקומו ויכס לרסיסים כתות לא יחמול.

כא

תקנת אנוש.

בלב מלא רגשות קרש ישבו האב הבן והבת סביב לשלחן ויתנו בשיר קולם ויומרו את הזמרות אשר יזמרו כל בני ישראל כליל התקדש חג; וכלכו הניש הוקן תודה וכרכה לאל מושיעו על כי השיב לו את הבן האובד. ולב הבן רחש תודה ותהלה גם תחנונים להאל אשר כמעט עובו, והניוני הנערה רחפו על גלי תקות טובות ופני בחירה רצתה נפשה בו היו לנגד עיניה. כה צללו כלם בנכבי עשתנותיהם עד כי לא שמעו כי הדלת סבבה על צירה ושר בית המשפט בליות ארבעה אנשי חיל מזוינים באו הכיתה. השר עמד רגעים אחדים על מפתן הבית ויבט בהיושבים ואיש לא ראוהו, ואחרי כן קרא בקול: ה' עמכם! היושבים תמהו איש אל אחיו בשמעם את הקול וישאו עיניהם לראות מי המה הבאים, וגם הוקן נשא עיניו ואחרי אשר התבונן בפני השר קרא בשמחה: שלמון ידידי! טוב הדבר אשר עשית לבוא הנה לשמות אתנו בשמחת החג, שב ושתה כוס יין, ודע כי לך בשורה טובה מוצאת להביא לרעיך, הגד לה כי מחר תשיג ממני למנחה מטפחת משי יקרה אשר כמוה לא נראתה עוד בכל העיר. אך למה תעמוד? האם תירא לשתות אתנו יין פן הוא מהול בדם אחיך? — הוסיף הוקן לדבר בשחוק ויחזיק בימין השר.

— לא אוכל — ענה השר כמתעתע — צר לי מאוד כי לא אוכל למלאות שאלתך —

— מדוע? האם גם כלילה תעבוד עבודתך? שב ושתה כוס יין וחתן גם להאנשים אשר כרגליך —

— בעתותי מבוכה כאלה ידינו מלאות עבודה כל היום וגם הלילה לנו משמר — מה זה תשמענה אזני? — קרא הוקן בדאגה — מדוע תקרא להעת הזאת עת מבוכה? האם יקראו אויבנו על ארצנו מלחמה מסביב? —

— לוא קרא האויב חרב עלינו, כי אז שכבנו במנוחה על ערשינו, מהלל שם ה'! רב כח אנשי צבאותינו להשיב מלחמה שערה, וכל העמים יחתו מפני שם אנשי חילינו, אכן בקרבנו יושב האויב, ויפיה רוח מרד בלכות קלי הדעת למרוד במלכם ולהביא חרב על ארצם. זה העם הפושע והמורד מני אז עם פולין התעורר עוד הפעם להשביח שלום מן הארץ —

— לא אבין לבע האוילים האלה — ענה הוקן במנור ראש — האם יתברכו בלבם כי יעשו חיל? הלא להם לדעת מראש כי נכזנו להם שפטים! המה רק שמות ישימו בארץ ולנפשם לא וועילו —

— ומה יחשוב בלבו הבן המורד באביו? — כל עצמות הוקן רחפו בשמעו זאת — את אשר יחשוב הבן המורד באביו, יחשוב גם האיש המורד במלכו בודוק לב — ענה השר בכבודות ויביט בפני אנשלוס אשר היו בפני מת. כלם החרישו ולא ענו דבר והשר הוסיף לדבר בשומו אל אנשלוס פניו: רק הבן

המורד יהשוב בלבו: עוד יעברו ימים רבים עד אשר יבוא שופט רמים אתי במשפט, והעבד המורד באדונו יכין גוו למלהמה, האין זאת?! -- דממת מות שררה בבית רנעים מעטים, אחרי כן יש הוקן אל השר פניו ויאמר: הי נפשי כי לא אבין למליך, למה זה בחרת לשון ערומים לדבר במשל ולערוך את הבן המורד באביו אל המורד במלכו, מה לנו ולהמורדים? אנחנו נירא אלהים ומלך, ועתה עת לעשות לה' -- השר קם ממושבו ויענה: צר לי מאוד עליך, וקן נכבד! אני ידעתך מאז לאיש יש ונאמן הוה למלכו, וגם כל בני העיר יתנו כבוד לשמך, אמנם גם שרה טוב וצוא לפעמים קיץ והרהר, ועל האכר להניף ידו לשרש את התרולים מבלי שים לב גם אם יכאיב את החלקה הטובה --

— מליצה הידות לי דברידך! -- קרא הוקן ברעדה.
— אני לא הפצתי להעצבי רוחך פתאום, וקן נכבד! ועל כן באתי אתך בדברים, אך דע לך כי אני באתי הנה לשים כבלי ברזל כרגלי בנך כי גם הוא בקושרים! --
— בני?! -- קרא הוקן בקול נורא ויפול על המטה, מנשה ושולמית מהרו לעזרת האב האמלל והשר לקח את אבשלום אשר נאנק דם ויצא מהבית.
לתא-- לפניך צרות נפש הוקן האמלל פלא לשוני; אך כל בני הבית ראו כן מהו כי הצרה האחרונה הביאה חיים חדשים ואמין לב בקרבנו, ותחת אשר עד כה הלך קדורנית, אור עתה כנבר הלציו ללחום את הפנעים אשר כמלאכי זעם באו לביתו. ביום המחרת השכים הוקן לצאת מכיתו וישכח כי חג היום, וימהר אל השרים והשופטים לדרוש על דבר בנו. אך מכל השרים לא הטח איש את אונו לקול בכי הוקן ולתחנונו, כי יראו לנפשם לגלות סוד, ורק אחד מהיועצים בבית המשפט אשר לוח פעמים רבות כסף מאכזרוב בלי נשך גם בלי השיב את הכסף, הוא נאות לגלות לו את כל הדברים הכמוסים עמהם אחרי אשר הגיד לא בסתר כי דבריו יס לאו בזה ב, והוקן לא אחר להראות כי יודע הוא לערוך חין ערך דבריו וישלם בעד כל הנה אשר יצא מפיו ביד נדיבה? וזה הדבר אשר לקחה אונו: אבשלום נשבע לבוא בכרית נצח את העלמה שושנה בת מטרד אשר בביתה קראו המורדים עצרה, והיא הפיחה קרוה בחלקת שפתיה, וגם אבשלום נתן יד לפושעים במלכם ויכתוב מכתב בידו אל ראש המורדים בעיר ווארשא כי נכון הנהו לבוא בסודם, ומכהו וכספו ישחד בעדם למען יקומו כאחד לפרוק עול הממשלה מעל צוארם, וגם התפאר בהמכתב כי כבר הצליח הפצו בידו להטות לב נערים רבים מבני ישראל לתת יד להמרד, ואיש אחד נאמן למלכו ידע את כל אשר עשה אבשלום ויבוא ויגלה את און השופטים והמה הקרו הרשו וימצאו את המכתב אשר בו היו כתובים כל הדברים האלה. השופטים מהרו לשים משמר על בית מטרד ויגרו בהרמם גם את אבשלום אשר את פושעים הוא נמנה. ויבואו ויבואו ככל הדברים האלה שמע מפי היועץ אשר לא כחה תחת לשונו כי אין חקוה להציל את בנו כי אחת דתו להתלות על עין. אך הוקן מאן להאמין בדבריו ולא אמר נואש ויוסף להעמיק עצה ותחבולה להטות לב השופטים בשוחד. ואף כי שומע לא היה להמאת השופטים וגם לראות את בנו או לדבר אתו מכעד השככה

לא נתנוהו, בכל זאת לא מנע האמלל רגליו מלכת יום יום אל בית המשפט ואל השופטים לאיש ואיש בביתו, וכה הלך מבקר ועד ערב בלי מרגעה וכאשר פגשו איש וישאלהו בדבר מקנה וקנין, ענה בהסוון: לך ודבר את מנשה כי הוא אדון הבית ואני לא אדע מאום כי אין עתותי בידי, כה הלפו עברו שני ירחים.

מעת הודע למנשה כי אדון הבית שמהו למושל בכל קנינו החל לבוא לרגעים לחדר הוקן לשאל בעצתו, אולם הוקן אשר נלאה נשוא עול החיים והמסחר היה כאבן מעמסה על שכמו, ושקלי הוהב כאבני חציץ אשר בהם ותנפסו רגליו בעיניו, נער במנשה על אשר לא יתן מנוחה לנפשו העיפה ויאמר: אחת דברתי ולא אשנה, עשה כאשר בלבבך ואל תוסוף להלאות את נפשי בשאלותיך, לא אוכה ולא אחפוץ לדעת מאומה, והטוב בעיניך עשה! — כשמוע הנבל הדברים האלה אמר בלבו: עתה עת להקים מומות לבני ויתרפך בתחבולות מרמה ויפתח פיו בשפת הנף ורמיה ויאמר: אמנם אדוני! וכי ואל תשכח כי לא לכל בני המותה לב ישר כמו לך, ובעת אשר אתה בטהר נפסך תשים אמוך בי, יקומו העבדים ויתפרצו מפני ולא יחנו אין קשכת למצותי כי יקנאו בי, גם מאשר אביא את כל מעשיהם במשפט לכן יחשבו רעה עלי ועל כן לא אוכל לצות בשמי בלתי אם בשמך —

— צוה בשמי או בשמך, אהת היא לי — ענה הוקן כרגו — אך אל תפריעני ממנוחתי —

— לך אחת היא, אך אני לא אעשה שקר כנפשי לצות בשמך מכלי שאל את פיך בראשונה —

— אבל אני צויתי באחת כי כלם ישמעו לדבריך, האם לא אדון הבית הנני ולא אוכל לתת ביתי ביד האיש אשר אבחר בו? — קרא הוקן בקצף.

— אתה אדון הבית ובידך לעשות ככל אשר תשאל נפשך, ועל כן לא יאבו שמוע בקולי, כי המה אומרים לי: נכרי אתה סה ורק מוצא שפתי אדון הבית קדוש לנו —

— ומה אעשה להם? — קרא הוקן כחמה אפו — גם עבדי קמו לצחק בי ולענות את נפשי, אויה אויה לי! —

— אנא אדוני, הרגע נא! כי ברנע אחד תוכל לבצע אמרתך, ועצתי כי תקרא כעת את כל אנשי הבית וגם את הסוהרים הרבים אשר ימצאו עתה בבית המסחר לביתך ותשמיע באזניהם כי ישמעו לקולי לכל אשר אצום ואז ינוח לך מכל העמל כי אני אדע לנהל את הבית, האלך לקרוא את האנשים? —

— לא לא! — קרא הוקן ופני מנשה הלבנו כשלג — אני אלך אל בית המסחר ושם אצוה במפניע באוני כל הנאספים כי אתה הוא אדון הבית ואיש אל יויד למרות את פיך — פני מנשה שנו בשמעו את הדברים האחרונים וישאוף רוח כמו הקיץ מחלום נורא. נשען על יד מנשה בא הוקן לבית המסחר ויתן צו לבל יויד איש למרות את פי מנשה אשר יחשב מעתה כאדון הבית ובידו לעשות כהעולה על רוחו. כל המשרתים הקשיבו דברי הוקן ולא ענו דבר אף כי חזת

פניהם העירה כי לא לרצון להם המצוה הזאת, רק אחד מהם הוא הסוכן אשר היה לחן ולחסד בכל עת בעיני אניגרב קם ממושבו ויגש אל הוקן ויקרא בקול קורע לב: אדוני! אתה הוא ארון הבית וכיבוד לעשות את כספך כאשר עם לבבך, אכן ידוע תדע כי תנחם באחרייתך על הדבר אשר . . .

— הם! — קרא הוקן בקצף — מי בקש עצה מפיך? המעט ממני צרותי אשר הביא עלי הומן באפו כי עוד יקומו אוכלי לחמי להביא שבר בעצמי? האם אשים לבי להכריז אשר שמה הקנאה בפיך?! אל תוסיף דבר דבר אם הפין אתה להוטר בכיתי! —

— לא מקנאה — ענה הסוכן ברוח עז — כי אם מאהבתי הנאמנה לך אמרתי להצילך מפח יקוש . . .

— הלא צויתך לכל תפצה פיך לדבר דבר אתי בדבר הזה — קרא הוקן בעוז אפו וירקע ברגליו — ואם תמאן לשמוע בקולי, בקש לך מקום באשר תמצא! — דבריך לא יביאו מרץ בלבי — ענה הסוכן בהשקט ובטחה — כי מעמל כפי אשבע, לא ברמיה סבכתך ולא בשקר וחנף קניתי לבבך, כי אם צדקתי ויושר לבבי עמדו לי עד הנה והמה יהיו בעזרתי גם לימים הבאים. אתה תאמר כלבך כי תפיל עלי בלהות צלמות באמרך כי תשליכני מעל פניך, ואני אומי לך כי אף אם תרבה משכורתי אלה פעמים לא אוסיף ישבת בבית אחד את הנבל הזה — ובדברו הורה באצבעו על מנשה אשר עמד בצד הוקן כשה תמימה ולא ענה לתורפו דבר. — הוקן התקצף מרגע לרגע ביתר שאת בראותו את צדקת מנשה אשר יסלח למחרפו ואת ענות מצח הסוכן אשר ימרוד בו לעיני כל המשרתים ויקרא בחמה אפו לך בשם השט . . . אך לא כלה את דברו כי מנשה אהו בידו ויאמ: אנא אדוני אל נא תשמיע קללה בביתך פן תחשב לך לחטאה — מצח אשה זונה! — קרא הסוכן ויצא מהבית.

כב

אחרית בית אניגרב

הוקן מצור, אדיר מהררי אל הוא האדם; גם הררי עד פור יתפוררו ביום רעש, גם אור אל יסערו ממקומם בכוא סופה וסער וזה החלש ורפה הידים ישא ויסבול רעש אחרי רעש, סופות עם סערות, הנה על הנה ופרץ על פני פריץ על ראשו יעבורו, ישחו ראשו, ירופפו עמודי גויתו ולבבו חוק מחלמיש צור, יעמוד לקראת כל פגע, ינבר חיילים, יבקש תחבולות כל עוד נשמת שרדי תחיהו, אך היועילו לו אלה? . . . היצלה להכניע את מתקומטיו תחת רגליו? . . . לא! רק ירבה פצעיו חנם רק יוסיף להביא משנה שברון בעצמיו עד אשר יבוא עת קץ ואז יכרע יסול וירד נשיה ייבע יגון וצרה . . . הצרות הרבות והרעות אשר כתרו את הוקן, צרות אשר די פת אחת מהנה לדכא עד עפר נפש איש, הצרות האלה לא הרכי לב הוקן רק הוסיפו לו עז ועצמה ללחום בכל מאמצי כח ותקותו לא

עובתו אף רגע, הוא לא חדל מקצת כי עד מהרה תפתחנה דלתי בית האמורים ובני
ישוב הביתה, ולא לעתים רחוקות התיצבו מחוות נעימים משמחי לב מול עיני לבו:
צדקת בנו יצאה כנגדו, והוא ישב אתו בכיתו וירנן לבו. . . . רעה אהובה ויענית
חן נצבת לימינו ועל פניה שפוכה רוח חן ותם והאהובה הזאת אשר סניה כמיני
מלאך השלום כלתו היא. . . על ורועותיה תשא ילד מראהו כספר והוא ישלח
'דיו הקטנות והטהורות כבדולח ויחויק בוקנו ויקרא כקול כצפור: אבי! . . .
העשתונות ימהרו לרוץ, ברגע אחד יעבורו ארצות רבות ובמעוף עין יבואו לעתים
רחוקות, כל רחוק בזמן ובעת קרוב להם, כי רוח ולא בשר המה ומי יעצור בעדם?
האם פנעי הוטרן? האם המכשלות וההתהתים הפרזיות ליד מעגל החיים? הלא
אין רגלים להמה ועל כנפי רוח ישאו, יעלו אבר וירימו ראש למעלה למעלה ואל
ארץ לא יביטו. . . אכן חייהם אך רגע כי אחריהם לב בשר יקשף והוא יכבד
עליהם אכפו לרדת מטה, רגע יתנשאו וימשכוהו אחריהם ועד ארניעה תרפינה
כנפיהם מכבד משא הנמשך אחריהם, או יעזבו מעונות שחקים, ישובו מעתות העתיד
וירדו מטה מטה עדי יגיעו עד אדמת עפר ויפלו בידי ההוה. . . ואז. . . הה!
או ידע ויהוש האדם מה אמלל הוא בארץ! . . . מעודו לא שנה הוקן באהבת
בנו כמו מעת אשר ברזל באה נפשו, ואם כי אהבת נפש אהבו מיום צאתו
לאור באור החיים, אך עתה טלאה האהבה את כל חדרי לבו עד כי שכח את כל
התבל וגם בתו היחידה אשר יקרה לו מכבת עינו. רק באבשלום קוה למצא חיים
ושלום ובלעדו כלם כאל נחשבו. כה ישליך האדם מיד את הטוב אשר בידו הוא
כעת ירדוף להשיג את הרחוק ממנו.

בעת אשר כל מעיני לב הוקן היו באבשלום לא שת לבו אל בתו אשר
התהלכה כצל כל היום, על פניה עצבת נוראה, עיניה כהו כי בכחה במסתרים רב
בכי, ולבה היה קבר לצרות נפשה. אך לא על שבר אהיה הקשורה, ולא בצרת אביה
לה צר — אף כי גם אלה נגעו עד לבה — רק לבחירה רצתה נפשה בו, להסוכן
אשר קנה כליותיה ולבה בכחה במר נפשה. הרעיון כי האיש אשר כמלאך אלהים
היה בעיניה, נרש מהבית והצפעוני זעום אלהים ושנא נפשה ימשול בכל בבית
ויושביו, הרעיון הזה דכא לארץ חיתה ויוביש מקור ששון ותקוה מלבה. מחוות
נעימים ותקות טובות ראה הוקן בהלך נפשו, וחזיונות נוראים מרגיו לב ומעברי
נפש ורוח רחפו מול עיני הנערה: אביה יכבד עליה אכפו לתת יד למנשה עוכר
ביתה ועל אפה וחמתה יסנירה אל העגל הזה ואהובה משוש נפשה נשמת אפה
תמס יהלוך ויגע מעצר רעה ויגון. . . או. . . נורא הרעיון הזה! או יטרף
נפשו בכפו. ואם גם האיר לה לעתים רחוקות קרן תקוה טובה כי עוד ישוב אחיה
וישיב שלום הבית על מכוננו, אך האור הזה היה כננהות ברק באשון ליל אשר
אך רגע יבקע ערפלי חשך והמה ישובו ויסגרו דלתים וירבו האפלה. ישנם אנשים
רכיב אשר בודון יגרשו כל רגש תקוה מלבם כמו ישאפו לנקום נקמה מלבם אשר
הרה והנה מחשבות יגון ויוסיפו להנות מחשבות נוראות למען ענות את נפשם.
כזאת עשתה גם שולמית; היא הרחיקה בכל עז כל רגש תקוה מבתי נפשה ולבה

הנה אך אימה ונכאים לימים יוצרו . . . ולהגדיל שברה דבר אתה מנשה אהבה
וידדות ויבקש לנחמה מינונה בשפת חנף, כי מעת אשר שמהו אבינרב לארון
הבית ממנו או לא ידע העול הזה בישת לנלות אהבתו לשולמית ולבקש אהבה
ממנה. אך היא נלאתה נישוא עמל וכעס כל היום ותבוא לחדר אביה ותספר לו
בכפי תמרורים את דרכי מנשה ותבקש ממנו כי יסיר מעליה את הננע הזה אמנם
לא כמהשבותיה היו מחשבות אביה, כי הוא ענה בתמהון: לא אדע מה עול מצאת
במנישה כי תכוי צלמו? הן לו תאר והדר וגם ימצא הן ושכל טוב בעיני אלהים
ואדם, לו גם תורה והכמה וכו יתברכו רבים, לוא היה בני כמוהו! וזה כבר עלו על
לבי מחשבות כאלה, ולולא ערבה שמהה בכיתנו כי או נתתך למנישה לאשה
בשמחת לבך —

— ואני אתך את חיותי לממיתים ונפשי לשדני ישחת מתת את ניותי להנחש הזה
אשר יש לך בהלקות ויביא על ביתנו רעה ומהומה! להבליעל אשר הדיח את אחי
מירכי ישר! אשר הסב לב אבי אחרנית! ואשר אהו בורכתי הכית אשר בו מצאו
קן למו צדקה יושר ושלוס, לגער את יושביו ממנו למען ימצא הזת נפשו! לא!
לא אמכור את לבבי לבן תפת הזה! אבחר מהנק לנפשי, ביד אפתחה לי שערי
שאל ואל אפול ביד הרשע הארור הזה!! — כה קראה הנערה בקול נורא מרגו
לב והוקן השתאה השתומם לדבריה ויביט בעינים נכוכות כאיש אין תבונה בו
בפני בתו אשר היו כפניו מז ככלותה לדבר ברעם וברעש את דבריה, ועור צללו
אזניו לקול מליה ויעמוד על עמדו כאיש אבוד עצות כשעה תמימה והנערה ישבה
על הכסא ותכך בדמעות שלישי אחרי אשר סרה מכוכת הוקן ממנו נגש אל
בתו ויעמוד לה לה ובקול כחולה ענה ואמר: ה, על חי! מכל עבר ופנה תתנלגלה
עלי תחת שואה צרות חדשות לרנעים! רעות במנורי ורעה בחוץ, ה! האין די
לי בהצרות אשר באו להגלי בני, כי גם כתי התעוררה לנקר מוח עצמותי הנשאר
לפליטה משני הפנעים, גם את קמת עלי להקציר מדה ימי! הלא לא לעולם אחיה,
קרוב קצו, עוד מעט ותדעך נר חיתי, וגם מספר ימי אלה כימי עה בעיניך כי
מהרת להביא חצי מות בלבי למען מהר את יומי האחרון! —

— אבי! — קראה הנערה בקילמר — אבי, מה עשיתי לך? מה עול פעלתי,
כי תכני בשוש לשונך בלי חמלה?! החפץ תחפוץ בני אמכור ניותי ונפשי לענל
אשר מרמה ותוך בקרבו? אם כה תחפוץ הנני הנני להקריב נפשי על מזבח
אהבתך מבלי פצות פה הרבה דבר — הוקן אך חפץ לענות על דבריה נפתחה
הדלת ושומר בית האסורים בא הביתה ניתן מכתב אל הוקן ומבלי הוציא הנה מפיו
מהר לצאת החוצה. הוקן התכונן בהמכתב רנעים אחרים ויירא לסתוח אותו כמו
לבו נבא לו כי כי צפון החץ האחרון אשר ישום קץ לכל צרותיו. אך לאחרונה
הבליג על פתחו ויפתחהו ואך קרא בו שמים שלש מלים שאג בקול נורא כארי
עת חץ מות בא בלבו וידום — לנצח . . .
מי יספר ענות נפש העלמה בראותה כואת? מי יעצור כח לתאר באמר
ודברים אף אהת מני אלף מהמכאובים הנוראים אשר הכאיבו כחצים שנונים את

ערפל התולתה, ואשר תקברני חיים. לא לי אתה אור שמש! רק להולכי קוממיות, להמתעננים למראה עיניהם על מראות אלהים תביא בכנפיך שמחה וחיים, ואני שוכב קבר הנני. הלצחק בי באת הנה לרפה רוחי למען אחרד ואבהל מקבר עולמים? לשוא! אם לא אכין אני קברי, ורים וכינו אותו! או אולו תאמר להביא בלבי רוח תקוה? הנה! קצרה ורך מעשות זאת! כאשר שביב אורך לא יאיר בעדי ולא יחם גייתי כן גם שביב תקותי! . . . הנה גם השביב האחרון נו וילך, בלהות אפסוהו בהכיסו במכונו אשר לא הסכין לראות אור. . . . אבי! הרנע האחרון הנה בא! ! ! עתה ארים את המאכלת. . . . עתה אניחנה על צוארי! . . . סלח לפשע בנך האומלל! סלחי לי אחותי! . . . בפעם האחרון אשא על שפתי השם היקר לי עד מאוד. . . . יראתי עד עתה הוכיר שמך פן ישים עלי עבותות אהבה ואסרני אל החיים, אך עתה לא אירא עוד כי הנני מת. . . . אחותי אחותי אחותי! ! ! . . . נטפי דם כסו את הדברים האחרונים עד כי כמעט לא נברו האותות. העלמה האומללה לא נכתה עוד כי מקור רמעותיה יבש נדף רק רוחה התעטף, נפשה השתפכה וכל מורשי לבבה נתקו, וגם בעת אשר באו האנשים העושים את החסד האחרון את המת ויוציאו את אביה מביתו להביאו אל בית עולמים גם אז לא נראו אנלי המעות על עפעפיה כי נאנקה דם ותשב לארץ.

מנשה בכה הרבה בכי בהתאסף העם, גם הלך ללות את המת אל בית עולמו ויתפלל בעד נפשו לבל תראה השחת, ובשובו מבית מועד לכל חי ננש בעינים דולפות דמע אל שולמית לנחמה מינונה, אך היא לא שמה לבה אליו כי כמקה בתמהון ישבה על מקומה. גם הסוכן בא לנחמה ולדבר על לבה אמנם גם אותו לא משכה חסד ולא הקשיבה לדבריו אשר דבר בלב נשבר. נבהל ומשתאה עמד הסוכן ויתכונן בפני אהובת נפשו אשר שתאום ורה רוחו לה, ויבקש לדעת משה דבר, אך לשוא כי לא מצא מענה. בלב מלא הלחלה ונפש מרה עזב את הבית ומנשה שמח בלבו כי אמר: אכן נפקחו עיניה לראות כי לא טוב התגר אתי מלחמה ועל כן לא הוסיפה הראות אהבתה להסוכן. עתה הנני עשיר והיא יתומה עזובה, מתי כל יחיו עוד והכסף בידי הוא, עתה תבוא אלי היתומה ותבקש כחסד כי אפרוש כנפי עליה ותחשב לי ואת לצדקה. כה דבר הרשע העריץ לנפשו, אך שנה מאוד, את הכסף הצליח להשיג בנכליו אך לא לב בת אדונו! . . .

כג

שלשה ימים עברו מעת אשר הובל הוקן לקברות ושושנה עורנה וישבת שוממה כל היום ולא דברה את איש דבר. ביום הרביעי בבקר שמעה כי הדלת תסוב על צירה אך לא שמה לבה כי אמרה: בלי תפונה יבוא מנשה אל הבית ותמאן להביט בו, אך לא מנשה רק עלמה יסת עינים לבושה מכלול ככת אצילי ארץ פרצה אל תוך הבית ותפול לרגלי העלמה ותקרא בקול בוכים בשפת פולין: הנה! נככה יהר כהנים כי גדל השבר! שברך שברי, כי את חבכי לאחיד ואני אמרר בבכי על אהוב נפשי, חיי רוחי ונשמת אפי אשר לקח ממני! . . . הנערה

העבריה השתוממה מאוד בשמעה דברי העלמה הנכריה וחביבי בה בתמהון, והיא הוסיפה לבכות בדמעות שלישי עד כי קול מליה נחבא מהמון דמעותיה: אהבת אמת, אהבת עולם אהבתיו — הורידה בשיחה — בשמחת לב הפצתי לעזוב את עמי למען אחיה בצלו אך לא כן רצה ה'! אכן לא ה' פעל ועשה כל זאת, רק הוד הבליעל, ארור יהיה עד עולמי עד! הוא כרה עליו ועלינו שוחה ללכדנו — שולמית הבינה מדבריה כי היא שושנה בת מטרד ותמאן בתחלה לדבר אתה דבר, אך בראותיה דמעותיה ותמת לבכה, המלה עליה ותשים אליה פניה ותאמר: את אשר אחזה לי אני, הנך שושנה בת מטרד?! —

— צדקת, כדברך, מכאוב לבבי הכני בשגעון עד כי שכחתי להודיעך שמי, אני אני היא האמללה אשר רק יוחי מספר שתתה יין הרקח מכוס האהבה ועתה תמצה קבעת כוס התרעלה. . . . הו! ידעך נר הרשע כאשון השך ולא יגיה שגוב השמהה באהליו לנצה כי הוביש ששון מלבי!! —

שולמית אשר שנאה בלבה מאז את העלמה הנכריה אשר בראשית לכל צרות בית אביה היתה בעיניה, הוסיפה לשנוא אותה עוד יתר בשמעה את הקללות הנמרצות אשר עברו על דל שפתיה כי היא לא הסכינה לשמוע כאלה מפי עלמה רכה בשנים ותפן על העלמה ותאמר בשאט נפש: הגנב אשר יחתור בחשך בתים יתאונן על השומר אשר לא יתנהו הפיק וממו ועל אור השמש יועף לבו כי יורה עליו ויתפש בכף! —

— לא אבין למליך —

— גם אני לא אבין למליך, מי הוא עוכר נפשיכן? הלא אתן הבאתן עליכן רעה כי קשרתן על מלככן קשר ותמשכנה אהריכן גם נפשות נקיים להתעותן בתהו לא דרך, ומדוע תצעקנה, הלא כגמול יריכן יעשה לכן?! —

— שקר הדבר! — קראה העלמה בעזו אפה — לא חמאנו, נקיים אנהנו מפשע וגם אחיך מחמל נפשי לא חמא ואשם, רק עלילות ברשע שם עלינו הבליעל, הוא צוד צדנו כצפור ברשת ערמתו, רשת פרש ליד מעגלינו ואנחנו כשלנו נפלנו בה! האם מאהבתו להממלכה פעל ועשה כל אלה? האם תחפוץ הממלכה להכות נקיים הרם על לא חמס בכנפיהם? הלא עצת שאול הוואת ממנו יצאה, והוא גם הוא בלשונו לשון נחש פתה את אבשלום לכתוב את המכתב אשר היה נכון למועדי הגלינו, והוא גלה מצפונינו ויכה אותנו ואת אבשלום בלשון אל שר העיר אשר לא ידע שרש דבר נמצא בנו. האם מאשר כי אהבת המלך ננעה בלבו העליל עלינו עלילות שוא? או בעבור בצע מעשקות? ובעניך הוא כצייק תמים, כשומר נאמן וכאור שמש המגלה מעשי רשע הנעשים במחשך!! — מי הוא אשר העליל עלילות שוא ומפי מי יצאה עצת רשע? הגירי לי פשר דבר! —

— מי? האם לא תדעו, או תחפוצי לענות את נפשי ותציקוני לשאת את שם

הנבל על שפתי? —

— הי נפשי, כי לא ארע עד מה! —

— האם לא שמעת עד כה, כי מנשה אשר התהלך כרע כאה את אבשלום
נלה על עונו? ! —

— מנשה? ! — קראה שולמית בקול נורא מאוד עד כי חרדה הנערה הנכריה
מפניה — אכן עיני חזו משרים ואת נפש מהורה סאנת האמין בדברי ותפלי
ברשת טמן לך! — הוסיפה לדבר בנשאה למרום עיניה.

— האם יסרת את אחיך מלכת את מנשה? — שאלה העלמה כי הבינה כי
אל נשמת המת ערכה שולמית מליה.

— הו! את אבי ואת אחי את שניהם הוהרתי מתת אמון בדברי המשחית
לחבל הזה, והמה מאנו שמוע בקולי וגם שניהם מידיו נגורו —

— מה זה תדברי? — קראה העלמה בתמהון — מדוע תאמרי: גם שניהם
האם גם את אחיך קרה מקרה רע? —

— את אבי? הו! אותו קרה המקרה האהרון! — ענתה הנערה וארובות עיניה
נסתחו פתאים, כי עד הנה היו המעותיה עצורות בלבה כנלי נהר עת עליהם יתעלם
שלג ולא התפרצו לצאת, ועתה אחרי אשר הגידה צרותיה לאון שומעת אשר בצרתה
גם לה צר, חם לבה ובהוטו נדעכו הדמעות ממקומן ותעבורנה כיבלי מים דרך
עיניה, והעלמה הנכריה לא נתנה פוגת לכת עינה גם היא ותבכינה יחד עד כי לא
היה בהן עוד כח לבכות. ברנע אחד הישיבה שולמית את אפה מהנערה הנכריה
אשר זה ימים רבים היתה כסלון ממאיר בעיניה כי הכירה כי נפשה חפה מפשע
ואהבת אמת אהבה את אחיה, ותחשבה לה לאחות בצרה. ואחרי אשר יבש
מקור דמעותיה עוד הפעם שמה אל העלמה פניה ותבקש ממנה כי תספר לה
את כל הדברים מראשית דעתה את אחיה עד היום, והעלמה מהרה לעשות רצונה,
כי בעת אשר דברה באהוב נפשה רנן לה ותמצא נחם לנפשה, וכדברים האלה
ספרה באזני רעותה: זה ירחים אחדים ראיתי את אבשלום בפקר בפקר בהלכו
לשוה יחד את הכונד וימצא חן בעיני ואהלל את הנער העברי לאמי, אך היא לא
שמה לבה לדברי; ומה התפלאתי בשמעני מפיה ימים אחדים אחרי כן כי הנער
העברי יבוא לבקר אותנו בביתנו. שאלתי את אמי: מה לו בביתנו? — והיא
ענתה בשחוק: להתענג בהברתך, ואת קרבי אותו כמו נגיד כי רב חיל אביו ועל
ידו תצמח ישועה לאוצרותינו אשר כבר דללו וחרבו. אני הרביתי לחקור ולדרוש
ממנה: מי הניר לה כל אלה? ומי הוא אשר יביאנו אל ביתנו? ובתחלה מאנה
אמי להגיד לי קשש אמרי אמת, אך כאשר הסצרתני בה ואמר ברננו: לא אדבר
עמו דבר במרם ארע כל אלה! או גלתה לי כי רעו דבר אתה ויגל את אונה כי
אבשלום יתפוז קרבתי. אבשלום בא ויתרועע אתנו ואמי קרבה אותי כמו נגיד,
וכלכי החלה האהבה למצוא מסלות וחזות פניו העידה כי גם לבנו יהנה אהבה
ולא ארכו הימים וננדע איש אל אחיו. בעיני אמי לא ישר הדבר כי רק כספו מצא
חן בעיניה וזאת לא עלתה על לבה כי בתה בת רוזני ארץ, תאהוב באהבה עזה עלם
עברי, אך היא ראתה כי קצר כח זרעה לשרש את האהבה מלבני לכן חשבה
מחשבות לקשר אותנו מעדנות וננעץ את הכונד: מה לעשות? ועצתו היתה כי

תאיץ באבשלום כי ימיר דתו, ואם ימאן לא תתנהו לדרוך על סף ביתה. אמנם
עצתו לא עשתה פרי כי הוא ענה באמץ לב כי נקל לו לטרוף נפשו בכפו מהמיר
דתו. וגם אני הייתי לו לישועה ואאמצהו כמו פי לכל ישמע בקול אמי, וגם את
אמי דברתי קשות על כי העציבה רוח אהוב נפשי, ומני או חדלה מדבר עוד את
אבשלום בדבר הזה. אך על רעו הנוגד פקדה אפה על כי הביאו לביתה, והנוכל
לבש צדקה כמדו ויאמר: גם לבבי יתרפני בשומי לנגד עיני את הרעה אשר תמצא
את בתך אם לא תבוא את אהובה בכרית נצח, ונפשי ירעה לי בזכרי כי הרפת
עולם לא תשכה תהיה אם ישקר לה אבשלום כאמונתו אך ידי קצרה מהושיע
לה — חמת אמי בערה בה עד להשחית בשמעה את דבריו ותקרא בחמה: הלהתל
בי ולהרבות פצעי לבבי באת הנה? אחת דברתי ולא אשנה: עליך למצוא ישע
או להסיר מביתי את המכשלה! — הוועץ הבליעל חשב מחשבות ויקרא פתאום
בשמחה: מצאתי חכמה! כליותי יעצוני עצה לא שמעוה שאלו ואברון! שמעי
בקולי וירוח לך: הנה לב אבשלום שלם עם בתך ורק הוקן יעמוד לשמן לו לכן
עלינו לשים מתנ ורסן באף הוקן למען נוכל להטותו לחפצנו, וזאת עשי: הגידי
לאבשלום כי ירך עם הקושרים במלך, וכי בכיתך יקראו הקושרים עצרה ולכן
אם יחפוץ בכתך או עליו לתת יד אל כל מעשיכן ויהיה כאחד מכן, ואם אין, לא
תוכלי לתת אמון בו, כי תפחדים פן יגלה את מסתרי הבית, ותאיצי בו כי יכתוב אל אחד
מראשי הקושרים, אשר פיך יקבנו, כי נכון הנהו לבוא בסוד המורדים וכי כבר
הצליח הפצו בידו להטות לב נערים רבים מבני ישראל כי יאמרו קשר, ואת המכתב
הזה תסתירי אתך וכעבור ימים אחדים תגידי לו כי נחמסו עקבות הסכתב וכי און
השופטים לקחה שמץ מנהו ואין לו דרך אחרת בלתי אם להמלט על נפשו, ואז
בראותו כי רעה נגד פניו, יגלה סודו לאביו, וידעתי נאמנה כי הוקן לא ירבה חשוב
מחשבות וישלחנו מעל לגבול הארץ, ואז תשימי גם את ובתך לדרך פעמיכן ובארץ
אחרת תמיר בתך אמונתה באמונת היהודים ותהיה לעזר כנגדו, ואני אהיה פעירי
לעזור כי אדבר על לב הוקן לכל יטרוף לעד אפו ויסלה לפשע בנו, כי הנעשה
אין להשיב והוא לא יסקוד עליו אפו כי נפשו קשורה בנפשו. כזאת וכזאת יעץ
הנחש לאמי ויפתה אותה בחלקת שפתיו לבקש מאבשלום כדבר הזה ולי לא
הגידו מאומה. אך אבשלום מאן לעשות שאלת אמי כי אמר: מה לי ולצרה
הזאת? אני לא אחפוץ לבוא בקהל הקושרים ובסודם לא תבוא נפשי, כי הוא
דמה כי רק זאת כל הפיץ אמי כי יבוא בסוד הקושרים, אך אמי ענתה כי אם לא
יאות לה לעשות כדבריה או תסגור בערו דלתי ביתה. כראות אבשלום כי אין דרך
לנסות שאל בעצת מנשה אשר בטח בו והוא אמצו כמו פיו לעשות כדבר הזה
ויגל את אוניו כי אין כל פחד כי לא להביאו בסוד הקושרים בקשה אמי ממנו
לכתוב המכתב רק לנסותו ולראות אם לבבו שלם עם בתה. כאשר שמע אבשלום
כזאת לא אחר לעשות ככל אשר בקשה אמי ממנו, ויכתוב את המכתב ויתנהו
על ידי אמי אשר מהרה להסתירה. ימים אחדים היינו שמתים ושליים כמקדם,
ופתאום נפתחה הרעה; שר בית המשפט בא וישים על ביתנו משמר ויחפש חפש

מחפש בכל הבית עדי מצא את המכתב, או יש פניו אל אמי ויתן עליה בקול
סחרים: מאין בא המכתב אליך? — אמי נבהלה מאוד ותנד להשר את כל לבה,
אך הוא הניד ראשו ויאמר: לשוא תאמרי להוליך אותי שולל כי לא נער אני
עוד, אני ראיתי כאלה וכאלה —

— אמנם אדוני! — קראה אמי — אני אניא עד נאמן היודע כי כנים דבריך —

— מי הוא הער? —

— מנשה אשר ימצא בבית אבינדב —

— לא אאמין כי הוא יתן עדיו להצדיקך — ענה השר בשחוק — ידעתי את
האיש כי נאמן הוא עם הממלכה וכל כפרי לא ישנו להעיד שקר, ומה גם אחרי
אשר הוא בסיו גלה את הסוד הכמים עמכם לאונינו —

— מנשה הכה אותי בלשון! — קראה אמי בשממון. והשר צוה לכל תשמע
עוד קולה עד אשר יכלו את מלאכתם: להתום את הארגו אשר בו נמצא המכתב
ויתר הארוגות. אני שמעתי כל דבריהם אחרי הדלת וכל עצמותי רחפו, אך כרנע
זכרתי כי עוד מעט יבוא אבשלום לביתנו ואחשוב מהשבות להצילו מפח יקוש
כי ידעתי נאמנה כי השר ישים עליו משמר ברנע בואו. רנעים אחרים חשכתי
וכליותי יעצוני לכתוב לאבשלום במלים מעטים את כל אשר נעשה בביתנו ולהזהירו
כי יסתר במסתרים עד אשר נדע איך יפול דבר. מהרתי ואכתוב כל הדברים על
הגליון ואמר לשלוח אחד מהעבדים כי יחכה על הדרך עד בוא אבשלום ויתן לו
את המכתב, אך כרנע ראיתי ונבהלתי כי השר הפקיד שומרים על הבית. במסח
נפש שכתי לחדרי ואניד כל צרות לבבי למינקתי והיא הרגיעה רוחי באמרי פיה
ועצתה היתה: כי ארים פתאום קול ועקה ואפול על הארץ כמתעלפת וכאשר
ישמע השר את הקול ימהר לבוא אל חדרינו ואו תבקש היא ממנו הרשיון ללכת
לקרוא את הרופא וברכה תמצא את אבשלום ותתן לו את המכתב אשר כוננו
ידי. עצתה עשתה פרי כי השר האמין בדברי הוקנה ויתנה ללכת אל הרופא
והיא נתנה את המכתב על יד אבשלום ותשב הביתה. השר הוביל את אמי אל
בית הסוהר וביום המחרת שמעתי כי גם אבשלום הובא ביתה האסורים —

כרעם ברקים הלמו וסחצו דברי העלמה את ראש האחות האמללה, כתצי
העל נחתו עמוק עמוק תוך חדרי במנה ויציתו אש תפת בעורקיה אשר זה ימים
אחרים היו בלי מרנעה מטרה לחצי ועם וקצף. כל עשהונותיה כלו בעשן הקצף
והנקמה אשר התלקחו כמוקרי עולמים בקרב לבה ותהי קמקה בתמהון: עיניה הביטו
נוכחן ולא ראו את אשר לסניהן. מהשבות לרבכות עלו על לבה ואשה העותה
הדפו השיגו התבוללו בלי משמר כנלי ים סביב צורי מכשול אשר יחמו יתגעשו
וירימו ראשיהם עדי ירדו תהומות ויאבדו. . . מהשבות כאלה לא תחוקנה ידי
איש לעשות חיל ולא תתנה אמין ללב למצוא תהבלות רק תכינה אותו בשנעון
ותמהון, תרפינה ודיו ורוחו ותנקרנה מוח עצמותיו כערבי נחל עת יתגודדו על נבלת
מת. . . מהשבות כאלה לא על נקלה תעזובנה את המקום אשר אוו למושב
להן רק בחוקת חיד וברב לה תסערנה ממקומן. שמהה חרשה אם תפרץ פתאום

לבוא אל מקום מושבן או תבהלנה ותסננה אחר. וגם סחד סתאום או צרה חדשה יורו אותן הלאה, ואם לא תבוא אחת מאלה לעזרת האומלל, יהיה למישות למו ובדי שאול אתו תרדנה . . .

כד

מנשה בא החדרה ובראותו את שושנה יושבת על הארץ יחד את שולמית, נבוך מאוד ולא נָעו לצער הלאה, והיא בראותה אותו, התנשאה כארי ותריץ לעומתו בחמה ישפוכה ובקול נורא מאוד קראה: עוכר נפשנו! צפעוני! בוגד נמבוה! הנם אותנו הנשארות לפלטה מחויב לשונך לשון אספה באת להכות חרם? בן שחת! — שולמית התעוררה מתמהון לבבה לקול הקריאה ובראותה את המשחית התזלזלו כל קרביה, כי כמו מלאך דומה בא לקחת את נפשה היה בעיניה, אך ואת היתה לה לישועה כי הקצף והסחד השיבו לה רוח בינתה, ותתנשא ממקומה כמו הכינה נפשה למלחמה אך לשונה לחכה דבקה, כי לא מצאה מלים להביע בהן את העשתונות אשר הרה והנה לבה בעת הזאת, וכל החרסות והקללות אשר שמעה מעודה היו כדברי אהבה בעיניה מול אלה אשר חשבה בלבה, רק אז כאשר שמעה קול זעום נפשה אשר נתן בקולו על שושנה: צאי מזה! כי נכריה את סה, ואיך תעיוי מצח להרף את אדוני הבית בכיתו?! — רק אז פרצו עשתונותיה וימצאו תוצאות מסתחי סיה ותקרא בקול פחרים: ברה לך בליעל! צא כרגע סן ארוצין את גלגלתך!

— לא אדע, מי הוא זה אשר יצוה עלי לעזוב את ביתי? — ענה הנבל במנוחת לב.

— ראובן! שמואל! — קראה בעלת הבית אל המשרתים — הוציאו את הנגב מן הבית! — המשרתים מהרו לקול הקריאה אך איש לא מלא סקודת נברתו.

— בוגדים! — קראה הנערה בחימה שפוכה ותעזוב את הבית להודיע הדבר להשופטים. המה באו ומנשה הוציא מצלחתו כתב נכתב ונחתם ביד אכינדב ובו כתוב כדברים האלה: הנני נותן את ביתי ומאת ישקל כסף לאותבי למנשה ירושת עולם, וזה הפצי ורצוני האחרון כי בתי תהיה לו לאשה . . .

עודם קוראים את הכתוב בהכתב בא הסוכן אל הבית ובראות הנערה אותו נסלה על צוארו ותכך בכי תמרורים באין אמר ודברים. אחרי הנעים אחרים התעורר הסוכן ויאמר: אוהבתי, יששון לבי, הנה הבאתי לך בשורה, אך אל נא תבהלי, בשורה טובה אתי, אך הרנעי נא, אל תשתוממי! —

— בשורה? — שאלה הנערה בעצבון — האומנם יהיה עוד כדבר הזה? האם יקומו רפאים שוכני קבר מירכתי בור לדין עם מרצחיהם? הו! תקוה נדחה ממני, רפאי כל יקומי, ומה איחל עוד? כל ימי צבאי אור חשך באהלי! —

— ובכל זאת עוד תקוה נשקפה, הנה לא לעתים רחוקות נחשוב בני תמותה את יורדי בור בעת אשר תקם עוד באור תראה — ענה הסוכן.

— אמנם מתי כל יחיו עוד לעולם, הו! —

— אביך לא יחיה עוד כי את אשר בלעה האדמה לא תפליט עוד לנצח, אך על אחיך לא אמרה עוד הבאר פיה . . .

מה תדבר?! — קראה הנערה בשממון וברכיה כשלו ותתנודד. הסוכן מהר להחזיקה בזרועותיה לבל תפול ויוסף להביע אמריו לה: אהובתי, מקור חיי! הרניעי רוחך, הלא השמעתוך כי בשורה בפי, אך חוקי לבך ואל תכהלי בשמעך מפי . . .

— סור לך ממני! — קראה הנערה קמקה בשנעון — סור לך! גם אתה בנתת בי, גם אתה קמת לצחק בי ולהרבות פצעי חנם! אבחר מות מחיים! אל ירכתי בור אחישה מפלט לי מרוח עריצים! — ובדברה התנערה וחסיר את זרעותיו מעל ישכמה בחוקת היר.

— מאור עיני! משוש רוחי! — התחנן הסוכן קולו — אמהה מספר חיים, אור שמש יחשך בערי אם לשוני תהנה רמיה, הטי נא אוגך לקול אוהבך אשר בך כל חיי רוחו ושמעי! — הנערה עמדה על מקומה ולא ענתה דבר רק הביטה בעינים חשכות על היושבים בבית. סתאום נפתחה הדלת ושושנה בת ממרד פרצה אל תוך הבית ותקרא בקול גדול: שולמית! עוד אבשלום חי! מלבב האומללה התפרצה אנהת שברון מתנים ותפול כנויה בלי נשמה בין זרעות הסוכן אשר מהר להחזיק בימינה לבל תפול לארץ. מנשה אשר עמד עד הנה ויביט כהסוכן בקצף וקנאה, נבעת מאוד בשמעו כי עוד אבשלום חי וימחר לעזוב את הבית וגם השופטים יצאו אחריו. הסוכן השכיב את שולמית על המטה ושושנה מהרה להביא רופא לעזרת האומללה אשר שככה ככול עין בעינים עצומות על משככה וכל עוד רוח באפה. — עצבת נוראה כסתה פני רעי בדברו את דבריו, עיניו יצאו מחוריהן ותארו היה מורה מאוד. חוות פניו העידה עד בלי די כי ברצח בעצמותיו יעורר זכרונות מתהום הנשיה, זכרונות אשר ימסכו רעל צפעונים בכוס החיים ויבעיתו נפש ורוח. לפעמים עצר במלין כי גלאה נשוא את המכאובים אשר הביאו בלבבו, אך הנה פרצו מסתחי פיו למרות רצונו, כהמעונן אשר יעלה שעירים זבני תסת באמרי פיו ואך יקרא בשמם ימחרו לעלות על פני חבל, וחכמתו לא תעמוד לו להסירם ברוח פיו או יקומו לצחק בו יענו אותו ויציקו לו, כן היה רעי בעת ההיא, הוא העלה את הזכרונות מתהום הנשיה ולא עצר כח לגרשם מלבו אחרי כן. אני השיתי אזני ואשמע לכל דבריו ולא הוצאתי הנה מפי וגם אחרי אשר נאנק דם לא ערבת לבי לשאול מסיו דבה כי ראיתי כי זכרונותיו ישיבוהו עד דכא. אחרי אשר החשה זמן כביר התעורר כמו מתרדמה איומה ויאמר: לא אוסיף עוד הרבות אמרים כי המה ימוצו לשד חייתי ורק בדברים מעטים אספר לך אחרית האומללה: היא נפלה למשכב על ערש דוי, בראשונה נראו אותות השנעון על פניה והרופא לא כחד תחת לשונו כי בינתה הסתתרה, אמנם כח הנעורים ועורקיה החוקים אשר מעודם לא ננעה בהם יד הפנעים לרעה היו לה לישועה להשיב רוח בינתה אליה. רוח הרעה סר מעליה וקדחת נוראה לקחה מקומה, דמי עורקיה נחפסו לנחלי אש ובקרביה התלקחו מוקדי עולמים ותחפך בציריה ששה שבועות עדי החלה

להתרפאות ולשוב לאיתנה. בימים הראשונים לא ידעה עד מה מכל התלאות אשר עברו על ראשה, אך לאט לאט שבו הזכרונות הישנים את החיים החדשים ותשאל את הסוכן, אשר לא עזב את ערשה מיום נפלה עליו למשכב, אם אמת הדבר כי עוד אבשלום חי? הסוכן ענה כי אמת הדבר, אך מאן לגלות את אונה פעם אחת מכל הנעשה בבית מעת אשר הלחה, מדאנה מדבר פן לא תעצור כח לשמוע ורק לאט לאט גלה לה כי אבשלום הספן לשלוח יד בנפשו ויעביר תער הנלבים על צוארו, אך הרופאים השיבו לו את החיים, והמשפט נהרץ עליו כי יהיה כל ימי צבאו אסיר אל בור כלא, ולכן אולת ידו לדבר משפטים את איש הדמים את מנשה אשר בלע חילם, כי בעורת שנים מהשופטים אשר השוחד ענן את עיניהם לקח את הבית ובית המטוה נמכר ויקח לו את מאת השקל ככתוב על הכתב אשר עליו נחתם שם אבינרב, ועל דבר יתר הפליטה שאלו השופטים את פי אבשלום והוא ענה כי יתר הכסף, כמאת אלף שקל, ינתן אל אחותו, ולכן הפקירו פקיד על חלקה עד אשר תשוב לאיתנה — העלמה האומללה לא בכתה ולא הוציאה הגה מפיה בשמעה כל אלה, רק אחרי אשר כלה הסוכן לדבר את דבריו שאלה אותו אם יתנוה השופטים לראות את פני אחיה? — אך הוא ענה כי אבשלום איננו עוד בעיר הזאת כי משפטו להאסר בבית האסורים בארץ רחוקה מאוד, וינחמה כי עוד תקוה נשקפה אשר יבוא יום פדות לנפשו כי לא לעתים רחוקות תבוא תשועת סתאום לאסירי עני. — כאשר שבה לאיתנה ותחל להתהלך בחוץ, שמה אל הפקיד אשר על אוצרותיה את פעמיה ותסירהו ממשמרת פקודתו ותתן ידה אל הסוכן ותבוא איתו בבית לעיני כל ישראל. אהבתם העזה כמות אשר אהבו איש את רעהו החלה להעלות ארוכה ומרפא לפצעי לבניהם כי בשכבר הימים הכל נשכח גם הטוב גם הרע וגם אומללים ודכאי רוח יחיו בנעימים כראותם באור ההצלחה, אם אך פנעים חדישים לא יחולו על ראשם. הסוכן דבר פעמים רבות על לב רעיתו לעזוב את העיר אשר היתה להם לעיר בלהות, אך היא מאנה שמוע בקולו כי חפצה לשבת במקום אשר עצמות הוריה תנוחנה — כה ענתה ככל עת לאלוף נעוריה — אך בלבה מצאו גם מחשבות אחרות קן להן והנה עצרו בעדה מעזוב את העיר; היא האמינה אמונה אמן באל גמולות כי ישלם לרשע כרשעתו ותקוה כל היום כי שואת סתאום תבוא על הצר אשר צרר לבית אביה לכן לא עזבה את העיר למען תראה אחריתו. אכן תקותיה כוננו ברחם כל התקות — בהרמיון ותלכנה אל מקום אשר תלכנה כלן — אל תהום היתה. ימים עברו שנים חלפו ועוד לא בא הקץ לבית ענל, עודנו מתהלך באשמו כקדם ולא יירא רע. ואף כי בא יום אחד אשר בו קותה שולמית לראות יום פקודה על הרשע ותאמין אמונה אמן כי זה היום הכין שופט רמים לפקוד עליו אסו אך גם היום הזה כמוץ חלף עבר ואוהליו אשר קנה בעולה ישליו לו. — אחרי אשר ראה מנשה כי נוחלה אבדה תקותו למשוך את בת אדוניו ברשת אהבתו כי היא היתה לאשה לאיש חרמן, נאות לדברי איש הבינים אשר דבר על לבו לבחר בבת ראש הקהל לעזר כנגדו, ולרגלה באו לביתו אוצרות חדשות כי יחודה היתה לאביה אשר כביר

מצאה ידו ויהי הנביר בעירו. הותנו אשר כבר זיקה בו שיבה שאל בעצתו ככל אשר עשה בדבר הקהל ובכך היה גם לו אש לדקהל אף כי לא בחרו בו, ואף כי רבים שנאוהו בנפש אך איש לא ערב לבו להביע מחשבותיו כי סחרו-נפל עליהם, ויחכו לעת מצוא. ויום אחד בא וירנן לב כל שונאיו אשר דמו כי באה העת אשר בכליון עינים חכו לה, עת תמוט רגלי שנוא נפשמ; וזה הוא היום אשר הביא שמהה בלב שולמית, אך אחרי ימים אחדים ראו כלם כי תקותם מאפע, כי איש זרוע לו הארץ והכסף מנן הוא להחוסים בצלו לבל תאונה אליהם רעה: כיום דג המצות כשנה אחרי ירש את בית אבינדב. בצאתו מכית התפלה עטרו אותו אנשי חיל מוזינים ויובילוהו למקום המשפט ואיש לא ידע מה שרש דבר נמצא בו. כבואו לבית המשפט ננש אל השר היושב ראשונה במשפט וישאלהו כנאון: מה עול מצאו בי כי שבתו משוש חגי? — על זה ענהו השר: לוא היתה לאל ידינו לבוא אתך במשפט על כל דבר עול אשר עשית עד כה כי אז כבר הוציאותך אל הורג! אך על הנסותרות, אשר אין לאל יד איש להוציאן אור, עליהן לא נוכל להוציא דין ומשפט רק על הנגלות הנך קרוא הנה — וכדברו צלצל בפעמין ושני אנשי חיל הביאו אסור באזיקים אל הבית.

— התדע את האיש הזה? — שאל השר.

— לא אדעהו — ענה מנשה כבטחה.

— שקר הדבר! — קרא האסיר.

— החרש מעט! — ענה השר וישים אל מנשה סניו ויאמר: אולי לא תכירהו עתה בראותך אותו כבגדי האסירים, אך זאת ידעתי נאמנה כי תכירהו כרנע בהודע לך כי הוא היה המשרת בכית האסורים בעת אשר ישב אבשלום בו —
— הוא המשרת? — קרא מנשה בשממון אך כרנע הבלוי על מכותו ויאמר: מה לי ולו? —

— מדוע נבוכת בשמעך כי הוא היה המשרת, אם לא תדע מה לך ולו? —
— אני לא נבוכיתי, רק זכרון הצרות אשר עברו על רעי ואוהבי אבשלום הכאיב את לבבי —

— זאת ידעתי מאז כי צרות רעך נגעו עד לכך — ענה השר בלעני שפה —
ועל כן חשת לרוחתו לישועתו לחלצהו מן המצר, האין זאת? —
— אני לא חשתי ולא עשיתי מאומה למען פתוח לרעי דלתי בית האסורים אף כי צרותיו נגעו עד לבי, כי מעודי לא הלכתי נגד חוקי הממשלה —
— לא דלתי בית האסורים יצאת לשבר, רק להליץ נפשו מנויתה —
— עלילת שוא הוציא שונא עלי, זאת אראה עין בעין, כי איך יכולתי לנשת אל רעי אשר היה סגור בכריח ודלתים? —

— דבר אתה! — נתן השר צו להאסיר, והוא פתח סיו ויאמר: ימים אחדים בטרם שלח אבשלום יד בנפשו בא אלי זה האיש וידבר על לבי כי אני להאסיר כי עליו נהוי המשפט להתלות על עין, ובראשונה מאנתי שמוע בקולו, אמנם הוא לא הרפה ממני וישבע לי באמונתו כי אמת הדבר כי משפט מות נחרץ עליו

ויתן על ידי מאה שקל כסף למען אכצע הפצו: לגלות הסיד לאסיר ולתת לו ארנו קטן ככף איש, ויבטיח לתת לי עוד מאתים שקלים אחרי אשר אשלים הפצו. הכסף עזר את עיני גם האמנתי לדבריו כי המשפט נחרץ עליו ואבוא ואניד לאכשולם את כל דביו בשם איש לא נודע לי, כי את שמו לא ידעתי, ואתן לו את הארנו ואצא ואחרי הצי שעה בא השר המשנה על בית האסורים וימצאנו מתבוסס בדמו על הארץ. והנני נכון להשבע בשם ה' כי כל דברי אמת וצדק: כי לא ידעתי כי בארנו נמצא תער הנלכים וכי האמנתי אמנה אמן כי המשפט נחרץ על אכשולם — מנשה עמד במנוחה בעת אשר דבר האסיר את דבריו ויכיש בו בכזו ושאת נפש כמו חפה נפשו מפשע ולא ירא מדברי איש מרמה איש יוציא עליו דבת שוא.

— מה תענה אתה על הדברים האלה? — שאל השר את מנשה.

— מה לי לענות? האם אבקש להצדיק את נפשי בכל עת אשר יקים מלשין להוציא עלי דבת שקר? הלא אם אעשה כה או ירבו מצמיתי מיום ליום —

— מדוע יוציא עליך דבת שקר ולא עלי או על איש אחר? —

— זאת לא לי לדעת — ענה הפושע במנוחה — השופטים ידרשו ויחקרו היטב אם יש לאל ידם להרשיע איש נקי כפים על דברת פושע אחר אשר יענה בו סרה? ! והנני מגיד לך מדאש כי לשוא יהיה כל עמלך לדרוש ולהקיר מפני, אחת דברתי ולא אשנה: כל הדברים האלה שקר המה ואני לא אדע עד מה, ומעתה לא אוסיף ענות דבר אף על אחת משאלותיך — הוא מלא את דבריו כי לא ענה מהעת ההיא דבר על כל אשר שאלוהו בשכתו במשמר, אך הכסף ענה את הכל כי הותנו לא נח ולא שקט עדי מצא נתיבות שר העיר והוא האיר פנים אליו ויבטיחוהו להוציא עד מהרה צדקת איש בתו, וכשהוק היה להשר עשות כדבר הזה, כי רק אחד מהשופטים, הוא ראש בית המשפט, בקש להרשיע את מנשה לא כן יתר השופטים, המה כלם דברו עליו טובות כי ידעו נאמנה כי שחרם אתם, לכן הסיר השר את ראש בית המשפט ממשמדת פקידתו ויתן לו משרה אחרת, וכך יצא הבוגד לחפשי למנינת לב שולמית ויתר שינאיו. מעת אשר יצא מבית האסורים היה כדוב אורב להסוכן ולרעייתו על אשר הכוהו בלשון ויוציאו עליו עלילות שוא — כה הגיד לכל איש בביתו ובבית התפלה — ויכנה את הסוכן בכל עת בשם מלשין, והחנפים אשר באו ביתו הרבו לדבר סרה בהסוכן למען הבאיש ריחו בעיני אנשי העיר, ולמען למצוא חן בעיני מנשה ביתר שאת, הוציאו דבה כי הסוכן ורעותו אינם יראים את ה'. . . וגם לא ידעו ממאכלי בשר וחלב וכהנה עונות רבות אשר די פהן להרהיק לבב כל יושבי העיר מעליהם. וגם הפצם הצליח בידם להשליך שקוצים על בית הסוכן עד כי רחקו מעליו כל באי שער העיר וכשהוק היה למנשה אחרי כל אלה לשלוח פחים בעקבו. לא ארכו הימים ימי שלוחה לי ולמית וידיד נפשה; שונאם בנפש לא נח ולא שקט עדי הקימו מומות לבו: ללכוד את הסוכן בפה אשר טמן לו, כי שלח בו מלאך ועז אחד ממשרתו עושי רצונו והוא בא אל בית המשפט ויעיד בהסוכן כי יעשה מקנה וקנין

בשטרות מזויפים על אוצר הממלכה, ופתאום לפתע כא שברו. השופטים באו לביתו ואחריו אשר הרבו לחפוש, מצאו שטרות מזויפים רבים תפורים באחד מבנדיו, ולוא היה בביתו כי אז בא אל בית הבור, אך זאת היתה לו לישועה כי היה קרוא למשתה לאחד מרעיו וכאשר באה שואת פתאום על הבית מהרה אשה זקנה אשר נדה בביתו להודיע לו מכל הנעשה בבית למען יקלט על נפשו, וביום השלישי יצא כתב גלוי מאת שר העיר אל השומרים והשופטים ביתר הערים כי שמואל איש כספי (הסוכן) עשה שטרות מזויפים ויכרה בהחבא לכן יחפשו חפש מחפש אחריו, אך הוא נמלט מידם ועקבותיו נעלמו עד היום הזה, ומני אז תשב האומללה בודדה גלמודה מאישה אשר נפשה דבקה אחריו. אך הצפעוני עוד לא כלה כל חצי המתו בה, עוד נטר איבה לאשת עברתו וזה היום אשר הביא יתר בני אשפתו אל לבה, כי הציגנה כחוטאת לעין כל לשמה לחרפה ולקללה לכל באי שער העיר, עתה שת קציר לשארית הפלטה מהבית אשר הכה הרם כי האומללה נפלה למשכב מרוב מכאוביה ולא תוסיף קום. הנה כי כן כונן האכזרי חציו על יתר להשמיד ולאבד עד כלי השאיר פליט לשונאיו, עשה וגם הצליח ועתה לא יפחד עוד משואת פתאום, כי מי יפקוד עליו עונו? מי יקום נקמת דם האומללה ממנו? הן! דרך רשעים צלחה! —

— פצמתי בדבריך — קראתי ככלותו את דבריו — פוררת ראשי ולבי! הן למאורת צפעונים הובילוני רגלי, למקום בו רצח ומומה כדבר באפל יהלכו, נעזוב את העיר כרגע סן נלכד גם אנחנו ברשתות פועלי און! —
— אנא תשים פעמך? — ענה רעי בשחוק ועצבון יחד — איפו תמצא מחבא מרוח עריצים? סנה לך על ימין או על שמאל וככל מקום אשר תבוא תמצא אלה וכאלה לאין ספורות. אמנם לנדר עינינו אין כל פחד, יפחדו העשירים ושלוי עולם אשר מלאו בתיהם טוב פן יארוב להם כחסף אויב במסתרים, לא כן אומללים כמונו אשר מפקר לערב ופתו מידי הזמן, לנו אין כל פחד, העני והמחסור ישימו עלינו סתרה לכל האונה אלינו רעה —
— אך האומנם מלאה הארץ חמס באין מפגיע וכאין שם על לב לשבֵי זרע רמה? —

— הלא אמרתי לך בֵּאשית דברי כי ישנם אנשים ישרים תמימי דרך ועושי צדקות בהעיר הזאת וביתר הערים, ורב מספר אנשי חסד ממספר בני בלעל, אמנם אלה נתעו בשוא האמין כי יראת ה' נוכח פני הודוניה האלה. הנה אלה הרשעים יתחפשו באסר צדק יתכסו בכנף תם לעין רואים ויתממו, הנה המה אומרים קנאת ה' צבאות תאכלנו, לכלות כל עון ולהתם פשע נצא חלוצים. והסתאים ילכדו בערמתם ויאמינו כי עינם לאמונה וכי יחפשו אחרי חטאים להסיר הרע מקרב בית ישראל ולעצור בעד המנפה. ואם ימצא אחד או שנים בעיר אשר רב כח לבם להבין דבר לאשורו, אך המה לא ירהבו בנפשם עו לנלות את המסכה מעל פני אנשי המרמה, כי אוי לו להאיש אשר יהנה בפיו את אשר יחשוב בלבו, להאיש אשר יעיו לדבר תעה על המתקדשים המושכים לב העם אחריהם בעבותות

מרמה, כי אף אם יצדק כמשה איש האלהים לא תעמוד לו לא צדקתו ולא חכמתו להנצל מרגשת פועלי-און, כי את פושעים ימנה ושמו יהיה לחרפות ולדראון ואו חיו תלואים לו מנגד, גם על בנים ועל בני בנים וגם על משפחתו יכבד עוננו, לכן כל שומר נפשו ירחק מהם כי מי הוא זה אשר ערב לבו לנשת לעורר לויתן למען הלחם בו? ובכן נראה צדיקים קבורים והרשעים ישאו ראש, לא זרע אנוש גם לא שבט אלה עליהם. . . אשרי האיש אשר רק מפי אחר שמע כל אלה ואל עצמו ובשרו לא נגעה הרעה, הוא יבוא לב חכמה בכואו בין אנשים וידע להכיר מעבדיהם, ואם רוח נכון בקרבו יבקש לו אנשים ישרים להתרועע אתם וישמח בחיים, אך אוי לו להאמלל אשר בדמי לבבו קנה חכמה ואשר יתה מצה קבעת כוס התרעלה אשר השקוהו אנשי מרמה ותך, לו לא ינעמו עוד החיים, ששון ושמחה ינוסו מפניו, הוא רק חמס יראה רק שוד ישמע באזניו, כי לא יאמין עוד בכני אנוש, וגם הישר באדם לא זך בעיניו כי לבו יסיתו בשפק, וזכרונות הימים החולפים יקומו כמלאכי זעם לנקר מוח עצמותיו ולהוביש ששון מלבו. כרע העין אשר אוצרות הישך לו יפחד כל היום פן ישקוהו סף רעל למען ירוש אוצרותיו ולכן יאכל לחמו בדאנה מיראה פן מות בו, כן יירא האמלל מרעיו ומיודעיו לגלות סתרי לבבו להם, פן בגור יבגדו בו. כל התבל ושאוה כמעון תנים בעיניו והחיים עליו למשא, רק רגש אחד יעודדו לפעמים וישים עבותות על ידיו לכל יטרוף נפשו כאפו! הרגש הזה ימשוך אחריו את האמלל, כאור נר אשר יתראה פתאום למנשש באפילות באשון לילה, יפיה רוח עז בקרבו להרים פעמיו ללכת אחריו אף אם לא ידע אנה ינחנו, לנוה ישרים או למערת פריצים. . . הנקמה! הנקמה! הו! היא תעודדני לצעד הלאה בדרכי החיים! הנר האחד אשר יאיר לי, הרגש האחד אשר לא ינום ולא יישן בחדרי לבי, היא הנקמה ואליה אישא נפשי! — ברבר רעי הדברים האחרונים סרה העצבת אשר שכנה כעננה על פניו, לחיו התאדמו כלחי שותה שכור ועיניו הבריקו כזיקי אש וכאיש ערוך למלחמה נשא ראשו. אכן ככלותו לרבר סרו לאש לאש אדם לחיו וברק עיניו, ויורד לארץ האשו.

— לא אבין למליך — עגיתו — דברך רמים וגשנבים ממני ולא אוכל להם — מי יתן ולא תבינם עד עולם! — ענה בעצבת נוראה — אכן לא לך אחי להבין רגשותי! כי לא להצפור הנולדת בכית ולא ידעה חש, להבין רגשות צפור ררור אשר מוקשי איש שמו לה דלתים וכריה לכל תתענג על היי חפש ודרור, ולא להצפור האהוה בכלוב לדעת צרות נפש הצפור השחויטה אף כי גם שתיהן נלכדו בפח יקוש. אם אמנם גם הורדך נגרו מידי עריצים כהורי, גם נחלה אביך נהסכה לזרים ואין אומר השב, אך העמל נסתר מנגד עיניך, עושקך עשקך כמס יצאת עוד לאור באור החיים ורק לשמע און שמעת מפי כי בוגדים חמסי הון אביך ויצונך ככלי ריק. אך לא כן אנכי עמדי, אני ראיתי בעיני שבר על שבר, הוה על הוה עברו על בית אבי ויכריעוהו תחתם. אני ראיתי ראשיתו בשכתו על מרומי העשר ואחריתו אשר היה עדי איבד. אני ראיתי כבוד אחותי בשכתה בבית מלא

טוב פנימה, והרפתה!! . . . רב לנו לרבי! — קרא פתאום וירקע ברגליו
כמשחנע — לא!
בשתי ידיו — היה אחיה! אל תסתתרי בינתי! לא! עוד יש לי חפץ בך! לנקום
נקם! נקם אקח!! — כראותי זאת נבהלתי מאוד ומחשבות עליו עוד הפעם על לבי
אולי משחנע הוא. אמנם המחשבות האלה עברו כרגע כמוץ עובר, כי אהבת
נפש אהבתיו ולא נתנני לבי לחשוב עליו רעה, גם כראיתי לדעת כי כביר כח לבי,
ואמר בלבי: דרכיו נסתרים ממני, והיכול אוכל אני להבין את אשר בלבו? הוא
צדק במשפטו באמרו כי לא אוכל בוא עד תכונתו מאשר כי אני לא ראיתי צדתי
בעיני, ומי יודע אם לא גדלו מכאיביו אלה פעמים ממכאובי? — זאת השיבותי
אל לבי ואצדיקהו, אמנם זאת היתה לפלא בעיני בראותי כי יהסך בכל עת לאיש
אחר בנשאו את המלה נקמה על שפתיו: רגע יספר במרי שיחו ויבכה מרה, ואך
יוציא את המלה מפיו, יתעורר ויתיצב הכן כאיש ערוך למלחמה. אחרי זמן כביר
שב למנוחתו ויאמר: אחי! מעתה נשים רק אל הבאות לבנו ואל נוכח ראשונות
כי הגה תציתנה להבת שלהבת בעצמותי, ואחת אשאל מעמך: אל תשאל מפי
את הקורות אותי עד אשר אספר אותן לך. עוד יבוא יום ואנלה לך את כל לבי,
אך לא עתה, ומאוד אתנחם על הדברים אשר השמעתיך עד הגה כי עורך נער
ואספר מאוד פן יכו ששיהם על תלמי לבך ויוציאו שרש פרה ראש ולענה
למרר הייך ולגזול מנוחת לבך ובי יהיה העין, הה! מדוע נולדתי לכהלה לראות
עמל ולהדאיב נפש רעי? . . . אמנם לוא ידעת ננעי ללבי כי אז הכינות כי
לא אני הוא המדבר רק פצעי יועקו מרה, המה יקראו בחזקה למרות רצוני ואני
רפה ידים ולא אוכל למשול בהם, הה! מר לי מ! — ובדברו בכה בני חמרורים.
אני הבטחתי לעשות רצוני, אף כי נכספה נפשי לדעת תולדות חייו, כי נפשו
יקרה בעיני ולא יכולתי למרות את פיו. — מני אז החל ללמדני קרוא עברית
ואני הניתי בתאות נפש, גם באמרי פיו הביא חכמה בלבי; הוא נשא מדברותיו
באוני על גוי ועל אדם ודבריו ירדו כשמן ששון ללבי, הוא ספר לי דרכי ארצות
שונות וממלכות רבות אשר לא שמעתי שמעם מעודי והיו בעיני כתמים דעים,
וכאשר השכלתי עשות רמיה בהיותי בבית בעל השם, כן הרכתי חכמה ודעת
להשכיל לצדק ולשפוט משרים בחברת רעי אשר לא הסיר עיניו ממני אף רגע.

כו

כבואנו אל החץ מצאנו שם את כל העוזרים אשר נקבצו ובאו ללמוד
המנגינות אשר ערך ליום השבת, גם רבים מכני העיר היו בבית כי התאספו
להתענג על נעימת זמרתם, וכשמעם את הקול קראו ברנש "הפלא ופלא!" "מאוד
נעלה!", "השירה הזאת לא נופלת היא משירי ישראל הפשע!" (הוא היה אחד
מגדולי החונים בארצי אשר הרבה המזמרת עד כי היה למלה בפי יושבי הערים
האלה, והנכלות והתועבות לאין ספורות אשר עשה בימי חייו יספרו עד היום הזה,
אך גם בקילו ובנעימת זמרתו היה למופת ליתר החונים כמו בתועבותיו) הי נפשי

כי לא נופלת השירה הזאת משירי ישראל הפושע! — קרא אחד מהשומעים ברגש.
— לא נופלת?! — קרא החזן ברגז — אדמה כי שירתי נעלה אלה פעמים
על שירת ישראל! כי במה הראה לחו? האם ידע מחכמת השיר? הוא שר בשירים
ולא ידע עד מה. לא כן אני, אני אקרא מעל ספר השירים כל הכתוב עליו, ואדע
לערוך אותו במדה ומשקול, ואתה תאמר: לא נופלת שירתי משירי ישראל! —
— אבל גם ישראל היטיב נגן — ענה האיש.

— לא אכחד כי היא היטיב נגן הרבה יתר מכל החזנים אשר בארץ, אך איך
ישוה ויערך לי? — אני שמעתי ולא בינתי, כי כשירת סוכאי יין שמעו אזני:
מה להערב הרב הזה ולהתפלה? — שאלתי את נפשי — הלא אלה הנה זמרות
שותי שכר, ואלה שירות הנשים הכובסות על היאור ובעיר אשדות לא שמעתי
כאלה. כזאת חשבתי בלבי אך לא הגדתי מאומה.

— השמעת בעיר אשדות שירים כמו אלה? — שאלני איש אחד בנשתו אלי.
— לא שמעתי! — עניתיו.

— השמעתם? — קרא האיש בשמחה כמנצה — השמעתם כי גם בעיר
אשדות לא ישמעו שירים כאלה? ואני הגדתי לכם אתמול כי החזן הזה יהיה
בדורו הוא — ראו נא ראו כי אדע לערוך ערך זמירות.

— גם אני כזאת אמרתי — קרא איש קצר הקומה מאוד אשר הכרתיו כרגע
כי תופר בגדים הנהו כי ראיתי מחט וחוט סביב לה בשולי מעילו ממעל תחת
צוארו.

— אך רב לכם להרבות להג הרבה כי תפריעום ממלאכתם — קרא איש רם
הקומה אשר פניו כפני הכושי, בקול חזק מאוד וירם ידו המגאלה בופת ושהור
למעלה כמפקד צבא מלחמה —

— הטרם תדע את אשר יאמרו המושלים: סנדלר! למוד החזק במרצע, במרם
תצא להורות דע! — ענה החזן. תופר המנעלים לא ענה דבר רק נשך בשיניו את
שפתו התחתונה ותלונה הרישית התמלטה מפתחי פיו. ביום השבת בעת התפלה נללו
לעיני נצורות חדשות אשר לא פללתי ראות. הן גם באשדות ראיתי כי החזן לא
יתפלל, אך זאת לא עלתה על לבי כי החזן ידבר נבלות ונאצות בעת אשר העם
ישפכו שיח לאלהי מרום, אך עתה ראיתי כי גם דבר כזה לא יפלא מחזן, כי אחרי
אשר הרים קול בוכים באמרו "והביאנו לשלום לציון עירך" ואחריו נשמע קול
יללה מעורת הנשים, פנה אל העוור הנדול העומד לימינו ויאמר בקול דממה:
היבכו הכלבים? —

— המה ילילו! — ענה העוור בקלסה.

— טוב הדבר! — ענה החזן וישלח לשון ויחל לדבר דברי נבנה אשר רק
במערת פריצים ישמעו. אני שמעתי ואשתומם מאוד על הנבלה הזאת, ולולא
ראיתי זאת בעיני כי או לא האמנתי כי ישחית כה איש דרכו עד כי יהלל את
הקדש בודון לב. וגם בביתו לענ בשאט נפש לכל הקדושים אשר בארץ, וגם על
שוכבי קבר שפך בוו וקיקלון. ורעי אמר אלי בצאתנו החוצה בעת אשר קראו מעל

ספר תורת משה: עתה תראה בעיניך כי צדקתי באמרי פי באמרי לך כי הישרים בלבבותם יאמינו בדברי איש מרמה ואון, הן הזקן אשר האכילנו לחם, העיר על החזן הנבל הזה כי איש ישר הוא, והוא יתעיב עלילה לחלל שם אלה ושם עיר הקדש אשר לשמה ולזכרה תאות נפש כל איש ישראל אשר יתן כבוד לעמי ואמינתו! — אחרי כלות התפלה קרא אותי ראש בית התפלה לאכול על שלחנו ובעת הארוחה אמר אלי: השמיענו משירי עיר אשדות — עשיתי חפצו ואשיר לו אך שירתי לא מצאה הן בעיני השומעים.

— השיר הזה לא לבני ישראל הוא רק לגוי הארץ — קרא בעל הבית בהעבירו ידו על מרום מצחו ובין מפלגות זקנו הארוך. אחרי כן החלו לספר איש לרעהו ממפלאות הצדיקים אשר בארץ המה, זה קרא בשם צדיק אחד ורעהו השמיע מפעלות ידי השני, ואיש נבון אשר ישב למולי צפצף בקול דק כקול התול ויקרא: אך כל אלה הנפלאות כאין ואסם נחשבו מול הגדולות אשר עשה איש האלהים בעל השם הקדוש! — לשמע השם הזה נשאו כלם מרום עיניהם ובעל הבית קרא במועל ידיו ברנש: מי ישוה ומי יערך לקדוש אלהים עליון? לפניו לא היה ואחריו לא יהיה עוד איש אשר ידבר פנים אל פנים את ה'! — בשמעי שם בעל השם נשא על שפתי האנשים בחרדת קדש, חרדתי חרדה גדולה ואמר בלבי: אבדתי אבדתי! הנה המה יודעים את בעל השם ומה אעשה בהודע להם את אשר עשיתי לו? חשבתי יומתי מה לעשות ורוח מכינתי הורני לחלל שם בעל השם בעיניהם ולגלות על מעשי תרמיתו למען אצא צדיק בהשפמו אתי.

— שקר בימינכם! קראתי בקול עז — בעל השם לא עשה נפלאות מעורו, רק ערמתו עמדה לו להוליד אנשים שולל בפחותו וזדון לבו למען יאמינו בו כי קדוש הוא, אך אני אדע נאמנה כי שקר נב. . . האנשים השתאו השתוממו לדברי עד כי העתיקו מהם מלים אך לאחיינה קרא הנבון: הם נער משולח! איך מלאך לבך לדבר תועה על מלאך ה' צבאות? לוא הייתי אני ארון הבית כי אז השלכתך בחרפה בנצר נתעב החוצה —

— צא כרנע מכינתי ואל תטמא את השולחן, שקץ נתעב! — קרא בעל הבית בחמה נוראה — צא ואל תאחר סן אראך נחת ידו! — גם אמרי פיו היו די והותר להפיל עליו בלהות ולא התאויתי עוד לראות נחת ידו ואמהר ואצא בחרפה ויראה מהבית. בלב נשבר ספרתי לרעי את כל המוצאות אותי והוא שחק לאולתי ויאמר: משנה אתך, אחי! בעל השם הנערץ והנקדש בפי אלה האנשים כבר ירד דומה, וזה יותר ממאה שנה הוא לברות לשני תולעה ורמה ואתה דמית, מבלי דעת, כי בעל השם אשר התהלכת אתו הוא הקדוש, לכן דע לך כי אלה החסידים לא יאמינו בכעלי השם רק בקדושים —

— אם כן לא ידעו עד מה לפי דבריך מבעל השם אשר באשדות? —
— הלא אמרתי לך כי המה לא ישימו לבם לכעלי השם אשר יחיו עתה על הארץ רק כבעל שם אחר יאמינו והוא כבר ישכון דומה — דבריו הרגיעו רוחי ויביאו תורה חדשה בלבי ואדע כי גם לפניו היו כעלי השם. . .

ורחים אהדים הלכנו את החזן מעיר לעיר וחדשות לא נהיו בימים האלה;
 הוא לא ישב מדרכו במקדש הנות מנת חלקו לאכול ולשתות ועשות המזמרה.
 במקדש דבר נבלה בכית התפלה ובכיתו. ואנחנו אני ורעי ישכנו יחד תמיד
 כאחים מבטן — הוא ברה לי און לשמוע כלמנדנים ואני הקשבת רב קשב גם
 הרבני ראותי ואעשה כמותו. —
 החזן משך אותי חסד, לא בן את רעי כי לו שמר עברתו מיום בואו
 לביתו וגם רעי טאם בו ורק למעני נאות להתהלך איתו וזה הדבר אשר העלה
 חמת החזן על רעי: ביום הראשון אחרי אשר לנו הלילה בביתו, ראה רעי כי
 החזן יקום ממשכבו וישב לאכול ארוחת הבקר במרם התפלל לכן התפלא מאוד
 וישאלהו: הלא לא התפללת עוד ואיך תתן אכל אל פוך? —
 אני לא אתפלל בביתי — ענה החזן בשאט נפש.
 וסודע לא תתפלל? — שאלהו שנית.
 האמנם אתן מכולתו חנם אין כסף? — ענה כלעני — הן התפלל
 מכולתו תיא וכה אסחה אל ארצות לצבור כסף ואם אתפלל בביתי, מי ישלם
 לי בעד התפלה הזאת? —
 אלם האינך יורא את ה' — שאל רעי בתמהון לב. — או תכחש בנו
 ולא תפחה מיום המשפט? —
 מי ה' ואיה אלהי המשפט? — קרא הנבל בלזות שפתים וזכור: פנו
 רעי התאדמו כדם בראותו עזות מצח הנבל ומשמעו את דבריו הנלזים ויקרא
 בשמפון וקצה: לא אבין איך יוד איש אשר לא אראה חכמה ולא שמע שמעיה
 להתחכם הדבא יתו מאבותיו ואחיו ורעיו? הן דמו דכבות בני ישראל על אמנותם
 יחיו ואתה תכחש באלהי השמים ולא תשים אל לבך פן מרה תהא אחותך? —
 אני לא ידעתי מראש — ענה החזן אשר הסתיר קצפו בחכה בקלסה
 ושאט נפש — אני לא ידעתי כי יש לאל ירך להיות מוכיה בשער, חי נפשי
 כי לא אבין, מדוע בחרת להיות משורר? הלא תצלה להטיף לאדם דב דברי
 אמונה ודת ויש לאל ירך למצוא בכל עיר ועיר חמורים לאלפים אשר יש און
 קשבת לדברי טוסרף לך לך להטיף עליהם מלתך ולא עלי כי אונני לא ארוכות
 הנה ולא יקשיבו דב קשב —
 לא מטיף אני — ענה רעי — וידעתי נאמנה כי בעונותיך לא ארד
 שאולה ולא אוכה גם לא אביתי לבוא עמך במשפט ולהוכיחך על פניך, אמנם
 ידעתי נאמנה כי תנחם באחריתך על עזבך דרכי כל בני ישראל —
 דרכי כל בני ישראל? — קרא החזן בקול שחוק נורא — מה הנה
 דרכיהם? כסל או תרמית! ראה, מה עשיתי עתה? הנה אכלתי לשבעה במרם
 התפללתי ואם תחכה עוד מעט תראה כי אעשה תעבות גדולות מאלה ונכל
 זאת וחשבונני כלם לאיש ישר הולך, כי פתאים המה ויאמינו בכל דבר, זאת

היא אמונתם בבני אדם וזו אמונתם באלהים. ואם המה יאמינו בשוא ותרמית, האאמין גם אנכי כמוהם? —

— הן אמרתי לך כי לא אחפוץ לבוא עמך במשפט, אמנם איך לא תירא מדבת עם? איך לא תשים אל לבך סן יגלה אחד מהמשוורים דרכך בקהל ויבלע לך? —

— אני לא אירא מפניהם כי המה נודעים מאז למשקרים ורע' מרעים ואיש לא יאמין בדבריהם אף אם אמת ידברו — רעי לא ענה דבר כי נכלם מדבריו ויאמר לעזוב את הבית, אך אני הפצתי בו להקתר אתי ויותר בבית החזן למרות רצונו. רעי היה עצוב רוח בכל עת, לא עלו בסוד המשוורים בהתאספם יחד, גם בעת אשר התלוצצו שחוק לא נראה על שפתיו ועל כן שנאוהו כל רואיו, אך אני ידעתי מכאוביו ובהביטי בסניו אשר הסיצו יגון נורא, חפצתי בכל עת לשאל את סיו את הקורות אותו בימים עברו, אך זכרתי כרגע כי נדרתי לבלתי שאל זאת מסיו והרעיון, הצפור השחוסה עלה על לבבי ואגוד לו, אלם בעת אשר עזב את הבית — כי לבקרים עזב הבית לשעה ושתים ואיש לא ידע אנה הלך — הייתי שמח ועלז כיתר הנערים, כי המכאובים אשר הביאו דבריו בלבי נרפאו אחרי ימים אחדים — ורק בימים הראשונים אחרי אשר ננלו לעיני הנצורות הנוראות והקורות האיומות אשר עברו על בית הורי, התעצבתי אל לבי גם בכיתי, אך כעבור ימים אחדים חלפו ועברו גם המחשבות הנוגות ואחי שמח כדרכי תמיד, ואף כי לפלא היתה בעיני איך מהרתי כה לשכוח את הצרות אשר בעת שמעתי אותן דמיתי כי הנה תעמודנה נצה מול עיני לבי לנזול שמחתי, גם לבבי חרפני על המעשה הזה כי כחוטא לזכרון הורי הייתי בעיני, בכל זאת לא חדלתי מבוא בסוד משחקים ואשיב אל לבי: הן לא, צפור שחוסה אני ולא ראיתי צרותי בעיני ועל כן לא תדכאנה לעפר נפשי וגם רעי דבר כן ואשיש אתם משוש, אכן בשבתי יחד את רעי לא ששתי אלי גיל ולא מאשר כי יראתי את פניו להראות לו כי שמח אני, רק מאשר כי הוא אצל מרוחו הכהה גם עלי ובעת ראיתי פניו התיצבו הרברים הנוראים אשר שמעתי מסיו כמו חיים מול עיני ויגרשו כל רגש ששון מלבי, רעי הרבה לחקור מפי תמיד אחרי דרכי בני ישראל בעיר אשדות וסביבותיה ואני הנדתי לו כאשר בלבבי, אך כלילה אחד — כחמשה ירחים אחרי בואנו אל בית החזן — הרבה לשאול מפי מה שם גרולי העיר ועשיריה וכל אשר שמע מפי כתב על ספר וכאשר ראיתי זאת התפלאתי ואשאלהו.

— מדוע תכתוב שמות בני עיר אשדות על ספר? —

— שמע נא, אחי! — ענני — הנה קצה נפשי בלחם הנמכזה הזה, להתהלך את איש זר ובליעל מעיר לעיר וגם עליך צר לי מאוד כי תבלה מבחר ימי עלומיך בהכל וריק, הן לך לב נבון ויש לאל ירך לקנות חכמה ורעת לכן עליך לבקש לך דרך תבונות —

— הלא אתה תורני — עניתיו בתם לב — זמה לי עוד? —

— במקום הזה לא תרבה חכמה כי רק רנעי מספר מנו לנו להנות בתורה.

וגם רנעי מספר אלה יביאו לך תועלת רק כהיותי אתך ואני לא אוכל היתר
מה ימים רבים ומה תעשה בלעדי? —
אני לא סללתי כי תעובני — קראתי בשממון וארים קול כקול בוכים —
חח! מה אעשה בלעדיך, אנה אפנה ומי יעמוד לימיני? —
אל נא אחי — קרא רעי ברנשי רחמים — אל נא תמרר בככי כי
אף אם פני לא ילכו אתך אך עצתי תנחך בדרך טוב, הן בן ארבע עשרה שנה
אתה ועת לך לבקש לגמשך דרך חיים —
אך איפו אמצאנה? —
הרגע נא ושמע בקולי ואני איעצך כי תשים אל העיר שכולה
מעמך, שמה תבוא אל הישיבה אשר כה לקחתי גם אני לקח ותהיה לאיש יודע
תורה ושמה ימצא כיום גם רעי הנאמן כבריתי והוא ינהלך ויהיה עליך סתרה —
אך איך אפרד ממך? — קראתי עוד הפעם בלב סלא יגון, כי לא
סללתי עד הנה כי יום יבוא ויפריד בינינו ואני אהבתיו בכל לבב — לוא אתי
הלכת אל הישיבה כי אז רצתי שמה בשמחת לבב כי מאז הפצתי לבוא בסוד
תופשי התורה — בדברי זאת זכרתי פתאום דברי הזקן אשר דבר לפני מותו, כרבות
הימים תהיה רב אם תהנה כישום לב ואשר נשכחו כבר כמת מלבי — אך
מקרים רבים קמו לשטן לי עד הנה ובכל לבב אוכה לבוא אל אחת הישיבות
לוא אך אתי הלכת גם אתה, אך להפרד ממך לא אוכל —
לא אחי! אני לא אוכל ללכת אתך כי אל עיר אשדות אשים פעמי.
אל עיר אשדות?! — קראתי בתמהון.
מדוע תתפלא? הלא אנוע מעיר לעיר ואחת היא לי אם בעיר הזאת
או באחרת אשים משכני, לכן נמרתי אמר ללכת שמה לראות דרכי היהודים
היושבים בעיר הזאת —
אם אחת היא לך, מדוע תמאן ללכת אתי אל העיר שכולה? —
אל עיר שכולה לא אוכל לשוב ואל אשדות אשים פעמי כי דבר
לאש עמי אשר לא אוכל לנלות אותו לך ורק בהודע לך קורותי מי חיי המעטים והרעים
אז תדע גם את המקרה אשר יכביד עלי אכפו ללכת לעיר אשדות ואתה שמע
בקולי ולך לעיר שכולה ובוא אל הישיבה, ולך ייטב שמה כי כסף יש בדרך
והוא יקח לך לב ראש הישיבה אשר יאהב רק שלשה דברים בתבל: את נפשו
ואת רעיתו ויותר מהנה את הכסף ואם תתן על כפו מתן בסתר אז יאספק
כרנע ומיטוב הארוחה תהיה ארוחתך והיית שלו, גם שמה כהישיבה תשמענה
אזניך כל הקורות אותי מאז נולדתי לכהלה כי כידי רעי ימצא ספר אשר עליו
כתבתי בידי קורות ימי עמלי —
אני אשמע לקולך ואלך אל עיר שכולה — עניתו בלב רגש — אכן
גם אתה הראני אות אחבה ושב אתי עוד ירח ימים ואחר נפרד איש מעל אחיו —
רעי נאות לשאלתי ויותר אתי אך מקרה אחד בא פתאום ויפריד בינינו: בעיר
סה בילה באה פתאום לסתע קסדה על החזן הנבל, יום קץ בא לנבלותו וזרן
לבו ומעם מובחו, מבית התסלה, בעת אשר עמד לפני ארון האלחים להתפלל

התולעים הנמזים אשר אחר כל ירוק ידגשו לקמוף שרשיר מתחת מגמתי. סורו
 סורו מעל אלהי אנשי עול המושכים אחריהם המון אדם כחכלי סרמה ופשטו
 עורם מעל עצמותיהם ולמה תכשלו אז תלמדו ארחותיהם. סורו סורו! בברכותיהם
 אל תלכו כי דרכי צלמות היתה אני למדתי דעת ארחותיהם ונמלמתי בעוה שנוי. **למה**
למה — אמנם חלא תודה כי הוספת על הדרכים אשר ראית. כהנה וכהנה ואולי
 ימצאו במו גם דברי אמת, אך לא אוכל האמין כי כל דברך אמת וצדק היתה **למה**
למה הקולך זה? ממקרה לא את הראשונים אשר יפחדו על סכודם פן
 ימלט מהם הנך נמנה כי אם להוציא אמת משקר כאת הנה ועל בך תאיר פנים
 אלי ותדבר בנחת לכן ואשאלך גם אני במאור פנים מדוע לא ימצאו דברי
 מסלות כלבך? ולמה תמאן לתת אמון בי? **למה** — אמרתי לא ימצאו פנים
 חיה ומאשר כי לא יתנו מאמין לכל דבר הנני ורק את אשר יתני שכלו אותו
 אשמע. סורו פח לבי לבי קרה בך סוכי לרע ובאשר אשא דברך במאזני משפט
 אקראת כי לא ינמונים המה — **למה** — אמרתי לא ימצאו פנים חיה ומאשר
למה — בטאזני השכל העלית דברך ותראה כאלא יתכנו? אכן השמיעני נא,
 חכם לבי ואתעה גם אנוכי בטה לא יתכנו דברך — **למה** — אמרתי לא ימצאו פנים חיה ומאשר
למה — אמרתי בך הנך מתהפך בדברך בחומה כיה הוצר רגעי הנך איש תם
 ולבך לא ידע דבר דע ועד ארגיעה תשוב ותקנה ערמה חכמה אוממה ותולך
 שולל ערומים וקנים ממך לימים. בעיניך ראית אנשים פוחזים ופקים הלובשים
 אדרת קדש למען נגזב לב העם וכאשר שמעת מפי רעך כי ראש העדה איש
 בלי על הנהו אחותך **למה** וכהנה רבות גם דרכי רעך זה לא זכו בעיני הווא
 ישית בשמים פני וכהנה נבזה נבזה כאיש מלא דוח חכמה וככל זאת יבער ויפסל
 לדבר דבריו הנשנבים על און נעה בן ארבע עשרה שנה. היעשה כזאת איש
 תבונות? **למה** ועוד דברים רבים כהמה וכהמה שמעתי מפיך אשר כל שומעם יבזים
 בנע כי ילדי עשתונותך המה — **למה** — אמרתי לא ימצאו פנים חיה ומאשר
למה — אמרתי כאלה תישאלני חכם לבי ואורתי אותך כי עוד לא באת למשכנות
 אנשי מחקר מזמות יצוה איש לא בהתהלכת ועד תכלית משכנות בך חלוקה לא
 הגעת. אך לוא שאלת ממני הדברים האלה בעוד נער הייתי כי אז לא ידעת מלים
 לחשיכה אכן עתה לא נעה הנני עוד כל ארעה מלים ואשיבך. גם אני כמך שאלתי
 את נפשי בימים עברו והרבת הקור למצוא פשר דבר איכה תמצאנה שתי
 דעות שונות קן להם כלב איש אחה? ואיכה יחליק וימה בן חלוק עשתונותיו
 הרשים ולרעים? ודבות ינעת למצוא את ההתהה הזאת וגם מצאתיה האדם עור
 פרא מלדה בראשונה לא ידע עדה מה עדיחל להבין לחקשים בקול הודים ומזרים.
 ומה עבותו אלה? לעשות כמעשהם? כה יסכון האדם בעודנו אלד ללכת בדרכי
 האנשים אשר יראת בבקש בבקד ומעשיו ישינה להם. במנחה ושלות השקט
 יצעד הלאה הלאה ובדרכי החיים. מבלי שים לב אולי הוא נתעה ללכת אהרי
 פודה איך עתים ואם לא יקוטו פניו התבל להתעותו מדרכה לא יסור מהמסלה
 אשר הציג עליה בך חללו. אך לא כך האוש אשר בלי מורה ומנהל יסול דרך
 נסנה לו מסלה הוא שבע יסול עדי ימצא הדרך הנכונה. **למה** — אמרתי לא ימצאו פנים חיה ומאשר

וכהאיש אשר למד חכמה ולשון בלי עזרת מורה לא ילך לאם לאם
במסלה הנכונה עדי יגיע למחוז חפצו רק יעלה אבר ויחזיק בנדולות יעפיל
לעלות עלי גבעת החכמה בסרס הציג כף רגלו על המעלות הראשונות ויבקש
להכין דבר בסרס למד לקרוא כמשהם ולא לעתים החוקות יעלמו ממנו
דברים אשר נער המקשיב לקח בבית הספר ידעם. כן גם דרך התועה בדרכי
החיים הוא יתעה ברגזה וראגה כתועה בציה עדי יגיע אל עיר מושב ואחרי
אשר ישיג למצוא בעטל ויגיעת נפש הדרך האחת או השניה מנו נסתרה וכה
יבלה ימיו בעטל וראגה ואף אמנם נעלה חכמת לב איש כזה שבע פעמים על
חכמת האיש אשר על פי מדריכו בחר דרכו בכל זאת ישגה לרגעים ולא ידע
הדברים אשר לא נעלמו אף מעיני נער אשר עיניו ראו את מורו זה חלק כל
אלה אשר כצאן אובדות יתהלכו על פני תבל וזה חלקי גם אני את אשר
ראו עיני אותו לקחתי לי לעינים בעת אשר בא רשע עריץ משחית לחבל
וימשכני אחריו—אחור לא נסונתי וכאשר שמעתי דברי יושר מפי דוכר צדק—
החזקתי בדרכיו ידעתי כי ימצאו ערומים כבעל השם אך נעלם ממני כי גם על
מרצחים כמנשה תניה השמש אורה ראיתי הולכים בשרירות לבם ומחללים כל
קדש בודקו אך לא האמנתי כי ימצאו פעלי און המסתירים מומותיהם תחת
מסוה צדק ויראת אלהים ואחרי אשר הזמן מלמלני מלמלה ותורת לא מרועה
אחד נתנה לכן הייתי הפספס בכל דרכי צדק ורשע תם וטרפה משלו ברוחי
חליפות היום האמנתי בכל הדברים אשר שמעו אזני ומחר גודע לי כי
האמנתי בשוא נתעה ואחדל סתת אמון בדברי כל איש רגע יסרוני כליותי על
עשותי דבר עול כי זכרתי דרכי ישרים ואחיה בעיני כחושא ופושע וער ארגיעה
שכתי והייתי כצדיק תמים בעיני כי ראיתי מעשי ידי פועלי און אשר השחיתו
התעיבו עליה יותר ממני — ואוסף לחטוא ורק כרבות הימים באה חכמה
בלבי כרבות הימים כאשר נגלו לפני דרכים עד אין מספר ומעשים רבים לאין
חקר רק אז נפקחו עיני ואראה את אשר לפני אז ידעתי להביא במשפט מעשי
איש ותחבולותיו וגם מעשי אני ואדע כי תם הייתי ויעקשוני עקשים רוח נכון
היה בקרבי ומאשרי מתעים מסכו בקרבי רוח עושים . . . אך אז בעוד הייתי נער
אף כי כבר ראיתי דרכי התבל ואדם עליה כאיש כא בשנים וכאדם ידעתי
לפשוע בכל זאת לא ידעתי להביא מעשי במשפט ואלך אל אשר נשאני
הרוח ומי יודע אנה הובילו גלי המקרים את אניתי הדלה אשר בלי מלח ומשום
שמה על פני ים התכל? מי יודע אם לא השליכה הסופות והסערות הרבות
אשר עברו עליה אל צורי מכשול וכבר ירדה מצולה לולא נגלה סתאום רעי
דן כמלאך מושיע ויטה ברוח סין אל חוקים מקום בו אניות רבות תמצאנה
מנוחה . . . מי יודע אם לא הייתי לאחד השודדים והמרצחים אשר ביערות ילינו
וכחתף יארובו לכל עובר אורח או כאחד מראשי הקהל הייתי אשר ואכלו בשר
עניים ויתומים נגדה לכל העדה ולא יחמולו ולא יסתתרו ביערים כי נפשם
יודעת מאוד כי לא יאשמו . . . הן ידעתי נפשי כי לא טוב אני מכל האדם
גם אנכי עבד הנני ליצרי לכבי גם כי תמשולנה התאות באכזריות חמה וגם

עתה אחרי אשר כבר הראתי לדעת להבדיל בין טוב לרע ואדע, כי אך חלום עובר הנה כל חמדות החיים וכי אך רגעי מספר יתענג האדם בשתותו מכוס יין השכרון אשר תשקינה איתו ולאורך ימים כנחש ישוך בקרביו. ואחרי כל אלה קצר ידים ודל כח הנני לעמוד בפניהן בקומן ללחום אתי ולא לעתים רחוקות אניה חרבי מיד במרם הכינותי גוי למלחמה, ומה גם אז בעת אשר לא הבינותי עד מה אז הייתי כחומר ביד היוצר, לא לבד בידי יצרי לכבי אני, כי אם גם בידי יצרי לכב בני האדם אשר אתם התהלכתי, ומי יודע אם לא הלכתי בדרוכי החנפים אשר בשם אלה יעשו עול, או למדתי ארחות פריץ אשר בעבוד בצע כסף נמכזה או יעלת חן ישליכו כבוד אבותיהם אחרי גנם ויאטרו לאחיהם בני עמם: לא עמי אתה! לולא לקחני רעי בחזקת הירד ויוציאני למרחב מניא צלמות אשר בו התגלגלתי תחת שואה, כי דבריו הנשנבים ירדו עמוק עמוק כחדרי לכבי ויכו שרשיהם בחיותי בן ארבע עשר שנים והנם עושים פרי תנובה עד עתה... לכן חכה לי, מבקר חכם לב! ליום קומי לספר תולדות האיש הנפלא הזה ואז תדע ותבין: מדוע הטיף דבריו הנשנבים על און נער בן ארבע עשרה שנה וגם תראה לדעת, כי לא רעיוני רוחי כתבתי על ספר רק מקרים ומעשים כמו שהיו וכוה אשים עתה קנצי לתולדות ימי ילדותי אשר כלו באפס תקוה, והקורא אשר אתי התהלך בימי ילדותי ויתענה בכל אשר התעניתי אני, יראני אות לסוכה ולא יעזבני גם בימי נעורי. אמנם מה זה הקול אשר עלה פתאום לפתע באזני? הן המתחסדים והמבקרים שמו יד למו פיהם כי נחתו מפני קולי ומי הוא זה אשר ערב לבו לנשת עוד אלי בקול המולה? ולא קול אחד כי אם קולות מקולות שונים תשמענה אזני:

— מה לי ולחלמותיו ודברי רוח אשר יוציא מלבו? אני אמרתי כי יספר לי נפלאות מעשי ידי מרצחים כסתר או ספורי אהבה אשר ירנינו לב כל קורא בם, והוא לא כן יעשה רק ינהלני ימשכני מעיר לעיר ומה אראה שם? הבל ורעות רוח! — כה יאמר האחד.

— ספורים כאלה יש לאל ידי לברוא לאלפים כיום אחר לוא חפצתי, אך מה יועילו אלה? — אלה המה דברי השני.

— הן לא מתחסד אני ובכל זאת חרה אפי כהמלשין הזה אשר יוציא דבה על כל קהל עדת ישראל ויספר עינות וחטאים אשר לא היו ולא נבראו, רק פושעים וזדים ראתה עינו, בכלם יתן דפי, בכל ימצא מנרעת, אות הוא כי מצואתו לא רחץ ומבשרו יחזה כל איש ועל כן המה כלם כסרי סוררים בעיניו, האם ספו תמו ישרים מהעם אשר עליהם אמר החוזה מחוזה שדי: ועמך כלם צדיקים? שוא ספורו אין מוסר ואין תבונה בו, גם לא ענג ללב ולא מרפא לנפש — כה יחזה השלישי דעתו. אלה וכאלה אשמע מפי הקוראים אשר נלאו בעמל הדרך אשר נהגתים אחרי עד הנה, אכן גם לי עוד מלים: שמעו נא הקוראים! לא חוזה חיונות אשר יבקש לו כזבים איומים או שקרים נעימים למען שמח או להרעיש מורשי לבב הקוראים הנני, אני רק את תולדותי אספר למען יראו אלה התועים כמוני בדרוכי החיים מבלי מורה ומנהל וידעו את אשר

לא ידעתו אני, ולוא הפצתי לספר לך ספורים בדוים למען תתענג עליהם כי
או יכולתי גם אני, כי מכל אדם ומכל מקרה יש לאל ידי לספר לך ספור גדול
ואם לא תאמין למוצא שפתי הסכת ושמע ואספר לך ספורים רבים אשר רק
שתי המלות עלם, עלמה תהיינה לאכני הפנה להם; עלם בן שמונה עשר שנים
יפה תואר בן לאיש עשיר ראה עלמה עניה ויפת עין ותחשק נפשו בה וגם
הוא מצא חן בעיניה; אך היא יראה להשיב אהבה אל חוקן כי גורלה הטר לא
נכחד ממנה ותחיש עתידות לה, כי אמותיו לא יתנו את הנעה לכוא בכרית את עלמה
עניה ועל בן הסבה עניה ממנו, אך הוא לא נח ולא שקט עדי מצא נתיבות בות
העלמה ויהבה לדבר על לבה ויטה לבה בתהו להאמין כי נפשו קשורה בנפשה
ורק מחשבות טהורות יהנה לבו, כי יחפון בכל לב לקחת אותה אהב כבוד לענה
כנדה והוא תלכד ביונה פותה בפה אהבתו, או בא הקץ לאשררה
ומנחת נפשה המהורה כעשן תכלה; לכה והנה אימה ונכאים נפשה לא
תנוח, מה שכולתי שכולתי, תריר מרוב שיחה עלי משכבד — מה
אעשה? אנה אוליך את חרפתי? הן עוד מעט תגלה משובת נעורי בקהל
ועון חרפתי יראה לעון השמש, אשום קץ לחיי, ועוד מעט
ואיננה נבעת אשר תלך לישוה תראנה מתה על שפת הגנה כי הדגים
הוציאוה ממעולות מים, או תבדנה בין בנות שובבות משחיתות דרכן לעון
כל כי לא ידעה בשת, או תמצא אותה בבית רוזנים מעלפת ספורים
כי המירה דתך ותלך אחרי מאהבה אשר מלא כתיב טוב, או תראה אותה
נשקפת בעד חלון בית הסוהר ששם הובאה על שחתה רחמה מפרו במנה, או
תפגשנה בחוץ את בעל נעוריה אשר נחר בה כי ידעה להסתור עונה ולאמה;
לא נטמאתי והוא בער לא הבין והאמין בה, הנה פי בן יש לאל ידי לספר
לך ספורים רבים מהעלמה אשר שמעה בקול מאהבה, אך לא כל הנשים תקשכנה
לקול קלי הדעת ואולי חוק לב הנערה ולא האמינה בדברו בן העשור, כי כחרה
בעני מתת לור כבודה והנער לא עצר בעד תאות נפשו ויאמר לקחת בחזקה
את אשר מנעה ממנו ויפוא עד ודכתו בור כלא בעד פשעו, או אהבתו דכאה
לעפר נפשו וישים מחנק לצוארו, או מרד באביו אשר קם לשמן לו ויתן
יד לאהובתו למרות הצונג, ספור נא עתה אתה הקורא כמה ספורים וכולתי
לספר לך ספורים נעו מים או מים טרעלם והעלמה לוא הפצתי לדבר
כזבים לכלתו הועיל, וכן כל איש ואיש אם צריך ואם איש דמים בלי ואיש
תרוטות חנם וכסיל עשיר ויש כלם ועלחן חיות אכן הפנה לספור, אם נוספת
עליהם מקרים ופנעים אשר נבראו או לא נבראו ואז ישתעשע הקורא בו, אך
לא כן אם את האמת יספר איש, לא יגדיל ולא יקטין, אז לא יהוה עוד
לשעשועים וילאה את הקורא קל הדין, אשר לא ידע לכחון בין טוב לרע
ובעיניו יתראה הישודד אשר בעד החלון וכוא בית איש עשיר לשדנה היונו או
למנוב בתו כאיש אשר בכור בח לבו ואדם איש ימות כאהל על ספוי חכמה
כרפה ידים, אכן מביני מדע ידעו להוקיה חין ערך אלת אשר לא ולכו בנדולות
ונפלאות ואיש יספור את הדברים אשר ראו בעיניהם ומהם תצא תורה לדור

יבוא. וגם אני בדרך הזאת החזקתי וגם מספורי תצא תורה לרבים — ועתה אחרי הודעתי כל אלה אבטח. כי גם הקורא אשר בעיניו לא מצאו תולדותי חן, ישים מחסום לפיו ולא ירבה לרברב בהן עתק למען לא יחשב כקל הדעת. ולמען לא יעזבני ויוסיף ללכת אחרי גם בימי נעורי כאשר הלך אתי בימי ילדותי, אנלה את אזניו כי עוד ישמח לבו לשמוע מפי ספורי אהבה, כי גם אני בארץ תחת השמש נולדתי, וגם לי עינים בראשי ולב בשר בקרבי, לכן אהבתי גם אני, אך לא בימי ילדותי רק בימי נעורי, ולא כי העון אם לא ספרתי עד הנה מדברי אהבה, כאשר כבר הגדתי והשמעתה, כי רק את אשר תשים האמת כפי אותה אשמור לדבר, ולא אכחיד את אהבתי תחת לשוני בכואי לספר דברי ימי נעורי בעת אשר אהבתי. אכן זאת יראה הקורא, כי כאשר תעיתי בימי ילדותי בעת אשר לא ידעתי עוד אהבה, כן גם בימי נעורי בעת אשר אהבתי, תועה הייתי בדרכי החיים.

תם החלק הראשון

שגיאות רבות נפלו בהספור באשמת מסדר האותיות אשר לא יבחנו בין זכר לנקבה והפוך ערב לבוקר, והגני לתקן פה רק את השגיאות אשר תשתתנה את הרעיון.

מַעֲרָה — לְחֶקֶן.

		עמוד	שורה
מחה פיו	מחת פיו	8	— 20
אויבתי לי	אויבתי לו	9	— 2
נתנה עליו	נתנה עלי	—	— 29
רבנו הצדיק	הצדיק רבנו	34	— 2
במותו	במיתתו	—	— 16
ידעת דבר מה	ידעת מאומה	36	— 5
בלכתו בחדר	בהלכו בחדר	38	— 15
כי התעצבת	כי נעצבת	39	— 27
קרועים לגורים	קרוע לגורים	43	— 15
ומנאלים בדם	ומנואל בדם	—	— 16
רחוקה ברנל?	רחוקה? ברנל	44	— 12
ימצאו גם את	ימצאו את גם	—	— 31
ואתה ידעת	ועתה תדע	45	— 27
ממני לא נגנב	לי לא נגנב	46	— 7
סבכוהו	סככוהו	47	— 34
ארוחת הבקר	ארוחת הערב	57	— 7